

Bulletin
advokacie

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO • LISTOPAD 2008

**STRUČNÁ
RUKOJEŤ
ČESKÉHO
ADVOKÁTA
K EVROPSKÉ
ÚMLUVĚ
O LIDSKÝCH
PRÁVECH**

Bulletin advokacie - Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech

Bulletin *advokacie*[®]

EVA HUBÁLKOVÁ

*STRUČNÁ
RUKOJEŤ
ČESKÉHO
ADVOKÁTA
K EVROPSKÉ
ÚMLUVĚ
O LIDSKÝCH
PRÁVECH*

NOVÉ VYDÁNÍ

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO / LISTOPAD 2008

Vydává Česká advokátní komora

Bulletin *advokacie*[®]

Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO • LISTOPAD 2008

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČO 66 000 777)
v agentuře **IMPAX**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:

Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 221 729 011, fax: 224 932 989
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz

Redakce:

Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman
Šéfredaktor: JUDr. Pavel Blanický
Výkonná redaktorka: PhDr. Ivana Cihlářová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Redakční rada:

JUDr. PhDr. Stanislav Balík,
prof. JUDr. Alexander Bělohávek, Dr.h.c.,
JUDr. Jiří Cisař, prof. JUDr. Jan Dědič,
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,
JUDr. Pavel Holec, JUDr. Ladislav Krym,
prof. JUDr. Zdeněk Kučera, DrSc.,
JUDr. Václav Mandák, CSc.,
doc. JUDr. Karel Marek, CSc.,
JUDr. Michal Mazanec,
doc. JUDr. Vladimír Mikule,
doc. JUDr. Jiří Pipek, CSc., JUDr. Tomáš Pohl,
prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,
doc. JUDr. Pavel Šámal, Ph. D.,
prof. JUDr. František Zoulík, CSc.

Objednávky předplatného zasílejte na adresu:

ČAK, Národní třída 16, 110 00 Praha 1.
Cena výtisku včetně dvojčísel je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč
Advokátům a advokátním koncipientům
se rozesílá zdarma.

Toto číslo vyšlo 18. listopadu 2008
v nákladu 13 000 výtisků.

Obálka a grafická úprava:

IMPAX, spol. s r. o.

Tisk: Grafotechna print, s. r. o., Praha

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348

Obsah

I. Úvod	7
II. Rada Evropy a Evropský soud pro lidská práva	7
III. Řízení před Soudem	9
1. Podání stížnosti	9
2. Zkoumání přijatelnosti a merita stížnosti	13
A. Nevyčerpání právních prostředků nápravy	19
B. Podání stížnosti po uplynutí lhůty šesti měsíců	27
C. Neslučitelnost stížnosti s ustanoveními Úmluvy	29
• Kompetence Soudu <i>ratione loci</i>	30
• Kompetence Soudu <i>ratione temporis</i>	32
• Kompetence Soudu <i>ratione materiae</i>	37
• Kompetence Soudu <i>ratione personae</i>	40
D. Zjevná neopodstatněnost stížnosti	49
E. Stížnost anonymní a v podstatě stejná jako stížnost již jednou projednaná	49
3. Řízení před velkým senátem	50
4. Vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů	52
5. Zneužití práva na stížnost	53
IV. Základní práva a svobody	54
1. Práva vztahující se k osobní svobodě jednotlivce	54
A. Právo na život – článek 2 Úmluvy	54
A. 1 Vyšetřování trestných činů spáchaných příslušníky policejních a ozbrojených sil	55
A. 2. Úmrtí ve vazbě	57
A. 3 Ztráty na životech v důsledku ekologických katastrof	58
A. 4 Lékařská péče	58
B. Zákaz mučení – článek 3 Úmluvy	58
B. 1 Zničení obydlí	59
B. 2 Zacházení a podmínky ve vězeňských zařízeních	59
B. 3 Lékařská péče	62
B. 4 Vyhoštění a vydání do ciziny a nebezpečí jednání zakázané článkem 3 Úmluvy	64
C. Zákaz otroctví a nucené práce – článek 4 Úmluvy	65
D. Právo na svobodu a osobní bezpečnost – článek 5 Úmluvy	71

D. 1	Zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem – článek 5 odst. 1a) Úmluvy	72
D. 2	Zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody pro nepodrobení se soudnímu rozhodnutí nebo pro nesplnění zákonné povinnosti – článek 5 odst. 1b) Úmluvy	72
D. 3	Zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody za účelem předvedení před soud pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu – článek 5 odst. 1c) Úmluvy	72
D. 4	Jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán – článek 5 odst. 1d) Úmluvy	73
D. 5	Zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků – článek 5 odst. 1e) Úmluvy	73
D. 6	Zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nedovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání – článek 5 odst. 1f) Úmluvy	76
2.	Práva vztahující se k duchovní svobodě jednotlivce	78
A.	Práva spojená s osobním životem	78
A.1	Právo na respektování soukromého a rodinného života – článek 8 Úmluvy	78
A. 1. 1	Právo na respektování soukromého života	79
A. 1. 2	Právo na respektování rodinného života	81
A. 1. 3	Právo na respektování obydlí a korespondence	82
A. 2	Právo uzavřít manželství – článek 12 Úmluvy	86
A. 3	Rovnost mezi manžely – článek 5 Protokolu č. 7	86
A. 4	Právo na vzdělání – článek 2 Protokolu č. 1	87
B.	Práva spojená se sociálním životem	88
B. 1	Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání – článek 9 Úmluvy	88
B. 2	Svoboda projevu – článek 10 Úmluvy	92
C.	Práva spojená s politickým životem	95
C. 1	Svoboda shromažďování a sdružování – článek 11 Úmluvy	95
C. 1. 1	Svoboda pokojného shromažďování	96
C. 1. 2	Svoboda sdružování	97
C. 2	Právo na svobodné volby – článek 3 Protokolu č. 1	101
3.	Práva majetková	103
4.	Práva spojená s procesními zárukami	108

A. Právo na spravedlivé řízení – článek 6 Úmluvy.....	108
A. 1 Spory o občanská práva a závazky	109
A. 2 Trestní obvinění	111
A. 3 Právo na přístup k soudu	112
A. 4 Spravedlnost řízení	115
A. 5 Veřejnost řízení a vynesení rozsudku.....	121
A. 6 Nestrannost a nezávislost soudu	124
A. 7 Presumpce nevinny	127
A. 8 Přiměřená délka soudního řízení	128
B. Uložení trestu jen na základě zákona (nullum crimen, nulla poena sine lege) – článek 7 Úmluvy	129
C. Právo na účinný opravný prostředek – článek 13 Úmluvy	132
5. Zákaz diskriminace	134
V. Přílohy	139
I. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	139
II. Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva.....	173
III. Chronologický seznam rozsudků a důležitých rozhodnutí vydaných ve věcech podaných proti České republice.....	249
IV. Abecední seznam rozsudků a důležitých rozhodnutí vydaných ve věcech podaných proti České republice.....	259

Vysvětlivky:

D. R. (Decisions and Reports) – oficiální sbírka vybraných rozhodnutí a zpráv bývalé Evropské komise pro lidská práva, vydávaná do 31. 10. 1998.

Série – oficiální sbírka všech rozsudků bývalého Evropského soudu pro lidská práva do konce roku 1994.

Sbírka – oficiální sbírka všech rozsudků bývalého Evropského soudu pro lidská práva od roku 1995 od 31. 10. 1998.

Sborník – vydáván od 1. 11. 1998, kdy byl založen nový Evropský soud pro lidská práva; obsahuje rozsudky a rozhodnutí velkého senátu, a vybraná rozhodnutí a rozsudky jednotlivých sedmičlenných senátů.

I. Úvod

Stručná rukojet' českého advokáta k Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod (dále jen „Úmluva“) je Českou advokátní komorou vydávána jako zvláštní číslo Bulletinu advokacie již potřetí. Dvě první vydání uveřejněná v roce 2000 a 2004 přinesla náhled na stav a vývoj kontrolního systému Úmluvy, který vykonával Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“) od listopadu 1998¹ do konce roku 2004. Vzhledem k tomu, že interpretace jednotlivých ustanovení Úmluvy a dodatkových protokolů k ní se stále vyvíjí, zejména v důsledku nových témat, která s sebou přináší stížnosti podávané proti novým smluvním státům z východní a střední Evropy, a vyvíjí se i řízení před Soudem, předkládá autorka nové vydání Rukojeti, jehož cílem je nejenom navázat na vydání předchozí, ale umožnit i nováčkům v advokátní praxi získat dostatečně ucelenou znalost řízení před Soudem i jeho právních názorů.

V současnosti lze jistě bez váhání tvrdit, že k tomu, aby advokát mohl efektivně hájit zájmy svého klienta, potřebuje znát nejenom ustanovení platného vnitrostátního práva a jeho výklad vnitrostátními soudními orgány, nýbrž musí mít i znalost judikatury mezinárodních soudních orgánů, která *erga omnes* může být národními soudy aplikována, a mít tak přímý vliv na výsledek jimi projednávaných sporů.

Nové vydání Rukojeti je proto určeno nejen *lidskoprávním bardům*, ale i těm advokátům, kteří se s touto právní oblastí začínají nově seznamovat.

II. Rada Evropy a Evropský soud pro lidská práva

Rada Evropy je mezinárodní organizace založená v roce 1949, jejíž členství je otevřeno každému evropskému státu, který akceptuje a zaručí právní stát, lidská práva a svobody pro občany spadající pod jeho jurisdikci. K dnešnímu dni sdružuje 47 členských států,² které jsou zároveň smluvními stranami Úmluvy.

¹ Do 31. října 1998 kontrolní mechanismus Úmluvy sestával ze dvou orgánů, které se scházely k projednání případů jednou za šest týdnů. Se vstupem Protokolu č. 11 k Úmluvě v účinnost byl tento systém nahrazen jednoinstančním systémem, zajišťovaným permanentním Soudem, jehož sídlo je ve Štrasburku (Francie).

² Albánie, Andorra, Arménie, Ázerbájdžán, Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Belgie, Bosna-Hercegovina, Černá Hora, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Gruzie, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálie, Kypr, Lichtenštejnsko, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Moldávie, Monako, Německo, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Ruská federace, Řecko, San Marino, Slovensko, Slovinsko, Spojené království Velké Británie a Severního Irsku, Srbsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko a Ukrajina.

Evropský soud pro lidská práva vznikl v roce 1959, aby projednával stížnosti na porušení práv a svobod zaručených v Úmluvě a jejích dodatkových protokolech, podané proti smluvním státům Úmluvy. Podle původního znění Úmluvy platného do 31. října 1998, kdy vstoupil v platnost Protokol č. 11, byl kontrolní mechanismus tvořen i z Evropské komise pro lidská práva. Oba orgány přitom nezasedaly permanentně, ale scházely se na pravidelných zasedáních. Pokud bývalý Soud rozhodoval formou rozsudku o meritu stížností, bývalá Komise fungovala jako filtrační orgán, který zkoumal přijatelnost stížností, tedy splnění formálních náležitostí a opodstatněnost. Soudu mohla předložit stížnost buď Komise, nebo dotčený smluvní stát.

Nepružnost a pomalost kontrolního mechanismu vedla Radu Evropy k přijetí Protokolu č. 11, který dvouinstanční systém nahradil stálým Soudem, který od 1. listopadu 1998 zkoumá jak přípustnost předložených stížností, tak se, případně, vyjadřuje k jejich meritu.

V průběhu několika dalších let se však ukázalo, že nově vytvořený kontrolní mechanismus bude jen stěží odolávat náporu neustále narůstajícího množství stížností, přicházejících zejména ze zemí střední a východní Evropy, v první řadě z Ruské federace, Rumunska a Ukrajiny.

Nastalou složitou situací bylo třeba rychle řešit. Vedle zvýšení počtu pracovníků Kanceláře Soudu rozhodlo plénum Soudu o částečné novelizaci jednacího řádu. K prvním změnám, které se týkaly zejména složení velkého senátu a řízení před ním a neměly na běh řízení zásadní vliv, došlo v prosinci 2000.³ Podstatných změn doznal jednací řád v červnu a červenci 2002. Dotkly se ustanovení článků 12 (Předsednictví sekcí a senátů), 26 (Ustavování senátů), 28 (Zaneprázdnění, vzdání se funkce nebo zproštění) a 29 (Soudci *ad hoc*), článků 33 (Veřejnost řízení), 38A (Procesní otázky projednávané senátem), 41 (Pořadí projednávání stížností), 44 (Vyškrtnutí ze seznamu a opětovné zařazení), 47 (Obsah individuální stížnosti), 49 (Individuální stížnosti), 51 (Přidělení stížností a následné řízení), 52 (Přidělení stížnosti sekcím), 53 (Řízení před výborem), 54 a 54A (Řízení před senátem), 56 (Rozhodnutí senátu), 57 (Jazyk rozhodnutí), 58 (Řízení po rozhodnutí o přijatelnosti - mezistátní stížnosti), 59 (Řízení po rozhodnutí o přijatelnosti - individuální stížnosti), 62 (Smírné urovnání), 70 (Zápis z ústního zasedání), 71 (Použitelnost procesních ustanovení pro řízení před velkým senátem), a konečně článku 76 (Jazykové verze rozsudku).

K dalším dílčím novelám došlo v letech 2005 a 2006. Týkaly se zejména článků 8 (Volba předsedy a místopředsedů Soudu a předsedů a místopředsedů sekcí), 13 (Nezpůsobilost k výkonu funkce), 24 (Složení velkého senátu), 33 (Veřejnost dokumentů), 39 (Předběžná opatření), 49 (Individuální stížnosti) a článku 53 (Řízení před výborem).

3 Novelizované znění článků 24 a 100 Jednacího řádu nabylo účinnosti 8. prosince 2000.

III. Řízení před Soudem

Řízení před Soudem lze rozdělit do tří dílčích etap: 1. podání stížnosti, 2. rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti a 3. vynesení rozsudku v meritu věci. Jestliže Soud aplikuje tzv. zrychlené řízení ve smyslu článku 29 odst. 3 Úmluvy,⁴ rozhoduje o přijatelnosti i meritu stížnosti zároveň. Jeho rozhodnutí má pak formu rozsudku.

1. Podání stížnosti

Soud se zabývá dvěma druhy stížností: individuálními a mezistátními. Přestože množství individuálních stížností bezpochyby převažuje nad stížnostmi mezistátními, jejichž počet je skutečně sporadický, jde často o spory mající významný obecný dopad.

Jestliže jedna nebo více smluvních stran má v úmyslu podat stížnost proti jiné smluvní straně podle článku 33 Úmluvy,⁵ předloží Soudu text s názvem žalované smluvní strany, musí vylíčit skutkový stav, popsat porušení Úmluvy a uvést důvody. Dále je třeba vyložit, jakým způsobem byly dodrženy podmínky přijatelnosti, tj. vyčerpání právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců a nastínit předmět stížnosti společně s hlavními rysy požadavků na spravedlivé zadostiučinění ve smyslu článku 41 Úmluvy.⁶

Vraťme se však k individuálním stížnostem, které tvoří převážnou část kauz, kterými se Soud zabývá.

Stížnost podaná ve smyslu článku 34 Úmluvy v jednom z oficiálních jazyků kteréhokoli smluvního státu – tedy i česky – musí být předložena písemně a zaslána na adresu

Tajemník Evropského soudu pro lidská práva
Rada Evropy
F – 67075 STRASBOURG CEDEX

4 „Rozhodnutí o přijatelnosti je přijato odděleně, pokud Soud ve výjimečných případech nerozhodne jinak.“

5 „Každá Vysoká smluvní strana může předložit Soudu každé údajné porušení ustanovení Úmluvy a jejich protokolů jinou Vysokou smluvní stranou.“

6 „Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přízná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

Stížnost musí být v zásadě předložena na formuláři,⁷ tak, jak to vyžaduje článek 47 odst. 1 Jednacího řádu. Stěžovatel však může vyjádřit své námítky formou dopisu. V takovém případě mu Kancelář Soudu formulář zašle a stěžovatele vyzve, aby jej řádně ve lhůtě šesti měsíců vyplnil. Pokud tak stěžovatel neučiní, riskuje, že jeho stížnost bude skartována. Ke skartaci dojde i tehdy, jestliže stěžovatel ve stanoveném termínu nedoplní informace, které po něm Kancelář Soudu žádá.

Stížnost lze výjimečně podat i faxem,⁸ pokud stěžovatel do pěti dnů po jeho odeslání zašle originál stížnosti poštou.

Datum obdržení stížnosti Kanceláří je vyznačeno na originálu stížnosti datovým razítkem. Není-li zjevné, že stížnost byla antidatována, je datem podání den, kdy bylo první podání (ve formě dopisu či formuláře) předáno na poště k odeslání. Toto datum je přirozeně Soudem zohledňováno při posuzování otázky zachování lhůty šesti měsíců ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy.

Jakmile Kancelář obdrží první dopis popisující dostatečně jasně předmět stížnosti, založí spis, jehož číslo jednací musí být uváděno v dalším písemném styku.

Jak bylo naznačeno výše, stížnost by měla obsahovat informace uvedené v článku 47 odst. 1 Jednacího řádu a být doplněna kopiemi dokumentů uvedených v odstavci 1h) článku. Tyto dokumenty musí být vyjmenovány chronologicky, očíslovány a řazeny podle čísel a musí být na nich uvedeno, o jaký dokument jde (např. dopis, nařízení, rozsudek, odvolání).

Pokud jde o formu, stížnost by měla být napsána čitelně, a pokud je to možné, strojem. Jestliže je výjimečně předkládána na více než deseti stranách (vedle příloh s dokumenty), musí k ní stěžovatel připojit krátké shrnutí. Stížnost by měla být rozdělena do několika částí. Nejprve je třeba uvést celé jméno a příjmení stěžovatele, a pokud je jím právnická osoba, též její právní forma. Dále by mělo následovat datum narození stěžovatele, jeho trvalé a případně přechodné bydliště. Je-li stížnost předkládána právním zástupcem, nesmí chybět ani jeho jméno, titul a adresa. Samozřejmostí je uvedení státu, proti kterému stížnost směřuje.

Při podání stížnosti nemusí být stěžovatel právně zastoupen, i když jeho pomoc i v tomto okamžiku může být vítaná. Na druhé straně je třeba upřesnit, že finanční či právní pomoc stěžovatel může získat pouze po případném předání stížnosti vládě dotčeného státu.⁹

⁷ Formulář je ke stažení na webových stránkách Soudu (www.echr.coe.int).

⁸ Číslo faxu +33 3 88 41 27 30; další faxová čísla jsou uvedena na webové stránce Soudu (www.echr.coe.int).

⁹ Podle článku 91 odst. 1 Jednacího řádu „Předseda senátu může buď na žádost stěžovatele, který podal stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy, nebo z vlastní iniciativy stěžovateli přidělit právní pomoc pro jeho věc, a to podle článku 54 odst. 2b) jednacího řádu, jakmile žalovaná smluvní strana předložila své písemné stanovisko k přijatelnosti stížnosti nebo jakmile lhůta, která jí k tomuto účelu byla stanovena, marně uplynula.“

Hlavní částí stížnosti je vylíčení skutkového stavu (*statement of facts; exposé des faits*) a námitky (*complaints; griefs*). Skutkový stav by měl obsahovat veškeré skutečnosti, které stěžovatel považuje za nezbytné pro správné a úplné pochopení situace, která způsobila či působí údajné porušení jeho práv a svobod. Námitky by měly obsahovat ustanovení článků Úmluvy nebo dodatkových protokolů, jejichž porušení je namítáno. Opírat se o ustanovení Paktu občanských a politických práv OSN nebo o Listinu základních práv a svobod není třeba, neboť Soud není oprávněn projednat stížnost z pohledu těchto právních aktů.

V prvotním podání není třeba upřesňovat nároky na spravedlivé zadostiučinění ve smyslu článku 41 Úmluvy. Jestliže bude stížnost předána vládě dotčeného státu, případně přijata k meritornímu projednání, bude mít stěžovatel možnost svoje nároky uvést. Nevyužije-li však této možnosti včas, riskuje, že Soudem nebudou zohledněny.¹⁰

Žádá-li stěžovatel, aby jeho totožnost zůstala nezveřejněna, musí uvést důvody, které ho k takové žádosti vedou, tak, jak to vyžaduje článek 47 odst. 3 Jednacího řádu. Pro případ, že jeho žádosti bude předsedou senátu vyhověno, musí zároveň upřesnit, zda si přeje být označen iniciálami svého jména nebo jedním písmenem („X“, „Y“, „Z“ atd.).

Podání stížnosti nemá odkladný účinek vůči vykonatelnému rozhodnutí vnitrostátních soudů. Jednací řád – konkrétně článek 39¹¹ – však umožňuje požádat o **tzv. předběžné opatření** (*interim measure, mesure provisoire*), hrozí-li stěžovateli nenapravitelná újma. O nařízení takového opatření lze požádat kdykoli během řízení, ale i před samotným podáním stížnosti. O žádosti rozhodne senát, jemuž byla stížnost předložena, na řádném zasedání, jinak jeho předseda. Nařídit předběžné opatření může Soud i z úřední povinnosti, pokud se domnívá, že je to v zájmu stran nebo řádného vedení řízení.

V rámci systému Úmluvy hrají předběžná opatření životně důležitou roli při vzniku nenapravitelné situace, která by mohla Soudu zabránit v řádném projednání stížnosti a případně i v zajištění praktického využití práva, které stěžovateli Úmluva zaručuje. Jestliže dotčený stát nevykoná předběžné nařízení, riskuje, že bude odsouzen za porušení práva na podání stížnosti ve smyslu článku 34 Úmluvy a že nesplní svou povinnost vyplývající z ustanovení článku 1 Úmluvy. Nařízení předběžného opatření Soudem nemá jen zajistit účinné projednání stížnosti, ale v konečném důsledku též

10 Viz Praktický pokyn Soudu týkající se žádostí o spravedlivé zadostiučinění, vydaný předsedou Soudu podle článku 32 Jednacího řádu dne 28. října 2007.

11 „1. Senát, nebo případně jeho předseda může buď na žádost strany nebo jiné dotčené osoby, nebo z vlastní iniciativy, přijmout předběžné opatření, jehož je třeba v zájmu stran nebo v zájmu řádného vedení řízení. 2. Výbor ministrů je o těchto opatřeních informován. 3. Senát může vyzvat strany, aby mu předaly informace o otázce, vztahující se k aplikaci přijatého předběžného opatření.“

umožnit Výboru ministrů dohlédnout na výkon rozsudku, který je pro dotčený stát závazný ve smyslu článku 46 Úmluvy. Stručně řečeno, předběžné opatření je závazné do té míry, že jeho nerespektování může vést k porušení článku 34 Úmluvy. Pro Soud není podstatné, zda předběžné opatření odmítl provést stát jako celek nebo některý z jeho orgánů.¹² Ve věci *Mamatkulov a Askarov v. Turecko* Soud judikoval, že „povinnost vyplývající z článku 34 *in fine* na státech vyžaduje zdržet se ... také jakéhokoli jednání nebo opomenutí, které zničením nebo odstraněním podstaty stížnosti ji tak učini bezpředmětnou nebo jinak zabrání Soudu, aby ji posoudil v řádném řízení.“¹³

Soud předběžné nařízení vydává jen ve výjimečných případech, zejména při vyhoštění nebo vydání do zemí, kde by stěžovatel riskoval zdraví nebo život.¹⁴ Avšak v posledních letech v rámci takového opatření nařídil vládě umožnit stěžovateli styk s jeho právním zástupcem, poskytnout mu přístup do lékařského zařízení či stěžovatele naopak ze specializovaného lékařského oddělení nepropouštět.

Žádost o předběžné opatření je Kanceláři ihned zpracována a předložena senátu či jeho předsedovi k rozhodnutí. Ve velmi naléhavých případech, hrozí-li iminentní vydání nebo vyhoštění, je třeba žádost odfaxovat nebo zaslat e-mailem,¹⁵ a to v pracovních dnech mezi 8 a 18 hod. Projednání žádosti určitě urychlí, je-li sepsána v jednom z jednacích jazyků Soudu – anglicky nebo francouzsky. Jinak musí být předložena v jednom z oficiálních jazyků jednoho ze smluvních stran Úmluvy. Žádost je třeba nadepsat „Článek 39 – Naléhavé“.

Je-li žádost o předběžné opatření podána e-mailem, musí být Kanceláři zároveň zaslána její vytištěná kopie, pokud možno spěšným poštovním tarifem. Pokud Kancelář neodpoví na žádost v rozumné době, stěžovatel nebo jeho právní zástupce by se měli pokusit spojit se s Kanceláři telefonicky.

Vedle předběžného opatření lze projednání stížnosti urychlit **naléhavým sdělením o podané stížnosti** a jejím stručném obsahu vládě dotčeného státu tak, jak to umožňuje ustanovení článku 41 Jednacího řádu.¹⁶ Může tak učinit tajemník Soudu, resp. tajemník některé z pěti sekcí se souhlasem předsedy Soudu nebo sekce.

Konečně, stěžovatel má možnost požádat o **přednostní projednání své stížnosti** ve smyslu článku 41 Jednacího řádu.¹⁷ O žádosti rozhodne senát nebo jeho předseda.

12 *Aoulmi v. Francie*, rozsudek ze 17. ledna 2006, Sborník 2006-I.

13 Rozsudek ze 4. února 2005, odst. 92-102, Sborník 2005-I.

14 Např. *Mamatkulov a Askarov v. Turecko*, viz výše, *Aoulmi v. Francie*, viz výše, odst. 92-112

15 Pracovníkovi Kanceláře, který byl předtím telefonicky kontaktován. Čísla telefonů a faxů jsou uvedena na webové stránce Soudu (www.echr.coe.int).

16 „V naléhavém případě a při zachování všech procesních opatření může tajemník Soudu se souhlasem předsedy senátu informovat dotčenou smluvní stranu o podané stížnosti a o jejím stručném obsahu, a to všemi dostupnými prostředky, aniž by byly dotčeny jiné procesní kroky v řízení.“

17 Stížnosti jsou projednávány v pořadí, v jakém jsou připraveny k projednání. Senát nebo jeho předseda může rozhodnout o přednostním projednání některé z nich.

Přednostně jsou zpravidla projednávány stížnosti stěžovatelů, kteří mají vysoký věk či vážné zdravotní problémy. Přednostně jsou projednávány i ty stížnosti, které se týkají tzv. systematických problémů, jež mají dopad na velký okruh potenciálních nebo existujících stěžovatelů.¹⁸ Pilotní řízení bylo též aplikováno na čtyři případy českých majitelů domů s regulovaným nájemným.¹⁹

2. Zkoumání přijatelnosti a merita stížnosti

Jakmile je stížnost připravena k projednání, Soud nejprve zkoumá její přijatelnost. Přijatelná je taková stížnost, která splňuje všechny formální náležitosti, není stejná jako stížnost již Soudem jednou projednaná, stěžovatel jejím podáním nezneužívá svého práva na podání stížnosti a, konečně, není zjevně neopodstatněná.

O tom, že je stížnost nepřijatelná, může rozhodnout buď tříčlenný výbor, nebo sedmičlenný senát. Výbor obvykle odmítne stížnost – tedy prohlásí ji za nepřijatelnou – jestliže právo, jehož porušení je předmětem stížnosti, není Úmluvou ani žádným z dodatkových protokolů zaručeno, pokud ke skutečnostem, které se k námitce porušení Úmluvy vztahují, došlo před ratifikací Úmluvy dotčeným státem nebo na území, které nespadá pod jeho jurisdikci, nebo pokud stát, proti němuž je stížnost namířena, není smluvní stranou Úmluvy. A také, jestliže stěžovatel není osobou poškozenou. Výbor stížnost odmítne i tehdy, jestliže stěžovatel nevyčerpal právní prostředky nápravy, nepředložil stížnost ve lhůtě šesti měsíců od posledního rozhodnutí o posledním prostředku nápravy, anebo ze stížnosti zjevně nevyplývá, že by právo, na jehož porušení stěžovatel poukazuje, bylo skutečně porušeno.

Ze zasedání výboru je vždy sepsován protokol. Výbor však nevydává formální rozhodnutí. O tom, že stížnost byla shledána nepřijatelnou, je stěžovatel nebo jeho právní zástupce²⁰ informován dopisem.

Jestliže výbor jednomyslným rozhodnutím stížnost nezamítne, je stížnost automaticky předložena jednomu ze sedmičlenných senátů.

Řízení před senátem je obsaženo v ustanovení článku 54 Jednacího řádu. **Senát může přímo prohlásit stížnost za nepřijatelnou nebo ji vyškrtnout ze seznamu stížností.** Jinak může vyzvat strany, aby dodaly informace o skutkovém stavu, dokumenty nebo jiné materiály, které považuje za relevantní. Stejně tak může oznámit podání stížnosti dotčené smluvní straně a požádat ji o písemné vyjádření, a jakmile takové vyjádření obdrží, zaslat je stěžovateli, aby na ně odpověděl. Pokud shledá, že stano-

18 *Broniowski v. Polsko*, rozsudek z roku 2004, Sborník 2004-V, odst. 190; *Hutten-Czapska v. Polsko*, rozsudek z 19. června 2006, Sborník 2006-VIII, odst. 231-237.

19 Viz www.echr.coe.int.

20 Jestliže je stěžovatel právně či laicky zastoupen, informace o přijatém rozhodnutí je sdělována dopisem pouze zástupci.

visko není úplné, může požádat o jeho doplnění. Stejná procesní rozhodnutí je oprávněn učinit i předseda daného senátu.²¹

Před rozhodnutím o přijatelnosti může senát nařídít ústní jednání, a to na žádost strany nebo z vlastní iniciativy, pokud se domnívá, že to vyžaduje výkon jeho funkcí vyplývajících z Úmluvy. V takovém případě strany vyzve, aby se vyjádřily k meritu stížnosti, nerozhodne-li senát výjimečně jinak.

Vzhledem ke stále narůstajícímu počtu stížností, kterými je Soud doslova zahlcen, aplikují jeho senáty tzv. **zrychlené řízení**, které umožňuje článek 29 odst. 3 Úmluvy. Senáty rozhodují současně o přijatelnosti a meritu věci. Podrobný popis tohoto řízení, které se vztahuje pouze na stížnosti, které jsou předávány vládám dotčených států k vyjádření,²² je obsažen v článku 54A Jednacího řádu. Tento článek byl do jednacího řádu začleněn v létě roku 2002.

Ve smyslu článku 54A odst. 1 Jednacího řádu, rozhodne-li tedy senát o tom, že stížnost projedná ve zrychleném řízení, vyzve strany, aby se vyjádřily i k otázce spravedlivého zadostiučinění a případně aby předložily své návrhy ke smírnému urovnání sporu. Jestliže se strany nedohodnou na smírném urovnání sporu nebo na jiném vyřízení věci a senát je přesvědčen o tom, že na základě jejich stanovisek je stížnost přijatelná a připravena k meritornímu projednání, vynese rozsudek, jehož součástí je rozhodnutí o přijatelnosti. Domnívá-li se, že je to vhodné, senát může poté, co o tom informoval strany, přijmout rozsudek, jehož součástí je rozhodnutí o přijatelnosti, aniž by předtím aplikoval řízení zmíněné v odstavci 1 tohoto článku.

Vláda, jíž byla předána stížnost k vyjádření – ať už v klasickém či zrychleném řízení – musí své písemné stanovisko Soudu předložit ve lhůtě šestnácti týdnů, a to v jednom z jednacích jazyků – angličtině či francouzštině. Vládní stanovisko je neprodleně předáno stěžovateli nebo jeho právnímu zástupci s výzvou, aby se k němu vyjádřili do dvanácti týdnů. Zjistí-li jedna ze stran, že není schopna předložit své stanovisko včas, je její povinností o tom předem Kancelář Soudu uvědomit a požádat o prodloužení lhůty. Takové žádosti je v naprosté většině vyhověno. Stanovisko stěžovatele může být předloženo v jednom z oficiálních jazyků některé smluvní strany, tedy i česky.

Jestliže se otázky pokládané stranám v rámci předávání stížnosti vládě vztahují jen k některým stěžovatelským námitkám uvedeným ve stížnosti (např. pouze k námitce ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, avšak nikoli ve smyslu článku 8 Úmluvy), strany se vyjádří jen k této části stížnosti.

Jsou-li podle názoru senátu stanoviska stran neúplná nebo je jejich argumentace

²¹ Odstavec 2 článku 54 Jednacího řádu.

²² Z logiky věci vyplývá, že stížnosti, které jsou Soudem odmítány, tj. shledány nepřijatelnými, nejsou vládám předávány.

nedostatečná, senát může strany vyzvat, aby ji doplnily, a to buď písemně, anebo v rámci ústního jednání. K tomu, zda upřednostňují ústní či písemné doplňující řízení, se ostatně strany vyjadřují písemně, na základě dopisu Kanceláře Soudu, zasílaného stranám ihned po obdržení jejich prvního písemného stanoviska. Doposud Soud svolával ústní jednání jen ve výjimečných případech, zejména tehdy, jestliže na této formě řízení strany trvaly.

Jestliže senát svolá ústní jednání před rozhodnutím o přijatelnosti stížnosti, zástupci vlády se vyjadřují první. Je to proto, že vystupují na straně ochránce vnitrostátního pořádku a mohou proto namítat, že stěžovatel nevyčerpal všechny právní prostředky nápravy. Naopak během ústního řízení o meritu stížnosti, po vydání rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti, je právem stěžovatele vyslovit se první. Jak v prvním, tak i v druhém případě, poté, co se k věci vyjádřily obě strany, jim mohou jednotliví soudci položit doplňující otázky. Po zpravidla desetiminutové přestávce na přípravu pokračuje jednání odpověďmi stran a jejich závěrečnými řečmi. Ihned po ukončení veřejného ústního jednání se senát odebírá k poradě, která je neveřejná.

Během ústního jednání je vláda zainteresovaného státu povinna se vyjadřovat v jednom z oficiálních jazyků Rady Evropy. Na rozdíl od ní **je stěžovateli povoleno vyjadřovat se v jeho mateřském jazyce**, pokud je oficiálním jazykem jednoho ze smluvních států Úmluvy. Čeští stěžovatelé a jejich právní zástupci tedy mohou před soudem mluvit česky, přičemž Soud na své náklady zajišťuje překlad do oficiálních jazyků. Znamená to, že jestliže stěžovatel nebo jeho právní zástupce nemá ani pasivní znalost jednoho z oficiálních jazyků, musí dostatečně předem písemně požádat Kancelář Soudu o tlumočení z angličtiny, resp. francouzštiny do češtiny.

Zasedání senátu a ústní jednání jsou veřejná, pokud senát nerozhodne na základě vlastního rozhodnutí nebo na žádost jedné ze stran či jiné zainteresované osoby, že je přístup do jednací síně zakázán tisku a veřejnosti pro celé jednání nebo na jeho část, a to v zájmu ochrany morálky, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, v zájmu nezletilých osob nebo ochrany soukromí stran v řízení. Může též tak učinit, jestliže se vzhledem ke zvláštním okolnostem případu domnívá, že by veřejnost jednání mohla ohrozit zájmy spravedlnosti.

Jestliže senát nepokládá za nezbytné konat ústní jednání, může přijmout rozhodnutí o **nepřijatelnosti stížnosti**, tedy stížnost **odmítnout**. Takto rozhodne, jestliže na základě písemných stanovisek stran již nemá pochybnosti o tom, že byly splněny formální náležitosti podání stížnosti (např. včasné podání stížnosti či vyčerpání právních prostředků nápravy nebo postavení stěžovatele jako poškozeného), anebo/a zároveň jestliže je zřejmá neopodstatněnost stížnosti. V tomto okamžiku řízení končí, proti rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti není žádný opravný prostředek přípustný.

V případě, že se senát domnívá, že po shromáždění písemných stanovisek stížnost není zjevně neopodstatněná a zároveň netrpí žádným formálním nedostatkem, přijme ji k meritornímu rozhodnutí, tedy rozhodne o **přijatelnosti stížnosti**.

Rozhodnutí o přijatelnosti nebo o nepřijatelnosti stížnosti obsahuje jméno předsedy a ostatních soudců zasedajících v senátu, který ve věci rozhodl, a jméno tajemníka sekce nebo jeho zástupce, datum přijetí stížnosti a datum přijetí rozhodnutí, uvedení stran, jména jejich zástupců, skutkový stav věci, souhrn stanovisek stran, výrok a právní odůvodnění.

Jakmile Soud vydá rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti, vyzve strany ke smírnému ukončení sporu a zároveň je informuje o tom, že mohou, pokládají-li to za nezbytné nebo vhodné, předložit doplňující stanovisko k přijatelnosti stížnosti či k jejímu meritomu. Jestliže se ve stanovené lhůtě strany na smírném urovnání sporu nedohodnou, o čemž musí Kancelář Soudu informovat, přistupuje senát k vypracování a vynesení rozsudku.

V rozsudku je uvedeno jméno předsedy a ostatních soudců tvořících senát, který ve věci rozhodl, jméno tajemníka sekce nebo jeho zástupce, datum přijetí a datum vynesení rozsudku. Dále jsou uvedeny strany, jména jejich zástupců, popis průběhu řízení, skutkový stav věci, souhrn závěrů stran, právní odůvodnění, výrok, případné řešení úhrady nákladů, stav hlasování a případná odlišná stanoviska jednotlivých soudců, případně výklad souhlasného většinového názoru.

Rozsudky senátu se vyhláší ústně v sídle Soudu ve Štrasburku, anebo písemně, jejich doručením zúčastněným stranám a uveřejněním na internetu (www.dhcour.coe.fr; www.coe.fr).

Státy musí jednak přijmout nezbytná opatření k ukončení Soudem zjištěných porušení práv a, je-li to možné, uvést situaci do původního stavu (*restitutio in integrum*). Navíc je v jejich zájmu přijmout opatření, aby k podobným porušením v budoucnu již nedošlo. Jestliže vnitrostátní právní systém umožňuje pouze částečnou nápravu vzniklé situace, Soud může přiznat stěžovateli **spravedlivé zadostiučinění** v podobně finančního odškodnění dle článku 41 Úmluvy.

Ne vždy Soudem přiznané odškodnění nahradí celou vzniklou škodu. V takových případech je dotčenému státu nařízeno, aby přijal **opatření individuální povahy**. Pokud by porušování Úmluvy mohlo ukončit pouze jediné opatření, může Soud dotčenému státu přijetí takového opatření výslovně nařídit.²³ Vedle individuálních opatření lze na státu požadovat i přijetí **obecných opatření**, jakým je například novelizace vnitrostátní legislativy, která způsobovala porušení Úmluvy, nebo změna vnit-

23 Ve věcech *Assanidžé v. Gruzie a Ilascu a další v. Rusko a Moldavsko* (rozsudky z roku 2004) nařídil Soud propuštění stěžovatelů na svobodu, protože omezení jejich svobody bylo v rozporu s ustanovením článku 5 Úmluvy.

rostatní soudní praxe.

Smluvní státy mají poměrně široký prostor výběru individuálních i obecných opatření, aby splnily závazky vyplývající z článku 46 Úmluvy. Na výkon rozsudků a tedy i přijetí vhodných opatření dohlíží Výbor ministrů.

Pojmy „individuální opatření“ a „obecné opatření“ Soud vyčerpávajícím způsobem vyložil v rozsudku vydaném ve věci *Scozzari a Guinta v. Itálie*,²⁴ v němž uvedl, že rozsudek, v němž konstatuje porušení Úmluvy, ukládá dotčenému státu právní povinnost stěžovatelům zaplatit určené sumy v rámci spravedlivého zadostiučnění, ale nechává na něm, aby pod dohledem Výboru ministrů přijal obecné nebo individuální opatření vedoucí k ukončení porušení konstatovaného Soudem, a pokud možno odstranil důsledky tohoto porušení.²⁵ I když výběr nápravného opatření zůstává na smluvním státu, podléhá však i nadále dohledu Výboru ministrů, zda je přijaté opatření slučitelné s výroky obsaženými v rozsudku.

Individuálních opatření je hned několik. Na prvním místě je třeba zmínit nařízení **obnovy řízení** před vnitrostátními soudy. Tu lze nařídit účinně jenom tehdy, došlo-li k porušení procesních práv stěžovatele²⁶ nebo má-li se změnit vnitrostátní rozhodnutí, které bylo Soudem shledáno v rozporu s Úmluvou.²⁷ Obnova řízení má při výkonu rozsudků Soudu nesporně velký význam. Často je totiž jediným možným opatřením, které může napravit situaci porušující Úmluvu.

Vedle obnovy řízení jsou pak dalšími individuálními opatřeními například **skartování policejních spisů** obsahujících informace získané v rozporu s právem na respektování soukromého života,²⁸ **uznání církve**, jejíž registrace byla v rozporu s Úmluvou odmítána,²⁹ či přijetí legislativního ustanovení umožňujícího přístup k soudu.³⁰

Přijmout **opatření obecné povahy** a zabránit tak novým podobným porušením Úmluvy je pro smluvní státy mnohdy nelehké, neboť je třeba porušení Úmluvy konstatované Soudem nejprve podrobně určit a analyzovat a zjistit jeho příčinu. Nelze však popřít, že někdy je zcela jasné, že k porušení došlo v důsledku aplikace vnitrostátního práva anebo proto, že určité legislativní ustanovení není. Na smluvním státu je pak co nejrychleji a nejschůdnější cestou pochybení napravit.

Dalším opatřením obecné povahy je jistě systémové šíření Úmluvy a judikatury

24 Rozsudek z 13. července 2000, Sborník 2000-VII, odst. 249.

25 *Mutatis mutandis, Papamichalopoulos a další v. Řecko*, rozsudek z 31. října 1995, Série A č. 330-B, odst. 34.

26 *Barberà, Messegué a Jabardo v. Španělsko*, rezoluce DH (94) 84.

27 *Open Door a Dublin Well Woman v. Irsko*, rezoluce DH (96) 368 – zákaz zveřejnění informací o možnostech provedení potratu.

28 *Amann v. Švýcarsko*, rozsudek ze 16. února 2000, Sborník 2000-II.

29 *Metropolitní církev Besarabie a další v. Moldavsko*, rozsudek ze 13. prosince 2001, Sborník 2001-XII.

30 *Svaté kláštery v. Řecko*, rozsudek z 9. prosince 1994, Série A č. 301-A.

Soudy v jednotlivých členských státech. Za tímto účelem přijal Výbor ministrů v prosinci roku 2002 **Doporučení REC (2002)13**, kde členským státům doporučuje, aby přezkoumaly své zvyklosti v oblasti publikace a šíření jak textu Úmluvy a jejích Protokolů, tak rozsudků a rozhodnutí Soudy. Podle názoru Výboru je důležité, aby smluvní státy

- 1) se ujistily, že je text Úmluvy publikován a rozšířen v jazyku či jazycích země tak, aby mohl být skutečně znám, a instituce země, zejména soudy, ho mohly používat;
- 2) se ujistily, že v návaznosti na státní či soukromé iniciativy rozsudky a rozhodnutí, představující relevantní zdroj judikatury, nebo které vyžadují specifická prováděcí opatření z jejich strany jako dotčených států, jsou rychle a rozsáhle publikovány celotextově či alespoň ve formě shrnutí nebo podstatných výňatků v jazyku či jazycích země, zvláště v úředním deníku, informačním věstníku příslušného ministerstva, právnických časopisech nebo v jiných médiích běžně využívaných právníkou obcí, včetně internetových stránek;
- 3) podporovaly vydávání učebnic nebo jiných publikací v jazyku či jazycích země v papírové nebo elektronické verzi, které umožní znalost systému Úmluvy a hlavních judikátů Soudy;
- 4) rozšiřovaly mezi veřejností internetovou adresu Soudy (<http://www.echr.coe.int>), zejména zavedením odkazů na tyto stránky na vnitrostátních stránkách běžně užívaných k právním výzkumům;
- 5) se ujistily, že soudní moc disponuje kopii relevantních judikátů v papírové a/nebo elektronické podobě (CD, DVD atd.) nebo vybavením informatikou nezbytnou k přístupu k nim prostřednictvím internetu;
- 6) se ujistily o rychlém šíření rozsudků a rozhodnutí způsobilých být relevantní pro jejich specifickou činnost u veřejných orgánů, jako jsou soudy, policie, vězeňská správa nebo sociální úřady, případně i u nestátních institucí, jako jsou advokátní nebo profesní komory, a v případě potřeby doprovázely šíření této judikatury vysvětlující informací nebo oběžníkem;
- 7) se ujistily, že orgány země nebo jiné instituce, jichž se přímo týká určitá věc před Soudem, jsou rychle informovány o příslušném rozsudku nebo rozhodnutí Soudy, například tím, že obdrží jejich kopii;
- 8) přezkoumaly možnost spolupráce za účelem vydání sbírky rozsudků a rozhodnutí Soudy, které jsou k dispozici v jiných než úředních jazycích Rady Evropy, v papírové a/nebo elektronické podobě.

Ze shora uvedeného výčtu úkolů je nanejvýš zřejmé, že Výbor ministrů se zajímá a zabývá problémem rozšiřování povědomí o Úmluvě a činnosti Soudy do hloubky. Pokud jde o prameny nacházející se na území České republiky, lze zmínit webovou stránku českého soudnictví (<http://portal.justice.cz>), na níž lze najít spojení na

zástupce České republiky ve věcech podaných proti České republice, jakož i český překlad nejvýznamnějších rozhodnutí a rozsudků ve věcech vydaných Soudem vedených proti České republice, ale i jiných zemí, pokud jsou pro materii v českých případech relevantní (např. *Hutten-Czapska v. Polsko*). Dalším spojením je webová stránka www.evropskysoud.cz, která je placenou službou.

Tištěným zdrojem národní povahy je dvouměsíčník „Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva“, vydávaný vydavatelem ASPI, a. s., který obsahuje nejvýznamnější rozsudky a rozhodnutí Soudu vydaná v průběhu předchozích dvou měsíců. Rozhodnutí a rozsudky jsou dostupné i v právních databázích ASPI a LEGSYS.

Jak Výbor ministrů prakticky postupuje při dohledu nad výkonem rozsudků? Jakmile se rozsudek Soudu stane konečným ve smyslu článku 46 odst. 2 Úmluvy,³¹ je předán Výboru ministrů, který dotčený stát nebo státy vyzve, aby ho informoval/y o tom, jaké kroky při výplatě přisouzeného spravedlivého zadostiučinění učinily, a případně, jaká opatření individuální či obecné povahy přijal/y. Výbor ministrů pak získané informace pozorně zkoumá. Zjistí-li, že stát rozsudek řádně vykonal, vydá rezoluci o tom, že se svého úkolu ve smyslu článku 46 odst. 1 a 2 Úmluvy zhostil. V opačném případě vyvíjí Výbor ministrů na dotčený stát politický nátlak. Ve většině případů však členské státy rozsudky Soudu respektují a včas vykonávají.

Podívejme se nyní na jednotlivé důvody, pro které Soud může stížnost odmítnout a nepřijmout ji tedy k meritornímu projednání.

A. Nevýčerpání právních prostředků nápravy

Podmínka vyčerpat všechny vnitrostátní právní prostředky nápravy před podáním stížnosti k Soudu je obsažena v článku 35 odst. 1 Úmluvy vedle povinnosti podat stížnost ve lhůtě šesti měsíců.³²

Povinnost vyčerpat vnitrostátní právní prostředky nápravy je součástí obyčejového mezinárodního práva.³³ Podobná je i ve smlouvách zabývajících se problematikou lidských práv: naležeme ji v Mezinárodní úmluvě o občanských a politických

31 Rozsudek senátu se stane konečným, a) jakmile strany prohlásí, že nebudou žádat o postoupení případu velkému senátu, nebo b) po uplynutí tříměsíční lhůty ode dne vynesení rozsudku, jestliže nebylo požádáno o postoupení případu velkému senátu, nebo c) jakmile kolegium soudců velkého senátu zamítne žádost podle článku 43 Úmluvy.

32 „Soud může posuzovat věc až po vyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné rozhodnutí.“

33 Případ *Interhandel* (Švýcarsko v. Spojené státy), rozsudek z 21. března 1959.

právech³⁴ a v Opčním protokolu k ní,³⁵ v Americké úmluvě o lidských právech,³⁶ i Africké chartě lidských práv.³⁷

Výklad pojmu „opravný prostředek“, či slovy české verze ustanovení článku 35 odst. 1 Úmluvy „vnitrostátní právní prostředek nápravy“, nezávisí na tom, jak ho chápe vnitrostátní právní řád. Dle judikatury Soudu je jím každý prostředek, jehož prostřednictvím lze dosáhnout uspokojivého výsledku z pohledu předmětu stížnosti, tedy nápravy vzniklé situace, která má podle názoru stěžovatele být v rozporu s Úmluvou.³⁸ Zakotvením podmínky vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy umožňuje Úmluva dotčenému smluvnímu státu napravit situaci, která je předmětem stížnosti. Tato podmínka tak odráží princip podřízenosti mezinárodního systému ochrany lidských práv systémům národním.³⁹

Vztahuje se i na mezistátní stížnosti podané na základě článku 33 Úmluvy, pokud žalující stát namítá porušení Úmluvy vůči jednotlivcům.⁴⁰ Naopak se nepoužije, jestliže je předmětem stížnosti postup žalovaného státu obecně, s cílem zabránit jeho pokračování nebo opakování,⁴¹ anebo proti ustanovením vnitrostátního práva obecně.⁴²

Soud opakovaně prokázal svou pružnost v hodnocení splnění této formální podmínky.⁴³ Z judikatury Soudu jednoznačně vyplývá, že stěžovatel musí vyčerpat všechny mu dostupné vnitrostátní právní prostředky nápravy, které mohou napravit porušení práv, která jsou předmětem jeho stížnosti. V opačném případě může být jeho stížnost odmítnuta.⁴⁴ Stěžovatel musí též využít veškeré procesní prostředky, aby porušení Úmluvy zabránil.⁴⁵ Opravné prostředky musí existovat nejen teoreticky, ale i v praxi, pokud nemají být Soudem prohlášeny za nedostupné či neúčinné.

34 Článek 41 odst. 1 c).

35 Články 2 a 5 odst. 2 b).

36 Článek 46.

37 Články 50 a 56 odst. 5.

38 Stížnost č. 9022/80, roz. 13. 7. 1983, D. R. 33, str. 21.

39 *Selmouni v. Francie*, rozsudek z 28. července 1999, Sborník 1999-V, odst. 74; *Kudla v. Polsko*, rozsudek z 26. října 2000, Sborník 2000-IX, odst. 152; *Andrášik a další v. Slovensko*, stížnosti č. 57984/00, 60237/00, 60242/00, 60679/00, 60680/00, 68563/01 a 60226/00, rozhodnutí z 22. října 2002, Sborník 2002-IX.

40 *Irsko v. Spojené království*, rozsudek z 18. ledna 1978, Série A č. 25, odst. 159; *Kypr v. Turecko*, rozsudek z 10. května 2001, Sborník 2001-IV.

41 *Dánsko v. Turecko*, stížnost č. 34382/97, rozhodnutí z 8. června 1999, nepublikováno.

42 *Kypr v. Turecko*, stížnost č. 8007/77, rozhodnutí z 10. července 1978, D. R. 13, str. 85.

43 *Ringelsen v. Rakousko*, rozsudek z 16. července 1971, Série A č. 13, odst. 89; stížnost č. 39076/97, rozhodnutí ze 14. října 1999, Sborník 1999-VII.

44 *Akdívar a další v. Turecko*, rozsudek z 16. září 1996, Sbirka 1996-IV, odst. 66; stížnost č. 45023/98, rozhodnutí z 27. dubna 2000, nepublikováno; stížnost č. 6864/01, rozhodnutí z 11. března 2004, nepublikováno.

45 *Cardot v. Francie*, rozsudek z 19. března 1991, Série A č. 200; stížnost č. 24549/03, rozhodnutí z 1. března 2005, nepublikováno; stížnost č. 15212/03, rozhodnutí z 1. března 2005, Sborník 2005-V.

K tomu, aby byl opravný prostředek účinný, musí vést k nápravě dané situace. Jestliže stěžovatel disponuje několika stejně účinnými opravnými prostředky, stačí, když využije jen jeden.⁴⁶ Jde-li například o vyhoštění, které by bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy, musí mít prostředek nápravy odkladný účinek.⁴⁷

Výklad článku 35 odst. 1 Úmluvy vyžaduje, aby námitky porušení práv, které stěžovatel uvádí před Soudem, uvedl u příslušné vnitrostátní instance za splnění všech formálních náležitostí, které jsou pro podání opravného prostředku vyžadovány.⁴⁸ Není třeba, aby stěžovatel před vnitrostátními orgány uváděl jednotlivá ustanovení Úmluvy. **Postačí, když uvede obsah práva či svobody.** Toto pravidlo však neplatí vůči těm státům, které inkorporovaly Úmluvu do vnitrostátního práva anebo těm, jejichž soudní systém je završen ústavním soudem oprávněným projednávat individuální stížnosti na porušení lidských práv a základních svobod.⁴⁹

Opravné prostředky, jejichž přípustnost závisí na rozhodovací pravomoci vnitrostátních orgánů, a mimořádné opravné prostředky, jako je žádost o obnovu řízení, nejsou Soudem považovány za účinné a jejich vyčerpání tedy není nutné.⁵⁰ Nicméně i z tohoto pravidla existují výjimky.⁵¹ Účinným opravným prostředkem dále není hierarchická stížnost, zejména v souvislosti s průtahy v soudním řízení.⁵² Pravidlo vyčerpání opravných prostředků úzce souvisí se splněním podmínky včasného podání stížnosti, tj. ve lhůtě šesti měsíců. **Využití opravných prostředků, které Soud nepokládá za účinné, má za následek odmítnutí stížnosti pro její opožděnost.**⁵³

I zde platí, že při hodnocení přístupnosti a účinnosti opravného prostředku Soud zkoumá konkrétní okolnosti daného případu a situaci stěžovatele, a zároveň obecný právní a politický kontext, v jehož rámci opravný prostředek funguje.⁵⁴

46 Stížnost č. 65681/01, rozhodnutí z 29. dubna 2004, Sborník 2004-V; stížnost č. 41183/02, rozhodnutí z 15. listopadu 2005, Sborník 2005-XII (výňatky).

47 *Eckle v. Německo*, viz výše, str. 31, odst. 67; *Bozano v. Švýcarsko*, rozsudek z 18. prosince 1986, Série A č. 111, str. 20-22, odst. 48-50.

48 Stížnost 14574/89, roz. 6. 1. 1993, D. R. 74, str. 14; stížnost č. 16278/90, roz. 3. 5. 1993, D. R. 74, str. 93.

49 *Ahmet Sadik v. Řecko*, rozsudek z 15. listopadu 1996, Sbíрка 1996-V, odst. 30; stížnost č. 16278/90, rozhodnutí ze 3. května 1993, D. R. 74, str. 93; *Castells v. Španělsko*, rozsudek z 23. dubna 1992, Série A č. 236, odst. 27; stížnost č. 15669/89, rozhodnutí z 28. června 1993, D. R. 73, str. 39.

50 Stížnost č. 28602/95, rozhodnutí z 13. listopadu 2003, nepublikováno; stížnost č. 21287/02, rozhodnutí ze 17. prosince 2002, Sborník 2002-X.

51 Stížnost č. 26323/05, rozhodnutí z 1. června 1999, Sborník 1999-V (výňatky).

52 *Horvat v. Chorvatsko*, rozsudek 26. července 2001, Sborník 2001-VIII, odst. 47; *Hartman v. Česká republika*, rozsudek z 10. července 2003, Sborník 2003-VIII (výňatky), odst. 66; stížnost č. 40552/02, rozhodnutí ze 16. října 2007, dosud nepublikováno.

53 Stížnost č. 49859/99, rozhodnutí ze 7. listopadu 2000, Sborník 2000-XI.

54 *Van Oostervijk v. Belgie*, rozsudek ze 6. listopadu 1980, Série A č. 40, odst. 36-40; *Akdivar v. Turecko*, viz výše; *Chaišjev a Akajeva v. Rusko*, rozsudek z 24. února 2005, odst. 116-117, nepublikován; *Isajeva a další v. Rusko*, rozsudek z 24. února 2005, odst. 152-153, nepublikován.

Z rozhodovací praxe Soudu vyplývá, že je na vládě dotčeného státu, namítá-li nevyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy, aby prokázala, že daný opravný prostředek byl v relevantní době účinný a pro stěžovatele dostupný, tedy že jej mohl skutečně vyčerpat a že takový prostředek mohl skutečně napravit porušení jeho práv či svobod, jejichž porušení namítá.⁵⁵ Účinnost konkrétního opravného prostředku lze podpůrně prokázat i odkazem na konkrétní případy praxe vnitrostátních soudních orgánů.⁵⁶ Takový konkrétní příklad vláda musí předložit, tvrdí-li, že stěžovatel mohl vznést námitky porušení Úmluvy přímo v rámci soudního řízení.⁵⁷ Zhostila-li se tohoto důkazního břemene, je na stěžovateli, aby prokázal, že vládou uvedené prostředky nápravy využil,⁵⁸ anebo vysvětlil, proč tak neučinil,⁵⁹ případně, aby objasnil zvláštní okolnosti, které ho zbavují povinnosti daný prostředek vyčerpat.⁶⁰ Pouhé jeho pochybnosti o účinnosti opravného prostředku stěžovatele nezbavují povinnosti jej vyčerpat.⁶¹

Pokud jde o **opravné prostředky v rámci právního řádu České republiky**, z textu ustanovení článku 10 Ústavy je zřejmé, že Úmluva je vyhlášenou mezinárodní smlouvou, k jejíž ratifikaci dal parlament souhlas, jíž je Česká republika vázána, a která je tedy součástí právního řádu. Od 1. ledna 1993 funguje též český Ústavní soud, který je oprávněn projednávat stížnosti na porušení práv a svobod zakotvených v Listině základních lidských práv a svobod, publikované jako usnesení č. 2/1993 Sb. předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny jako součásti ústavního pořádku České republiky, a v Úmluvě, uveřejněné ve Sbírce zákonů č. 41/1992 jako sdělení bývalého federálního ministerstva zahraničních věcí pod číslem 209/1992.

Ve věci *Vašíček v. Česká republika*⁶² Soud judikoval, že **Úmluva je součástí právního systému České republiky a má jako mezinárodní smlouva zaručující lidská práva**

55 *Vernillo v. Francie*, rozsudek z 20. února 1991, Série A č. 198, odst. 27; stížnost č. 41773/98, rozhodnutí z 30. listopadu 2004, nepublikováno.

56 *Doran v. Irsko*, rozsudek z 31. července 2003, Sborník 2003-X; stížnosti č. 57984/00, 60237/00, 60242/00, 60679/00, 60680/00, 68563/01 a 60226/00, viz výše; stížnost č. 56079/00, rozhodnutí z 24. června 2004, nepublikováno; stížnost č. 61166/00, rozhodnutí z 12. června 2001, nepublikováno; stížnost č. 58698/00, rozhodnutí z 27. března 2003, Sborník 2003-VIII; stížnost č. 42969/98, rozhodnutí z 18. ledna 2005, nepublikováno.

57 Stížnost č. 37043/97, rozhodnutí z 9. března 1999, Sborník 1999-II.

58 Stížnost č. 66491/01, rozhodnutí z 16. září 2004, nepublikováno.

59 *Selmouni v. Francie*, viz výše.

60 *Akdivar v. Turecko*, viz výše.

61 Stížnost č. 57039/00, rozhodnutí z 31. ledna 2002, nepublikováno; stížnost č. 77631/01, rozhodnutí z 19. března 2002, nepublikováno; stížnost č. 77363/01, rozhodnutí z 26. května 2005, nepublikováno; stížnost č. 6778/05, rozhodnutí z 18. října 2005, Sborník 2005-XI.

62 Stížnost č. 36685/97, rozhodnutí z 30. ledna 2001 (neuveřejněno).

práve podle článku 10 Ústavy přednost před zákonem.⁶³ Navíc ustanovení článku 8 Úmluvy, kterého se stěžovatel ve své věci dovolával v souvislosti s domovní prohlídkou, bylo přímo aplikovatelné i v řízení jak před obecnými soudy, tak i před Ústavním soudem. Stěžovatel se však neodvolával ani na článek 8 Úmluvy, ani na příslušné ustanovení Listiny základních práv a svobod, v tomto případě na článek 10 odst. 2, 12 a článek 13. Na porušení práv zaručených prvně zmíněným ustanovením si stěžoval až v souvislosti s jeho obviněním. Podle názoru Soudu se námitky stěžovatele uvedené před Ústavním soudem týkaly zejména zahájení jeho trestního stíhání a uvalení vazby. Pokud šlo o zabavení dokumentů v průběhu domovní prohlídky, stěžovatel se omezil na tvrzení, že nesouvisely s trestním řízením, a neměly být proto součástí trestního spisu. Jeho námitka před Ústavním soudem byla zaměřena na porušení § 78-79, § 82-83 trestního řádu v souvislosti s otázkou přípustnosti důkazů a jejich hodnocení. Stěžovatel se na článek 8 Úmluvy poprvé odvolával až před Soudem, který proto jeho stížnost odmítl pro nevyčerpání právních prostředků nápravy.

Na **povinnost obrátit se na Ústavní soud** – a to i za pomoci právního zástupce ustanoveného Českou advokátní komorou – před tím, než podá stížnost do Štrasburku, upozornil Soud i v rozhodnutích ve věcech *Krohnert v. Česká republika*,⁶⁴ *Manoussos v. Česká republika*⁶⁵ nebo *Lakatoš v. Česká republika*.⁶⁶

Shora bylo uvedeno, že vnitrostátní prostředek nápravy musí být stěžovateli **dostupný**.⁶⁷ Ústavní stížnost takovým prostředkem bezesporu je. Český právní řád – pokud jde o trestní řízení – stále počítá se **stížností pro porušení zákona**. Ta však není Soudem považována za účinný opravný prostředek, neboť podání stížnosti pro porušení zákona (podnět sám není opravným prostředkem) závisí na rozhodnutí ministru spravedlnosti.⁶⁸

Vedle **dostupnosti** opravného prostředku je třeba hledět na jeho **účinnost**. Jak bylo již výše uvedeno, při posuzování, zda je právní prostředek nápravy z hlediska Úmluvy účinný či nikoli, Soud vždy hledí na konkrétní okolnosti daného případu. Stěžovatel může být zbaven povinnosti splnit podmínku vyčerpání právních

63 Ve smyslu ustanovení článku 10 Ústavy ve znění platném do 31. prosince 2002 byla Úmluva jako ratifikovaná mezinárodní smlouva týkající se lidských práv součástí českého právního řádu a měla přednost před zákonem.

64 Stížnost č. 60224/00, rozhodnutí z 9. října 2001, nepublikováno.

65 Stížnost č. 46468/99, rozhodnutí z 9. července 2002, nepublikováno.

66 Stížnost č. 42052/98, rozhodnutí z 23. října 2001, nepublikováno.

67 *Manoussakis v. Řecko*, rozsudek z 26. září 1996, Sbíрка 1996-IV.

68 Ve smyslu ustanovení § 266 odst. 1 trestního řádu může ministr spravedlnosti proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, jimž byl porušen zákon nebo které bylo učiněno na podkladě vadného postupu řízení, podat u Nejvyššího soudu stížnost pro porušení zákona. Nestanovi-li zákon jinak, není proti rozhodnutí Nejvyššího soudu stížnost pro porušení zákona přípustná.

prostředků nápravy pouze za „zvláštních okolností“. Neznalost práva nebo nedbalost právního zástupce stěžovatele nejsou důvody, pro které by povinnost vyčerpání mohla být Soudem prominuta. **Účinnost opravného prostředku však může snížit neúměrná délka řízení o něm.**⁶⁹

Otázka, zda stěžovatel vyčerpal právní prostředky nápravy, je Soudem zpravidla posuzována k datu, ke kterému byla stížnost podána, s výjimkou případů týkajících se průtahů v řízení.⁷⁰ Jinak řečeno, **má-li stěžovatel k dispozici nový opravný prostředek po podání stížnosti k Soudu, ale před rozhodnutím o její přijatelnosti, je jeho povinností takový prostředek vyčerpat.**⁷¹

V případech týkajících se strukturálního problému nebo nedostatku přímo ve vnitrostátním právu obecně či v jeho aplikaci při projednávání tzv. **pilotního případu**, o kterém byla řeč již výše, požádá Soud vládu dotčeného státu, aby přehodnotila právní systém nebo jeho část, nebo, je-li to nezbytné, aby vytvořila nový opravný prostředek, a zabránila tak hromadnému podání podobných stížností.⁷²

Jestliže parlament takový opravný prostředek nově vytvoří, Soud zkoumá jeho účinnost. Pokud dojde k názoru, že je třeba jej považovat za účinný, stížnosti, kde nebyl stěžovateli využit, odmítne pro nevyčerpání opravných prostředků.

Průtahy v soudním řízení jsou předmětem stále většího množství stížností. Smluvní státy na tento fenomén reagovaly novelami svých vnitrostátních právních řádů, do kterých inkorporovaly nové právní prostředky nápravy.⁷³

Provedme krátký exkurs, jak na opravné prostředky proti průtahům řízení nahlíží Soud.

Ve věci *Kudła v. Polsko*⁷⁴ Soud stanovil základní alternativní charakter opravných prostředků. Judikoval, že prostředek musí mít buď preventivní, tedy akcelerační, anebo odškodňující, tedy nápravnou povahu. Podle jeho názoru skutečnost, že opravný prostředek má pouze kompenzační povahu, není rozhodující, bez ohledu na to, zda je soudní řízení skončeno či nikoli.⁷⁵

69 *Doran v. Irsko*, rozsudek z 31. července 2003, Sborník 2003-X (výňatky).

70 Stížnost č. 69789/01, rozhodnutí z 6. září 2001, Sborník 2001-IX, stížnost č. 18888/02, rozhodnutí z 12. ledna 2006, odst. 72, Sborník 2006.

71 Stížnost č. 31993/96, rozhodnutí ze 14. března 2002, nepublikováno; stížnost č. 56298/00, rozhodnutí ze 17. července 2003, nepublikováno; *Scordino v. Itálie*, rozsudek z 29. března 2006, Sborník 2006; stížnost č. 24549/03, rozhodnutí z 1. března 2005, nepublikováno; stížnost č. 15212/03, rozhodnutí z 1. března 2005, Sborník 2005-V; *Grzinčič v. Slovinsko*, rozsudek ze 3. května 2007, nepublikován.

72 *Broniowski v. Polsko*, rozsudek z 27. června 2004, odst. 191, Sborník 2004-V.

73 *Scordino v. Itálie* č. 1, rozsudek z 29. března 2006, Sborník 2006-V; *Grzinčič v. Slovinsko*, viz výše.

74 Rozsudek ze 14. června 2005, Sborník 2005-XI.

75 *Kudła v. Polsko*, viz výše, odst. 158-159; stížnost č. 68874/01, rozhodnutí z 28. ledna 2003, Sborník 2003-I (výňatky); stížnost č. 57220/00, rozhodnutí z 11. září 2002, Sborník 2002-VIII; stížnost č. 58698/00, rozhodnutí z 22. května 2003, Sborník 2003-VIII.

Dne 27. dubna 2006 nabyl účinnosti **zákon č. 160/2006**, kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Nové ustanovení § 31a zavádí možnost odškodnění za vzniklou nemajetkovou újmu.⁷⁶ **Náhradu lze žádat jak v řízení, které dosud neskončilo, tak i poté, co je věc skončena.** Bude Soud považovat tento nový opravný prostředek za dostatečně účinný, aby vyhověl jeho požadavkům stanoveným v předchozích případech? Než se však tato evropská soudní instance k věci vyjádří, pokusím se shrnout dosavadní vývoj.

Pokud jde o otázku urychlení stále probíhajícího řízení, Soud vyjádřil názor, že opravný prostředek musí řízení urychlit zásadně, tedy ovlivnit celkovou délku řízení,⁷⁷ přičemž řízení o opravném prostředku nesmí významným způsobem přispět k délce řízení.⁷⁸ Jestliže o stížnosti na průtahy řízení rozhoduje vyšší instance, musí mít reálnou možnost řízení urychlit. Jinými slovy, její rozhodnutí musí být pro nižší instance závazné. Obecné nařízení českého Ústavního soudu, aby soudy nižších instancí nepokračovaly v porušení práva na řízení v přiměřené lhůtě, bylo proto shledáno jako nedostačující.⁷⁹ Naopak ústavní soudy v Chorvatsku, Španělsku či Slovensku nebo Federální soud ve Švýcarsku dostatečnou záruku poskytují.⁸⁰

Jestliže stát nemá specifický opravný prostředek určený k odstranění průtahů v řízení, opravný prostředek ve smyslu občanskoprávního nebo ústavního práva musí být dostatečně jistý jak v teorii, tak zejména v praktickém užití. Tak tomu je například v případech Francie či Portugalska.⁸¹ Naopak nepřesvědčivě působila ustanovení irského práva.⁸²

Pokud jde o výši přiznaného odškodnění, Soud výslovně pravil, že praxe vnitrostátních soudů nemusí nutně odpovídat jeho praxi, finanční náhrada však

76 Bez ohledu na to, zda byla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem způsobena škoda, poskytují se podle tohoto zákona též přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu.

77 *Holzinger v. Rakousko* č. 1, rozsudek z 30. ledna 2001, Sborník 2001-I, odst. 22.

78 Stížnost č. 50389/99, rozhodnutí z 31. července 2003, Sborník 2003-V (výňatky).

79 *Hartman v. Česká republika*, rozsudek z 10. července 2003, Sborník 2003-VIII, odst. 67.

80 Stížnost č. 20862/02, rozhodnutí ze 4. července 2002, Sborník 2002-VII (Chorvatsko); stížnost č. 64359/01, rozhodnutí z 8. října 2002, Sborník 2002-IX (výňatky) (Španělsko); stížnosti č. 57984/00, 60226/00, 60237/00, 60242/00, 60679/00, 60680/00 a 68563/01, rozhodnutí z 22. října 2002, Sborník 2002-IX (Slovensko); stížnost č. 20874/92, rozhodnutí z 9. března 2000, nepublikováno.

81 Stížnost 61166/00, rozhodnutí z 12. června 2001, nepublikováno a stížnost č. 57220/00, rozhodnutí z 11. září 2002, Sborník 2002-VIII (Francie); stížnost 58698/00, rozhodnutí z 22. května 2003, Sborník 2003-VIII.

82 Stížnost č. 50389/99, rozhodnutí z 31. července 2003, Sborník 2003-X (výňatky).

nesmí být zjevně nepřiměřená.⁸³ Jak Soud uvedl ve věci *Bako v. Slovensko*,⁸⁴ při zkoumání, zda je přiznané odškodnění dostatečné, je třeba hledět nejenom na délku konkrétního řízení, ale i hodnotu odškodnění v rámci národního životního standardu a skutečnost, že vnitrostátní orgány proplatí odškodnění rychleji než Soud na základě článku 41 Úmluvy. Připomeňme, že jestliže je podle názoru Soudu výše vyplaceného odškodnění stěžovateli dostatečná, může odůvodnit závěr, že stěžovatele nelze nadále považovat za poškozeného ve smyslu článku 34 Úmluvy.⁸⁵

Právní prostředky nápravy v souvislosti s některými ustanoveními Úmluvy, jejichž porušení je namítáno

Článek 2 Úmluvy: Jestliže se stěžovatel dovolává porušení **práva na život**, jsou právními prostředky nápravy zpravidla žaloba na náhradu škody, podání trestního oznámení a ústavní stížnost, jestliže je Ústavní soud daného státu příslušný k projednání individuálních žalob.⁸⁶

Článek 3 Úmluvy: Před podáním stížnosti, jejímž předmětem by bylo **mučení, nelidské či ponižující zacházení či trestání**, by stěžovatel zpravidla měl podat žalobu na náhradu škody, případně podat trestní oznámení s uvedením svých nároků na náhradu škody. Je-li to možné, měl by podat ústavní stížnost.⁸⁷ Jestliže se stěžovatel dovolává článku 3 Úmluvy v souvislosti s jeho **vyhoštěním či vydáním do ciziny**, je třeba podat odvolání či rozklad, případně požádat o azyl a odvolat se, jestliže je jeho žádost zamítnuta. Prostředky nápravy musí mít přitom odkladný účinek, mají-li splňovat podmínku účinnosti.

Článek 4 Úmluvy: Vnitrostátními právními prostředky nápravy v případě stížnosti na porušení článku 4 Úmluvy, zakazujícímu též **nucenou práci a otroctví**, jsou, stejně jako v předcházejících případech, žaloba na náhradu škody, podání trestního oznámení a podání ústavní stížnosti.⁸⁸

Článek 5 Úmluvy: Opravným prostředkem při **zbavení svobody jednotlivce** je jednak stížnost proti rozhodnutí o vzetí do vazby (je-li zbavením svobody vazba), a jednak

83 *Scordino v. Itálie č. 1*, viz výše.

84 Rozsudek z 15. března 2005, nepublikován.

85 Viz výše.

86 Stížnost č. 11257/84, rozhodnutí ze 6. října 1986, D. R. 49, str. 213.

87 Stížnost č. 21300/93, rozhodnutí z 1. ledna 1996, D. R. 74, str. 85.

88 Stížnost č. 8919/80, rozhodnutí ze 17. března 1981, D. R. 23, str. 244.

žádost o propuštění na svobodu, případně odvolání proti jejímu zamítnutí. Umožňují-li právní řád dotčeného státu podání ústavní stížnosti, je nutné vyčerpat i tento opravný prostředek.⁸⁹

Článek 6 Úmluvy: U stížnosti na porušení článku 6 Úmluvy, **jak v trestněprávním, tak občanskoprávním řízení, je třeba nejprve podat odvolání proti rozhodnutí soudu první instance, ve vymezených případech též dovolání, a jestliže je to možné, i ústavní stížnost. Je stěžovatelovou povinností uplatňovat námitky týkající se jeho procesních práv během celého soudního řízení.** Jestliže si u Soudu posléze stěžuje, že v řízení před obecným soudem nebyli vyslechnuti někteří svědci a přitom předtím nepožádal vnitrostátní soud o jejich vyslechnutí, není podmínka vyčerpání právních prostředků nápravy splněna.⁹⁰ Na námitku mnohých českých advokátů, jak docílit, aby to, co pokládají za nutné pro ochranu procesních práv svých klientů, bylo vnitrostátním soudem, a to zejména soudem první instance, na jejich žádost zaprotokolováno (neboť ne vždy – jak se zdá – soud svolí k tomu, aby poznámka, podle právního zástupce pro klienta důležitá, byla do protokolu zanesena), nelze bohužel stále poskytnout odpověď. Na druhé straně, je věcí advokáta, aby důkladně podle občanského soudního řádu uplatňoval námitky proti postupu soudu a jejich protokolaci až po případnou námitku podjatosti, pokud soud odmítl jeho námitky protokolovat.

Článek 7 Úmluvy: Vnitrostátní právní prostředky nápravy ve stížnostech na porušení principu *nullum crimen nulla poena sine lege* a na uložení trestu přísnějšího, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu, jsou obdobné jako u stížnosti na porušení článku 6 Úmluvy.

B. Podání stížnosti po uplynutí lhůty šesti měsíců

Účelem stanovení šestiměsíční lhůty jako jedné ze základních podmínek pro účinné podání stížnosti je zachování zásady právní jistoty, tedy zajistit, aby případy údajného porušení Úmluvy byly projednány na národní úrovni. Lhůta šesti měsíců též umožňuje potenciálnímu stěžovateli zvážit, zda se na Soud chce skutečně

⁸⁹ Stížnost č. 7975/77, rozhodnutí ze 13. prosince 1978, D. R. 15, str. 169.

⁹⁰ *Cardot v. Francie*, viz výše, str. 18-19, odst. 35 (provádění důkazů); *Barberà, Mességué a Jabardo v. Španělsko*, rozsudek z 6. prosince 1988, Série A č. 146, str. odst. 58-59 (námitka podjatosti soudu); stížnost č. 8403/78, zpráva Komise z 15. 10. 1980 (žádost o zaslání věci jinému soudu); *Zumtobel v. Rakousko*, rozsudek z 21. září 1993, Série A č. 268-A, str. 14, odst. 34 (žádost o ústní jednání); *Eckle v. Německo*, rozsudek z 15. července 1982, Série A č. 51, str. 30-31, odst. 66 (přůtahy v řízení).

obrátit⁹¹ a zároveň v rozumném čase shromáždit relevantní důkazy a další materiály k předložení jeho stížnosti.⁹² Soud zkoumá, zda stížnost byla podána včas z úřední povinnosti (*ex officio*) i tehdy, když nesplnění šestiměsíční podmínky žádá z stran nenamítá.⁹³

Stížnost musí stěžovatel podat ne později než šest měsíců od konečného rozhodnutí v jeho věci. Jinak je pokládána za opožděnou.

Počátek běhu lhůty. Šestiměsíční lhůta začíná běžet od konečného rozhodnutí ve věci. Z judikatury Soudu je zřejmé, že ke kvalitnímu podání stížnosti musí stěžovatel znát odůvodnění konečného rozhodnutí. Veřejné vyhlášení výroku rozsudku proto nestačí. **Je třeba, aby stěžovatel, resp. jeho právní zástupce měl k dispozici text odůvodnění napadaného rozhodnutí.** Vzhledem k tomu, že článek 35 odst. 1 Úmluvy nevyžaduje vyčerpání mimořádných opravných prostředků, jakými jsou **žádost o obnovu řízení, podání takového opravného prostředku běh lhůty nezastaví.** V praxi to znamená, že obrátí-li se stěžovatel na Soud až poté, co obdrží rozhodnutí o odmítnutí žádosti, riskuje, že jeho stížnost bude odmítnuta jako opožděná. I zde však existuje výjimka v případě, že mimořádný opravný prostředek je jediný, který má stěžovatel k dispozici. Šestiměsíční lhůta pak začne běžet od okamžiku doručení rozhodnutí o tomto prostředku.⁹⁴

Jestliže se podle vnitrostátního práva konečné rozhodnutí doručuje stěžovateli, běží šestiměsíční lhůta od okamžiku takového doručení.⁹⁵ **Pokud je doručováno právnímu zástupci, lhůta počne běžet právě tímto okamžikem, pozdější doručení stěžovateli Soud nezohledňuje.**⁹⁶

Pokud vnitrostátní právo doručování rozhodnutí vůbec nepředpokládá, stává se počátečním datem běhu šestiměsíční lhůty datum, **kdy byli účastníci řízení seznámeni s jeho obsahem.**⁹⁷ Soud ověřuje, zda znalost obsahu účastníci řízení zbytečně neprotahovali.⁹⁸ Je na vládě dotčeného státu, která namítá opožděnost stížnosti, aby prokázala, kdy se stěžovatel skutečně o konečném rozhodnutí dozvěděl.⁹⁹ Soud však může určit jiné datum, pokud to považuje za vhodné.¹⁰⁰

91 Stížnost č. 46477/99, rozhodnutí ze 7. června 2001, nepublikováno.

92 Stížnost č. 52787/99, rozhodnutí z 30. ledna 2003, nepublikováno.

93 *Belousof a další v. Řecko*, rozsudek z 27. května 2004, odst. 38, nepublikován; *Assanidzé a další v. Gruzie*, viz výše, odst. 160.

94 Stížnost č. 48907/99, rozhodnutí z 31. května 2005, nepublikováno.

95 *Worm v. Rakousko*, rozsudek z 29. srpna 1997, Sběrka 1997-V, odst. 33.

96 Stížnost č. 52991/99, rozhodnutí z 23. září 2004, Sborník 2004-X; stížnost č. 21422/03, rozhodnutí z 27. března 2007, nepublikováno.

97 *Papachelas v. Řecko*, rozsudek z roku 1999, Sborník 1999-II, odst. 30.

98 Stížnost č. 39464/98, rozhodnutí z 1. února 2005, nepublikováno.

99 Stížnost č. 37415/97, rozhodnutí z 1. dubna 2003, nepublikováno.

100 Stížnost č. 39706/98, rozhodnutí ze 7. listopadu 2000, nepublikováno.

Pokud stěžovatel nemá k dispozici žádný opravný prostředek, kterým by napravil situaci, jež je původem porušení jeho Úmluvou zaručených práv, šestiměsíční lhůta začne zpravidla běžet od okamžiku, kdy se situace stěžovatele přímo dotkla, nebo kdy se o ní dozvěděl nebo mohl dozvědět.¹⁰¹ Ve výjimečných případech, kdy stěžovatel vyčerpá opravný prostředek a později zjistí, že byl neúčinný, bere Soud jako počáteční datum plynutí šestiměsíční lhůty den, kdy se o této okolnosti stěžovatel dozvěděl, nebo mohl dozvědět.¹⁰²

Jestliže je předmětem stížnosti pokračující situace porušení práva zaručeného Úmluvou, šestiměsíční lhůta začne běžet v okamžiku jejího skončení.¹⁰³ Jinak řečeno, pokud situace trvá, lhůta neběží.

Datum podání stížnosti. Platí zásada, že je stížnost podána k datu, kdy se stěžovatel, resp. jeho právní zástupce obrátil na Soud se svým prvním podáním obsahujícím stručný výklad věci.¹⁰⁴ Je-li však zřejmé, že stěžovatel dopis antdatoval, je zohledňováno datum poštovního razítka.¹⁰⁵

Pokud stěžovatel odkládá předložení formuláře, který mu byl Kanceláři Soudu zaslán po obdržení jeho prvotního podání, může Soud za datum podání stížnosti považovat datum pozdější, jestliže stěžovatel prodlení rozumně neosvětlí.¹⁰⁶

Rozšíření stížnosti. Nezřídka se stává, že stěžovatel stížnost po podání rozšíří. Jestliže se jeho nové námitky týkají stejného, již skončeného řízení, i pro ně platí stejná šestiměsíční lhůta, která běží od konečného vnitrostátního rozhodnutí, a může se proto stát, že budou Soudem odmítnuty jako opožděné. Jenom ve velmi výjimečných případech mohou být Soudem přijaty k projednání.¹⁰⁷

C. Neslučitelnost stížnosti s ustanoveními Úmluvy

Jestliže je stížnost neslučitelná s ustanoveními Úmluvy, znamená to, že se vymyká její aplikaci, resp. ji nelze na jejím základě projednat. Rozsah Úmluvou zaručených práv odpovídá rozsahu kompetence Soudu k projednání stížností. Je vymezen článkem 34 Úmluvy.¹⁰⁸ Kompetenci Soudu a tedy slučitelnost stížností s Úmluvou lze druhowě rozdělit na kompetence *ratione loci*, *ratione materiae*, *ratione temporis* a *ratione personae*.

101 *Gongadze v. Ukrajina*, rozsudek z 8. listopadu 2005, odst. 155, nepublikován.

102 Stížnost č. 38587/97, rozhodnutí z 29. ledna 2002, Sborník 2002-III.

103 Stížnost č. 39437/98, rozhodnutí z 1. června 2004, nepublikováno.

104 Stížnost č. 63831/00, rozhodnutí z 26. září 2002, nepublikováno.

105 Stížnost č. 36747/02, rozhodnutí z 21. listopadu 2002, Sborník 2002-X (výňatky).

106 Stížnost č. 6638/03, rozhodnutí z 24. srpna 2004, nepublikováno.

107 Stížnost č. 48107/99, rozhodnutí z 25. května 2004, nepublikováno.

108 „Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I. Úmluvy.“

• **Kompetence Soudu *ratione loci***

Má-li být stížnost slučitelná s Úmluvou *ratione loci*, musí k tvrzenému porušení Úmluvy dojít na území, které spadá do jurisdikce dotčeného státu nebo na území pod jeho kontrolou.¹⁰⁹ *Ratione loci* je stát odpovědný všude tam, kam dopadá jeho jurisdikce, došlo-li k porušení jednáním jeho orgánů.¹¹⁰

Pokud ke skutečnostem, které tvoří předmět stížnosti, došlo mimo území smluvního státu, může jeho vláda uplatnit námitku neslučitelnosti *ratione loci*, kterou Soud posoudí na základě článku 1 Úmluvy.¹¹¹ V rozsudku ve věci *Golder v. Spojené království*¹¹² Soud vyslovil názor, že Úmluvu je třeba vykládat ve světle pravidel Vídeňské úmluvy o smluvním právu z roku 1969. Článek 1 Úmluvy je třeba chápat tak, že odráží toto běžné a v zásadě teritoriální pojetí jurisdikce států, jelikož další důvody jurisdikce jsou výjimečné a vyžadují pokaždé zvláštní odůvodnění závisající na okolnostech případu.

Otázkou územní aplikace Úmluvy se Soud zabýval třeba ve věci *Drozd a Janousek v. Francie a Španělsko*,¹¹³ která se týkala zákonnosti věznění stěžovatelů ve Francii, ve smyslu článku 5 odst. 1 Úmluvy. Stěžovatelé byli odsouzeni na území Andorry a podle obecné zvyklosti udržované mezi Francií a Andorrou byli věznění ve Francii. Tvrdili, že andorrský soud nerespektoval procesní záruky článku 6 odst. 1 Úmluvy. Podle názoru Soudu výkon pracovních povinností představitelů státu v zahraničí nestačí k tomu, aby stát, jehož jsou stěžovatelé občané, byl za jejich rozhodnutí odpovědný. V daném případě fakt, že andorrský soud byl složen z francouzských a španělských soudců (Andorra přitom v daném okamžiku nebyla členským státem Rady Evropy), nestačil k tomu, aby se stěžovatelé mohli úspěšně dovolávat záruk článku 6 Úmluvy.

Ve věci *Bertrand Russel Peace Foundation Ltd. v. Spojené království*, v níž stěžovatel brojil proti zadržení jeho dopisů úřady bývalého Sovětského svazu a žádal, aby mu Spojené království diplomatickými prostředky poskytlo ochranu, Komise judi-

109 *Kypr v. Turecko*, rozsudek z 10. května 2001, Sborník 2001-V, odst. 75-81; *Drozd a Janousek v. Francie a Španělsko*, rozsudek z 26. června 1992, Série A č. 240, odst. 84-90.

110 Článek 56 odst. 1 Úmluvy: „Každý stát může při ratifikaci nebo kdykoli později prohlásit sdělením generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, že tato Úmluva se bude vztahovat, s výhradou odstavce 4 tohoto článku, na všechna nebo některé z území, za jejichž mezinárodní vztahy je odpovědná.“ Čtvrtý odstavec pak dodává, že „Každý stát, který učiní prohlášení podle prvního odstavce tohoto článku, může kdykoli později prohlásit jménem jednoho nebo více území, kterých se toto prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle článku 34 této Úmluvy.“

111 *Loizidou v. Turecko* (předběžné námitky), rozsudek z 23. března 1995, Série A č. 310, odst. 55 a násl.

112 Rozsudek z 21. února 1975, Série A č. 18.

113 Rozsudek z 26. června 1992, Série A č. 240.

kovala, že článek 1 Úmluvy neukládá smluvním státům povinnost zajistit, aby nesmluvní státy respektovaly Úmluvu. Skutečnost, že stěžovatel žil na území Spojeného království, nestačila zde k tomu, aby jeho záležitost podléhala britské jurisdikci.¹¹⁴

V rozsudku v mezistátní stížnosti podané *Kyprem proti Turecku* Soud uvedl, že vzhledem k tomu, že příslušná území byla pod správou Turecka, nemohla být jeho odpovědnost omezena na činy vykonané jeho vlastními činiteli, ale vztahovala se i na činy místní správy. Rozhodl, že Turecko muselo v severní části Kypru zajistit dodržování veškerých hmotných práv zakotvených v Úmluvě.¹¹⁵

Ve věci *Banković a další* stěžovatelé tvrdili, že bombardování Radio-Televizije Srbije (dále jen „RTS“) dotčenými státy představovalo extrateritoriální akt, který spadal do jejich působnosti podle pojmu „jurisdikce“ ve smyslu článku 1 Úmluvy. V tomto ohledu stěžovatelé navrhovali, aby byla specifickým způsobem aplikována kritéria „efektivní kontroly“ formulovaná ve věcech týkajících se severní části Kypru. Tvrdili, že pozitivní povinnost vyplývající z článku 1 Úmluvy sahá až tak daleko, že státům ukládá, aby zajistily dodržování práv zakotvených v Úmluvě úměrně kontrole vykonávané v dané extrateritoriální situaci. Soud měl za to, že se teze stěžovatelů rovnala úvaze, podle níž každý, na koho dopadají negativní účinky aktu, který lze přisoudit některému smluvnímu státu, „podléhá“ *ipso facto*, ať je místo, kde byl akt proveden nebo kde byly pocítěny jakékoliv jeho následky, „jurisdikci“ tohoto státu pro účely článku 1 Úmluvy. Přikláněl se k názoru dotčených vlád, že text tohoto ustanovení není ve shodě s takovým pojetím pojmu „jurisdikce“. Stěžovatelé připouštěli, že taková „jurisdikce“ a odpovědnost z hlediska Úmluvy by se omezovaly na okolnosti, které doprovázely uskutečnění aktu, a na jeho důsledky. Soud judikoval, že článek 1 neposkytuje žádnou oporu tvrzení stěžovatelů, že pozitivní povinnost, totiž přiznat „práva a svobody uvedené v Hlavě I Úmluvy“, může být rozdělena na části a přizpůsobena okolnostem daného extrateritoriálního aktu.¹¹⁶

Otázku jurisdikce Soud řešil i ve věci *Ilaşcu v. Moldávie a Rusko*,¹¹⁷ v níž se stěžovatelé na Soud obrátili v dubnu 1999 se stížností na jednání úřadů Moldavské Podněsterské republiky, která vyhlásila nezávislost v roce 1991, ale nebyla mezinárodně uznána. Tvrdili, že byli odsouzeni soudem nesplňujícím zásady článku 6 Úmluvy a že byli zbaveni majetku v rozporu s článkem 1 Protokolu č. 1. Jejich věznění v Podněstersku nebylo údajně zákonné a porušovalo články 3 a 8 Úmluvy. Za vším viděli odpovědnost moldavských úřadů, protože neučinily nic, co by ukon-

114 Stížnost č. 7597/76, rozhodnutí z 2. května 1978, D. R. 14, str. 117-124.

115 Rozsudek z 10. května 2001, Sborník 2001-IV.

116 K zajištění plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami v této Úmluvě a jejich protokolech se zřizuje Evropský soud pro lidská práva, dále jen „Soud“. Svou činnost vykonává trvale.

117 Rozsudek z 8. července 2004, Sborník 2004-VII.

čilo pokračování těchto porušení. Odpovědné bylo i Rusko, neboť Podněstersko bylo a *de facto* je pod jeho kontrolou, neboť na něm sídlí ruské vojenské jednotky, a Rusko a Moldávie bránily podání stížnosti k Soudu.

Soud zkoumal, zda stěžovatelé spadali pod jurisdikci obou dotčených států. Konstatoval, že stěžovatelé podléhali jurisdikci Moldávie. Její pozitivní povinnost se týkala jak opatření nezbytných k znovuzískání kontroly nad územím Podněsterska, tak opatření k zajištění respektování práv stěžovatelů, včetně pokusů o jejich propuštění. Podle názoru Soudu moldavské úřady nevěnovaly propuštění stěžovatelů dostatečnou pozornost ani ve dvoustranných vztazích s Ruskem.

Pokud šlo o otázku, zda stěžovatelé spadali pod jurisdikci Ruska, Soud judikoval, že Rusko bylo odpovědné za nezákonné činy spáchané separatisty, neboť je vojensky a politicky podporovalo, a to i po uzavření Dohody. Stěžovatelé tak podléhali jurisdikci Ruska ve smyslu článku 1 Úmluvy, i když k nim došlo v době, kdy Úmluva ještě pro Rusko neplatila.

• **Kompetence Soudu *ratione temporis***

Podle obecné zásady mezinárodního práva o zákazu retroaktivní účinnosti smluv **nejsoú Úmluva a její protokoly závazné v souvislosti se skutečnostmi, ke kterým došlo před datem vstupu Úmluvy v platnost pro danou smluvní stranu.**¹¹⁸ Soud zkoumá svou kompetenci *ratione temporis* kdykoli během řízení.¹¹⁹

Z hlediska mezinárodního práva vstoupila Úmluva v platnost **3. září 1953**. Smluvní státy nemají povinnost integrovat ji do svých právních systémů.¹²⁰ Nicméně státy s monistickým systémem mezinárodního práva¹²¹ umožňují její přímou aplikaci.

Do 31. října 1998¹²² bylo na členských státech, aby současně s ratifikací Úmluvy uznaly pravomoc Komise a Soudu projednávat stížnosti podané proti nim, anebo aby odložily výkon pravomoci těchto kontrolních orgánů na pozdější datum.¹²³

118 *Blečić v. Chorvatsko*, rozsudek z 8. března 2006, Sborník 2006; stížnost č. 47634/99, rozhodnutí z 29. června 2000, nepublikováno.

119 *Blečić v. Chorvatsko*, viz výše.

120 Stížnost č. 10873/84, rozhodnutí z 10. října 1985, D. R. 44, str. 246.

121 Např. Belgie, Česká republika, Francie, Lucembursko, Nizozemí, Slovensko, Slovinsko, Švýcarsko.

122 Dne 1. listopadu 1998 vstoupil v platnost Protokol č. 11 k Úmluvě, který zavedl nový systém evropského kontrolního mechanismu ochrany lidských práv, když zavedl stálý Evropský soud pro lidská práva, který nahradil původní dvouinstanční systém složený z Evropské komise pro lidská práva a Evropského soudu. Oba orgány se scházely k jednání jednou za šest týdnů.

123 Původní článek 25 Úmluvy stanovil „1. Komise může přijímat stížnosti zaslané ... každou osobou, nevládní organizací nebo skupinou osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv přiznaných touto Úmluvou jednou z Vysokých smluvních stran v případě, že Vysoká smluvní strana ... prohlásila, že uznává pravomoc Komise přijímat takové stížnosti. Vysoké smluvní strany, které učinily takové prohlášení, se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva. 2. Tato prohlášení mohou být učiněna na dobu určitou. ...“

Současné znění Úmluvy, platné od 1. listopadu 1998 v článku 19 stanoví, že „k zajištění plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami v této Úmluvě a jejich protokolech se zřizuje Evropský soud pro lidská práva, dále jen ‚Soud‘. Svou činnost vykonává trvale“. Článek 6 byl pak překlenovacím ustanovením, kdy se vstupem v platnost Protokolu č. 11¹²⁴ dne 1. listopadu 1998 měnil dvouinstanční kontrolní systém na jednoinstanční.¹²⁵

Bývalá Česká a Slovenská Federativní Republika ratifikovala Úmluvu 18. března 1992. Po rozpadu federace dne 31. prosince 1992 se Česká republika i Slovensko staly členem Rady Evropy k 30. červnu 1993. Výbor ministrů Rady Evropy přijal prohlášení obou nově vzniklých států o jejich vázanosti Úmluvou zpětně k 1. lednu 1993. Výkladem k obsahu ústavních zákonů o právním nástupnictví je **Česká republika vázána Úmluvou od data ratifikace bývalou ČSFR, tedy od 18. března 1992.** Vláda České republiky tento fakt uznala ve svém stanovisku k přijatelnosti a k meritě stížností *Nohejl v. Česká republika*,¹²⁶ *Jonas v. Česká republika*¹²⁷ či *Kučař a Štis v. Česká republika*.¹²⁸ **Úmluva byla uveřejněna ve Sbírce zákonů č. 41/1992 jako Sdělení bývalého federálního ministerstva zahraničních věcí pod číslem 209/1992.**

Pokud jde o obecné zásady kompetence Soudu *ratione temporis*, platí, že jestli od data ratifikace Úmluvy musí veškeré úkony a opominutí státními orgány¹²⁹ být v souladu s Úmluvou, tak státy nemají povinnost zajistit napravení křivd, ke kterým došlo před datem platnosti Úmluvy.¹³⁰

Obecně platí, že **pokud se stěžované jednání váže k datu před vstupem Úmluvy a pokračuje i po tomto datu, jen ty skutečnosti, ke kterým došlo po vstupu v platnost, mohou být úspěšně předmětem stížnosti.** Soud však může přihlížet i k dřívějším okolnostem, jako třeba ve stížnosti na průtahy v řízení. Ve věci *Zana v. Turecko*¹³¹ stěžovatel namítal neodůvodněné průtahy v trestním řízení, které bylo zahájeno ještě před datem, kdy Turecko uznalo právo osob na podání individuální stížnosti. Soud při posuzování

Článek 46 Úmluvy pak uváděl „1. Každá smluvní strana může kdykoliv prohlásit, že uznává jako obligatorní *ipso facto* a bez zvláštní dohody pravomoc Soudu ve všech věcech týkajících se výkladu a provádění této Úmluvy. 2. Výše uvedená prohlášení lze učinit bezpodmínečně nebo s podmínkou vzájemnosti ze strany několika nebo některých Vysokých smluvních stran nebo na určitou dobu. ...“

124 Protokol byl uveřejněn ve Sbírce zákonů jako Sdělení Ministerstva zahraničí ČR č. 243/1998 Sb.

125 „Učinila-li Vysoká smluvní strana prohlášení, kterým uznává pravomoc Komise nebo jurisdikci Soudu podle původního článku 25 nebo 46 Úmluvy ve vztahu k věcem vzniklým nebo založeným na skutečnostech, jež se staly po takovém prohlášení, zůstane toto omezení v platnosti pro jurisdikci Soudu podle tohoto protokolu.“

126 Stížnost č. 23889/94, rozhodnutí z 13. května 1996, nepublikováno.

127 Stížnost č. 23063/93, rozhodnutí z 13. května 1996, nepublikováno.

128 Rozsudek z 18. prosince 2001 (smírné urovnání sporu), nepublikován.

129 *Yağci a Sargin v. Turecko*, rozsudek z 8. června 1995, Série A č. 319-A, odst. 40.

130 *Kopecký v. Slovensko*, viz výše.

131 Rozsudek z 25. listopadu 1997, Sbírka 1997-VII.

přiměřenosti délky soudního řízení zohlednil okolnost, že řízení k shora uvedenému datu trvalo již dva roky a pět měsíců. Podobně v případě *Hokkanen v. Finsko*,¹³² který se týkal práva stěžovatele na svěřeni jeho dcery do péče a na styk s ní, započalo soudní řízení v roce 1986, ačkoli Úmluva vstoupila v platnost pro Finsko až v roce 1990. Přestože Soud zkoumal, zda došlo k porušení stěžovatelových práv až po tomto datu, přihlédl k celkovému stavu řízení a jeho průběhu do roku 1990.

V „nedělkových“ stížnostech Soud posuzuje otázku své časové kompetence jinak. Ve věci *Stamoulakatos v. Řecko* stěžovatel tvrdil, že byl odsouzen v nepřítomnosti před tím, než Řecko akceptovalo právo na individuální stížnost. Proti odsuzujícím rozsudkům se stěžovatel odvolal a odvolací instance rozhodla až po tomto datu. Soud mínil, že přestože byla odvolání podána po shora uvedeném datu, byla velmi těsně spojena s řízením, ve kterém se rozhodovalo o stěžovatelově vině a trestu. Oddělením těchto odvolání od skutečností, které se staly předtím, a od řízení před soudy první instance by podle názoru Soudu bylo popřeno právo na individuální stížnost. Soud proto shledal stížnost neslučitelnou *ratione temporis*.¹³³

Podobně ve věci *Kadiķis v. Lotyšsko*¹³⁴ stěžovatel žádal Ústřední volební komisi, aby mu umožnila podepsat petici bez toho, aniž by musel mít ve svém pasu razítko, které by odhalilo jeho politické názory a sympatie k určité politické straně. Ústřední volební komise se však k jeho žádosti nevyjádřila, což stěžovatel považoval za její odmítnutí. Podal proto žalobu k soudu, který meritorně rozhodl po 27. červnu 1997, kdy Lotyšsko ratifikovalo Úmluvu. Řízení skončilo v neprospěch stěžovatele. Soud, na který se stěžovatel posléze obrátil, odmítl stížnost jako neslučitelnou *ratione temporis*, právě s odvoláním na svůj názor vyjádřený ve shora zmíněné věci *Stamoulakatos*. Podle jeho názoru rozhodnutí volební komise bylo velmi úzce svázáno s právem na svobodu projevu, jehož porušení se stěžovatel dovolával. Oddělením žaloby od skutečností, které byly jejím podkladem, by přiznalo Úmluvě retroaktivní účinnost v rozporu se základními zásadami mezinárodního práva. Rozhodnutí volební komise bylo okamžitým úkonem, které nezakládalo pokračující situaci porušení Úmluvy. Soud mínil, že Lotyšsko nemohlo být kritizováno za to, že nerespektovalo závazky vyplývající z Úmluvy, když neumožnilo stěžovateli popřít před soudem rozhodnutí volební komise, které bylo přijato před lotyšskou ratifikací Úmluvy, když relevantní skutečnosti nenastaly v době platnosti Úmluvy.

Ve věci *Jovanović v. Chorvatsko*¹³⁵ byl stěžovatel propuštěn ze zaměstnání, když se údajně účastnil referenda za srbskou autonomii. Jeho odvolání a následná soudní

132 Rozsudek z 23. září 1994, Série A č. 299-A.

133 Rozsudek z 26. října 1993, série A č. 271.

134 Stížnost č. 47634/99, rozhodnutí z 29. června 2000, nepublikováno.

135 Stížnost č. 59109/00, rozhodnutí z 28. února 2002, Sborník 2002-III.

žaloba byly neúspěšné. Stěžovatel napadl před Ústavním soudem neústavnost soudních rozhodnutí, kterými byla jeho žaloba odmítnuta, a to ještě před ratifikací Úmluvy Chorvatskem. Ústavní soud byl jedinou soudní instancí, která rozhodla po ratifikaci. Soud považoval rozhodnutí volební komise a rozhodnutí o propuštění ze zaměstnání za okamžité akty, které nezakládaly situaci pokračujícího porušení Úmluvy. Odmítl proto stížnost jako neslučitelnou *ratione temporis*.

Ke stejnému závěru Soud došel i v případech *Litovchenko v. Rusko*,¹³⁶ *Kikots and Kikota v. Lotyšsko*,¹³⁷ *Veeber v. Estonsko (č. 1)* či *Kefalas a další v. Řecko*.¹³⁸

V již jednou zmíněné věci *Zana v. Turecko* stěžovatel brojil proti svému odsouzení ze dne 28. března 1991 za slovní útoky proti novináři, ke kterým došlo v srpnu 1987. Turecko přitom akceptovalo pravomoc Soudu zabývat se stížnostmi podanými proti němu, jen pokud šlo o události, ke kterým došlo po 22. lednu 1990. Soud nepřijal námitku vlády, podle níž hlavní relevantní fakt k určení jeho kompetence *ratione temporis* byl den, kdy stěžovatel novináře slovně napadl. Bylo to spíše stěžovatelovo odsouzení, které bylo zásahem do jeho práv zaručených článkem 10 Úmluvy.

Ve shora uvedené věci *Blečić v. Chorvatsko*¹³⁹ Soud judikoval, že i když jednání státních úřadů, ke kterému došlo po datu ratifikace, musí být v souladu s Úmluvou,¹⁴⁰ nemají povinnost napravit pochybení či poskytnout odškodnění za události, ke kterým došlo před tímto datem.¹⁴¹ Jiný přístup k řešení tohoto problému by vedl k popření jak zásady zákazu retroaktivní platnosti mezinárodních smluv, tak k zásadnímu oddělení porušení a nápravy ve smyslu právní odpovědnosti států.

Lze shrnout, že Soud rozděljuje projednávané případy na ty, v nichž k zásahu do práv došlo v důsledku **okamžité skutečnosti**, a na ty, v nichž jde o **pokračující situace**. První skupina je charakteristická tím, že i když okamžitý zásah měl pozdější účinky nebo po něm následuje soudní řízení, je pro Soud rozhodující právě zásah sám. Došlo-li k zásahu před ratifikací Úmluvy, není k projednání takového případu Soud *ratione temporis* příslušný. Tuto teorii Soud vyjádřil ve shora uvedeném případě *Stamulakatos v. Řecko (č. 1)*, kdy byl stěžovatel v nepřítomnosti odsouzen před vstupem Úmluvy v platnost, přestože se řízení o opravných prostředcích skončila později.

Z judikatury Soudu vyplývá, že jeho časová kompetence se vždy určuje podle okamžiku, kdy k zásahu došlo, podle relevantních skutečností a rozsahu práva, jehož porušení je namítáno.¹⁴² Soud přitom hledí na konečné rozhodnutí, které mohlo

136 Stížnost č. 69580/01, rozhodnutí z 18. dubna 2002, nepublikováno.

137 Stížnost č. 54715/00, rozhodnutí ze 6. června 2002, nepublikováno.

138 Stížnost č. 37571/97, rozhodnutí ze 7. listopadu 2002, nepublikováno.

139 Viz výše.

140 *Yağcı a Sargin v. Turecko*, rozsudek z 8. června 1995, Série A č. 319-A.

141 *Kopecký v. Slovensko*, rozsudek z 29. září 2004, Sborník 2004-IX.

142 *Blečić v. Chorvatsko*, viz výše, odst. 85.

zasáhnout do práv navzdory existenci dalších opravných prostředků, jež toliko umožnily trvání zásahu. Následné nedostatky opravných prostředků určených k nápravě zásahu do časové kompetence Soudu nespádají. Vztahují-li se stěžovatelské námitky i na následná řízení, Soud svou časovou kompetenci uzná.¹⁴³

Pokračující povahu porušení práv má takové porušení, které vzniklo před platností Úmluvy, ale pokračuje po tomto datu. Tento přístup Soud zaujal v mnoha případech zásahů do majetkových práv.¹⁴⁴ Ke konstatování existence pokračující situace porušování Úmluvy Soud došel i v případě *Kypr v. Turecko*¹⁴⁵ nebo ve věci *Yağci a Sargin v. Turecko*, v níž uvedl, že je kompetentní *ratione temporis* posoudit námitky porušení Úmluvy vztahující se ke skutečnostem, ke kterým došlo po vstupu v platnost Úmluvy pro dotčený stát, pokud jsou pokračováním původního stavu.¹⁴⁶

Existenci pokračujícího porušování práv Soud zjistil i ve věci *Trajkovski v. Bývalá jugoslávská republika Makedonie*.¹⁴⁷ Vláda namítala, že stížnost se vztahuje ke skutečností před 10. dubnem 1997, kdy Úmluva vstoupila v platnost. Tvrdila zejména, že bankovní účet, který stěžovatel založil, byl zmrazen v roce 1991 a zákon, umožňující podat žádosti týkající se těchto účtů byl přijat v roce 1992. Soud judikoval, že posledním vnitrostátním rozhodnutím byl rozsudek Nejvyššího soudu z 18. března 1999, přičemž zákonodárce zasahoval do bankovní oblasti i po ratifikaci Úmluvy.

O tom, zda konfiskace či znárodnění majetku před platností Úmluvy zakládá pokračující situaci porušení majetkových práv podle článku 1 Protokolu č. 1, se Soud i bývalá Komise zabývaly velmi podrobně. Oba orgány judikovaly, že **zbavení vlastnického práva je jednorázovým aktem, který nezakládá pokračující situaci „zbavení práva“**.¹⁴⁸ V případech zabavení majetku v době komunistického režimu Soud rozlišuje znárodnění majetku a jeho případné pokračující důsledky, vyplývající z restitučních řízení zahájených po datu vstupu Úmluvy v platnost. I když se v některých případech otázkou své časové působnosti výslovně nezabýval, opřel se o zásadu zákazu zpětné účinnosti Úmluvy, když judikoval, že **restituční žádost nemůže být považována za „majetek“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1**.¹⁴⁹

143 Stížnost č. 151/03, rozhodnutí z 28. září 2006, nepublikováno.

144 *Papamichalopoulos a další v. Řecko*, rozsudek z 24. června 1993, Série A č. 260-B, odst. 40; *Loizidou v. Turecko*, rozsudek z 18. prosince 1996, Sbirka 1996-VI, odst. 46-47; stížnost č. 31443/96, rozhodnutí z 19. prosince 2002, Sborník 2002-X; *Hutten-Czapka v. Polsko*, rozsudek velkého senátu z 19. června 2006, Sborník 2006-VIII.

145 Rozsudek z 10. května 2001, Sborník 2001-V.

146 Rozsudek z 8. června 1995, Série A č. 319-A.

147 Rozsudek ze 7. března 2002, nepublikován.

148 Stížnost č. 23131/93, viz výše; stížnost č. 33071/96, rozhodnutí z 13. prosince 2000, Sborník 2000-XII; *Smolenau v. Rumunsko*, rozsudek ze 3. prosince 2002, odst. 46, nepublikován; *Kopecký v. Slovensko*, viz výše; *Prince Hans-Adam Lichtenštejnský v. Německo*, rozsudek z 12. července 2001, Sborník 2001-VIII.

Není-li předmětem stížnosti konfiskace samotná, nýbrž opomenutí státu dotčenou osobu odškodnit, které přetrvává po datu vstupu Úmluvy v platnost, je nesporné, že k jejímu projednání je Soud kompetentní. V této souvislosti lze zmínit případy *Ječius v. Litva*,¹⁵⁰ *Papamichalopoulos v. Řecko*¹⁵¹ nebo *Almeida Garrett, Mascarenhas Falcao a další v. Portugalsko*.¹⁵²

Pokračující povahu porušení lze nalézt i v souvislosti s článkem 2 Úmluvy, kdy ve věci *Ilaşcu a další v. Moldávie a Rusko*,¹⁵³ byl rozsudek smrti vynesen proti stěžovateli před vstupem Úmluvy v platnost.

Dodejme, že pokud jde o námitku či otázku spravedlnosti řízení, Soud může zkoumat, zda pochybení v řízení před prvoinstančním soudem mohlo být „napraveno“ v přípravném řízení, které se konalo před datem vstupu Úmluvy v platnost. Soud zkoumá předmětné řízení jako celek.¹⁵⁴ Může též vzít v úvahu procesní pozadí případu před platností Úmluvy, jinak řečeno stav, ve kterém se řízení nacházelo před platností Úmluvy.¹⁵⁵

• **Kompetence Soudu *ratione materiae***

Ratione materiae lze namítat jen porušení takového práva nebo svobody, které je uvedeno v Úmluvě nebo v některém dodatkovém protokolu, který rozšiřuje seznam chráněných práv, jehož stranou je žalovaný stát a pro který tento stát uznal pravomoc Soudu podle článku 34 Úmluvy. Neslučitelnou *ratione materiae* bude tak stížnost, která namítá porušení takového práva či svobody, které není Úmluvou zaručeno.

Úmluva nezaručuje například právo na získání místa státního zaměstnance,¹⁵⁶ na politický azyl a na vstup a pobyt na území cizího státu,¹⁵⁷ na započítání doby strávené ve vazbě do celkové délky trestu odnětí svobody,¹⁵⁸ právo na udělení státního občanství,¹⁵⁹

149 *Kopecký v. Slovensko*, viz výše; *Von Maltzan a další v. Německo*, stížnost č. 71916/01, 71917/01 a 10260/02, rozhodnutí z 2. března 2005, Sborník 2005-V.

150 Rozsudek z 31. července 2000, Sborník 2000-IX.

151 Rozsudek z 23. června 1993, Série A č. 206, odst. 40.

152 Rozsudek z 11. ledna 2000, Sborník 2000-I.

153 Viz výše.

154 *Kerojärvi v. Finsko*, rozsudek z 19. července 1995, Série A č. 322, odst. 44.

155 *Hokkanen v. Finsko*, rozsudek z 23. září 1994, Série A č. 299-A, odst. 53.

156 Stížnost č. 8130/78, rozhodnutí z 12. března 1981, D. R. 22, str. 27, 33.

157 *Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Spojené království*, rozsudek z 28. května 1985, Série A č. 94; stížnost č. 19066/91, rozhodnutí z 5. dubna 1993, D. R. 74, str. 179; stížnost č. 21808/93, rozhodnutí z 8. září 1993, D. R. 75, str. 264; stížnost č. 24088/94, rozhodnutí z 12. října 1994, D. R. 79, str. 138.

158 Stížnost č. 9019/80, rozhodnutí ze 7. července 1981, D. R. 27, str. 181, 192; *Luberti v. Itálie*, rozsudek z 23. února 1984, Série A č. 75.

159 Stížnost č. 11278/84, rozhodnutí z 1. července 1985, D. R. 43, str. 216; stížnost č. 30913/96, rozhodnutí z 2. září 1996, D. R. 86, str. 176.

právo na výkon trestu odnětí svobody v určité věznicí nebo právo na podmíněčné propuštění,¹⁶⁰ právo na práci a sociálně-ekonomická práva,¹⁶¹ právo na diplomatickou ochranu,¹⁶² právo na obnovu řízení.¹⁶³ Úmluva též nezaručuje účastníkům pravomocně skončeného soudního řízení právo na mimořádný opravný prostředek.¹⁶⁴

Velmi podrobně Soud vymezil rozsah „občanských práv a závazků a trestního obvinění“ ve smyslu **článku 6 odst. 1 Úmluvy**. Z jeho použití vyloučil daňové spory,¹⁶⁵ není-li v jejich rámci ukládána pokuta trestněprávní povahy.¹⁶⁶ Občanskoprávní charakter nemají ani řízení o neplatnost ukončení pracovního poměru státního zaměstnance,¹⁶⁷ spory vojáků,¹⁶⁸ diplomatů¹⁶⁹ či politiků.¹⁷⁰ Článek 6 Úmluvy se naopak vztahuje na spory státního výzkumného zaměstnance,¹⁷¹ na spory nižšího úředníka oblastní sociální pomoci,¹⁷² na řízení sociální pracovnice pracující v oblastním sociálním odboru,¹⁷³ či soudního úředníka.¹⁷⁴

Článek 6 Úmluvy se nevztahuje na řízení o **prejudiciálních** otázkách a o předběžných opatřeních,¹⁷⁵ nejsou-li jimi omezována dispoziční práva účastníka řízení s majetkem.¹⁷⁶ Nelze jej aplikovat ani na řízení o zrušení a rozpuštění politické strany.¹⁷⁷ Naopak řízení na ochranu osobnosti má občanskoprávní povahu,¹⁷⁸ stejně jako řízení arbitrážní, týkající se menšinového podílu akcionářů,¹⁷⁹ řízení o uvalení nucené správy a konkurzu

160 Stížnost č. 22564/93, rozhodnutí ze 14. dubna 1994, D. R. 77, str. 179.

161 Stížnost č. 40772/98, rozhodnutí z 28. října 1999, nepublikováno; stížnost č. 58830/00, rozhodnutí z 22. listopadu 2005, nepublikováno.

162 Stížnost č. 12822/86, rozhodnutí z 9. prosince 1987, D. R. 54, str. 201; stížnost č. 38985/97, rozhodnutí z 9. září 1998, nepublikováno.

163 Stížnost č. 47095/99, rozhodnutí z 18. září 2001, nepublikováno.

164 Stížnost č. 28863/95, rozhodnutí z 1. července 1998, nepublikováno; stížnost č. 51501/99, rozhodnutí z 21. ledna 2000, Sborník 2000-I.

165 *Ferrazzini v. Itálie*, rozsudek z 12. července 2001, Sborník 2001-VII.

166 *Janosevic v. Švédsko*, rozsudek z 23. července 2002, Sborník 2002-VII.

167 *Pellegrin v. Francie*, rozsudek z 8. prosince 1999, Sborník 1999-VIII; *Vilho Eskelinen a další v. Finsko*, rozsudek z 19. dubna 2007, Sborník 2007.

168 Stížnost č. 35829/97, rozhodnutí z 5. března 2002, nepublikováno.

169 Stížnost č. 42646/98 a další, rozhodnutí ze 7. března 2002, nepublikováno.

170 Stížnost č. 31766/96, rozhodnutí ze 7. září 2000, nepublikováno.

171 *Castanheira Barros v. Portugalsko*, rozsudek z 26. října 2000, nepublikován.

172 *Lambourdière v. Francie*, rozsudek z 2. srpna 2000, nepublikován.

173 *S. M. v. Francie*, rozsudek z 18. července 2000, nepublikován.

174 Stížnost č. 47977/99, rozhodnutí ze 17. října 2000, nepublikováno.

175 Stížnost č. 39754/98, rozhodnutí z 13. ledna 2000, nepublikováno; stížnost č. 62763/00, rozhodnutí z 16. ledna 2003, nepublikováno; stížnost č. 43722/98, rozhodnutí z 15. března 2001, nepublikováno; stížnost č. 39754/98, rozhodnutí z 13. ledna 2000, nepublikováno.

176 Stížnost č. 51591/99, rozhodnutí z 23. října 2001, nepublikováno; stížnost č. 26315/03, rozhodnutí z 18. září 2006, nepublikováno.

177 Stížnosti č. 41340/98, 41342-44/98, rozhodnutí z 3. října 2000, nepublikováno.

178 *Golder v. Spojené království*, rozsudek z 21. února 1975, Série A č. 75.

ního řízení,¹⁸⁰ řízení o osobnostních otázkách¹⁸¹ a řízení o omezování práv zadrženého.¹⁸² Občanskoprávním sporem je pak i řízení o povolení k výkonu svobodného zaměstnání,¹⁸³ o výpovědi z nájmu¹⁸⁴ a o náhradě výdajů soudního řízení.¹⁸⁵

O občanských právech je rozhodováno v trestním řízení o právech poškozeného, který uplatňuje nároky na náhradu škody.¹⁸⁶ V opačném případě platí, že ani článek 6, ani Úmluva jako taková nezaručuje právo na zahájení trestního řízení proti jiné osobě.¹⁸⁷

Vyhošťovací a vydávací řízení pod článek 6 nespádají,¹⁸⁸ důsledky vyhoštění lze zkoumat pod články 3 a 8 Úmluvy.¹⁸⁹ Ani řízení o povolení obnovy řízení a o žalobách na zmatečnost nespádají pod ustanovení článku 6 Úmluvy,¹⁹⁰ stejně jako stížnosti k Ústavnímu soudu na údajnou neústavnost zákona použitého v řízení před obecnými soudy, pokud se ústavní řízení přímo nedotýká merita věci.¹⁹¹

Řízení o námitce účastníka řízení na podjatost soudce není meritorním řízením a vymyká se článku 6 Úmluvy.¹⁹²

Povahu trestního obvinění ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy má i správní delikt účasti na nepovolené demonstraci.¹⁹³ Článek 6 Úmluvy se aplikuje i na přípravné trestní řízení,¹⁹⁴ na řízení o opravných prostředcích a na řízení, v jejichž rámci je

179 Stížnost č. 48553/99, rozhodnutí 27. září 2001, nepublikováno.

180 *Kreditní a průmyslová banka v. Česká republika*, rozsudek z 21. října 2003, Sborník 2003-XI; *Capital Bank AD v. Bulharsko*, rozsudek z 24. listopadu 2005.

181 *Mustafa v. Francie*, rozsudek ze 17. června 2003, nepublikován; stížnost č. 46809/99, rozhodnutí z 18. listopadu 2003, nepublikováno.

182 *Ganci v. Itálie*, rozsudek z 30. října 2003, Sborník 2003-XI.

183 *Serre v. Francie*, rozsudek z 29. září 1999, nepublikován.

184 *Eduardo Palumbo v. Itálie*, rozsudek z 30. listopadu 2000, nepublikován.

185 *Robins v. Spojené království*, rozsudek z 23. září 1997, Sbirka 1997-V.

186 *Perez v. Francie*, rozsudek z 12. února 2004, Sborník 2004-II; *à contrario* stížnost č. 29858/03, rozhodnutí z 2. října 2006, nepublikováno; *Pfleger v. Česká republika*, rozsudek z 27. července 2004, nepublikován.

187 Stížnost č. 63486/00, rozhodnutí z 9. července 2002, nepublikováno; stížnost č. 184/02, rozhodnutí z 9. září 2004, nepublikováno.

188 *Maouia v. Francie*, rozsudek z 5. října 2000, Sborník 2000-X.

189 *Moustaquim v. Belgie*, rozsudek z 18. února 1991, Série A č. 193.

190 Stížnost č. 39616/98, rozhodnutí z 20. dubna 1999, nepublikováno; *Sablon v. Belgie*, rozsudek z 10. dubna 2001, nepublikován; stížnost č. 13338/03, rozhodnutí ze 4. září 2003, nepublikováno; stížnost č. 45943/99, rozhodnutí z 13. září 2001, nepublikováno; stížnost č. 28863/95, rozhodnutí z 1. července 1998, nepublikováno.

191 *Bakarič v. Chorvatsko*, rozsudek z 13. září 2001, Sborník 2001-IX.

192 Stížnost č. 58751/00, rozhodnutí z 11. prosince 2003, Sborník 2003-XII; stížnost č. 48962/99, rozhodnutí z 28. září 2004, nepublikováno.

193 *Ziliberberg v. Moldávie*, rozsudek z 1. února 2005, nepublikován.

194 *Dikme v. Turecko*, rozsudek z 11. července 2000, Sborník 2000-VIII; *Magee v. Spojené království*, rozsudek ze 6. června 2000, Sborník 2000-VI; *Averill v. Spojené království*, rozsudek ze 6. června 2000, Sborník 2000-VI; *Brennan v. Spojené království*, rozsudek z 16. listopadu 2001, Sborník 2001-X.

vyměřován trest odděleně od rozhodnutí o vině.¹⁹⁵

Poměrně rozsáhlé interpretace se v posledních letech dočkal dodatkový **Protokol č. 1**. Za zmínku stojí, že práva založená na příspěvcích do systému sociálního zabezpečení mají majetkovou povahu¹⁹⁶ a že příspěvateľ má právo, aby mu při splnění zákonem stanovených podmínek byly sociální dávky vypláceny,¹⁹⁷ i když nikoli v určité výši žádané stěžovatelem.¹⁹⁸

Soud judikoval, že právo na výplatu indexovaných vkladů není článkem 1 Protokolu č. 1 zaručeno, když toto ustanovení poskytuje ochranu pouze existujícímu majetku.¹⁹⁹

Úmluva neukládá smluvním státům umožnit restituci v minulosti konfiskovaného majetku. Proto restituční řízení, nesplňuje-li žadatel zákonné podmínky (jestliže restituční zákon je součástí vnitrostátního práva), pod ustanovení článku 1 Protokolu č. 1 nespadá.²⁰⁰

Pokud jde o **článek 2 Protokolu č. 1**, který zaručuje právo na vzdělání, lze jej v zásadě aplikovat na základní vzdělání.²⁰¹ Nicméně nevyžaduje na smluvních státech, aby například zakládaly reintegrační programy pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody.²⁰²

Konečně ustanovení **článku 3 Protokolu č. 1**, které zakotvuje právo na svobodné volby, se vztahuje na volby do zákonodárného sboru. Nelze se ho tedy dovolávat, jde-li o volbu starosty,²⁰³ při organizaci referenda²⁰⁴ či volbě prezidenta republiky.²⁰⁵

• **Kompetence Soudu *ratione personae***

Působnost Úmluvy *ratione personae* je vymezena aktivní legitimací stěžovatele a pasivní legitimací státu, vůči kterému stížnost směřuje.

Aktivně je legitimován subjekt, který podléhá jurisdikci státu ve smyslu článku 1 Úmluvy,²⁰⁶ vůči němuž stížnost směřuje, a který se cítí být poškozen ve smyslu článku 34 Úmluvy. Obecně je poškozeným ten, kdo o sobě může tvrdit, že je dotčen údajným poškozením práv zaručených Úmluvou.

195 *V. v. Spojené království*, rozsudek z 16. prosince 1999, Sborník 1999-IX.

196 *Gaygusuz v. Rakousko*, rozsudek z 16. září 1996, Sbirka 1996-IV.

197 Stížnosti č. 65731/01 a 65900/01, rozhodnutí ze 6. července 2005, Sborník 2005-VII.

198 Stížnost č. 47799/99, rozhodnutí z 10. února 2000, nepublikováno.

199 Stížnost č. 45223/99, rozhodnutí ze 7. září 1999, Sborník 1999-VI; stížnost č. 53320/99, rozhodnutí ze 7. března 2002, Sborník 2002-IV.

200 *Kopecký v. Slovensko*, viz výše.

201 *Belgická jazyková záležitost*, rozsudek z 23. července 1968, Série A č. 6.

202 Stížnost č. 44558/98, rozhodnutí ze 14. března 2000, nepublikováno.

203 Stížnost č. 51501/99, rozhodnutí z 25. ledna 2000, nepublikováno.

204 Stížnost č. 14755/03, rozhodnutí z 26. ledna 2006, nepublikováno.

205 Stížnost č. 15344/89, rozhodnutí ze 14. prosince 1989, D. R. 64, str. 211; stížnost č. 41090/98, rozhodnutí z 21. října 1998, nepublikováno.

206 *Van der Tang v. Španělsko*, rozsudek z 13. července 1995, Série A č. 321, odst. 53.

Pasivně legitimován je stát, který je smluvní stranou Úmluvy.²⁰⁷

Ve smyslu článku 34 Úmluvy je Soud oprávněn „přijímat stížnosti každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou a jejími protokoly jednou z Vysokých smluvních stran. Vysoké smluvní strany se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.“

Povinnost smluvních stran nebránit výkonu práva na stížnost, tedy právu podat a možnosti efektivně pokračovat v řízení je samostatným procesním právem stěžovatele. Soud z vlastní iniciativy zkoumá, zda smluvní strana tuto povinnost plní.²⁰⁸ Poměrně nedávno shrnul základní principy výkonu práva na stížnost, a to ve věci *Ilaşcu a další v. Moldávie a Rusko*, kdy judikoval, že pro fungování systému individuální stížnosti je důležité, aby stěžovatelé mohli komunikovat se Soudem bez nátlaku ze strany státních orgánů.²⁰⁹

Porušení povinnosti nebránit výkonu práva na stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy Soud konstatoval v případě *Mamatkulov a Askarov v. Turecko*, kde byli stěžovatelé přes zákaz Soudu vyhoštěni.²¹⁰ K podobnému závěru došel v květnu 2005 v rozsudku ve věci *Šamajev a 12 dalších v. Gruzie a Rusko*.²¹¹

Povinnost smluvních stran nebránit stěžovatelům ve výkonu jejich práva na stížnost úzce souvisí s povinností spolupracovat s orgány Úmluvy.²¹² Tato povinnost je zakotvena v článku 38 odst. 1a) Úmluvy²¹³ a v člancích 44A-44D jednacího řádu.²¹⁴ K porušení článku 38 Úmluvy Soud došel například ve věci *Tanrikulu v. Turecko*,²¹⁵ kdy turecká vláda nepředložila úplný vyšetřovací spis a nezajistila přítomnost svědků během šetření Soudu na místě. Podobně rozhodl ve věci *Orhan v. Turecko*, kdy vláda neodpovídala na žádosti Soudu o předložení dokumentů, informací nebo svědeckých výpovědí.²¹⁶ Porušení tohoto ustanovení konstatoval i ve věci *Šamajev a 12 dalších v. Gruzie a Rusko*, kde mu nebylo dovoleno provést šetření na místě.

207 *Gentilhome, Schaff-Benhadj a Zerouki v. Francie*, rozsudek ze 14. května 2002, nepublikován.

208 *Šamajev a 12 dalších v. Gruzie a Rusko*, rozhodnutí z 12. dubna 2005, odst. 470.

209 Rozsudek z 8. července 2004, Sborník 2004-VII, odst. 480.

210 Odst. 127 a 129.

211 Odst. 478-479.

212 *Irsko v. Spojené království*, rozsudek z 18. ledna 1978, Série A č. 25, odst. 148; *Artico v. Itálie*, rozsudek ze 13. května 1980, Série A č. 37, odst. 30; *Šamajev a 12 dalších v. Gruzie a Rusko*, viz výše, odst. 493.

213 „Pokud Soud prohlásí stížnost za přijatelnou, pokračuje v posuzování stížnosti společně se zástupci stran a je-li to zapotřebí, provede šetření, pro jehož účinné vedení poskytnou zúčastněné státy všechny nezbytné podmínky“.

214 Viz výše, ustanovení byla vložena do jednacího řádu 13. prosince 2004.

215 Rozsudek z 8. července 1999, Sborník 1999-IV.

216 Rozsudek z 18. června 2002, nepublikován.

Kdo se může dovolávat ustanovení Úmluvy a jejích protokolů?

Takovým subjektem je v první řadě **fyzická osoba**. Může jí být jak občan státu, proti němuž stížnost směřuje, tak i cizinec, nezletilý,²¹⁷ duševně nemocný,²¹⁸ rodič zbavený rodičovských práv,²¹⁹ odsouzený vykonávající trest odnětí svobody i obviněný a obžalovaný ve vazbě. Avšak na rozdíl od většiny vnitrostátních právních systémů, které přiznávají určitá práva i počatému dítěti, embryo dosud nebylo štrasburskými orgány uznáno „fyzickou osobou“ ve smyslu ustanovení článku 34 Úmluvy.²²⁰

Vedle fyzické osoby může stížnost podat i **právníká osoba**.²²¹

Druhou kategorií „individuálních“ stěžovatelů je **nevládní organizace**. Tento pojem zahrnuje například vydavatele novin, odborové orgány,²²² sdružení nebo politické strany.²²³ **Stěžovateli však nemohou být obce a místní orgány státní správy.**²²⁴ Mohou však jimi být právníké osoby ve smyslu veřejného práva nevykonávající veřejnou moc.²²⁵ Pravděpodobně jedinou výjimkou, kdy „obce“ byla uznána jako subjekt mající *locus standi* stěžovat si na porušení práv zaručených Úmluvou, byl případ *Könkämä a 38 dalších Saami obcí v. Švédsko*.²²⁶ Ačkoli bývalá Komise nakonec stížnost shledala nepřijatelnou, ke statutu stěžovatelů podotkla, že obce Saami jsou podle vnitrostátního práva odpovědný za stáda nacházející se na jejich území. Navíc, práva v zákoně uvedená mohou být uplatněna jen Saamem jako příslušníkem příslušné obce. Měly proto postavení poškozených ve smyslu Úmluvy.

Na tomto místě je třeba připomenout, že nevládní organizace si nemůže stěžovat na porušení práv svých členů, mají-li tato práva individuální charakter²²⁷ anebo nemůže-li nevládní organizace úspěšně tvrdit, že je poškozena opatřeními, které zasáhly do práv jejich členů.²²⁸ Předmětem stížnosti právníké osoby nemůže být

217 Stížnost č. 6753/74, rozhodnutí z 19. prosince 1974, D. R. 16, str. 105; *A. v. Spojené království*, rozsudek z 23. září 1998, Sbirka 1998-VI.

218 Stížnost č. 21029/92, rozhodnutí z 10. prosince 1992, nepublikováno; stížnost č. 31534/96, rozhodnutí z 16. září 1997, nepublikováno.

219 *Scozzari a Giunta v. Itálie*, rozsudek z 13. července 2000, Sborník 2000-VIII.

220 Stížnost č. 8416/78, rozhodnutí z 13. května 1980, D. R. 19, str. 244.

221 *Špaček, s. r. o., v. Česká republika*, rozsudek z 9. listopadu 1999, nepublikován.

222 Stížnost č. 6538/74, rozhodnutí z 21. března 1975, D. R. 2, str. 90.

223 *Socialistická strana Turecka a další v. Turecko*, rozsudek z 25. května 1998, Sbirka 1998-III; *Svobodná a demokratická strana Turecka v. Turecko*, rozsudek z 8. prosince 1999, Sborník 1999-VIII.

224 Stížnost č. 13252/87, roz. 14. 12. 1988, D. R. 59, str. 251; *Místní úřad v Antilách v. Francie*, rozhodnutí z 23. listopadu 1999, Sborník 1999-VIII.

225 *Svaté kláštery v. Řecko*, rozsudek z 9. prosince 1994, Série A č. 301-A, odst. 49; *Radio France a další v. Francie*, rozhodnutí z 23. září 2003, Sborník 2003-X.

226 Stížnost č. 27033/95, rozhodnutí z 25. listopadu 1996, D. R. 87, str. 78.

227 Stížnost č. 15404/89, rozhodnutí ze 16. dubna 1991, D. R. 70, str. 262.

228 Stížnost č. 45053/98, rozhodnutí z 29. února 2000, nepublikováno.

zásah do práva na rodinný a soukromý život (článek 8 Úmluvy), právo na uzavření manželství (článek 12 Úmluvy), právo na vzdělání (článek 2 Protokolu č. 1) a právo na svobodné volby (článek 3 Protokolu č. 1), a taktéž práva zaručená článkem 3 Úmluvy.²²⁹

Dodejme, že **stížnosti brojící proti činnosti mezinárodních organizací jsou Soudem tradičně odmítány jako neslučitelné *ratione personae* s ustanoveními Úmluvy.**²³⁰ Podobně tomu dosud bylo u stížností podaných proti orgánům Evropské unie.²³¹

Třetí kategorií stěžovatelů je **skupina osob**. Je subjektem složeným z více osob, které se dovolávají porušení práv nebo svobod uvedených v Úmluvě či v jejích protokolech. Jinak každá skupina osob, utvořená podle národní legislativy, nezávisle na počtu jejích členů, která se dovolává postavení poškozeného.²³² Skupinou osob je například skupina rodičů stěžujících si na porušení práva na vzdělání svých dětí.²³³

Pro úplnost uvedme tři zajímavé případy. Věc *Agrotexim a další v. Řecko* se týkala zásahu místních orgánů do práv společnosti, jejímiž akcionáři byli stěžovatelé. Soud shledal jejich stížnost neslučitelnou *ratione personae* s ustanoveními Úmluvy, když judikoval, že akcionáři nebyli v postavení poškozených, neboť společnost, přestože byla v likvidaci, mohla stížnost podat sama. Akcionáři mohli být ve věci úspěšní, jen kdyby se společnost na Soud obrátit nemohla.²³⁴

Stěžovatelem ve věci *G. J. v. Lucembursko* byl většinový vlastník (90 %) akcií obchodní společnosti. Vyhlásil úpadek, který byl úředně potvrzen rozhodnutím obchodního soudu. Namítal, že likvidační řízení trvalo nepřiměřeně dlouho. Soud odmítl námitku vlády, že stěžovatel nebyl poškozený ve smyslu článku 34 Úmluvy, když uvedl, že společnost v okamžiku podání stížnosti byla v likvidaci a předmět stížnosti se dotýkal jak jednání správce jmění společnosti, tak řízení před obchodním soudem. Stěžovatel, který provozoval obchodní transakce prostřednictvím obchodní společnosti, měl přímý osobní zájem na meritu stížnosti a byl tudíž v postavení poškozeného.²³⁵

Podívejme se nyní **proti komu může být stížnost podána**.

Především nelze úspěšně podat stížnost na činnost jiných osob, ať fyzických nebo právnických, jako je advokát či literární periodikum.²³⁶ Činnost takových subjektů zaklá-

229 Stížnost č. 11921/86, rozhodnutí z 12. října 1988, D. R. 57, str. 81.

230 Stížnost č. 21090/92, rozhodnutí z 10. ledna 1994, D. R. 74-A, str. 125 – stížnost podaná proti Evropskému patentovému úřadu; stížnost č. 13258/87, rozhodnutí z 9. února 1990, D. R. 64, str. 138 – stížnost podaná proti Evropským společenstvím.

231 Stížnost č. 8030/77, rozhodnutí z 10. července 1978, D. R. 13, str. 236.

232 *Gorraiz Lizarraga a další v. Španělsko*, rozsudek z 27. dubna 2004, Sborník 2004-III.

233 Stížnost č. 6853/74, rozhodnutí z 9. března 1977, D. R. 9, str. 27.

234 Rozsudek z 24. října 1995, Série A č. 330-A.

235 Rozsudek z 26. října 2000, nepublikován.

236 Stížnost č. 9022/80, rozhodnutí z 13. července 1983, D. R. 33, str. 21.

dá odpovědnostní vztah státu pouze tehdy, kdyby měl povinnost chránit určitá práva (právo formovat a povolit odbory či právo na vzdělání).²³⁷ Odpovědnost smluvních států za činy soukromých osob může také záviset na typu individuálních práv zaručených Úmluvou a rozsahem pozitivních povinností státu v rámci ochrany těchto práv.²³⁸

Ve věci *Van der Musselle v. Belgie* Soud judikoval, že se stát nemůže zbavit své odpovědnosti jejím přenesením na fyzické osoby, a shledal stát odpovědným za fungování systému právní pomoci, kterou poskytovala Belgická advokátní komora.²³⁹ V rozsudku vydaném ve věci *Costello-Roberts v. Spojené království* pak řešil Soud otázku odpovědnosti státu za tělesné tresty vykonávané v soukromých školách. Posoudil případ z hlediska článků 3 a 8 Úmluvy a shledal, že stát má povinnost zajistit dětem vzdělání a že školní disciplinární systém spadá pod pojem práva na vzdělání ve smyslu článku 2 Protokolu č. 1.²⁴⁰

Odpovědnost státu v případech nelidského zacházení ze strany jednotlivců Soud posuzuje z hlediska článků 1 a 3 Úmluvy současně. Článek 1 Úmluvy vyžaduje od smluvních států, aby přiznaly práva a svobody zakotvené v Úmluvě všem, kdo spadájí pod jejich jurisdikci. Za tímto účelem musí podniknout nezbytné kroky, aby zabránily podrobení jednotlivců jednání, které je článkem 3 zakázáno, a to i ze strany třetích osob. Jako příklad uveďme stížnost *A. v. Spojené království*²⁴¹ týkající se nelidského zacházení nevlastního otce s devítiletým synem. Otec byl obžalován za ublížení na zdraví, neboť dítě nepřiměřeně bil, ale nakonec byl osvobozen. Na námitku porušení článku 3 Úmluvy Soud odpověděl, že vzhledem k tomu, že na počínání nevlastního otce bylo vnitrostátními soudy pohlíženo jako na „rozumné trestání“, zákon, který takový názor umožňoval, nezajistil dostatečnou ochranu před jednáním, které bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

Otázkou zůstává, zda i místní orgán může založit odpovědnost státu za provedené úkony porušující Úmluvu. V judikatuře Soudu lze nalézt několik rozsudků konstatujících takové porušení. Ve věci *Assanidzé v. Gruzie* Soud shledal porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy v důsledku nezákonného věznění stěžovatele Ajarinskými úřady přesto, že ho Nejvyšší soud Gruzie osvobodil.²⁴² V rozsudku *Connors v. Spojené království* bylo konstatováno porušení článku 8 Úmluvy za vystěhování rodiny stěžovatele z pozemku určeného pro karavany.²⁴³ Porušení stejného článku Úmluvy konstatoval Soud i ve stížnostech *K. a T. v. Finsko* a *M. G. v. Spojené království*.

237 *Young, James a Webster v. Spojené království*, rozsudek z 13. srpna 1983, Série A č. 44.

238 *Siliadin v. Francie*, rozsudek z 26. července 2005, Sborník 2005-VII.

239 Rozsudek z 23. listopadu 1983, Série A č. 70.

240 Rozsudek z 25. března 1993, Série A č. 247-C, odst. 28.

241 Rozsudek z 23. září 1998, Sbirka 1998-VI.

242 Rozsudek z 8. dubna 2004, Sborník 2004-II.

243 Rozsudek ze 27. května 2004, nepublikován.

V prvně zmíněné věci k porušení došlo v důsledku umístění dětí do ústavu a vyvinutí nedostatečného úsilí místních orgánů k dosažení spojení rodiny stěžovatelů.²⁴⁴ V druhém případě místní orgány nedostatečně informovaly stěžovatele o sociálním zabezpečení za období, které jako dítě strávil v péči místního orgánu.²⁴⁵ Zanedbání městské rady, která neuplatnila předpisy o nepřiměřeném hluku z nočních klubů a diskoték, a provozování továrny na zpracovávání toxického průmyslového odpadu na základě licence vydané místní radou nedaleko stěžovatelova obydlí bylo základem pro konstatování Soudu, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy.²⁴⁶

Ve věci *Öneryildiz v. Turecko* pak Soud konstatoval porušení článků 2 a 13 Úmluvy a článku 1 Protokolu č. 1 v důsledku úmrtí a zničení domů způsobené explozí v průmyslové zóně, kterou spravovala městská rada, jež byla za její bezpečnost odpovědná.²⁴⁷ Za porušení majetkových práv pak byly Soudem shledány odpovědné místní orgány ve stížnostech *Skibinscy v. Polsko*,²⁴⁸ *Scordino v. Itálie (č. 1)*²⁴⁹ a *Stretch v. Spojené království*.²⁵⁰ V neposlední řadě se závažného porušení článků 3 a 13 Úmluvy podle názoru Soudu dopustily místní orgány ve věci *Z. a další v. Spojené království*, když nevěnovaly pozornost citovému zneužívání dětí.

Ze shora uvedeného je zřejmé, že subjekt, který má v úmyslu zahájit řízení před Soudem, musí být v postavení poškozeného v důsledku porušení alespoň jednoho z práv nebo svobod zaručených Úmluvou nebo jejími protokoly alespoň jednou smluvní stranou. Úmluva neumožňuje podání stížnosti ve formě *actio popularis* směřující k dosažení výkladu jejich ustanovení a **nedovoluje jednotlivcům napadat vnitrostátní zákon in abstracto z pouhého prostého důvodu, že odporuje Úmluvě**.²⁵¹

Pojem poškozeného je Soudem interpretován nezávisle na pravidlech vnitrostátního práva, upravujících aktivní legitimaci účastníka řízení.²⁵² Nemusí bezpodmínečně obsahovat existenci újmy.²⁵³ Dotčený úkon nebo opomenutí se musí stěžovatele v zásadě dotknout **přímo**.²⁵⁴ To však nebrání Soudu, aby rozlišoval tři

244 Rozsudek z 12. července 2001, Sborník 2001-VII.

245 Rozsudek z 24. září 2002, nepublikován.

246 *Moreno Gómez v. Španělsko*, rozsudek z 16. listopadu 2004, Sborník 2004-X (nadměrný hluk) a *Giacomelli v. Itálie*, rozsudek z 2. listopadu 2006 (továrna).

247 Rozsudek z 30. listopadu 2004, Sborník 2004-XII.

248 Rozsudek ze 14. listopadu 2006.

249 Rozsudek z 29. března 2006, Sborník 2006-V.

250 Rozsudek z 24. června 2003, nepublikován.

251 *De Becker v. Belgie*, rozsudek z 27. března 1962, Série A č. 4, odst. 14; *Klass a další v. Německo*, rozsudek z 6. září 1978, Série A č. 28, odst. 33; *Norris v. Irsko*, rozsudek z 26. října 1988, Série A č. 142, odst. 31; *Sanles Sanles v. Španělsko*, rozhodnutí z 20. října 2000, Sborník 2000-XI.

252 *Gorraiz Lizarraga a další v. Španělsko*, viz výše, odst. 32.

253 *Marckx v. Belgie*, rozsudek z 13. června 1979, Série A č. 31, odst. 27; *Inze v. Rakousko*, rozsudek z 28. října 1987, Série A č. 126, odst. 32.

254 *Ammur v. Francie*, rozsudek z 25. června 1996, Sbirka 1996-III, odst. 36.

kategorie poškozeného: „přímý“ poškozený, „nepřímý“ poškozený a „potenciální“ poškozený.

„Potenciálním poškozeným“ je například jednotlivec obávající se, že v jeho případě bude použit zákon o odposlechu telefonních rozhovorů²⁵⁵ nebo jemuž hrozí vyhoštění do země, kde bude podroben jednání nebo trestu zakázanému článkem 3 Úmluvy.²⁵⁶ V postavení „potenciálního poškozeného“ byly i stěžovatelky ve věci *Open Door a Dublin Well Woman v. Irsko* týkající se opatření omezujících rozšiřování informací o možnostech potratu u žen v produktivním věku.²⁵⁷

Je na „potenciálním poškozeném“, aby dokázal, že činností státního orgánu může být skutečněasaženo ve svých právech a že tedy existovalo reálné nebezpečí porušení Úmluvy.

Ve stížnostech *Dudgeon v. Spojené království*,²⁵⁸ *Norris v. Irsko*²⁵⁹ či *Modinos v. Kypr*²⁶⁰ šlo o možnou aplikaci zákona o trestní odpovědnosti za homosexuální styky stěžovatelů. V prvně zmíněném případě stěžovatel tvrdil, že mu hrozilo trestní stíhání kvůli jeho homosexuální orientaci, což negativně ovlivnilo jeho psychický stav. Trestní stíhání však v konečném důsledku zahájeno nebylo. I přesto Soud judikoval, že samotná existence zákona soustavně a přímo zasahovala do stěžovatelova soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy. Podobný názor byl vysloven i ve věci *Sutherland v. Spojené království*,²⁶¹ který se týkal zákonem stanoveného minimálního věku osmnácti let k účasti na homosexuálním styku. Mínil, že předtím, než stěžovatel dosáhl plnoletosti, byl přímo dotčen ve svém soukromém životě, i když nikdy nebyl trestně stíhán.

„Potenciálním poškozeným“ může být i skupina osob. Ve věci *Balmer-Schafroth v. Švýcarsko* vláda ve svém stanovisku k přijatelnosti a meritu stížnosti namítala, že stěžovatelé, kteří žili nedaleko jaderné elektrárny, nemohli být poškozeni rozhodnutím rozšiřujícím licenci elektrárny, neboť důsledky, které uváděli, byly velmi vzdálené na to, aby je přímo zasáhly. Soud však argumenty vlády odmítl s tím, že námítky stěžovatelů byly již předtím přijaty federální švýcarskou radou. Došel k závěru, že k porušení Úmluvy může dojít, i když zatím nevznikly žádné materiální škody či morální újma.²⁶²

255 *Klass a další v. Německo*, rozsudek ze 6. září 1978, Série A č. 28, odst. 34.

256 *Soering v. Spojené království*, rozsudek ze 7. července 1989, Série A č. 161.

257 Rozsudek z 29. října 1992, Série A č. 246-A, odst. 44.

258 Rozsudek z 22. října 1981, Série A č. 45.

259 Rozsudek z 26. října 1988, Série A č. 142.

260 Rozsudek z 22. dubna 1993, Série A č. 259.

261 Rozsudek z 27. března 2001, nepublikován.

262 Rozsudek z 26. srpna 1997, Sbirka 1997-IV; *Wille v. Lichtenštejnsko*, rozsudek z 28. října 1999, Sborník 1999-VII.

Na důsledky použití vnitrostátního zákona si stěžovali i stěžovatelé v případě *Johnston a další v. Irsko*, v němž šlo o právní důsledky ústavou zakázaného rozvodu manželství.²⁶³

V postavení poškozeného se dále ocitl i uživatel telekomunikačních služeb, když existovala zákonná opatření, která umožňovala tajný odposlech telefonních hovorů a cenzuru poštovních zásilek.²⁶⁴

Otázku postavení „potenciálního poškozeného“ Soud řešil i ve věcech *Chahal v. Spojené království*²⁶⁵ nebo *D. v. Spojené království*.²⁶⁶ V prvním případě bylo namítáno, že vydání stěžovatele do Indie bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy, neboť jako politický aktivista šíitského hnutí riskoval, že bude mučen. Soud judikoval, že odpovědnost vydávajícího státu je založena tehdy, jestliže existuje opodstatněná domněnka, že v případě svého vydání bude stěžovatel vystaven reálnému nebezpečí, že bude v zemi přijetí podroben nelidskému nebo ponižujícímu zacházení. V posléze uvedeném případě stěžovatel, který trpěl AIDS v pokročilém stadiu, namítal porušení téhož ustanovení, když bude vydán do rodného St. Kitts, neboť tam neexistovala odpovídající lékařská péče pro jeho druh nemoci.

Třetí kategorií jsou **nepřímí poškození**. Mohou jimi být rodinní příslušníci přímého poškozeného, osoby, které utrpěly škodu v důsledku poškození jiného, a konečně osoby mající zájem na ukončení porušování práv.²⁶⁷ Ve věci *McCann a další v. Spojené království* byla například přijata stížnost rodinných příslušníků, kteří namítali porušení článku 2 Úmluvy v důsledku násilné smrti tří zabitých členů Irské republikánské armády.

Ve shora uvedeném případě *Chahal v. Spojené království*, v němž šlo o vyhoštění stěžovatele, byla stížnost podána jak vyhošťovaným, tak i jeho ženou a dětmi, kteří tvrdili, že vyhoštění manžela a otce bude v rozporu i s ustanovením článku 8 Úmluvy, jenž zaručuje právo na rodinný život.

Stížnost *Kurt v. Turecko*²⁶⁸ se týkala zmizení stěžovatelčina syna, který byl v cele předběžného zadržení. Stěžovatelka se dovolávala jak ustanovení článků 5 a 13

263 Rozsudek z 18. prosince 1986, Série A č. 112.

264 *Klass a další v. Německo*, rozsudek ze 6. září 1978, Série A č. 28.

265 Rozsudek z 15. listopadu 1996, Sbirka 1996-V.

266 Rozsudek z 2. května 1997, Sbirka 1997-III.

267 *McCann a další v. Spojené království*, rozsudek z 27. září 1995, Série A č. 324 (manželka poškozeného); *Yaşa v. Turecko*, rozsudek z 2. září 1998, Sbirka 1998-VI, odst. 66 (neteř zemřelého); *Kurt v. Turecko*, rozsudek z 25. května 1998, Sbirka 1998-III (matka zmizelé osoby); *à contrario Çakici v. Turecko*, rozsudek z 8. července 1999, Sborník 1999-IV (bratr zmizelé osoby); *Brudnicka a další v. Polsko*, rozsudek z 3. března 2005, Sborník 2005-II (členové rodin zemřelých námořníků); *Nölkenbockhoff v. Německo*, rozsudek z 25. srpna 1987, Série A č. 123, odst. 33 (vdova po zemřelém obžalovaném); *Dalban v. Rumunsko*, rozsudek z 28. září 1999, Sborník 1999-VI.

268 Rozsudek z 25. května 1998, Sbirka 1998-III.

Úmluvy v souvislosti s okolnostmi zmizení jejího syna, tak i článku 3 Úmluvy, když namítala, že je podrobena dlouhotrvajícímu stresu.

V postavení „nepřímého poškozeného“ může být i pozůstalý po stěžovateli, který zemřel během řízení před Soudem, a pozůstalý má zájem v původní stížnosti pokračovat.²⁶⁹ Je třeba však podtrhnout, že podobný „přechod práva na stížnost“ umožňují pouze ta práva a svobody, která nemají osobnostní charakter. Takovým právem je kupř. majetkové právo,²⁷⁰ je-li předmětem stížnosti konfiskace a nedostatečné nebo žádné odškodnění, nikoli výplata důchodových a sociálních dávek.

S postavením poškozeného souvisí i otázka vzniklé škody. V předchozích kapitolách bylo uvedeno, že stěžovatel nemusí pro opodstatnění svého postavení ve smyslu článku 34 Úmluvy doložit, že mu vznikla materiální škoda či nemateriální újma. Existence a rozsah škody či újmy je relevantní pro otázku spravedlivého zadostiučinění, které může Soud přiznat na základě článku 41 Úmluvy.

Poslední otázka týkající se postavení stěžovatele jako poškozeného je otázka **ztráty takového postavení v průběhu řízení před Soudem** a důsledky z toho vyplývající. Stěžovatel totiž musí prokázat své postavení poškozeného v průběhu celého řízení před Soudem.²⁷¹ Jak bylo naznačeno výše, toto postavení zesnulý stěžovatel ztrácí, jestliže práva, na jejichž porušení si stěžoval, jsou osobnostního charakteru a jsou proto nepřevoditelná na pozůstalé.

Stěžovatel ztratí postavení poškozeného ve smyslu článku 34 Úmluvy, dojde-li k vyřešení záležitosti na národní úrovni po prohlášení stížnosti za přijatelnou.²⁷² Dojde-li ke zmírnění trestu nebo přijetí opatření příznivého pro stěžovatele, může to způsobit ztrátu jeho postavení poškozeného pouze za předpokladu, že je doprovázeno výslovným nebo zásadním uznáním, že k porušení práv stěžovatele došlo a bylo účinně napraveno.²⁷³ Postavení poškozeného, resp. ztráta tohoto postavení závisí i na výši přiznaného odškodnění, jakož i na rychlosti, s jakou mu je vyplaceno.²⁷⁴

269 *Karner v. Rakousko*, rozsudek z 24. července 2003, Sborník 2003-IX.

270 *Deweer v. Belgie*, rozsudek z 27. února 1980, Série A č. 35; stížnost č. 33071/96, rozhodnutí z 13. prosince 2000, Sborník 2000-XII.

271 *Bourdiv v. Rusko*, rozsudek ze 7. května 2002, Sborník 2002-III, odst. 30.

272 *Ohlen v. Rusko*, rozsudek z 24. února 2005, nepublikován.

273 *Eckle v. Německo*, rozsudek z 15. července 1982, Série A č. 51, odst. 66; stížnost č. 25903/94, rozhodnutí z 30. listopadu 1999, nepublikováno; *Dalban v. Rumunsko*, viz výše; *Chevrol v. Francie*, rozsudek z 13. února 2003, Sborník 2003-III, odst. 30; stížnost č. 46947/99, rozhodnutí z 24. února 2005, nepublikováno; *Freimanis a další v. Litva*, rozsudek z 9. února 2006, nepublikován.

274 Stížnost č. 25903/94, rozhodnutí z 30. listopadu 1999, nepublikováno (délka občanskoprávního řízení); stížnost č. 24520/94, rozhodnutí z 11. ledna 2000, Sborník 2000-I (odškodnění za úmrtí stěžovatelčina manžela zabitého vojáky); stížnost č. 44704/98, rozhodnutí ze 14. června 2001, nepublikováno (délka rozvodového řízení); stížnost č. 52620/99, rozhodnutí z 20. března 2003, nepublikováno (nezákonné propuštění stěžovatele ze zaměstnání); stížnost č. 67299/01, rozhodnutí z 19. října 2004, nepublikováno (přiznání odškodnění slovenským Ústavním soudem za průtahy v řízení).

Osvobození od trestního obvinění a zastavení trestního stíhání stěžovatele nezabývá možnosti podat stížnost na porušení některých procesních práv ve smyslu článku 6 Úmluvy, nebo stížnost na nepřiměřenou délku soudního řízení.

D. Zjevná neopodstatněnost stížnosti

Stížnost je zjevně neopodstatněná, splňuje-li všechny procesní náležitosti stanovené článkem 35 odst. 1 Úmluvy, dotýká se práva zaručeného Úmluvou nebo jejími dodatkovými protokoly, vztahuje se k období po ratifikaci Úmluvy státem, proti kterému je vedena, a stěžovatel je v postavení poškozeného v důsledku skutečností, na které si stěžuje, avšak závažnost jeho námitek není tak rozsáhlá, aby Soud měl s odvoláním na svou ustálenou judikaturu za to, že došlo k porušení namítaného práva.

Ve většině podaných stížností stěžovatelé kritizují rozhodnutí a rozsudky vnitrostátních správních a soudních orgánů, které jsou z jejich pohledu neuspokojivé. Napadají řešení věci soudcem nebo správním orgánem s tvrzením, že takové řešení je výsledkem špatného posouzení věci nebo nesprávné aplikace vnitrostátního práva. Jinými slovy, žádají Soud, aby sám vnitrostátní rozhodnutí posoudil. Vzhledem k tomu, že ve většině právních systémů existují tři vnitrostátní instance, které mohou věc posoudit, ustálilo se rčení, že stěžovatelé se ve skutečnosti snaží získat prostřednictvím svých stížností nové posouzení věci tzv. čtvrtou instancí (*fourth instance; quatrième instance*). V těchto případech Soud používá ustálenou judikaturu, podle které:

„Úkolem Soudu je, ve smyslu ustanovení článku 19 Úmluvy zajistit, aby smluvní státy plnily závazky vyplývající pro ně z Úmluvy. **Není zejména kompetentní k posouzení stížnosti týkající se údajného pochybení vnitrostátním soudem ve skutkovém stavu či v právním posouzení než tehdy, jestliže má za to, že takové pochybení vedlo k zásahu do práv a svobod zaručených Úmluvou.**“

Není pochyb, že závěru Soudu o tom, že je stížnost zjevně neopodstatněná, předchází podrobné posouzení věci na základě skutečností, které mu byly stěžovatelem předloženy. Je proto velmi důležité, aby stěžovatelé, resp. jejich právní zástupci popsali skutkový stav přesně a souvisle a aby uvedli všechny skutečnosti, které jsou pro meritum stížnosti relevantní a rozhodující. Soud totiž předává vládě dotčeného státu poměrně malé množství stížností k vyjádření, ve většině případů přijímá rozhodnutí o nepřijatelnosti na základě písemného materiálu, který je mu stěžovatelem nebo jeho právním zástupcem předložen.

E. Stížnost anonymní a v podstatě stejná jako stížnost již jednou projednaná

Oprávnění Soudu odmítnout stížnost anonymní či stížnost již jednou projednanou je zakotveno v článku 35 odst. 2 Úmluvy, podle kterého:

„Soud nebude posuzovat žádnou individuální stížnost předloženou podle článku 34, která je a) anonymní; b) nebo v podstatě stejná jako stížnost již předtím Soudem projednávaná anebo předložená jiné mezinárodní vyšetřovací nebo smírčí instancí, a pokud neobsahuje žádné nové důležité informace.“

Stížnost anonymní. Skutečnost, že Soud odmítne jakoukoli anonymní stížnost, je zřejmá. I v řízení před ním platí, že každá stížnost musí být jasně identifikována, neboť jenom tak může Soud přezkoumat, zda je stěžovatel skutečně v postavení poškozeného v důsledku porušení práv a svobod zaručených Úmluvou nebo jejími protokoly jednou ze smluvních stran. Soud převzal praxi Komise, která neprojednávala žádnou anonymní stížnost.

Stížnost již jednou projednaná. Neprojednání stížnosti, ke které se již Soud jednou vyjádřil, je v podstatě výrazem aplikace principu *non bis in idem* nebo *res iudicata*. Jinou mezinárodní vyšetřovací nebo smírčí instancí, o které hovoří článek 35 odst. 2 Úmluvy, je taková instance, která může zahájit soudní či *quasisoudní* řízení analogické tomu, jež je uvedeno v Úmluvě. Jsou jimi *Výbor pro lidská práva při OSN*,²⁷⁵ *Výbor svobody odborů při Mezinárodní organizaci práce*,²⁷⁶ na rozdíl od *Výboru pro lidská práva Meziparlamentní unie*, jenž je nevládní organizací,²⁷⁷ a *Výboru OSN neznámých osob na Kypru*.²⁷⁸

Jestliže předchozí stížnost byla Soudem odmítnuta pro nevyčerpání právních prostředků nápravy ve smyslu článku 35 § 1 Úmluvy a stěžovatel posléze prostředky nápravy řádně vyčerpá a obrátí se na Soud znovu, jeho nová stížnost jako „identická jako předchozí stížnost“ odmítnuta není.²⁷⁹ Pokud Soud předchozí stížnost odmítl pro nevyčerpání takových prostředků (např. ústavní stížnost), lhůta k jejich vyčerpání marně uplynula a ústavní stížnost, kterou stěžovatel podal, byla Ústavním soudem odmítnuta pro svou opožděnost, tak přestože by taková skutečnost byla nová, nebude se Soud novou stížností zabývat. Tu část stížnosti, která je stejná, odmítne podle ustanovení článku 35 odst. 3 b) Úmluvy a „novou“ část pravděpodobně pro její zjevnou neopodstatněnost nebo pro jiný důvod.

3. Řízení před velkým senátem

Řízení před velkým senátem není samostatnou částí řízení. Do řízení vstupuje jen výjimečně buď z rozhodnutí některého ze senátů, nebo na návrh stran řízení.

První možnost, jak se věc může dostat k projednání velkým senátem, je zakotvena

275 Stížnost č. 17512/90, rozhodnutí ze 6. července 1992, D. R. 73, str. 214; stížnost č. 24872/94, viz výše.

276 Stížnost č. 16358/90, rozhodnutí z 12. října 1992, D. R. 73, str. 120.

277 Stížnost č. 21915/93, rozhodnutí z 12. ledna 1995, D. R. 80, str. 180.

278 Stížnosti č. 16064/90 a 16068/90, rozhodnutí ze 14. dubna 1998, D. R. 93, str. 5.

279 Stížnost č. 21962/93, rozhodnutí z 11. ledna 1994, D. R. 76, str. 157.

v ustanovení článku 72 Jednacího řádu,²⁸⁰ který odkazuje k článku 30 Úmluvy.²⁸¹ Tato možnost je výrazem aktivního přístupu senátů, které mohou se souhlasem stran postoupit věc velkému senátu, jestliže věc vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejich protokolů, nebo jestliže by řešení otázky, jež je předmětem stížnosti, mohlo být v rozporu s dříve vyneseným rozsudkem.

Druhou možností předání případu velkému senátu je tzv. odvolání se jedné ze stran proti rozsudku senátu podle článku 73 Jednacího řádu a článku 43 Úmluvy.²⁸² **Žádost o projednání věci velkým senátem musí přesně definovat závažnou otázku** týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy, nebo závažné otázky všeobecné povahy, kterou strana v řízení považuje za otázku vyžadující projednání před velkým senátem.

Počet stížností předaných velkému senátu není velký.²⁸³ Pro úplnost dodejme, že v případech podaných proti České republice byl dosud pouze jeden předán velkému senátu na žádost stěžovatelů po vynesení rozsudku sedmičlenného senátu, a to ve věci *D. H. a další v. Česká republika*²⁸⁴ týkající se údajné diskriminace romských dětí v rámci českého školského systému, zatímco tři mu byly postoupeny na základě rozhodnutí senátu vzhledem k zásadnosti řešeného problému, a to ve stížnostech *Malhous v. Česká republika*,²⁸⁵ *Gratzinger a Gratzingerová v. Česká republika*²⁸⁶ a *Poláček a Poláčková v. Česká republika*.²⁸⁷ Pokud jde o Slovensko, velký senát dopo-

280 „1. Ve smyslu článku 30 Úmluvy, vyvolává-li věc nacházející se před senátem závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejich protokolů, nebo jestliže by řešení otázky, která je předmětem stížnosti, mohlo být v rozporu s rozsudkem, který Soud dříve vynesl, může senát – pokud ještě nerozhodl – odstoupit ve prospěch velkého senátu, nevznáš-li proti tomu námitky některá ze stran ve smyslu odstavce 2 tohoto článku. Rozhodnutí o odstoupení nemusí být odůvodněno.

2. Tajemník sdělí stranám úmysl senátu odstoupit ve prospěch velkého senátu. Strany mají od okamžiku tohoto sdělení k dispozici jednoměsíční lhůtu na to, aby předaly kanceláři řádně zdůvodněné námitky proti tomuto rozhodnutí. Námitky, které nebudou splňovat stanovené podmínky, budou senátem považovány za neplatné.“

281 „Vyvolává-li případ projednávaný senátem vážnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejich protokolů, nebo může-li vyřešení otázky vést k rozporu s rozsudkem vyneseným Soudem dříve, může senát, dokud nevynesl rozsudek, postoupit případ velkému senátu, s výjimkou případů, kdy se některá ze stran vysloví proti.“

282 „1. V tříměsíční lhůtě od data rozsudku senátu může každá zúčastněná strana ve výjimečných případech požádat o postoupení věci velkému senátu. 2. Kolegium pěti soudců velkého senátu žádost přijme, pokud věc vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy nebo jejich protokolů, nebo závažnou otázku všeobecné povahy. 3. Pokud kolegium žádost přijme, velký senát ve věci rozhodne rozsudkem.“

283 J. Šikuta, E. Hubálková: *European Court of Human Right, Case-law of the Grand Chamber 1998-2006*.

284 Velký senát vynesl rozsudek, kterým změnil stanovisko sedmičlenného senátu dne 13. listopadu 2007.

285 Rozsudek z 12. července 2001, nepublikován.

286 Stížnost č. 39794/98, rozhodnutí z 10. července 2002, Sborník 2002-VII.

287 Stížnost č. 38645/97, rozhodnutí z 10. července 2002, nepublikováno.

sud rozhodoval toliko v jednom případě, a to *Kopecný v. Slovensko*,²⁸⁸ který mu byl předán po vynesení rozsudku senátu na základě žádosti slovenské vlády.

4. Vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů

Oprávnění Soudu vyškrtnout stížnost ze seznamu případů je zakotveno v článku 37 Úmluvy.²⁸⁹

Ačkoli k tomuto procesnímu kroku může Soud přistoupit i po přijetí stížnosti k meritornímu projednání (není-li aplikováno zrychlené řízení), v rámci smírného urovnání sporu (viz výše), většina těchto rozhodnutí je učiněna právě v první fázi projednávání stížnosti. O svém úmyslu nepokračovat v projednávání stížnosti stěžovatel musí výslovně informovat Kancelář Soudu. Tentýž úmysl lze však vyvodit i z jeho jednání, jestliže neodpovídá na opakované výzvy Kanceláře Soudu, formulované v doporučeném dopise. Důvody, pro které stěžovatel upustí od své stížnosti, jsou různé. Může jednoduše „nechat věc být“. Může se však stát, že jeho nezájem pokračovat ve své stížnosti je odůvodněn „napravením situace“ vládou dotčeného státu, resp. uspokojením stěžovatelovy žádosti, která je předmětem jeho stížnosti.

Stížnost je též vyškrtnuta, jestliže dojde k jejímu vyřešení. Jinými slovy zanikne předmět sporu, podání stížnosti tak ztratilo své opodstatnění. Například, podá-li stěžovatel stížnost na odmítnutí vydat mu konfiskovaný majetek a věc je v okamžiku podání stížnosti rozhodnuta pouze prvoinstančním soudem, avšak odvolací soud rozhodne ve prospěch stěžovatele, je věc vyřešena a jeho stížnost vyškrtnuta ze seznamu případů, jakmile o rozhodnutí odvolacího soudu stěžovatel informuje Kancelář Soudu.

Třetím důvodem, který může Soud vést k rozhodnutí o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů, je **okolnost, která podle něj opodstatňuje nepokračovat v projednávání stížnosti.** Stane se tak, pokud stěžovatel zemře a ve stížnosti nemohou pokračovat jeho dědici, neboť jeho stížnost má čistě osobnostní charakter. Například, jestliže předmětem stížnosti bylo umístění stěžovatele v psychiatrické léčebně a délka projednávání jeho žádosti o přezkoumání zákonnosti tohoto umístění, vdova po stěžovateli není aktivně legitimována (jinými slovy není v postavení poškozeného ve smyslu článku 34 Úmluvy), aby mohla pokračovat v řízení.

288 Rozsudek z 28. září 2004, Sborník 2004-IX.

289 „1. Soud může v kterékoli fázi řízení rozhodnout o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů, jestliže okolnosti dovolují dospět k závěru, že a) stěžovatel již nemíni trvat na své stížnosti, nebo b) věc již byla vyřešena, nebo c) pro jakýkoli jiný Soudem zjištěný důvod není dále opodstatněné pokračovat v jejím projednávání.“

Soud však pokračuje v projednávání stížnosti, vyžaduje-li to dodržování lidských práv stanovených Úmluvou a jejími protokoly. Může rozhodnout o vrácení stížnosti do seznamu případů, jestliže se domnívá, že okolnosti odůvodňují takový krok.²⁹⁰ Je zcela na jeho uvážení, zda stížnost vyškrtne, anebo zda bude pokračovat v jejím projednávání. Tak například ve stížnosti, týkající se podmínek držení stěžovatele v cele smrti, stěžovatel několik měsíců po podání stížnosti, která byla předána vládě k vyjádření, zaslal Kanceláři Soudu dopis, kde vylíčil, že se od jisté doby podmínky věznění zlepšily do té míry, že je pokládá za dostačující. Soud však rozhodl, že zlepšení podmínek nemohlo ovlivnit předchozí období, kdy stěžovatel byl vězněn v horších podmínkách, a že je tedy účelné pokračovat v projednávání stížnosti.

Z dikce třetího odstavce článku 37 Úmluvy je patrné, že **rozhodnutí Soudu o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů není konečné**. Jestliže se objeví nové okolnosti, o kterých Soud předtím nevěděl, odůvodňujících vrácení stížnosti do seznamu případů, Soud tak učiní. Může se například stát, že stěžovatel dlouhou dobu neodpovídal na doporučené dopisy Kanceláře Soudu, a proto Soud jeho stížnost vyškrtl. Po delší době se stěžovatel znovu ozve s tím, že vzhledem k závažným zdravotním problémům a hospitalizaci, o kterých Soud v okamžiku vyškrtnutí stížnosti nevěděl, nemohl na výzvy Kanceláře Soudu reagovat. Soud za takových okolností stížnost znovu zařadí do seznamu případů. Neučinil tak však ve stížnosti vedené proti Spojenému království, v níž byl stěžovatel zastoupen advokátem, který se po obdržení rozhodnutí Soudu o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů domáhal jejího znovuzařazení do seznamu s tvrzením, že byl poslední dva roky tak pracovně zaneprázdněn, že nebylo v jeho moci na doporučené dopisy Kanceláře Soudu reagovat.

5. Zneužití práva na stížnost

Soud odmítne stížnost jako zneužívající práva na stížnost ve smyslu ustanovení článku 35 odst. 3 Úmluvy,²⁹¹ **jestliže v ní stěžovatel uvádí zjevně nepravdivé nebo neúplné skutečnosti,²⁹² nebo se úmyslně vyjadřuje urážlivě vůči soudcům, pracovníkům Kanceláře nebo vládním úředníkům.²⁹³** Je však třeba podtrhnout, že Soud každý

290 Druhá věta prvního odstavce článku 37 Úmluvy.

291 „Soud prohlásí za nepřijatelnou každou individuální stížnost předloženou podle článku 34 Úmluvy, kterou pokládá za neslučitelnou s ustanoveními Úmluvy nebo jejích protokolů, zjevně neopodstatněnou nebo zneužívající práva na stížnost.“

292 *Akdivar a další v. Turecko*, viz výše, odst. 53-54; stížnost č. 5667/02, rozhodnutí z 2. května 2006; stížnost č. 21330/04, rozhodnutí z 9. června 2006; *Varbanov v. Bulharsko*, rozsudek z 5. října 2000, Sborník 2000-X, odst. 36; *Popov v. Moldávie (č. 1)*, rozsudek z 18. ledna 2005, odst. 48, nepublikován.

293 Stížnost č. 67208/01, rozhodnutí z 18. května 2004, nepublikováno; stížnost č. 46468/99, rozhodnutí z 9. července 2002; stížnosti č. 61164/00 a 18589/02, rozhodnutí ze 4. února 2003, Sborník 2003-II (výňatky); stížnost č. 5964/02, rozhodnutí z 6. dubna 2006.

případ podobného chování zkoumá velmi pečlivě a hledí na okolnosti, za kterých byly učiněny. Není totiž vyloučeno, že tyto okolnosti jsou součástí stěžovatelovy strategie, jak svá tvrzení obhájit.²⁹⁴ Soud považoval za porušení práva na stížnost předložení padělané plné moci stěžovatelem.²⁹⁵

Doposud byly pro zneužití práva na stížnost odmítnuty dvě stížnosti podané proti České republice.²⁹⁶

IV. Základní práva a svobody

Práva a svobody zakotvené v Úmluvě a protokolech lze rozdělit do pěti kategorií:

1. Práva vztahující se k osobní svobodě jednotlivce
2. Práva týkající se duchovní svobody jednotlivce
3. Práva majetková
4. Práva spojená s procesními zárukami
5. Zákaz diskriminace

1. Práva vztahující se k osobní svobodě jednotlivce

A. Právo na život – článek 2 Úmluvy

„1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.

2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:

- a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
- b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
- c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.“

Právo na život je po povinnosti smluvních stran respektovat lidská práva zakotvené v ustanovení článku 1 Úmluvy uvedeno na prvním místě, což nesporně podtrhuje jeho význam.

294 Stížnost 9103/04, rozhodnutí z 22. května 2007, nepublikováno; stížnost č. 60534/00, rozhodnutí z 16. září 2006, nepublikováno; stížnost č. 31885/05, rozhodnutí z 8. ledna 2007, nepublikováno.

295 Stížnost č. 25101/05, rozhodnutí z 3. července 2007, nepublikováno.

296 Stížnost č. 67208/01, rozhodnutí z 18. května 2004, stížnosti č. 42165/02 a 466/03, rozhodnutí z 25. září 2007.

A. 1 Vyšetřování trestných činů spáchaných příslušníky policejních a ozbrojených sil

Stížnosti na neúčinnost a nedostatečnost trestního vyšetřování zásahů příslušníky policejních a ozbrojených složek státu, při nichž došlo k usmrcení civilních osob, nejsou mezi případy předloženými Soudem výjimkou. Největšími přispěvateli jsou Turecko²⁹⁷ a Rusko,²⁹⁸ ačkoli i jiné smluvní státy k nim patří, jako Nizozemí, Velká Británie či Řecko.

V prosinci 2004 byl vyhlášen rozsudek ve věci *Makaratzis v. Řecko*,²⁹⁹ v němž velký senát analyzoval stěžovatelovo tvrzení, že během policejního zásahu proti němu byla použita přehnaná palební síla, a tím ohrožen jeho život, neboť byl vážně zraněn. Podle jeho názoru navíc úřady incident řádně nevyšetřily. K otázce aplikace článku 2 Úmluvy, který pokrývá nejen úmyslná usmrcení, ale též situace, kde je dovoleno použít sílu, která může neúmyslně způsobit ztrátu života,³⁰⁰ Soud konstatoval, že síla užitá proti stěžovateli nebyla smrtící. V této souvislosti připomněl, že již uznal možnou existenci pozitivní povinnosti státu podle první věty čl. 2 odst. 1 chránit život jednotlivce před zásahem druhých osob nebo rizikem život ohrožujících chorob.³⁰¹ Ovšem jen za výjimečných okolností může být špatné fyzické zacházení státních úředníků, které neskončí smrtí poškozeného, porušením článku 2 Úmluvy. Stupeň a typ použité síly a úmysl nebo cíl s tím spojený může být významný při posouzení, zda v konkrétním případě jsou akce státních zaměstnanců takové, aby spadaly do rozsahu článku 2 Úmluvy, vzhledem k cíli a účelu sledovaného tímto ustanovením.

V daném případě musel Soud zjistit, zda policisté podílející se na zranění stěžovatele užili sílu, která byla potenciálně smrtící, a jaký vliv mělo jejich jednání nejen na jeho fyzický stav, ale rovněž na jeho život jako celek.

Strany nerozporovaly, že byl stěžovatel pronásledován množstvím policistů, kteří opakovaně užili palné zbraně. Z důkazů Soudu předložených vyplývalo, že policisté použili zbraní k zastavení auta stěžovatele a snažili se stěžovatele zatknout v situaci,

297 Např. *Tahsin Acar v. Turecko*, rozsudek ze 7. dubna 2004, nepublikován; *Ikicisoy v. Turecko*, rozsudek z 27. července 2004; *Şirin Yılmaz v. Turecko*, rozsudek z 29. července 2004; *Ali a Aysel Duran v. Turecko*, rozsudek z 8. dubna 2008, nepublikován.

298 Např. *Zubayrayev v. Rusko*, rozsudek z 10. ledna 2008, nepublikován; *Kukayev v. Rusko*, rozsudek z 15. listopadu 2007, nepublikován; *Musayev a další v. Rusko*, rozsudek z 26. července 2007, nepublikován; *Bitiyeva a X v. Rusko*, rozsudek z 21. června 2007, nepublikován; *Imakayeva v. Rusko*, rozsudek z 9. listopadu 2006; *Bazorkina v. Rusko*, rozsudek z 27. července 2006, nepublikován.

299 Rozsudek z 20. prosince 2004, Sborník 2004-XI.

300 *Ihan v. Turecko*, rozsudek z 27. června 2000, Sborník 2000-VII.

301 *Osman v. Spojené království*, rozsudek z 28. října 1998, Sbirka 1998-VIII; *Yasa v. Turecko*, rozsudek z 2. září 1998, Sbirka 1998-VI.

kdy použití smrtící či potenciálně smrtící síly může být zákonné. Soud nesouhlasil s tvrzením stěžovatele, pokud jde o střelu do nohy po jeho vytažení z auta. Přijal i tvrzení vlády, že policie neměla v úmyslu stěžovatele usmrtit. Byl však toho názoru, že k neusmrcení stěžovatele došlo jen shodou šťastných náhod. Podle závěrů balistické expertizy bylo v autě šestnáct otvorů po střelách s různou trajektorií, včetně otvorů v předním skle, které způsobily projektily proniknuvší zadním sklem. To se rozbilo a vypadlo. Stěžovatel byl zraněn na pravé ruce, pravé noze, levé hýždi a pravé straně hrudníku a byl hospitalizován devět dnů. Soud tak konstatoval, že bez ohledu na to, zda policie chtěla stěžovatele usmrtit, byl obětí jednání, které ohrozilo jeho život.

Ke stěžovatelově námitce, že úřady nesplnily svou pozitivní povinnost a neochránily jeho život, Soud konstatoval, že i když policisté neměli dostatek času vyhodnotit všechny okolnosti situace a pečlivě akci zorganizovat, akce, kterou někteří popsali jako chaotickou, byla do velké míry důsledkem toho, že pro policejní akce chyběla ve vnitrostátním právu a praxi příslušná ustanovení. V době, kdy se incident odehrál, upravoval použití zbraně zastaralý a neúplný zákon. Policisté pronásledující stěžovatele jednali nevyhnutelně tak, jak by nejednali, kdyby měli řádný trénink a instrukce. Soud byl proto toho názoru, že řecké úřady v rozhodné době neučinily, co měly, aby poskytly občanům požadovanou míru ochrany proti použití smrtící síly při policejních akcích. Stěžovatel byl tedy obětí porušení článku 2 Úmluvy. Soud též konstatoval, že úřady neprovedly účinné vyšetřování incidentu, což dokazuje i to, vláda nebyla schopna uvést všechny policisty, kteří se střelby zúčastnili.

Ve věci *Nachova a další v. Bulharsko*³⁰² stěžovatelé namítali, že jejich blízcí rodinní příslušníci byli zastřeleni vojenskou policií, že vyšetřování incidentu nebylo účinné a že stát porušil svoji povinnost ochránit jejich životy. Ze skutkového stavu vyplývalo, že dva příbuzní stěžovatelů romského původu byli jako vojáci vykonávající povinnou vojenskou službu zařazeni do oddílu, který byl přiřazen na výstavbu bytů. V důsledku opakované nepřítomnosti byli umístěni do pracovního tábora, ze kterého však neozbrojeni utekli. O několik dní později byli nalezeni příslušníky vojenské policie, před nimiž se snažili utéci, ale byli na útěku jedním z policistů postřeleni. Oba muži zemřeli při převozu do nemocnice. Pítevní zpráva potvrdila, že příčinou smrti byla střelba z automatické zbraně. Ve vojenské vyšetřovací zprávě bylo uvedeno, že střelec konal v souladu s platnými pravidly a že předtím, než začal střílet, uprchlíky upozorňoval, aby se zastavili, a že nestřílel na životně důležité orgány. Vojenský prokurátor na základě těchto závěrů vyšetřování uzavřel.

302 Rozsudek ze 6. července 2005, Sborník 2005-VII.

Velký senát, který se v konečném důsledku věci zabýval, dospěl k závěru, že právní rámec, který by jednání vojenské policie upravoval, nebyl dostatečný a nedosahoval úrovně ochrany práva na život „zákonem“. Stát tak selhal při plnění svého závazku vyplývajícího z článku 2 Úmluvy, totiž zabezpečit právo na život. Nestanovil vhodný právní a správní rámec na použití síly a zbraní ze strany vojenské policie.

Velký senát též souhlasil s názorem sedmičlenného senátu, že státní orgány selhaly při splnění své povinnosti minimalizovat riziko ztráty na životech, když příslušníci vojenské policie, kteří příbuzné stěžovatelů zatýkali, dostali pokyn použít všechny dostupné prostředky na jejich zatčení, přestože nebyli ozbrojeni a nepředstavovali tak žádné nebezpečí pro život nebo zdraví.

Velký senát konečně přijal za svůj názor sedmičlenného senátu, že opomenutí ze strany vyšetřovacích orgánů přezkoumat důležité skutečnosti ve spise znamenalo, že nebyla vykonána přesná kontrola všech podstatných okolností.

K porušení ustanovení článku 2 Úmluvy v důsledku jednání příslušníků policie nebo armády došel Soud v několika případech namířených proti Rusku: *Zubayrayev v. Rusko*, *Kukayev v. Rusko*, *Musayev a další v. Rusko*, *Bitiyeva a X v. Rusko*, *Imakayeva v. Rusko*, *Estamirov v. Rusko*³⁰³ a další.

A. 2 Úmrtí ve vazbě

Z ustálené rozhodovací praxe Soudu vyplývá, že osoby ve vazbě a ve výkonu trestu odnětí svobody jsou ve snadno ovlivnitelném postavení a že státní orgány mají proto povinnost je chránit. Soud podtrhl povinnost smluvních států vyšetřit případy ublížení na zdraví způsobených ve věznicích, zejména když postižený zemře.³⁰⁴

Jedním z poměrně nedávných případů projednávaných Soudem na toto téma byla věc *Luhuyev a další v. Rusko*.³⁰⁵ Stěžovatelé v ní namítali, že jejich příbuzná byla nezákonně zbavena svobody, mučena a zavražděna státními úřady a že incident nebyl efektivně vyšetřen.

Soud podtrhl citlivost, s jakou musí vystupovat jako soud první instance při posuzování skutkového stavu, a připomněl, že tak činí jen, je-li to nevyhnutelné.³⁰⁶ Navíc v případech, kde je namítáno porušení článků 2 a 3 Úmluvy, musí být velmi pozorný, i když vnitrostátní orgány provedly alespoň částečné šetření.³⁰⁷

303 Viz výše.

304 *Salman v. Turecko*, rozsudek z 27. června 2000, Sborník 2000-VII, odst. 99.

305 Rozsudek z 9. listopadu 2006, nepublikován.

306 Stížnost č. 28883/95, rozhodnutí ze 4. dubna 2000.

307 *Mutatis mutandis*, *Ribitch v. Rakousko*, rozsudek ze 4. prosince 1995, série A č. 336, odst. 32.

Na základě zjištěného skutkového stavu Soud konstatoval existenci důkazů, které dosáhly standardu důkazů „mimo jakoukoli pochybnost“, a ty ho opravňují říci, že za smrt příbuzné stěžovatelů jsou odpovědny státní orgány, které nadto neprovedly důkladné šetření incidentu. Judikoval, že proto došlo k porušení článku 2 Úmluvy.

A. 3 Ztráty na životech v důsledku ekologických katastrof

V listopadu 2004 velký senát projednával případ *Öneryildiz v. Turecko*, který mu byl předán na žádost turecké vlády poté, co sedmičlenný senát rozhodl mimo jiné o porušení článku 2 Úmluvy.³⁰⁸ Stížnost podal turecký občan, který žil se svou rodinou v nouzové kolonii založené pro čtyři obce a spravované istanbulskou radnicí. V květnu 1991 byli obyvatelé kolonie upozorněni, že skládka není pod kontrolou a hrozí nebezpečí výbuchu metanu, což se skutečně o dva roky později stalo. Několik domků bylo zničeno. Proti starostovi vesnice, kde stěžovatel žil, a proti starostovi Istanbulu bylo zahájeno trestně-správní řízení, které skončilo v roce 1996 jejich odsouzením za nedbalost. Stěžovatel podal žalobu na náhradu škody, které soudy vyhověly a nařídily státním orgánům vyplatit stěžovateli 110 tisíc tureckých lir.

Velký senát potvrdil závěr sedmičlenného výboru, že vnitrostátní orgány nejednaly tak, aby snížily nebezpečí, které obyvatelům kolonie hrozilo.³⁰⁹

A. 4 Lékařská péče

Neposkytnutím dostatečné lékařské péče v souvislosti s úmrtím příslušníka rodiny stěžovatele se Soud v minulosti zabýval několikrát, zmiňme například věc *Calvelli a Ciglio v. Itálie*,³¹⁰ jež se týkala úmrtí dítěte stěžovatelů těsně po porodu.

Úmrtí stěžovatelčina syna jako důsledek nesprávné lékařské péče bylo předmětem stížnosti *Tarariyeva v. Rusko*,³¹¹ v níž Soud též došel k závěru, že ruské orgány neochránily právo na život syna stěžovatelky v rozporu s ustanovením článku 2 Úmluvy a že neprovedly účinné šetření vedoucí k objasnění jeho smrti.

B. Zákaz mučení – článek 3 Úmluvy

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

308 Rozsudek z 18. června 2002.

309 Rozsudek z 30. listopadu 2004, Sborník 2004-XII.

310 Rozsudek ze 17. ledna 2002, Sborník 2002-I.

311 Rozsudek ze 14. prosince 2006, nepublikován.

B. 1 Zničení obydlí

Přestože poškození nebo zničení obydlí není skutek, který by bylo možné označit za jednání v rozporu s ustanovením článku 3 Úmluvy, okolnosti, za kterých k takovému skutku došlo, jimi být mohou. A právě na základě zjištěných skutkových okolností konstatoval Soud porušení například ve stížnostech *Āgtaş v. Turecko*,³¹² *Artun a další v. Turecko*,³¹³ *Sayli v. Turecko*,³¹⁴ *Oztoprak a další v. Turecko*,³¹⁵ *Humru Yilmaz a další v. Turecko*,³¹⁶ *Menteşe a další v. Turecko*³¹⁷ či *Hasan İlhan v. Turecko*.³¹⁸

B. 2 Zacházení a podmínky ve vězeňských zařízeních

Podmínky, za jakých je vykonávána vazba nebo trest odnětí svobody, mohou být označeny za nelidské zacházení, jež by bylo v rozporu s ustanovením článku 3 Úmluvy. Soud každý případ posuzuje velmi pečlivě a zkoumá celkový účinek na jednotlivce, který v daných podmínkách žije.³¹⁹

Ve věci *Mathew v. Nizozemí*³²⁰ byl stěžovatel omezen na svobodě v podmínkách podobných samovazbě po dobu více než dva roky. Jeho cela byla umístěna na druhém poschodí věznice, kam dírami ve stropě dovnitř během sedmi nebo osmi měsíců přšelo. V létě byl zase stěžovatel vystaven tropickým vedrům. Navíc, protože měl problémy s chozením po schodech, nemohl každý den dojít na tréninkový dvůr a ven. Soud shledal tyto podmínky v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

V případě *Öcalan v. Turecko*³²¹ byl stěžovatel vězněn na ostrově, kde byl zcela sám, neměl po dobu šesti let do vynesení rozsudku možnost sledovat televizi ani hovořit se svými právními zástupci, kteří jej mohli navštěvovat jen jednou za týden a kteří se kvůli nepříznivým povětrnostním podmínkám k němu občas ani nedostali, protože člun nebyl schopen plavby. Soud judikoval, že okolnosti případu a podmínky vazby byly neslučitelné s článkem 3 Úmluvy.

Podmínky samovazby zkoumal Soud i v případech *Messina č. 2 v. Itálie*³²² a *Argenti*

312 Rozsudek z 2. února 2006, nepublikován.

313 Rozsudek z 2. února 2006, nepublikován.

314 Rozsudek z 2. února 2006, nepublikován.

315 Rozsudek z 2. února 2006, nepublikován.

316 Rozsudek z 2. února 2006, nepublikován.

317 Rozsudek z 18. ledna 2005, nepublikován.

318 Rozsudek z 9. listopadu 2004, nepublikován.

319 *Dougoz v. Řecko*, rozsudek z 6. března 2001, Sborník 2001-II, odst. 46.

320 Rozsudek z 29. září 2005, Sborník 2005-IX.

321 Rozsudek z 12. května 2005, Sborník 2005-IV.

322 Rozsudek z 28. září 2000, Sborník 2000-X.

v. *Itálie*,³²³ ve kterých stěžovatelé, kteří byli vězněni čtyři a půl roku, resp. dvanáct let, nesměli komunikovat s jinými osobami a směli přijímat návštěvy rodinných příslušníků za skleněnou stěnou jen jednou měsíčně na jednu hodinu, přijímat nebo posílat peníze převyšující určitou částku, nemohli přijímat balíky z venku obsahující cokoliv jiného než ložní prádlo, kupovat potraviny, které vyžadují vaření, a trávit venku více než dvě hodiny. I v těchto případech Soud konstatoval porušení článku 3 Úmluvy.

Zajímavým případem, na němž lze demonstrovat, jakým způsobem Soud na tuto problematiku nahlíží, je věc *Ramirez Sanchez v. Francie*,³²⁴ němž stěžovatel, který tvrdil, že byl revolucionář, byl vzat do vazby 15. srpna 1994 v souvislosti se sérií teroristických útoků a 25. prosince 1997 byl odsouzen k doživotí za vraždu dvou policistů a své partnerky. Od prvního okamžiku omezení svobody v polovině srpna 1994 byl držen v samovazbě, a to do 17. října 2002, ve věznici La Santé v Paříži. Podle jeho právního zástupce se jednalo o pobyt v cele o rozloze 6,84 m², která byla zchátralá, špatně osvětlená a s otevřenou toaletou. Stěžovateli byl zakázán veškerý kontakt s dalšími vězni i s vězeňskými dozorcí a celu mu bylo dovoleno opustit pouze tehdy, když se ostatní vězni vrátili zpět do svých cel. Jediná povolená aktivita mimo jeho celu spočívala v každodenní dvouhodinové vycházce na ploše ve tvaru trojúhelníku, která byla 15 m dlouhá a u základny široká 7,5 m, přičemž u vrcholu se šířka zužovala na 1 m. Tento prostor byl obehnan zdmi a zakryt drátěným pletivem. Stěžovatel mohl jen číst noviny nebo sledovat televizi. Navštívit ho mohli pouze jeho právní zástupci a jednou za měsíc kněz. Orgány vězeňské správy ignorovaly jeho žádosti o povolení jakékoliv jiné návštěvy. Poštovní zásilka určená stěžovateli se ztratila, ačkoliv nebyla oficiálně zabavena, a také až do 16. února 2000 mu nebyla předána zimní bunda, která mu byla do vězení přinesena v říjnu 1999. Dne 23. ledna 1998 vydal vězeňský lékař osvědčení o tom, že stěžovatelův zdravotní stav je uspokojivý. Další osvědčení z února 1998 uvádělo, že stěžovatel je v natolik dobrém stavu, že může zůstat v samovazbě, a osvědčení z 23. července 1998 pak zmínilo, že samovazba nezpůsobuje stěžovateli vedlejší následky. Další potvrzení vystavené v říjnu 1998 uvádí, že stěžovatelův zdravotní stav je uspokojivý a že je v dostatečné kondici k tomu, aby zůstal v samovazbě. Dne 17. října 2002 byl stěžovatel přemístěn do věznice Saint-Maur, kde jeho samovazba skončila. Dne 13. května 2003 podal stížnost na nové podmínky, ve kterých byl držen, a obzvláště na vzdálenost od Paříže. V lednu 2006 byl přemístěn do věznice Clairvaux, kde byl držen v běžném vězeňském režimu.

Před Soudem stěžovatel uvedl, že byl především držen v samovazbě v rozporu se článkem 3 Úmluvy a neexistovala žádná možnost využít proti tomuto opatření vni-

323 Rozsudek z 10. listopadu 2005, nepublikován.

324 Rozsudek ze 4. července 2006, Sborník 2006-IX.

trostátní prostředek nápravy. Velký senát, který se věci v konečném důsledku zabýval, považoval za vhodné omezit svoje posouzení na podmínky, ve kterých byl stěžovatel držen od 15. srpna 1994 do 17. října 2002.

Soud připomenul, že v moderním světě státy čelí velmi reálným potížím při ochraně svých obyvatel před násilím terorismu. Avšak na rozdíl od většiny podstatných ustanovení Úmluvy a Protokolů č. 1 a 4 článek 3 nestanoví žádné výjimky a podle článku 15 odst. 2 Úmluvy není přípustná jakákoli jeho derogace, dokonce ani v případě veřejného ohrožení státní existence.³²⁵ Úmluva stanoví absolutní zákaz mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení či trestání, bez ohledu na chování dotyčné osoby.³²⁶ Podle názoru Soudu povaha trestného činu údajně spáchaného stěžovatelem byla tedy pro účely článku 3 irelevantní.³²⁷ Špatné zacházení musí dosáhnout minimální úrovně závažnosti, pokud má spadat pod článek 3. Posouzení této minimální úrovně závisí na všech okolnostech případu, jako je délka tohoto zacházení, jeho psychické a fyzické následky a v některých případech pohlaví, věk a zdravotní stav oběti.³²⁸ Při hodnocení důkazů, že došlo k porušení článku 3 Úmluvy, Soud zvolil měřítko „nade vši pochybnost“. Nicméně tyto důkazy mohou být vyvozeny z koexistence dostatečně silných, jasných a shodných závěrů nebo podobných nevyvrátitelných skutkových domněnek.

Soud považoval zacházení za „nelidské“, protože bylo mimo jiné předem promyšlené, trvalo hodiny a způsobilo buď skutečné ublížení na těle, nebo intenzivní fyzické nebo duševní utrpení. Zacházení je považováno za „ponižující“, protože bylo takové, aby u oběti vyvolalo pocity strachu, úzkosti a méněcennosti a bylo schopné je pokořit a ponížít. Při posuzování, jestli je trest nebo zacházení „ponižující“ s ohledem na smysl článku 3, bere Soud ohled na to, zda bylo cílem pokořit a ponížít dotčenou osobu a jestli takové jednání a jeho následky nepříznivě ovlivnily jeho nebo její osobnost do míry neslučitelné s článkem 3.³²⁹ Nicméně absence takového záměru nemůže nezvratně vyloučit zjištění porušení článku 3.³³⁰ Aby byl trest nebo zacházení s ním spojené označeno za „nelidské“ nebo „ponižující“, musí utrpení nebo pokoření v každém případě překročit takový stupeň utrpení nebo ponížení, který je nevyhnutelnou součástí příslušné formy legitimního zacházení nebo trestu.³³¹

325 *Labita v Itálie*, rozsudek z 6. dubna 2000, Sborník 2000-IV, odst. 119; *Selmouni v. Francie*, rozsudek z 28. července 1999, Sborník 1999-V, odst. 95; *Assenov a další v. Bulharsko*, rozsudek z 28. října 1998, Sbirka 1998-VIII, odst. 93.

326 *Chahal v. Spojené království*, rozsudek z 15. listopadu 1996, Sbirka 1996-V, odst. 79.

327 *Indelicato v. Itálie*, rozsudek z 6. listopadu 2003, odst. 30, nepublikován.

328 *Irsko v. Spojené království*, rozsudek z 18. ledna 1978, odst. 162, Série A č. 25.

329 *Raninen v. Finland*, rozsudek z 16. prosince 1997, Sbirka 1997-VIII, odst. 55.

330 *Peers v. Řecko*, rozsudek z 19. dubna 2001, Sborník 2001-III, odst. 74.

331 *V. v. Spojené království*, rozsudek z 16. prosince 1999, Sborník 1999-IX, odst. 71. *Ilaşcu a další v. Rusko a Moldávie*, rozsudek z 8. července 2004, Sborník 2004-VII, odst. 428; *Lorsé a další v. Nizozemí*, rozsudek ze 4. února 2003, odst. 62, nepublikován.

V této souvislosti Soud podotkl, že opatření zbavující osobu její svobody mohou takový prvek zahrnovat. Článek 3 ovšem vyžaduje, aby stát zajistil, že vězni jsou drženi v dobrých podmínkách, respektujících jejich lidskou důstojnost, a aby je způsob a metody výkonu těchto opatření nevystavovaly úzkosti nebo útrapám v intenzitě překračující nevyhnutelnou úroveň utrpení, kterou s sebou přináší uvěznění, a aby vzhledem k praktickým požadavkům vězňů, jejich zdraví a dobré pohodě byly podmínky zabezpečeny odpovídajícím způsobem.³³² Přijaté opatření rovněž musí být nezbytné k dosažení zákonem sledovaného cíle. Dále musí být při hodnocení podmínek vazby brány do úvahy kumulativní účinky z těchto podmínek vyplývající, stejně jako specifická tvrzení ze strany stěžovatele.

V daném případě Soud akceptoval, že stěžovatelovo omezování na svobodě působilo francouzským úřadům závažné problémy. Stěžovatel, který byl zapleten do různých teroristických útoků, které se odehrály v sedmdesátých letech, byl v té době považován za nejnebezpečnějšího teroristu světa. Navíc při mnoha příležitostech, kdy mohl projevit své názory, nikdy neuznal nebo nevyjádřil lítost za své činy. Vzhledem k tomu je pochopitelné, že by orgány mohly považovat za nezbytné spojit jeho omezení na svobodě s mimořádnými bezpečnostními opatřeními.

Soud konstatoval, že cela, kterou stěžovatel obýval ve věznici La Santé, byla dostatečně velká, vybavena postelí, stolem a židlí, měla hygienické zařízení a okno. Stěžovatel měl k dispozici knihy, noviny, lampu a televizi. Dvě hodiny mohl cvičit ve vymezeném prostoru dvora a hodinu mohl strávit v kardio-zóně. Soud došel k závěru, že materiální podmínky byly dobré a vyhovující Evropským vězeňským pravidlům, které přijal Výbor ministrů Rady Evropy v lednu 2006.

B. 3 Lékařská péče

Stížnosti, ve kterých je namítáno, že v důsledku neposkytnutí dostatečné nebo adekvátní lékařské péče se stát dopustil jednání porušující ustanovení článku 3 Úmluvy, se stále množí. Za všechny uveďme případ pana *Paladiho*, který ve veřejném zasedání projednával velký senát poté, co se proti rozsudku sedmičlenného senátu odvolala dotčená moldavská vláda.

Stěžovatel byl v září 2004 zatčen v důsledku podezření ze spáchání trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele. Byl umístěn ve Středisku boje proti hospodářské kriminalitě a korupci (SBHKK), kde zůstal do února 2005, kdy byl převezen do vazební věznice ministerstva spravedlnosti v Chişinău.

Stěžovatel trpí několika závažnými nemocemi (cukrovkou, anginou pectoris, srdeční nedostatečností, vysokým tlakem, chronickou bronchitidou, pankreatitidou

332 *Kalashnikov v. Rusko*, rozsudek z 15. července 2002, odst. 95, Sborník 2002-VI.

a žloutenkou). Během svého pobytu ve vazbě byl vyšetřen několika lékaři, kteří doporučili speciální léčbu. Podle názoru některých z nich se stěžovatel měl podrobit operacím, které se však mohly provést jen na specializovaných lékařských pracovištích. Podle tvrzení stěžovatele nemělo SBHKK do konce února 2005 žádný lékařský personál. Jeho žena a právní zástupce si na neodpovídající lékařskou péči sice několikrát stěžovali, ale dosáhli jen sporadických lékařských návštěv.

V březnu 2005 byla sepsána lékařská zpráva a pan Paladi byl přemístěn do vězeňské nemocnice. Dne 20. května 2005 neurolog z Republikánského neurologického střediska ministerstva zdravotnictví doporučil jeho převoz na specializované oddělení, kde by mohl podstoupit hyperbarickou oxigenoterapii. V průběhu května a září 2005 informoval ředitel nemocnice vnitrostátní soudy, že hyperbarická oxigenoterapie nebyla provedena, protože nemocnice nebyla dostatečně vybavena.

Na začátku září lékařská komise ministerstva zdravotnictví stěžovatele vyšetřila. Na základě jejího doporučení nařídil okresní soud v Centru dne 20. září 2005 jeho převoz do neurologického střediska, kde se stěžovatel podrobil hyperbarické oxigenoterapii. Léčba byla úspěšná, a proto bylo rozhodnuto o jejím prodloužení do 28. listopadu 2005. Mezitím však neurologické středisko v dopise ze dne 9. listopadu 2005 napsalo, že se stěžovatelův stav stabilizoval a doporučilo jeho propuštění. V dopise však nebyla žádná zmínka o hyperbarické oxigenoterapii, a tak 10. listopadu 2005 okresní soud nařídil přemístění stěžovatele zpět do vězeňské nemocnice.

Večer 10. listopadu 2005 Evropský soud pro lidská práva odfaxoval moldavské vládě nařízení o předběžném opatření ve smyslu článku 39 Jednacího řádu. Žádal ji, aby stěžovatel nebyl propuštěn z Republikánského neurologického střediska, než se jeho případ projedná. Nazítrí se zástupce tajemníka Soudu několikrát marně pokoušel telefonicky kontaktovat vládního zmocněnce. Týž den byl pan Paladi převezen do vězeňské nemocnice. Nakonec, na žádost jeho právního zástupce a vládního zmocněnce, nařídil 14. listopadu 2005 okresní soud, aby byl znovu převezen do Republikánského neurologického střediska. Podle tvrzení stěžovatele, které bylo podpořeno televizním pořadem, musel čekat šest hodin, než byl skutečně do střediska přijat. Dle názoru lékařů bylo toto zpoždění způsobeno tím, že nebyla k dispozici lékařská dokumentace.

Mezi 5. říjnem 2004 a 11. říjnem 2005 stěžovatel několikrát žádal o propuštění na svobodu, avšak bez úspěchu. Vnitrostátní soudy se domnívaly, že by mohl znovu spáchat stejný trestný čin, skrývat se před spravedlností, falšovat důkazy nebo zastrašovat svědky. Dne 1. června 2005 bylo projednávání jeho věci zastaveno, neboť stěžovatel byl shledán neschopným účastnit se veřejných zasedání. Konečně 15. prosince 2005 bylo vazební nařízení nahrazeno povinností neopouštět moldavské státní území.

Před Soudem mezi jiným stěžovatel tvrdil, že lékařská péče, která mu během vazby byla poskytnuta, nebyla dostačující. Sedmičlenný senát rozhodl, že došlo

k porušení článku 3 Úmluvy v důsledku neodpovídající lékařské péče v SBHKK, neukončenému léčení v neurologickém středisku po 20. květnu 2005 a spěšně ukončené léčbě stlačeným kyslíkem.³³³

Senát neměl pochybnosti o tom, že stěžovatel potřeboval soustavnou lékařskou péči, bez které by bylo jeho zdraví ohroženo. Stěžovatel namítal, že v SBHKK mu nebyla poskytnuta dostatečná lékařská péče, což bylo potvrzeno vládou, která připustila, že stěžovatele dostatečně kvalifikovaný odborník navštívil jen jednou za měsíc. Senát tak došel k závěru, že stěžovateli ve vazbě nebyla poskytnuta odpovídající lékařská péče.

Podle názoru Soudu převoz stěžovatele do neurologického střediska, aby se podrobil neurologické léčebné terapii na základě doporučení vysoce kvalifikovaného lékaře, jehož nezávislost nebyla zpochybněna, byl čtyři měsíce odkládán, neboť vnitrostátní soudy čekaly příliš dlouho na lékařskou zprávu a nepřijaly žádné opatření k urychlení řízení. Samy navíc uvedly, že od 1. června 2005 nebyl stěžovatel schopen zúčastnit se veřejných jednání. Nicméně nepokládaly za nezbytné dát souhlas k zahájení léčení. Pro Soud bylo zvláště zarážející, že lékařská komise viděla stěžovatele poprvé až 7. září 2005.

Pan Paladí podstoupil léčebnou terapii v neurologickém středisku. Podle názoru Soudu bylo toto zařízení způsobilé rozhodnout, zda tato terapie měla či nikoli pokračovat. Okresní soud měl sice k dispozici dvě různá stanoviska, avšak své rozhodnutí o převozu stěžovatele zpět do vězeňské nemocnice opřel pouze o dopis neurologického střediska. Soud dále shledal zvláště šokující rozdíl mezi rychlostí, s jakou okresní soud rozhodl o zpětném převozu stěžovatele do vězeňské nemocnice, a dobou čtyř měsíců, které potřeboval k posouzení původního doporučení o jeho převedení do neurologického střediska. Navíc tím, že došlo k přerušení stěžovatelovy léčby, která se ukázala jako úspěšná, vnitrostátní soud snížil její účinnost.

Podle názoru Soudu zpoždění zahájení hyperbarické oxigenoterapie a její přerušení stěžovateli způsobily stres a úzkost, které překročily míru přijatelnou při zbavení jednotlivce svobody. Uzavřel, že nedostatek odpovídající lékařské pomoci v SBHKK, neúplná léčba ve vězeňské nemocnici po 20. květnu 2005 a předčasné ukončení hyperbarické oxigenoterapie způsobily porušení článku 3 Úmluvy.

B. 4 Vyoštění a vydání do ciziny a nebezpečí jednání zakázané článkem 3 Úmluvy

Zákaz obsažený v ustanovení článku 3 Úmluvy je absolutní i pro případy vyoštění a vydání do ciziny. Soud trvá obzvláště na tom, že uchýlení se k formám trestů,

333 Rozsudek z 10. července 2007, nepublikován.

kteří jsou v rozporu s tímto ustanovením, včetně tělesných trestů uložených soudcem, je naprosto nepřijatelné. Proto je smluvní stát odpovědný za vyhoštění vždy, když jsou prokázány vážné důvody domnívat se, že hrozí reálné nebezpečí, že bude vyhoštěná osoba takovému zacházení vystavena.³³⁴ V podobných případech Soud používá argumenty stran a také informace, které má k dispozici o právním stavu v zemi vyhoštění. Například při hrozícím vyhoštění do Íránu v jedné jím projednávané věci Soud připomněl, že tělesný trest, který v tamních poměrech stěžovateli hrozil, mohl být v rozporu s důstojností a fyzickou integritou osoby. Na to, aby byl trest „ponižující“ a porušoval článek 3 Úmluvy, musí být ponížení nebo opovržení, které jej provází, na mimořádné úrovni a v každém případě odlišné od běžného ponížení, které je vlastní každému trestu. Posouzení minimální závažnosti přitom závisí na souhrnu skutečností daného případu. Soud zohledňuje charakter a okolnosti trestu, způsob jeho výkonu a trvání, účinky na fyzickou a psychickou stránku, a někdy zohlední i pohlaví, věk a zdravotní stav oběti.³³⁵ Soud odkazuje na informace o způsobu výkonu trestu v Íránu bičováním. To, že bylo povoleno, aby jednotlivec vykonával veřejně v těchto podmínkách takové fyzické násilí na svém bližním, postačovalo k tomu, aby byl trest pro stěžovatelku sám o sobě kvalifikován jako „nelidský“. Soud uzavřel, že existovalo reálné nebezpečí, že v případě svého vyhoštění do Íránu by stěžovatelka byla podrobena „nelidskému“ trestu, který by byl v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

C. Zákaz otroctví a nucené práce – článek 4 Úmluvy

- „1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.
 2. Od nikoho se nebude vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.
 3. Za „nucenou nebo povinnou práci“ se pro účely tohoto článku nepovažuje:
 a) práce běžně požadovaná při výkonu trestu uloženého podle článku 5 této Úmluvy, nebo v době podmíněného propuštění;
 b) služba vojenského charakteru nebo v případě osob, které odmítají vojenskou službu z důvodů svědomí v zemích, kde je takové odmítnutí vojenské služby uznáváno, jiná služba vyžadovaná místo povinné služby;
 c) služba vyžadovaná v případě nouze nebo pohromy, která ohrožuje život nebo blaho společnosti;
 d) práce nebo služba, která tvoří součást běžných občanských povinností.“

³³⁴ *Mutatis mutandis, Muslim v. Turecko*, rozsudek z 26.4. 2005, § 66, nepublikován; *Vilvarajah a další v. Velká Británie*, rozsudek z 30. října 1991, Série A č. 215, odst. 103; *Chahal v. Velká Británie*, rozsudek z 15. listopadu 1996, Sbirka 1996-V.

³³⁵ *Costello-Roberts v. Spojené království*, rozsudek z 25. března 1993, Série A č. 247-C, odst. 30.

Soud definoval pojem „nucená a povinná práce“ na podkladě Úmluvy č. 29 Mezinárodní organizace práce z 28. října 1930 „jako každou práci či službu, vyžadovanou od jednotlivce pod pohnůtkou, nebo práci, kterou jednotlivec nevykonává dobrovolně“. Může jít přitom o práci manuální i intelektuální.

Skutečnost, že jednotlivce nedostane za svou práci zapláceno, není při posuzování otázky, zda se jedná o nucenou či povinnou práci, nejdůležitější. Soud zohledňuje další prvky a okolnosti dané situace. Například ve věci *Sokur v. Ukrajina* stěžovatel zažaloval svého zaměstnavatele, státní podnik, o výplatu mzdy za období od roku 1998 do roku 2000. Soud rozhodl v jeho prospěch, ale rozsudek zůstal nevykonán. Stěžovatel namítal, že za dané období pracoval zadarmo a tedy vykonával nucenou práci. Soud jeho námitku zamítl s tím, že pro podnik pracoval dobrovolně, že jeho nárok na výplatu mzdy nikdo nikdy nepopřel.³³⁶

Přes velmi nízký počet případů namítajících porušení článku 4 Úmluvy měl Soud příležitost zabývat se dvěma stížnostmi, na které jistě stojí upozornit.

Prvním případem je věc *Siliadin v. Francie*,³³⁷ jejíž protagonistkou je paní Siliadin, která pochází z Toga a žije v Paříži. Do Francie přicestovala v lednu 1994 ve svých patnácti letech s paní D., francouzskou státní občankou původem ze státu Togo. Měla s sebou pas s turistickým vízem. Bylo dohodnuto, že bude pracovat u paní D., dokud nesplatí letenku, a že ta se postará o legalizaci její situace a zapíše ji do školy. Ve skutečnosti se stěžovatelka stala neplacenou služkou manželů D. a byl jí zabaven pas. Ve druhé polovině roku 1994 „půjčila“ paní D. stěžovatelku manželům B. se dvěma malými dětmi, aby pomáhala paní B., která byla těhotná. Otec stěžovatelky souhlasil s tím, aby zůstala u manželů B. Po svém návratu z porodnice jí paní B. oznámila, že si ji ponechá. Stěžovatelka pracovala sedm dní v týdnu. Spala na matraci na podlaze v pokoji nejmenšího dítěte, o které se měla postarat, kdyby se probudilo. Nikdy nedostala zapláceno, s výjimkou jedné nebo dvou pětisetfrankových bankovek, které jí dala matka paní B.

V prosinci 1995 se stěžovatelce podařilo utéct s pomocí jisté Haitanky, která jí po dobu pěti či šesti měsíců poskytovala ubytování. Za ubytování a stravu se starala o její dvě děti a kromě toho dostávala 2500 franků měsíčně. Poté však poslechl svého strýce z otcovy strany, který byl v kontaktu s manželou B., a vrátila se k nim. Její situace se ale nezměnila.

Stěžovatelce se posléze podařilo získat zpět svůj pas. Svěřila se sousedce, která upozornila Výbor proti modernímu otroctví, jenž se obrátil na státní zastupitelství. V červenci 1998 byl v bydlíšti manželů B. proveden policejní zásah a zahájeno trestní stíhání za to, že od července 1995 do července 1998 využili zranitelnosti a závis-

336 Stížnost č. 29439/02, rozhodnutí z 26. listopadu 2002, nepublikováno.

337 Rozsudek z 26. července 2005, Sborník 2005-VII.

losti třetí osoby k tomu, aby jim zdarma sloužila, vystavili ji pracovním a životním podmínkám odporujícím lidské důstojnosti a najali si na práci cizince bez pracovního povolení. V červnu téhož roku vynesl instanční soud v Paříži rozsudek, ve kterém judikoval, že zranitelnost stěžovatelky a její závislost na manželech B. byla prokázána tím, že se na území Francie nacházela bez prostředků, bez přátel a bez rodiny, navíc nelegálně, a proto se bála zatčení, přičemž manželé B. ji v tomto strachu udržovali a slibovali jí legalizaci její situace. Soud konstatoval, že stěžovatelka zůstala u manželů B. několik let, a pokud by u nich nepracovala, ti by si museli na výpomoc najmout třetí osobu. Dopustili se tedy trestného činu využívání zranitelné a závislé osoby k neplaceným službám. Navíc manželé B. zaměstnávali cizince bez pracovního povolení. Co se týká pracovních podmínek a ubytování stěžovatelky, bylo sice zjištěno, že nebyla respektována právní úprava pracovní doby a doby odpočinku a že stěžovatelka neměla žádné soukromí, to však podle soudu nestačilo k tomu, aby bylo možné říci, že její pracovní a životní podmínky odporovaly lidské důstojnosti. Manželé B. byli odsouzeni k dvanácti měsícům odnětí svobody, pokutě 100 000 franků a povinnosti nahradit stěžovatelce škodu ve stejné výši. Navíc byli na dobu tří let zbaveni svých občanských práv.

Manželé B. se proti prvoinstančnímu rozsudku odvolali k odvolacímu soudu v Paříži, který je v říjnu 2000 zprostil obžaloby. Konstatoval, že se stěžovatelka nacházela na území Francie nelegálně a nedostávala žádný plat, ale měla dobrou znalost francouzštiny a naučila se cestovat po Paříži. Byla též do jisté míry autonomní, neboť vozila děti do a ze školy a zájmových kroužků. Měla též možnost chodit na katolickou mši a na nákupy, při této příležitosti se ostatně seznámila s paní G., u které pak nějaký čas pobývala. Soud také zdůraznil, že stěžovatelka mohla z telefonní budky telefonovat svému strýci a že se setkala se svým otcem, aniž by si na svůj úděl stěžovala. Matka paní B. potvrdila, že stěžovatelce darovala menší finanční částky a několikrát ji také s dětmi ubytovala ve svém venkovském domě a neslyšela, že by si stěžovala na špatné zacházení.

Kasační soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil v části týkající se zranitelnosti a závislosti stěžovatelky, odměny a pracovních podmínek. Věc byla poté předložena odvolacímu soudu ve Versailles, který se ztotožnil se závěrem prvostupňového soudu. Ten uznal manžele B. vinnými z toho, že využili stavu zranitelnosti a závislosti jiné osoby k tomu, aby jim poskytovala neplacené služby. Poznamenal mimo jiné, že nebyla prokázána existence finanční částky, kterou by paní B. pro dívku strádala, a že až při jednání před soudem první instance předali obvinění stěžovatelce 50 000 franků. Soud však neměl za prokazané, že by stěžovatelka byla vystavena pracovním a životním podmínkám odporujícím lidské důstojnosti. Soud judikoval, že „pan B., jehož intelektuální schopnosti mu umožňovaly plně si uvědomit nezákonnost svého jednání, ale který bezpochyby podlehl své zbabělosti, a paní B. způsobili stěžovatelce – bez ohledu na částky, které jí přísluší jako plat za vykona-

nou práci, a na sumu 50 000 franků vyplacenou jako část odměny – značné psychické trauma, za které jí příslušela částka 15 245 eur.“ V říjnu 2003 byla stěžovatelce přiznána částka asi 33 000 eur jako odměna za vykonanou práci.

Před Soudem stěžovatelka namítala, že jí nebyla zajištěna dostatečná a účinná ochrana proti „nevolnictví“, kterému byla podrobena, resp. proti nuceným pracím ve smyslu článku 4 Úmluvy.

Soud nejprve mínil, že z tohoto ustanovení vládám plyne pozitivní povinnost přijmout trestněprávní normy, trestající praktiky spadající pod článek 4 Úmluvy a aplikovat je v praxi.³³⁸ Měl dále za to, že kromě toho, že stěžovatelka byla podrobena nuceným pracím, Soud vyzdvihl, že tyto práce vykonávala sedm dní v týdnu asi patnáct hodin denně. Vzhledem k tomu, že do Francie ji přivezla známá jejího otce, práce u manželů B. nebyla výsledkem její vlastní volby. Jako nezletilá byla bez prostředků, zranitelná a osamocená, nemohla žít jinde než u manželů B., kde sdílela pokoj s dětmi, a jiná forma ubytování jí nebyla nabídnuta. Byla tak vydána na milost manželům B., neboť ti jí zabavili doklady totožnosti a slíbili jí, že se postarají o vyřešení otázky jejího pobytu, k čemuž nikdy nedošlo. Navzdory slibu danému jejímu otci nezačala stěžovatelka nikdy chodit do školy, neměla naději na zlepšení situace a byla naprosto závislá na manželích B. Podle názoru Soudu tak stěžovatelka byla držena ve stavu nevolnictví ve smyslu článku 4 Úmluvy. Konečně, s ohledem na dané skutečnosti, nezajistila trestněprávní ustanovení tehdy nezletilé stěžovatelce konkrétní a účinnou ochranu proti jednání, jehož byla obětí. Později sice byla příslušná legislativa změněna, ta však neměla vliv na stěžovatelčinu situaci.

Druhým případem, v němž Soud konstatoval porušení článku 4 odst. 3 Úmluvy (spolu s článkem 14 Úmluvy) je věc *Zarb Adami v. Malta*,³³⁹ která se týkala diskriminujícího způsobu stanovení povinnosti stěžovateli, který byl lékárníkem, sloužit v porotě. Stěžovatelovo jméno bylo totiž od roku 1971 do roku 2005 umístěno na seznam porotců. V letech 1971 a 1997 byl stěžovatel vyzván, aby zasedal jako porotce a hlavní porotce ve třech trestních řízeních. V roce 1997 byl předvolán znovu, ale odmítl se jednání účastnit, za což mu byla uložena pokuta 100 maltských lir (cca 240 eur). Protože stěžovatel pokutu nezaplátil, tajemník soudu podal na trestní soud žádost, aby soud stěžovatele předvolal a/nebo přeměnil trest pokuty v trest odnětí svobody. Na zasedání trestního soudu stěžovatel namítal protiústavnost pokuty a porušení jeho základních práv. Tvrdil zejména, že tato sankce byla diskriminační ve smyslu článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 4 odst. 3 písm. d) Úmluvy, protože jej vystavila břemenu a povinností, kterým nebyly vystaveny jiné osoby ve stejném postavení. Dále zákon a vnitrostátní praxe nebo obojí umožňovaly, aby osoby

338 *M. C. v. Bulharsko*, rozsudek ze 4. prosince 2003, Sborník 2003-XII (výňatky).

339 *Rozsudek z 20. června 2006*, nepublikován.

ženského pohlaví byly služby v porotě zproštěny, kdežto mužům nebyla taková možnost *de facto* dána.

Když byl v roce 2004 stěžovatel znovu předvolán, aby sloužil v porotě, požádal o vynětí ze služby, ale jeho žádost byla zamítnuta. V dubnu 2005 stěžovatel znovu požádal, aby byl vyňat ze služby v porotě. Svou žádost opřel o zákonné ustanovení, podle něhož budou vyňati přednášející na univerzitě, zaměstnaní na plný úvazek. Jeho žádosti bylo vyhověno.

Před Soudem namítal, že byl diskriminován na základě pohlaví při výkonu své povinnosti vůči společnosti sloužit v porotě s odvoláním na ustanovení článku 14 Úmluvy ve spojení s články 4 odst. 3 a 6.

Soud nejprve připomenul, že druhý odstavec článku 4, který zakazuje „nucenou nebo povinnou práci“, zakotvuje jednu ze základních hodnot demokratických společností. Na rozdíl od většiny hmotněprávních ustanovení Úmluvy a Protokolů č. 1 a 4, článek 4 nestanoví žádné výjimky a podle článku 15 odst. 2 nelze od něj odstoupit, dokonce ani v případě veřejného ohrožení státní existence.³⁴⁰ Ovšem odst. 3 tohoto ustanovení uvádí, že termín „nucená nebo povinná práce“ nebude zahrnovat mimo jiné „žádnou práci nebo službu, která tvoří součást běžných občanských povinností“. Ve věci *Karlheinz Schmidt v. Německo*, kde měli povinnost sloužit v hasičském sboru nebo platit finanční příspěvek namísto služby jen muži,³⁴¹ Soud shledal, že článek 14 se na případ vztahoval a uvedl, že „...třetí odstavec článku 4 nemá za cíl ‚omezit‘ užívání práva, přiznaného odstavcem druhým, ale ‚vymezit‘ obsah tohoto práva, protože tvoří s odstavcem druhým celek a udává, co ‚termín ‚nucené nebo povinné práce‘ nebude zahrnovat. Z tohoto důvodu třetí odstavec slouží jako pomůcka při interpretaci odstavce druhého. Všechna čtyři písmena třetího odstavce, i když mají rozdílný obsah, jsou založena na vůdčích idejích veřejného zájmu, solidarity společnosti a na tom, co je pokládáno za běžné za normálních okolností.“

Soud též vyzdvihl, že „kritéria, která mají vymezit koncept povinné práce, zahrnují definování toho, co to znamená za normálních okolností. Práce nebo služba, která je sama normální, se může ve skutečnosti stát nenormální, pokud výběr skupin nebo jedinců, kteří jsou zavázáni ji vykonávat, bude založen na diskriminačních kritériích. Přesně to tvrdil stěžovatel v tomto případě.“³⁴² S odkazem na tyto citované rozsudky Soud dovodil, že samotná skutečnost, že v této situaci šlo o běžnou občanskou povinnost ve smyslu odst. 3, není na překážku použití článku 4 Úmluvy ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

340 Viz odstavec 43 rozsudku.

341 Rozsudek z 18. července 1994, Série A č. 291-B, odst. 22.

342 *Van Der Muselle v. Belgie*, viz výše, odst. 43.

Soud se domníval, že povinná služba v porotě je jednou z „běžných občanských povinností“ tak, jak je chápe článek 4 odst. 3 písm. d). Dále podotýká, že stěžovatel se nenabídl dobrovolně, že bude sloužit v porotě, a že jeho nedostavení se k soudu mělo za následek uvalení pokuty, která mohla být změněna na trest odnětí svobody. Protože je povinnost zaplatit pokutu úzce spjata s povinností sloužit v porotě, spadal případ také do působnosti článku 4 odst. 3 písm. d). Je pravda, že stěžovatel kritizoval zejména postupy sestavování seznamů porotců. To však neznamenalo, že jeho stížnost není směřována proti výsledku těchto postupů, tedy proti skutečnosti, že se od něho požadoval výkon občanské povinnosti sloužit v porotě.

Rozdíl v zacházení je podle článku 14 diskriminační tehdy, když nemá objektivní a rozumné ospravedlnění. Jestli takové ospravedlnění existuje, musí být posouzeno ve vztahu k principům všeobecně uznávaným v demokratické společnosti. Nestačí, že rozdílné zacházení při výkonu práva zaručeného Úmluvou má legitimní cíl: článek 14 může být porušen, i když bude jasně zjištěno, že neexistuje „rozumná míra proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem.“³⁴³ Jinými slovy, pojem diskriminace obecně zahrnuje případy, kdy se s osobou nebo skupinou zachází bez řádného ospravedlnění méně příznivě než s jinou osobou nebo skupinou, i když Úmluva nevyžaduje příznivější zacházení.³⁴⁴ Článek 14 nezakazuje různé zacházení, založené na objektivním posouzení zásadně rozdílných skutkových okolností, které, jelikož je založeno na veřejném zájmu, nachází spravedlivou rovnováhu mezi ochranou zájmů společnosti a respektováním práv a svobod chráněných Úmluvou.³⁴⁵ Smluvní státy disponují určitou mírou uvážení při posuzování, zda a do jaké míry ospravedlňují rozdíly v jinak podobných situacích rozdílné zacházení.³⁴⁶ Rozsah míry uvážení se bude lišit podle konkrétních okolností případu, předmětu sporu a jeho pozadí,³⁴⁷ ale konečné rozhodnutí o dodržování závazků stanovených Úmluvou zůstává na Soudu. Jelikož Úmluva představuje systém pro ochranu lidských práv, Soud musel vzít ohled na měnící se podmínky ve smluvních státech a reagovat například na jejich rodící se konsensus ohledně vytyčených standardů.³⁴⁸

Soud na základě předložených statistik zjistil, že občanská povinnost sloužit v porotě ležela především na mužích. Proto bylo se dvěma skupinami (s muži a žena-

343 *Petrovic v. Rakousko*, rozsudek z 27. března 1998, Sbirka 1998-II, odst. 30; *Lithgow a další v. Spojené království*, rozsudek z 8. července 1986, Série A č. 120, odst. 177.

344 *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Velké Británii*, rozsudek z 28. května 1985, odst. 82.

345 Stížnost č. 36797/97, rozhodnutí z 27. září 2001, nepublikováno.

346 *Gaygusuz v. Rakousko*, rozsudek z 16. září 1996, Sbirka 1996-IV, odst. 42.

347 *Rasmussen v. Dánsko*, rozsudek z 28. listopadu 1984, Série A č. 87, odst. 40; *Inze v. Rakousko*, rozsudek z 28. října 1987, Série A č. 126, odst. 41.

348 *Unal Tekeli v. Turecko*, rozsudek ze 16. listopadu 2004, Sborník 2004-XII (výňatky); *mutatis mutandis*, *Stafford v. Velká Británie*, rozsudek z 28. května 2005, Sborník 2002-IV.

mi), které byly v podobném postavení ve vztahu k této povinnosti, zacházeno rozdílně. Pokud šlo o objektivní a rozumné ospravedlnění, Soud měl pochyby o tom, zda vládou uváděná fakta stačila na vysvětlení značného nesouladu v přerozdělení služby v porotě. Dále poznamenává, že druhý a třetí fakt se vztahují jenom na počet žen, které skutečně vykonávaly službu v porotě, ale nevysvětluje velmi nízký počet žen na seznamech porotců. V každém případě vládou zdůrazněná fakta byla jen vysvětlením mechanismů, které vedly k vytykanému rozdílnému zacházení. Soudu nebyl předložen žádný pádný argument, který by poskytl řádné ospravedlnění. Zejména se neprokázalo, že by rozdílné zacházení mělo legitimní cíl a že by byl dán rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a zamýšleným cílem. To stačilo ke konstatování porušení článku 14 společně s článkem 4 odst. 3 d) Úmluvy.

D. Právo na svobodu a osobní bezpečnost – článek 5 Úmluvy

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

- a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;
- b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;
- c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;
- d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;
- e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;
- f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.

2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.

3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci, a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.

4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo

podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.

5. Každý, kdo byl zatčen nebo zadržen v rozporu s ustanovením tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

D. 1 Zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem – článek 5 odst. 1a) Úmluvy

Pojem „po odsouzení“ vyjadřuje jednak časový aspekt situace, jednak příčinnou souvislost mezi odsouzením a výkonem trestu odnětí svobody. Na zákonnosti odnětí svobody nic nemění skutečnost, že je rozsudek soudu první instance změněn nebo zrušen odvolacím soudem. Pokud byl obžalovaný ve vazbě v průběhu celého trestního řízení do doby vynesení prvostupňového rozsudku, je zbavení svobody považováno za nařízené ve smyslu článku 5 odst. 1c) Úmluvy.³⁴⁹ V době, během níž je projednáváno jeho odvolání, považuje se jeho zbavení svobody za spadající pod článek 5 odst. 1a). A jestliže odvolací soud rozsudek první instance zruší a věc vrátí státnímu zástupci či soudu první instance k novému projednání, odsouzený (znovu v postavení obžalovaného) se stává znovuzbaveným svobody ve smyslu článku 5 odst. 1c) Úmluvy.

D. 2 Zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody pro nepodrobení se soudnímu rozhodnutí nebo pro nesplnění zákonné povinnosti – článek 5 odst. 1b) Úmluvy

Ustanovení článku 5 odst. 1b) Úmluvy má zajistit, aby ke zbavení svobody došlo v rámci zajištění výkonu určitých konkrétních povinností, které nesmí mít povahu trestu. Může se jednat o krátkodobý nucený pobyt na uzavřeném psychiatrickém oddělení nařízený soudem³⁵⁰ nebo krátkodobé uvěznění nařízené soudem pro nezaplacení pokuty.³⁵¹

D. 3 Zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody za účelem předvedení před soud pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu – článek 5 odst. 1c) Úmluvy

Zbavení svobody jednotlivce z důvodu uvedeného v odstavci 1c) článku 5 Úmluvy je spojeno s použitím síly v rámci vedení trestního vyšetřování. Základní podmín-

349 *Český v. Česká republika*, viz výše, odst. 71.

350 Stížnost č. 6659/74, rozhodnutí z 10. prosince 1975, D. R. 3, str. 92; *à contrario*, stížnost č. 24530/94, v níž byl třítydenní pobyt na psychiatrickém oddělení v rámci trestního řízení posuzován podle článku 5 odst. 1 f) Úmluvy.

351 Stížnost č. 6289/73, rozhodnutí ze 7. července 1977, D. R. 8, str. 142.

kou pro přijetí takového omezovacího opatření je platně zahájené trestní řízení.³⁵²

Zatčení a vazba musí být nařízeny na základě „důvodného podezření“ ze spáchání trestného činu.³⁵³ Trestný čin, jehož spáchání je nutno zabránit formou uvalení vazby, musí být „konkrétní a jasně určený“. Je naprosto nepřijatelné vykládat slova „nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu“ jako umožňující obecné předcházení trestným činům směřující proti osobě nebo skupině osob, které by mohly představovat nebezpečí vzhledem k zánámům v jejich trestním rejstříku.³⁵⁴

D. 4 Jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán – článek 5 odst. 1d) Úmluvy

Ustanovení článku 5 odst. 1d) Úmluvy obsahuje dva samostatné důvody pro zbavení svobody nezletilého.³⁵⁵ Naposledy se Soud zabýval stížností na porušení tohoto ustanovení ve věci *D. G. v. Irsko*,³⁵⁶ v němž byl stěžovatel umístěn rozhodnutím soudu do nápravného zařízení Sv. Patrika. Soud konstatoval, že zbavení svobody stěžovatele v období od 27. června do 28. července 1997 nebylo v souladu s ustanovením článku 5 odst. 1d) Úmluvy.

D. 5 Zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků – článek 5 odst. 1e) Úmluvy

Ustanovení článku 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy umožňuje zadržení a internaci tuláků, jinak osob bez určitého bydliště a bez prostředků na obživu, nevykonávajících žádné povolání, alkoholiků a narkomanů, na základě zákona, umožňujícího takové zadržení.³⁵⁷ Nejčastějšími případy stížností dovolávajících se tohoto článku je hospitalizování osob duševně nemocných. Obsah pojmu „osoba duševně nemocná“ se neustále vyvíjí společně s možnostmi léčení a postojem veřejnosti k duševně nemocným. Ustanovení tohoto článku proto nelze automaticky použít na jednotlivce jako na osoby duševně nemocné pouze proto, že zastávají

352 *Ciulla v. Itálie*, rozsudek z 22. ledna 1990, Série A č. 182.

353 *Murray v. Spojené království*, rozsudek z 28. října 1994, Série A č. 300-A, odst. 55.

354 *Guzzardi v. Itálie*, rozsudek z 27. června 1990, Série A č. 39, odst. 102.

355 *Bouamar v. Francie*, rozsudek z 29. února 1988, Série A č. 129, odst. 14.

356 Rozsudek z 16. května 2002, Sborník 2002-III.

357 *De Wilde, Ooms a Versyp v. Belgie*, rozsudek z 18. června 1971, Série A č. 12, odst. 68.

zvláštní názory nebo jednají způsobem, jenž je odlišuje od norem společnosti.³⁵⁸

S výjimkou naléhavých případů nelze zbavit jednotlivce svobody, pokud nebylo spolehlivě zjištěno, že trpí duševní poruchou, a to na základě objektivního lékařského posudku vydaného nezávislým lékařem. Duševní porucha musí být takového druhu a stupně, které vyžadují internaci, přičemž odůvodněnost a zákonnost takové internace závisí na trvání duševní poruchy.³⁵⁹

Článek 5 odst. 1e) Úmluvy se dovolával i stěžovatel ve věci *Enhorn v. Švédsko*,³⁶⁰ který je homosexuální orientace a v roce 1994 u něj byla zjištěna nákaza virem HIV, kterým infikoval 19letého mladíka, se kterým měl první pohlavní styk v roce 1990. Krajský hygienik vydal v září 1994 proti stěžovateli podle zákona o nakažlivých chorobách (dále „zákon“) rozhodnutí, němž uvedl: „Stěžovatel nesmí mít pohlavní styk, aniž by nejprve informoval partnera o své HIV nákaze. Musí používat kondom. Musí se zdržet konzumace takového množství alkoholu, které by ovlivnilo jeho ovládání, a tím vystavilo ostatní riziku nákazy HIV. V případě tělesného vyšetření, operace, očkování, krevního testu nebo krvácení musí oznámit svoji nákazu lékařskému personálu. Musí rovněž informovat svého zubního lékaře. Kromě toho nemůže darovat krev, tělesné orgány nebo sperma. Musí navštěvovat svého ošetřujícího lékaře a dodržovat termín návštěv stanovených krajským hygienikem.“

Protože stěžovatel přestal pravidelně navštěvovat krajského hygienika, v únoru 1995 krajský správní soud nařídil jeho hospitalizaci, kterou bylo podle zákona možno prodloužit až na tři měsíce. Příkaz byl sice vykonatelný ihned, ale stěžovatel se do nemocnice nedostavil, a proto ho tam policie dopravila dne 16. 3. 1995. Několikrát z nemocnice uprchl, ale policie ho vždy našla. Proti stěžovateli bylo znovu vydáno rozhodnutí o jeho povinné hospitalizaci. Do 12. prosince 2001 bylo též vyhověno žádostem hygienika prodloužit stěžovatelovu hospitalizaci. Další žádosti byly již odmítány s tím, že stěžovatel uprchl a nebylo známo místo jeho pobytu. Od roku 2002 byl jeho pobyt znám, ale stěžovatel byl ponechán na svobodě.

Před Soudem stěžovatel tvrdil, že rozhodnutí o povinné izolaci a jeho nedobrovolná hospitalizace v nemocnici v období od 16. března do 25. dubna 1995, od 11. června do 27. září 1995, od 28. května do 6. listopadu 1996, od 16. listopadu 1996 do 26. února 1997 a od 26. 2. do 12. června 1999 jsou v rozporu s článkem 5 odst. 1 e) Úmluvy.

Soud připomněl, že výrazy „zákonný“ a „v souladu s řízením stanoveným zákonem“ v článku 5 odst. 1 Úmluvy odkazují na vnitrostátní zákony a stanoví povinnost vyhovět jejich procesním pravidlům. Pokud jde o zbavení svobody, je zvláště důležité, aby byla dodržena zásada právní jistoty. Podmínky pro zbavení svobody musí být jasně definová-

358 *Ashingdane v. Spojené království*, rozsudek z 28. května 1985, Série A č. 93.

359 *Stögmüller v. Rakousko*, rozsudek z 10. listopadu 1969, Série č. 9, odst. 4; *Winterwerp v. Nizozemí*, rozsudek z 24. října 1979, Série A č. 33, odst. 39.

360 Rozsudek z 25. ledna 2005, Sborník 2005-I.

ny a zákon předvídatelný, pokud jde o jeho aplikaci. Všechny zákony byly dostatečně přístupné a přesné, což má umožnit předvídat následky, které může určitá akce vyvolat.³⁶¹

Podstatnou náležitostí „zákonnosti“ zbavení svobody ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. e) je absence svévolnosti.³⁶² Soud podtrhl, že zbavení svobody je závažné opatření, které je ospravedlnitelné jen tehdy, když další, méně závažná opatření byla posouzena a shledána nedostatečnými k zajištění zájmů jednotlivce nebo veřejného zájmu, což může vyžadovat, aby dotyčná osoba byla zbavena svobody. Jinými slovy, nestačí, aby zbavení svobody bylo v souladu s vnitrostátním právem, musí být rovněž za daných okolností nezbytné a v souladu se zásadou proporcionality.³⁶³

Na základě přezkoumaných okolností měl Soud za to, že hospitalizace stěžovatele měla zákonný podklad ve vnitrostátním právu. Zabýval se tedy otázkou, zda byla též nařízena z důvodu uvedeném v odstavci 1e) článku 5. Poznamenal, že v souladu s tímto ustanovením nemůže být jednotlivec zbaven své svobody jako osoba duševně nemocná, pokud nejsou splněny tři podmínky: musí být spolehlivě prokázáno, že se jedná o osobu duševně nemocnou; zbavení svobody je ospravedlněno druhem a stupněm duševní choroby; a délka zbavení svobody závisí na trvání duševní choroby.³⁶⁴ Zbavení svobody osoby duševně zdravé bude „zákonné“ pro účely písm. e) jen tehdy, když k němu dojde v nemocnici nebo dalším vhodném zařízení.³⁶⁵ Jednotlivec nemůže být zbaven svobody proto, že je alkoholik, pokud méně závažná opatření nebyla shledána nedostatečnými, aby zajistila zájem jednotlivce nebo veřejnosti, který může vyžadovat, aby dotyčná osoba byla svobody zbavena. Nestačí tedy, aby ke zbavení svobody došlo podle zákona, musí být rovněž za daných okolností nutné.

Kromě toho článek 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy se týká několika kategorií jednotlivců – osob šířících nakažlivé nemoci, osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků. Mezi nimi existuje souvislost, protože mohou být zbaveni své svobody buď proto, aby se podrobili léčení, nebo kvůli sociálním důvodům, nebo z obou příčin současně. Soud konstatuje, že základními kritérii při posuzování „zákonnosti“ zbavení svobody za účelem „zabránění šíření nakažlivé nemoci“ je to, zda toto šíření je nebezpečné pro zdraví nebo bezpečnost veřejnosti a zda zbavení svobody nakažené osoby je poslední možností, jak šíření nemoci zabránit, protože méně závažná opatření se ukázala jako nedostatečná pro ochranu zájmu veřejnosti.

361 *Varbanov v. Bulharsko*, rozsudek z 5. října 2000, Sborník 2000-X, *Amann v. Švýcarsko*, rozsudek ze 16. února 2000, Sborník 2000-II, *Steel a další v. Spojené království*, rozsudek z 23. září 1999.

362 *Chahal v. Spojené království*, rozsudek z 15. listopadu 1996, Sborník 1996-V; *Witold Litwa v. Polsko*, rozsudek ze 4. dubna 2000, Sborník 2000-III.

363 *Vasileva v. Dánsko*, rozsudek z 25. září 2003, nepublikován.

364 *Winterwerp v. Nizozemí*, rozsudek z 24. října 1979, Série A č. 33; *Johnson v. Spojené království*, rozsudek z 24. října 1997, Sbíрка 1997-VII.

365 *Ashingdane v. Spojené království*, rozsudek z 28. května 1985, Série A č. 93.

Podle názoru Soudu bylo nepochybné, že v daném případě bylo první kritérium splněno, protože virus HIV byl a je nebezpečný pro zdraví a bezpečnost veřejnosti. Zbývalo posoudit, zda zbavení stěžovatele svobody bylo poslední možností, jak šíření nemoci zabránit. Po zvážení všech okolností Soud došel k závěru, že nucená izolace stěžovatele nebyla poslední šancí jak zabránit, aby neroznášel virus HIV, když další, méně závažná opatření, byla posouzena a shledána nedostatečnými k zajištění veřejného zájmu. Navíc příkazem k povinné izolaci přesahující dobu téměř sedmi let s tím, že stěžovatel byl nedobrovolně hospitalizován celkově téměř jeden a půl roku, úřady porušily spravedlivou rovnováhu mezi nutností zajistit nešíření viru HIV a právem stěžovatele na svobodu.

D. 6 Zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nedovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání – článek 5 odst. 1f) Úmluvy

Zbavení svobody podle tohoto ustanovení lze ospravedlnit pouze probíhajícím vyhošťovacím nebo vydávacím řízením. Pokud takové řízení není vedeno s náležitou pečlivostí, vazba přestává být v souladu s tímto ustanovením.³⁶⁶ V každém soudem zkoumaném období musí vazba odpovídat účelu článku 5 odst. 1 Úmluvy, kterým je ochrana jednotlivce před svévolným zbavením svobody, a úkolem Soudu je ujistit se, že vnitrostátní právo je v souladu s Úmluvou a se zásadami, které jsou v ní obsaženy.³⁶⁷ Délku vyhošťovací vazby Soud zkoumal ve věci *Singh v. Česká republika*, v níž konstatoval, že doba, kterou stěžovatel ve vazbě strávil, totiž od 11. srpna 1998 do 11. února 2001, byla v rozporu s požadavky článku 5 odst. 1f) Úmluvy.

Zajímavý byl též případ *Saadi v. Spojené království*, v němž velký senát judikoval, že nedošlo k porušení shora uvedeného ustanovení.³⁶⁸

Ve smyslu **článku 5 odst. 2 Úmluvy** má každý zatčený právo, aby byl neprodleně seznámen s důvody svého zatčení a s obviněním proti němu, a to v odpovídajícím jazyce, přičemž seznámení by mělo obsahovat právní a skutkové důvody, aby byl dotčený schopen diskutovat zákonnost svého zatčení před soudem podle článku 5 odst. 4 Úmluvy.

Článek 5 odst. 2 obsahuje základní záruku, že jakákoliv zatčená osoba by měla znát důvody, proč je zbavena svobody. Toto ustanovení je nedílnou součástí systému ochrany poskytované článkem 5. Dle odstavce druhého musí být zatčené osobě ozná-

366 *Chahal v. Spojené království*, viz výše; *Slivenko v. Lotyšsko*, rozsudek z 9. října 2003, Sborník 2003-X.

367 *Shamsa v. Polsko*, rozsudek z 27. listopadu 2003, nepublikováno.

368 *Rozsudek z 29. ledna 2008*, Sborník 2008-I.

meny v jednoduchém jazyce bez odborných výrazů, aby tomu porozuměla, základní právní a faktické důvody jejího zatčení, aby mohla napadnout zákonost zadržení u soudu v souladu s článkem 5 odst. 4, pokud to pokládá za vhodné. To, zda obsah a včasnost poskytnutí informace byly dostatečné, je nutno posoudit v každé věci podle konkrétních okolností.³⁶⁹ Pokud je osoba zatčena na základě podezření ze spáchání trestného činu, článek 5 odst. 2 nevyžaduje, aby byla tato informace poskytnuta na zvláštním formuláři, ani aby obsahovala úplný seznam obvinění proti zatčené osobě. Pokud je osoba zatčena za účelem extradice, informace může být ještě méně úplná.

Pokud jde o otázku, zda informace je poskytnuta „neprodleně“, v případě *Čonka a další v. Belgie* Soud neshledal žádné porušení článku 5 odst. 2, když byl stěžovatel obsáhle seznámen s důvody hned po zadržení a když mu tyto důvody byly písemně doručeny dva dny po zajištění.³⁷⁰ Ve věci *Fox, Campbell a Hartley v. Spojené království*,³⁷¹ která se týkala zajištění podle článku 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, byli stěžovatelé seznámeni s důvody do sedmi hodin po zatčení, což Soud akceptoval jako „neprodleně“. Porušení bylo shledáno, když stěžovatelům, kteří byli zadrženi za účelem extradice, nebyla podána žádná informace během prvních čtyř dnů zadržení.³⁷²

Ve shora zmíněném případě *Saadi v. Spojené království* Soud nejprve poznamenal, že ze znění článku 5 odst. 2 je zřejmé, že je povinností států předat jednotlivci nebo jeho zástupci konkrétní informaci. Obecná sdělení – zde oznámení o zákoně – nemohou nahradit potřebu, aby byl jedinec seznámen s důvody svého zatčení nebo zadržení. Během vnitrostátního řízení v tomto případě vyšlo najevo, že pokud by byl stěžovateli odevzdán formulář s vysvětlením důvodů o jeho zadržení, tento formulář by nebyl přesný, protože by neobsahoval skutečný důvod, jímž bylo přesvědčení imigračního úředníka, že tento případ mohl být rozhodnut ve zrychleném řízení. Prvně byl skutečný důvod zadržení stěžovatele oznámen jeho zástupci telefonicky 5. ledna 2001, když mu bylo sděleno, že pochází z Iráku a splňuje kritéria pro umístění v přijímacím středisku. V té době byl stěžovatel zadržován asi 76 hodin. Za předpokladu, že by tyto důvody ústně sdělené zástupci splňovaly požadavky článku 5 odst. 2 Úmluvy, nebylo dle Soudu prodlení 76 hodin pro seznámení s důvody zadržení v souladu s požadavkem ustanovení, aby důvody byly sděleny „neprodleně“. Článek 5 odst. 2 Úmluvy byl tedy porušen.

Stížností na porušení **článku 5 odst. 3 Úmluvy**, který garantuje zatčenému, aby byl předveden před soudce nebo jinou úřední osobu a aby byl v přiměřené lhůtě souzen nebo propuštěn na svobodu, je stále mnoho. Vzhledem k tomu, že o této materii bylo

369 *Bordovskiy v. Rusko*, rozsudek z 8. února 2005, odst. 55-56, nepublikováno.

370 Rozsudek z 5. února 2002, Sborník 2002-I.

371 Rozsudek z 30. srpna 1990, Série A č. 182.

372 *Šamajev a 12 dalších v. Gruzie a Rusko*, rozsudek z 12. dubna 2005, Sborník 2005-III.

řečeno poměrně dost v předchozích dvou vydáních Rukojeti, a Soud se za poslední roky od své stálé judikatury neodchýlil, odkazujeme proto čtenáře na webové stránky Evropského soudu pro lidská práva (www.echr.coe.int).

Článek 5 odst. 4 Úmluvy zaručuje osobám zbaveným svobody, aby o zákonnosti takového zbavení bylo urychleně rozhodnuto soudem a aby bylo případně nařízeno jejich propuštění na svobodu. Toto ustanovení vyžaduje, aby řízení mělo soudní charakter a poskytlo jednotlivci záruky podle druhu zbavení svobody, na který si stěžuje. Aby mohlo být určeno, zda řízení skýtá dostatečné záruky, je třeba zohlednit zvláštní povahu okolností daného případu. Soudní instance ve smyslu článku 5 odst. 4 Úmluvy nemusí vždy skýtat záruky jako v ustanovení článku 6 odst. 1 platící pro občanskoprávní či trestní řízení.

Podle judikatury Soudu vztahující se k tomuto ustanovení musí být pravidelná soudní kontrola v souladu s procesními i hmotněprávními normami vnitrostátní legislativy a musí být vykonávána ve shodě s účelem článku 5: chránit jednotlivce proti svévoli. Článek 5 odst. 4 Úmluvy neukládá státům, aby pro přezkoumání zákonnosti vazby a žádostí o propuštění zřizovaly dvoustupňový soudní systém. Pokud však takový systém ve státě existuje, musí zadrženým osobám poskytovat na obou stupních stejné záruky, k nimž nepochybně patří požadavek „urychleného rozhodování.“³⁷³ Lhůta ve smyslu článku 5 odst. 4 Úmluvy začíná podáním žádosti či stížnosti k soudu a končí dnem, kdy bylo stěžovateli nebo jeho zástupci doručeno rozhodnutí, za předpokladu, že není vyhlášeno veřejně.³⁷⁴ K porušení tohoto ustanovení Soud došel například v již zmiňované věci *Singh v. Česká republika*, kde o stěžovatelských žádostech o propuštění na svobodu soudy rozhodovaly přes tři měsíce.

Pátý odstavec článku 5 Úmluvy zaručuje právo na náhradu těm, kteří utrpěli škodu zatčením nebo zbavením svobody v rozporu s některým ustanovením článku 5 Úmluvy nezávisle na tom, zda takový rozpor konstatoval Soud nebo k němu došly vnitrostátní orgány.

2. Práva vztahující se k duchovní svobodě jednotlivce

A. Práva spojená s osobním životem

A. 1 Právo na respektování soukromého a rodinného života – článek 8 Úmluvy

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydli a korespondence.

³⁷³ *Navarra v. Francie*, rozsudek z 23. listopadu 1993, Série A č. 273-B.

³⁷⁴ *Mutatis mutandis, Koendjbiharie v. Nizozemí*, rozsudek 25. října 1990, Série A č. 185-B.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

Ustanovení článku 8 zaručuje čtyři samostatná práva, která spolu nicméně souvisí: právo na respektování **soukromého života**, právo na respektování **rodinného života**, právo na respektování **obydlí** a právo na respektování **korespondence**. Společným jmenovatelem všech zásahů do těchto práv je, že musí být zákonné, sledovat jeden z legitimních cílů zmíněných v druhém odstavci tohoto ustanovení, být nezbytný v demokratické společnosti, totiž přiměřený sledovanému cíli či cílům.

A. 1. 1 Právo na respektování soukromého života

Základním cílem článku 8 Úmluvy je chránit jednotlivce před svévolnými činy úřadů. Kromě toho mohou existovat pozitivní povinnosti obsažené v zajištění účinného respektování soukromého a rodinného života. Tyto povinnosti mohou zahrnovat přijetí opatření k zajištění respektování soukromého života i ve sféře vztahů jednotlivců mezi sebou.³⁷⁵

Otázkou určování otcovství se Soud zabýval ve věci *Shofman v. Rusko*.³⁷⁶ Podle vnitrostátního zákona o manželství může muž popřít otcovství k narozenému dítěti ve lhůtě jednoho roku, která plyne ode dne, kdy byl domnělý otec informován, že byl zaregistrován jako otec. Tato lhůta však pro stěžovatele marně uplynula.

Soud již dříve judikoval, že zavedení promlčecí lhůty na zahájení řízení o otcovství je ospravedlnitelné snahou zajistit právní jistotu v rodinných vztazích a chránit zájmy dítěte.³⁷⁷ Připomněl, že ve věci *Yildirim v. Rakousko* shledal, že „jakmile vypršela promlčecí lhůta, aby mohl stěžovatel zpochybnit otcovství, byla větší váha přiznána zájmům dítěte než zájmům stěžovatele na vyvrácení otcovství“. Tento závěr byl však učiněn v případech, kdy stěžovatel s jistotou věděl, nebo měl důvody se domnívat, že nebyl otcem dítěte od prvního dne jeho života, ale z důvodů nesouvisějících se zákonem nepodnikl žádné kroky k popření otcovství v zákonné lhůtě.³⁷⁸ V projednávaném případě byla rozhodovací pravomoc vnitrostátních soudů vymezena zákonem o manželství a rodině. Příslušná ustanovení mohla přiměřeně zajistit zájmy manžela, který, když se dověděl o skutečnosti nebo datu narození, které

375 *Mikulič v. Chorvatsko*, rozsudek ze 7. února 2002, Sborník 2002-I.

376 Rozsudek z 24. listopadu 2005, nepublikován.

377 *Rasmussen v. Dánsko*, rozsudek z 28. listopadu 1984, Série A č. 87.

378 Stížnost č. 34308/96, rozhodnutí z 19. října 1999, nepublikováno.

znamenal, že dítě nebylo jeho, mohl učinit volbu a buď přijmout právní domněnku otcovství, nebo jej napadnout u soudu. To však neřešilo situaci manželů v situaci stěžovatele, kteří se o biologické realitě nedověděli do jednoho roku po zápisu narození dítěte. Vláda nevysvětlila, proč by mělo být „nezbytné v demokratické společnosti“ zavést neměnnou promlčecí lhůtu bez ohledu na vědomí domnělého otce o okolnostech zpochybňujících jeho otcovství a neučinit z této lhůty žádné výjimky. Podle judikatury Soudu není situace, při které je dovoleno, aby právní domněnka převažovala nad biologickou a společenskou realitou, aniž by byl brán zřetel jak na zjištěné skutečnosti, tak přání dotyčných osob, slučitelná s povinností zajistit účinné „respektování“ soukromého a rodinného života, i když se přihlédne k míře uvážení, která je ponechána státu.³⁷⁹

Soud konstatoval, že skutečnost, že stěžovateli bylo zabráněno popřít otcovství, protože nezjistil, že nemusí být otcem dítěte, do jednoho roku, co se dověděl o zápisu narození dítěte, nebyla přiměřená sledovanému legitimnímu cíli. Nebylo tak dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi obecným zájmem na ochraně právní jistoty v rodinných vztazích a právem stěžovatele nechat přezkoumat právní domněnku jeho otcovství ve světle biologických důkazů.

Dalším, spíše paradoxním případem zásahu do práva na respektování soukromého a rodinného života se Soud zabýval ve věci *Znamenskaja v. Rusko*.³⁸⁰ V roce 1997 stěžovatelka otěhotněla. V noci dne 1. 8. 1997 v 35. týdnu těhotenství došlo k nitroděložnímu poškození plodu v souvislosti s nedostatečným přívodem kyslíku a dne 4. 8. 1997 stěžovatelka porodila mrtvého chlapce, kterého se rozhodla pohřbit. Mrtvé dítě bylo dne 13. 8. 1997 zaregistrováno na matrice. Pan Z., který byl manželem stěžovatelky, než se rozvedli dne 25. 3. 1997, byl zapsán jako otec mrtvě narozeného dítěte v rodném listu i v matrice. Stěžovatelka uvedla, že biologickým otcem dítěte je pan G., se kterým žila od roku 1994. Pan G. se na dítě těšil a mluvil o jejich budoucím synovi jako o svém. Nemohli však podat společné prohlášení o otcovství, protože pan G. byl dne 20. 6. 1997 uvězněn a stěžovatelka neměla po tomto datu k partnerovi přístup. Dne 12. 10. 1997 pan G. ve vězení zemřel. Stěžovatelka odmítla napsat přijmení svého bývalého manžela na náhrobek dítěte a nechala ho prázdný.

Stěžovatelka se dne 10. 8. 2000 obrátila na Čertanovský okresní soud v Moskvě, aby určil otcovství pana G. k zemřelému dítěti a změnil přijmení i jméno po otci dítěte. Jméno po otci se v Rusku tvoří z otcova jména a přípony „-ovič“ pro syny nebo „-ovna“ pro dcery.

Bývalý manžel stěžovatelky zemřel v listopadu 2000.

379 *Kroon a další v. Nizozemí*, rozsudek z 27. října 1994, Série A č. 297-C.

380 *Rozsudek z 2. června 2005*, nepublikován.

Okresní soud vydal dne 16. 3. 2001 rozhodnutí, ve kterém uvedl, že mrtvě narozené dítě nezískalo občanská práva a § 49 zákona o rodině se týká pouze živých dětí. Nařídil zastavení řízení, protože žalobu stěžovatelky nebylo možno přezkoumat a rozhodnout v rámci civilního řízení. Odvolací soud rozhodnutí potvrdil.

Soud, na který se stěžovatelka posléze obrátila, připomněl, že již při mnoha příležitostech rozhodl, že spory týkající se jmen a příjmení jednotlivců spadají do rozsahu článku 8 Úmluvy.³⁸¹ V projednávaném případě však spočívalo jádro stížnosti v nemožnosti změnit jméno po otci a příjmení mrtvě narozeného dítěte stěžovatelky tak, aby odpovídalo jeho biologickému původu po zemřelém partnerovi stěžovatelky, což podle názoru Soudu porušilo ustanovení článku 8 Úmluvy.

Soukromoprávní sféra tohoto článku se vztahuje též na otázky životního prostředí, resp. negativní dopad na každodenní život jednotlivců znečištěním ovzduší v místě bydliště stěžovatelů.³⁸²

A. 1. 2 Právo na respektování rodinného života

Z judikatury Soudu vyplývá, že v „respektování“ rodinného života jsou obsaženy pozitivní povinnosti a musí být dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi konkurujícími si zájmy jednotlivce a společnosti, včetně dalších dotčených třetích stran, a míře uvážení, kterou má stát.³⁸³ Tam, kde se konkrétní opatření týkají rodinných sporů o děti, není na Soudu, aby nahrazoval vnitrostátní úřady v otázkách úpravy styku s dětmi, ale má přezkoumat podle Úmluvy rozhodnutí, která tyto úřady přijaly při výkonu své pravomoci. Soud musí určit, zda důvody ospravedlňující opatření, přijatá pokud jde o právo na respektování rodinného života stěžovatele, jsou významné a dostatečné.³⁸⁴

Článek 8 Úmluvy obsahuje právo rodiče, aby byla přijata opatření za účelem jeho setkání se s dítětem, a povinnost vnitrostátních úřadů taková opatření přijmout. To se netýká jen případů odejmutí dětí a jejich umístění do veřejné péče,³⁸⁵ ale rovněž případů, kde vznikají spory mezi rodiči a/nebo dalšími členy rodiny dítěte o kontakt s dítětem nebo o místo jeho pobytu.³⁸⁶ Povinnost vnitrostátních úřadů přijmout opatření pro kontakt rodiče, který dítě po rozvodu nemá ve své péči, není však absolutní.

381 *Burghartz v. Švýcarsko*, rozsudek z 22. února 1994, Série A č. 280-B; *Sterna v. Finsko*, rozsudek z 25. listopadu 1994, Série A č. 299-B; *Guillot v. Francie*, rozsudek z 24. října 1996, Sbirka 1996-V.

382 *Fadějevová v. Rusko*, rozsudek z 9. června 2005, Sborník 2005-V.

383 *Keegan v. Irsko*, rozsudek z 26. května 1994, Série A č. 290.

384 *Olsson v. Švédsko*, rozsudek z 24. března 1988, Série A č. 130.

385 *Olsson v. Švédsko* č. 2, rozsudek z 27. listopadu 1992, Série A č. 250.

386 *Hokkanen v. Finsko*, rozsudek z 23. září 1994, Série A č. 299-A.

Otázku splnění pozitivní povinnosti státu v umožnění styku otce s dítětem řešil Soud např. ve věci *Zawadka v. Polsko*,³⁸⁷ v němž uznal, že úloha vnitrostátních soudů byla obtížná v důsledku napjatých vztahů mezi stěžovatelem a matkou dítěte. Podtrhl však, že nedostatek spolupráce mezi rodiči žijícími odděleně nemůže zprostit úřady jejich pozitivních povinností podle článku 8. Úřady mají spíše povinnost přijmout opatření, která by usmířila sporné zájmy stran, berouce nejvíce v úvahu zájmy dítěte. Soud v této souvislosti připomněl, že spolupráce a porozumění všech dotyčných je vždy důležitou součástí těchto řízení. Vnitrostátní úřady musí učinit vše, aby napomohly této spolupráci, jakékoli donucení musí být omezeno, protože zájmy, stejně jako práva a svobody všech dotyčných, musí být vzaty v úvahu, zejména blaho dítěte a jeho práva zaručená článkem 8 Úmluvy. V případě pana Zawadky Soud judikoval, že soudy nepodnikly kroky, které by podpořily strany spolupracovat, pokud jde o styk s dítětem, a neposkytly konkrétní a vhodnou pomoc příslušných státních zaměstnanců odpovídající potřebám odděleně žijících rodičů a jejich dítěti, což vedlo k trvalé ztrátě kontaktu stěžovatele s jeho dítětem. Soud uzavřel, že vnitrostátní úřady nesplnily svou pozitivní povinnost poskytnout stěžovateli pomoc, která by umožnila účinně vymoci jeho rodičovská práva.

Podobnými otázkami se Soud zabýval v řadě stížností podaných proti České republice, např. *Havelka a další v. Česká republika*,³⁸⁸ *Zavřel v. Česká republika*,³⁸⁹ *Kříž v. Česká republika*,³⁹⁰ *Wallová a Walla v. Česká republika*,³⁹¹ *Koudelka v. Česká republika*,³⁹² *Pedovič v. Česká republika*.³⁹³

A. 1. 3 Právo na respektování obydlí a korespondence

Za poslední čtyři roky Soud projednával řadu stížností na porušení práva na respektování obydlí a korespondence. Zmiňme jeden případ za všechny, *Wieser a Bicos Beteilligungen GmbH v. Rakousko*,³⁹⁴ který se týkal prohlídky a zabavení elektronických dat. Soud ve svém rozsudku k této věci připomněl, že **prohlídku advokátní kanceláře** pokládal za zásah do „soukromého života“ a „korespondence“ a teoreticky i do obydlí v širším smyslu.³⁹⁵ Mimochodem, prohlídku obchodních prostor

387 Rozsudek z 23. června 2005, nepublikován.

388 Rozsudek z 21. června 2007, nepublikován.

389 Rozsudek z 18. ledna 2007, nepublikován.

390 Rozsudek z 9. ledna 2007, nepublikován.

391 Rozsudek z 26. října 2006, nepublikován.

392 Rozsudek z 20. července 2006, nepublikován.

393 Rozsudek z 18. července 2006, nepublikován.

394 Rozsudek z 6. října 2006, nepublikován.

společnosti Soud také shledal zásahem do práva na respektování jejího „obydlí“.³⁹⁶ Jak však bylo naznačeno výše, v tomto případě stěžovatelé nenamítají prohlídku obchodních prostor, jež jsou advokátní kanceláří prvního stěžovatele a sídlem společnosti stěžovatele, nestěžovali si ani na zabavení listin. **Jejich stížnost napadá prohlídku a zabavení elektronických dat.**

Soud se domníval, že prohlídka a zabavení elektronických dat byly zásahem do práva stěžovatelů na respektování jejich „korespondence“ ve smyslu uvedeném v článku 8 Úmluvy.³⁹⁷ Připomněl, že v první řadě zásah nemůže být chápán jako „v souladu se zákonem“, pokud neměl základ ve vnitrostátním právu. Ve vztahu k článku 8 odst. 2 Úmluvy je třeba termín „zákon“ vykládat v „materiálním“ smyslu, a ne ve „formálním“ smyslu. V oblasti upravené psaným právem je „zákonem“ právní úprava v platném znění tak, jak ji interpretují příslušné soudy. Stěžovatelé však nezpochybňovali, že by jimi napadaná opatření neměla základ ve vnitrostátním právu. Soud mínil, že prohlídka a zabavení byly nařízeny v rámci trestního řízení proti třetím osobám podezřelým z nelegálního obchodu s léčivý. Proto sledovaly legitimní cíl, totiž předcházení zločinnosti. Pokud šlo o otázku, zda byl zásah nezbytný v demokratické společnosti, měl Soud za prokázáno, že byl příkaz k prohlídce založen na přiměřeném podezření, že byl spáchán trestný čin. Domníval se též, že soudní příkaz rozumně vymezil, jaké listiny a data mají být vyhledány, když je popsal jako jakékoliv obchodní dokumenty prokazující kontakt s podezřelými v italském řízení. Prohlídka se uskutečnila v mezích tohoto popisu, neboť policisté hledali listiny nebo data obsahující buď jméno Novamed nebo Bicos, nebo jméno některého z podezřelých.

Stěžovatelé netvrdili, že by byly procesní záruky v rakouském trestním právu nedostatečné, ale že v tomto případě se nepostupovalo v souladu s nimi, pokud jde o zabavení dat.

Pro Soud bylo zarážející, že tyto záruky skutečně nebyly dodrženy, pokud jde o elektronická data. Několik skutečností prokazuje, že v tomto ohledu byla práva stěžovatelů omezena. Za prvé, člen advokátní komory, i když byl dočasně přítomen u prohlídky počítače a datových nosičů, byl zaneprázdněn dohledem na zabavování listin, a proto nemohl řádně vykonávat svoji dohlížecí funkci, pokud šlo o elektronická data. Za druhé, protokol s popisem kritérií vyhledávání a se seznamem souborů

395 *Niemietz v. Německo*, rozsudek z 16. prosince 1992, Série A č. 251-B, odst. 29-33; stížnost č. 62002/00, rozhodnutí z 19. září 2002, Sborník 2002-VIII; *Petri Sallinen a další v. Finsko*, rozsudek z 27. září 2005, odst. 71, nepublikován (rozsudek potvrzující, že i prohlídka sídla advokáta zasahovala do práva na respektování jeho „obydlí“).

396 *Société Colas Est a další v. Francie*, rozsudek z 16. dubna 2002, Sborník 2002-III, odst. 40-42.

397 *Niemietz v. Německo*, viz výše, odst. 32, pokud jde o obchodní korespondenci advokáta, a *Petri Sallinen a další v. Finsko*, viz výše, odst. 71, pokud jde o zabavení počítačových disků advokáta.

rů, které byly kopírovány a zabaveny, nebyl vyhotoven na konci prohlídky, ale až později v týž den. Navíc, policisté zjevně odešli, když svůj úkol skončili, aniž by informovali prvního stěžovatele a zástupce advokátní komory o výsledcích prohlídky. První stěžovatel sice mohl požádat na začátku prohlídky, aby byla veškerá okopírovaná data zapečetěna a předložena vyšetřujícímu soudci. Ovšem jelikož trestní řád stanoví, že protokol má být vyhotoven až na konci prohlídky, a požaduje, aby zabavené položky byly vyjmenovány, nemohl očekávat, že tento postup nebude dodržen.

Pokud šlo o prvního stěžovatele, provedením prohlídky tímto způsobem vyvstalo riziko, že jeho právo na zachování profesní mlčenlivosti bude narušeno. Soud tomuto riziku přikládá zvláštní důležitost, protože mohl mít dopad na řádný výkon práva. Vnitrostátní úřady a vláda tvrdily, že první stěžovatel nebyl právním zástupcem společnosti stěžovatele a že zabavená data se nijak nedotýkala jejich vztahu advokát – klient. I když první stěžovatel před vnitrostátními úřady neuváděl, že by byl právním zástupcem společnosti stěžovatele, ani že by byl právním zástupcem společnosti Novamed, během celého řízení však tvrdil, že je právním zástupcem mnoha společností, jejichž podíl vlastní druhý stěžovatel. Navíc vláda nezpochybnila tvrzení stěžovatelů, že elektronická data, jež byla zabavena, obsahovala stejné informace jako zabavená papírová dokumentace, z níž část vrátil vyšetřující soudce prvnímu stěžovateli, protože podléhala profesní mlčenlivosti. Proto bylo možné rozumně očekávat, že také elektronická data takové informace obsahovala. Navíc advokátova povinnost dodržovat mlčenlivost rovněž sloužila k ochraně jeho klienta. Soud tak konstatoval porušení článku 8 Úmluvy.

Další stížností na porušení práva na respektování obydlí byla věc *Moreno Gómez v. Španělsko*, ve které si stěžovatelka – tentokrát fyzická osoba – stěžovala na rušení nočního klidu a hluk, který pocházel z nočních podniků nacházejících se v blízkosti jejího bydliště.³⁹⁸

Soud připomenul, že obydlím se běžně rozumí fyzicky omezený prostor, kde se rozvíjí soukromý a rodinný život jednotlivce. **Právo na respektování obydlí nezahrnuje jen právo na tento fyzický prostor, ale také na jeho klidné užívání.** Zásah do práva na respektování obydlí může být nejen materiální či tělesný, jako je např. nepovolený vstup do obydlí, ale také nemateriální, jako hluk, emise, pachy aj. Závažné zásahy mohou dotčenou osobu zbavit jejího práva na respektování obydlí, neboť jí brání jej užívat.³⁹⁹ Soud tak aplikoval článek 8 ve věci *Powell a Rayner v. Spojené království*,⁴⁰⁰ neboť hluk letadel z letiště Heathrow snížil kvalitu soukromého života stěžovatelů a pohodlí jejich obydlí. Ve věci *Lopez Ostra v. Španělsko*, která se týkala

398 Rozsudek z 16. listopadu 2004, Sborník 2004-X.

399 *Hatton a další v. Spojené království*, rozsudek ze 7. srpna 2003, Sborník 2003-VIII.

400 Rozsudek z 21. února 1990, Série A č. 172.

znečištění pocházejícího z čistící stanice, došel Soud k závěru, že závažné zásahy do životního prostředí mohou na jedince negativně působit a bránit mu v užívání obydlí takovým způsobem, že ruší jeho soukromý a rodinný život, a to aniž by představovaly nebezpečí pro jeho zdraví. Ve stížnosti *Guerra a další proti Itálii*⁴⁰¹ (1998) Soud poznamenal, že přímý dopad škodlivých látek a emisí na právo stěžovatelů na respektování jejich soukromého a rodinného života je důvodem aplikovatelnosti článku 8 Úmluvy. Konečně ve věci *Surugiu v. Rumunsko*⁴⁰² týkající se různých zásahů, spočívajících i v tom, že cizí osoby pronikaly na dvůr stěžovatelova domu a vykládaly před jeho dveřmi a okny hnůj, dospěl Soud k závěru, že toto jednání bylo opakovaným zásahem do výkonu stěžovatelova práva na respektování obydlí a že je nutné na daný případ aplikovat článek 8 Úmluvy.

Vraťme se však k případu paní Moreno. Soud připomněl, že i když je hlavním účelem článku 8 chránit jednotlivce před svévolnými zásahy veřejné moci, může zahrnovat i přijetí opatření týkajících se respektování soukromého života až po vztahy jednotlivců mezi sebou.⁴⁰³ Ať je věc posuzována z hlediska pozitivních povinností, v rámci nichž je na státu, aby přijal rozumná a adekvátní opatření k ochraně práv vyplývajících pro každého z prvního odstavce článku 8, či z hlediska zásahu orgánu veřejné moci, jenž musí být ospravedlnitelný na základě odstavce 2, aplikovatelné zásady jsou dosti podobné. V obou případech je nutné brát zřetel na spravedlivou rovnováhu, která má být zajištěna mezi konkurujícími si zájmy jedince a společnosti jako celku. Pokud jde o pozitivní povinnosti vyplývající z prvního odstavce, cíle zmiňované v odstavci druhém mohou hrát jistou roli při hledání této rovnováhy. Soud také podotkl, že cílem Úmluvy je chránit „konkrétní a efektivní práva“, nikoliv práva „teoretická či iluzorní“.⁴⁰⁴

Případ paní Moreno se netýkal zásahu státních orgánů do výkonu jejího práva na respektování obydlí, nýbrž toho, že úřady nepřijaly žádná opatření, aby ukončily zásahy třetích osob do práva, jehož se stěžovatelka dovolávala. Soud konstatuje, že stěžovatelka bydlela v zóně, kde k rušení nočního klidu nesporně docházelo, což narušovalo její každodenní život, zejména o víkendech. Vzhledem ke zjištěné intenzitě hluku v nočních hodinách, která přesáhla povolenou hranici, a ke skutečnosti, že toto rušení nočního klidu trvalo po několik let, měl Soud za to, že došlo k zásahu do práv chráněných článkem 8 Úmluvy.

Konstatoval, že místní orgány města Valencie sice přijaly v rámci své pravomoci opatření, která byla v zásadě přiměřená a jejichž účelem bylo respektování chráně-

401 Rozsudek z 19. února 1998, Sbirka 1998-I.

402 Rozsudek z 20. dubna 2004, nepublikován.

403 *Stubbings a další v. Spojené království*, rozsudek z 22. října 1996, Sbirka 1996-IV.

404 *Papamichalopoulos v. Řecko*, rozsudek z 24. června 1993, Série A č. 260-B.

ných práv. V předmětném období však úřady tolerovaly porušování této úpravy, a tak k němu také přispěly. Takové ochranné opatření je ovšem pouze iluzorní, pokud není zajištěno jeho stálé dodržování. Skutkový stav tohoto případu svědčil o tom, že stěžovatelka utrpěla závažný zásah do svého práva na respektování obydli z důvodu nečinnosti správních orgánů, jež nezakročily proti rušení nočního klidu. Soud proto uzavřel, že žalovaný stát nedostal své pozitivní povinnosti zaručit stěžovatelce právo na respektování jejího obydli a soukromého života.

A. 2 Právo uzavřít manželství – článek 12 Úmluvy

„Muži a ženy způsobilí věkem k uzavření manželství mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.“

A. 3 Rovnost mezi manžely – článek 5 Protokolu č. 7

„Při uzavírání manželství, za jeho trvání a při rozvodu mají manželé rovná práva a povinnosti občanskoprávní povahy mezi sebou a ve vztazích ke svým dětem. Tento článek nebrání státům přijmout opatření, jež jsou nezbytná v zájmu dětí.“

Stížnosti na porušení ustanovení článku 12 Úmluvy nejsou častým problémem, který je Soudu k řešení předkládán. Nesporně zajímavým případem byla stížnost *B. a L. v. Spojené království*, ve které stěžovatelé – bývalý tchán a snacha – kritizovali vnitrostátní zákon, který jim neumožňoval uzavřít manželství.

Soud připomněl, že článek 12 Úmluvy zaručuje základní právo muže a ženy uzavřít manželství a založit rodinu. Výkon tohoto práva s sebou nese sociální, osobní, jakož i právní důsledky. Je věcí vnitrostátního zákonodárství výkon tohoto práva upravit, avšak omezení v nich zakotvená nesmí zasáhnout takovým způsobem nebo v takovém rozsahu, aby došlo k zásahu do základu tohoto práva.⁴⁰⁵

V daném případě konstatoval, že stěžovatelé spolu trvale žili delší dobu, nemohli však dosáhnout zákonného a sociálního uznání svého vztahu uzavřením sňatku kvůli překážce bývalého manželství mezi tchánem a tchyní na jedné straně a snachou a zetěm na straně druhé. Manželství by bylo možno uzavřít pouze tehdy, kdyby tyto osoby již nežily. Podle názoru Soudu legitimním cílem shora uvedené překážky je celistvost rodiny – zabránění v rivalitě mezi rodiči a dětmi – a předcházení ublížení dětem, kterých se může změna vztahů mezi dospělými dotknout.

Podotkl však, že zákaz uzavření sňatku na dané úrovni není absolutní, neboť manželství lze uzavřít na základě individuálního aktu parlamentu. Podle informací,

⁴⁰⁵ *Rees v. Spojené království*, rozsudek ze 17. října 1986, Série A č. 106, odst. 50; *F. v. Švýcarsko*, rozsudek z 18. prosince 1987, Série A č. 128, odst. 32.

kteří Soud získal, jednotlivcům, kteří byli v podobné situaci jako stěžovatelé, bylo uzavření manželství povoleno. Vzhledem k nejednotnosti a poměrně nejasnosti postupu parlamentu v praxi a s ohledem na okolnosti situace stěžovatelů došel k závěru, že došlo k porušení článku 12 Úmluvy.

Dodejme, že článek 5 Protokolu č. 7 zásadně ukládá smluvním státům povinnost vytvořit dostatečný zákonný rámec, ve kterém manželé mohou vykonávat rovným dílem svá práva a plnit povinnosti týkající se vztahu k jejich dětem.⁴⁰⁶

A. 4 Právo na vzdělání – článek 2 Protokolu č. 1

„Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.“

Ačkoli stížnosti opřené o toto ustanovení jsou skutečně sporadické, jedna z nich mířila v nedávné době i proti České republice. Dne 13. listopadu 2007 vynesl velký senát rozsudek ve věci *D. H. v. Česká republika*, ve kterém konstatoval, že Česká republika zařazováním dětí romského původu do zvláštních škol porušovala zákaz diskriminace ve smyslu článku 14 Úmluvy ve spojení s právem na vzdělání zaručeném článkem 2 Protokolu č. 1. Vzhledem k tomu, že tento případ vyvolal značný zájem českých médií a plný text rozsudku je k nahlédnutí na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR (www.justice.cz) bylo by nadbytečné znovu se zde věci podrobně zabývat.

Z judikatury Soudu vyplývají zásady, které Soud při projednávání případů týkajících se práva na vzdělání zastává:

1. Dvojici vět článku 2 Protokolu č. 1 nelze vnímat pouze ve vzájemném spojení, ale také ve světle článků 8, 9 a 10 Úmluvy;

2. Cílem druhé věty je zajistit možnost pluralismu ve vyučování, přičemž tohoto účelu musí být – vzhledem k roli moderního státu – dosaženo primárně prostřednictvím státních škol;

3. Předmětný článek ukládá státu respektovat přesvědčení rodičů, ať už náboženské, nebo filozofické, a to v celém vyučovacím programu, přičemž sloveso „respektovat“ znamená více než „uznávat“ či „brát v potaz“. Slovo „přesvědčení“ pak není synonymem slov „názory“ či „myšlenky“, ale označuje takové nahlížení na svět, které má určitou míru přesvědčivosti, vážnosti, soudržnosti a důležitosti;

4. Tím, že se státy v rozhodující prvé větě ustanovení zavázaly neodepřít nikomu právo na vzdělání, přiznaly všem osobám ve své jurisdikci právo přístupu do vzdělá-

406 Stížnost č. 31061/96, rozhodnutí z 11. července 2000, nepublikováno.

vacích institucí existujících v daném čase a právo přijímat takto poskytované vzdělání;

5. Z prvotní zodpovědnosti rodičů za výchovu a vzdělávání dětí plyne povinnost státu respektovat jejich náboženské a filozofické přesvědčení. Jejich právo tak odpovídá jejich odpovědnosti těsně spjaté s užíváním a výkonem práva na výchovu;

6. Jakkoli musejí být zájmy jednotlivce občas podřízeny zájmům celku, demokracie neznamená, že názory většiny musí vždy převážít; musí být naopak dosaženo rovnováhy, jež zajistí řádné nakládání s menšinami a zabrání jakémukoli zneužívání dominantního postavení;

7. Vytváření školních osnov je pravomocí státu a ani druhá věta článku 2 Protokolu č. 1 nezakazuje státům, aby vyučováním či vzděláváním šířily informace či znalosti mající přímo či nepřímo náboženskou či filozofickou povahu, přičemž rodičům nesvědčí automaticky právo bránit zahrnutí takového předmětu do školních osnov;

8. Na druhé straně však z druhé věty tohoto článku plyne povinnost státu zajistit, aby u předmětů zahrnutých do osnov bylo zaručeno, že dané informace či znalosti jsou poskytovány objektivním, kritickým a pluralistickým způsobem. Stát nesmí provádět jakousi indoktrinaci, jež by mohla být v rozporu s náboženským a filozofickým přesvědčením rodičů;

9. Při posuzování národních zákonů pohledem článku 2 Protokolu č. 1 je třeba přihlídnout k reálné situaci, kterou se snaží tato legislativa řešit. Vnitrostátní orgány pak mají povinnost – vzhledem k tomu, že nelze vyloučit pochybení učitelů či škol při aplikaci takových zákonů – dohlížet na to, zda náboženské a filozofické přesvědčení rodičů není školami a učiteli přehlíženo s bezohledností, nesoudností či nevhodným proselytismem.

Tyto principy pak v poslední době Soud aplikoval při projednávání věci *Folgero a další v. Norsko*,⁴⁰⁷ která se týkala nemožnosti pro dítě a jeho rodiče domoci se plného osvobození z předmětu Křesťanství, víra a filozofie, či *Hasan a Eylem Zengin v. Turecko*,⁴⁰⁸ v níž se Soud zabýval způsobem, jakým byla vedena povinná výuka náboženské kultury a etiky.

B. Práva spojená se sociálním životem

B. 1 Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání – článek 9 Úmluvy

„1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož

407 Rozsudek z 29. června 2007, Sborník 2007-VII.

408 Rozsudek z 9. října 2007, Sborník 2007-X.

i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

2. Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

Svoboda myšlení, svědomí a náboženství, jak jsou zakotveny v článku 9 Úmluvy, je základem „demokratické společnosti“ ve smyslu Úmluvy. Náboženský rozměr tohoto článku je jedním ze základních stavebních kamenů, jež utvářejí identitu věřících a jejich představu o životě. Jedná se ale o vzácný přínos i pro ateisty, agnostiky, skeptiky a nábožensky lhostejné.⁴⁰⁹ Tato svoboda zahrnuje mj. právo mít či nemít náboženské přesvědčení a právo své přesvědčení projevat či neprojevat.⁴¹⁰ Ačkoliv je náboženská svoboda primárně otázkou vyznání jednotlivce, zahrnuje také právo projevat své přesvědčení sám a v soukromí, na veřejnosti společně s ostatními, a v kruhu těch, kteří sdílí stejnou víru. Článek 9 Úmluvy vyjmenovává několik forem, kterých může projeování přesvědčení nabývat, a to bohoslužbu, vyučování, provádění náboženských úkonů a zachovávání obřadů.⁴¹¹ Toto ustanovení nechrání každé jednání motivované náboženstvím nebo vírou a nezaručuje jednotlivci, aby se za všech okolností mohl na veřejnosti chovat tak, jak mu přikazuje víra.⁴¹²

Soud několikrát zdůraznil úlohu státu jako neutrálního a nestranného správce různých náboženství, vyznání a přesvědčení, a konstatoval, že jeho úloha spočívá v udržení veřejného pořádku a náboženské tolerance v demokratické společnosti. Dále podotýká, že povinnost státu zajišťovat neutralitu a nestrannost je neslučitelná s jakoukoli mocí na straně státu posuzovat legitimitu náboženského přesvědčení nebo způsobů jeho projeování.⁴¹³ Úloha vlády však za těchto okolností nespočívá ve zmírnění napětí odstraněním pluralismu, ale v tom, že stát zajistí, aby se jednotlivé soupeřící skupiny tolerovaly.⁴¹⁴

409 *Metropolitní církve Besarábie a další v. Moldávie*, rozsudek z 13. prosince 2001, Sborník 2001-XII, odst. 114.

410 *Kokkinakis v. Řecko*, rozsudek z 25. května 1993, Série A č. 206-A, odst. 31; *Buscarini a další v. San Marino*, rozsudek z 18. února 1999, Sborník 1999-I, odst. 34.

411 *Mutatis mutandis, Cha're, Shalom ve Tsedek v. Francie*, rozsudek z 27. června 2000, Sborník 2000-VII, odst. 73.

412 *Kalaç v. Turecko*, rozsudek z 1. července 1997, Sbirka 1997-IV, odst. 27; stížnost č. 31876/96, rozhodnutí z 11. září 2001, nepublikováno.

413 *Manoussakis a další v. Řecko*, rozsudek z 26. září 1996, Sbirka 1996-IV, odst. 47; *Hasan a Tchaouch v. Bulharsko*, rozsudek z 26. října 2000, Sborník 2000-XI, odst. 78; *Refah Partisi a další v. Turecko*, rozsudek z 13. února 2003, Sborník 2003-II, odst. 91.

414 *Serif v. Řecko*, rozsudek ze 14. prosince 1999, Sborník 1999-IX, odst. 53.

Soud též opakovaně judikoval, že tam, kde jsou v sázce otázky vztahu státu a církve, na něž se názor v demokratické společnosti může značně lišit, má úloha vnitrostátních rozhodovacích orgánů mimořádný význam.⁴¹⁵ Tak tomu je i v případech, kdy se jedná o regulaci nošení náboženských symbolů ve vzdělávacích institucích, zvláště vzhledem k rozmanitosti postojů jednotlivých vnitrostátních orgánů k této otázce. Podle názoru Soudu nelze v Evropě identifikovat jednotné pojetí významu církve ve společnosti⁴¹⁶ a význam nebo dopad veřejného projevu náboženského přesvědčení se liší podle místa a kontextu.⁴¹⁷ Normy se v této oblasti, vzhledem k národním tradicím a požadavkům daným potřebou ochrany práv a svobod druhých a zachování veřejného pořádku, liší stát od státu. Volba rozsahu a způsobu takové regulace musí být tedy nevyhnutelně ponechána na dotčeném státu, neboť bude záležet na příslušném vnitrostátním kontextu.⁴¹⁸

Ve věci *Leyla Sahin v. Turecko*⁴¹⁹ se na Soud obrátila turecká občanka, studentka Lékařské fakulty Istanbulské univerzity, která pocházela z tradiční rodiny praktikujících muslimů a nošení islámského šátku považovala za náboženskou povinnost.

Ve svém rozsudku Soud kromě jiného připomněl, že v rozhodnutích *Karaduman v. Turecko*⁴²⁰ a *Dahlab v. Švýcarsko*⁴²¹ orgány Úmluvy konstatovaly, že stát je v demokratické společnosti oprávněn stanovit omezení pro nošení islámského šátku, pokud je jeho nošení v rozporu se sledovaným cílem ochrany práv a svobod druhých, veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti. Ve věci *Karaduman* byla opatření, která měla na univerzitách zabránit určitým fundamentalistickým náboženským hnutím ve vykonávání nátlaku na studenty, kteří nepraktikovali jejich víru nebo patřili k víře odlišné, shledána v souladu s článkem 9 odst. 2 Úmluvy. Bylo tedy uznáno, že vysokoškolské instituce mohou regulovat manifestaci náboženských symbolů a obřadů tím, že stanoví omezení ohledně místa a způsobu takových projevů za účelem zajištění poklidné koexistence mezi studenty odlišné víry, a tím chránit veřejný pořádek a víru ostatních. Ve věci *Dahlab*, jež se týkala učitelky malých dětí, Soud zdůraznil mj. „silný vnější symbol“, který její nošení šátku představovalo, a zabýval se otázkou, zda může mít [šátek] i určité proselytizační účinky tím, že může být vnímán jako náboženská povinnost, která je sotva slučitelná s rovnoprávností mezi muži a ženami. Soud taktéž podotkl, že nošení islámského šátku může být těžko slučitelné

415 *Wingrove v. Spojené království*, rozsudek z 25. listopadu 1996, Sbirka 1996-V, odst. 58.

416 *Otto-Preminger-Institut v. Rakousko*, rozsudek z 20. září 1994, Série A č. 295-A, odst. 50.

417 Stížnost č. 42393/98, rozhodnutí z 15. února 2001, Sborník 2001-V.

418 *Gorzelik a další v. Polsko*, rozsudek ze 17. února 2004, Sborník 2004-I, odst. 67; *Murphy v. Irsko*, rozsudek z 10. července 2003, Sborník 2003-XI (výňatky), odst. 73.

419 Rozsudek z 10. listopadu 2005, Sborník 2005-XI.

420 Stížnost č. 16278/90, rozhodnutí z 3. května 1993, D. R. 74, str. 93.

421 Viz výše.

s poselstvím tolerance, respektu k druhým a zejména s rovnoprávností a zákazem diskriminace, jež by všichni učitelé v demokratické společnosti měli studentům předávat.

Vraťme se však ke stížnosti *Leyly Sahin*, v níž stěžovatelka namítala, že zákaz nošení islámského šátku na vysokých školách představuje neospravedlivitelný zásah do jejího práva na svobodu náboženského vyznání, a to zejména do práva projevovat své náboženské vyznání.

Soud akceptoval jak existenci zákonného podkladu, tak legitimního cíle pro zákaz nošení islámského šátku. Pokud jde o nezbytnost daného opatření v demokratické společnosti, uvedl, že když se na Istanbulské univerzitě v roce 1994 v souvislosti se studiem medicíny dostala na povrch otázka, zda studentům povolit nošení islámského šátku, prorektor studentům připomněl důvody pro regulaci oblékání. Zdůrazňoval, že snahy o povolení nosit islámský šátek ve všech částech univerzity byly špatně pochopeny, poukazoval na omezení studia medicíny z důvodu veřejného pořádku a požádal studenty, aby dodržovali tato pravidla, jež byla v souladu jak se zákonnou úpravou, tak s judikaturou vyšších soudů.

Podle názoru Soudu postup, na základě něhož byla přijata nařízení, jež vedla k rozhodnutí rektora univerzity, trval řadu let a byl spojen s rozsáhlou diskusí v turecké společnosti i v profesorském sboru. Dva nejvyšší soudy, Nejvyšší správní soud a Ústavní soud, vytvořily v této oblasti ustálenou judikaturu. Bylo zcela zřejmé, že univerzitní orgány se snažily adaptovat na aktuální situaci tak, aby na jedné straně skrz opakovaný dialog s dotčenými studenty nebránily studentům nosícím šátek v přístupu na univerzitu, a na druhé straně zajistily udržení pořádku a aby byly dodržovány požadavky stanovené povahou každého předmětu. V této souvislosti Soud nesouhlasil s námitkou stěžovatelky, že neexistence disciplinárního postihu za nedodržení pravidel oblékání ve skutečnosti znamenala, že žádná pravidla neexistovala. V otázce, jakým způsobem má být zajištěno dodržování vnitřních předpisů univerzity, nebylo úlohou Soudu nahrazovat názor univerzitních orgánů svým vlastním. Vzhledem k jejich bezprostřednímu a dlouhodobému kontaktu s akademickou obcí jsou podle jeho mínění univerzitní orgány při hodnocení místních potřeb a požadavků jednotlivých kurzů v zásadě v lepším postavení než mezinárodní soud.⁴²² Vzhledem k tomu, že nařízení sledovala legitimní cíl, Soud navíc nemohl použít kritérium přiměřenosti takovým způsobem, který by učinil „vnitřní předpisy“ univerzity bezúčelnými. Článek 9 Úmluvy totiž vždy nezaručuje právo jednat způsobem diktovaným určitým náboženským přesvědčením⁴²³ a neumožňuje jednotlivcům, kteří takto jednají, nedodržovat normy, které se ukázaly jako ospravedlněné. Ve svě-

422 *Valsamis v. Řecko*, rozsudek z 18. prosince 1996, Sborník 1996-VI, odst. 32.

423 Stížnost č. 49853/99, rozhodnutí z 2. října 2001, Sborník 2001-X.

le těchto skutečností a vzhledem k prostoru pro volnou úvahu smluvních stran v této oblasti Soud konstatoval, že předmětný zásah byl v zásadě ospravedlnitelný a přiměřený sledovaným cílům. Článek 9 Úmluvy proto nebyl porušen.

B. 2 Svoboda projevu – článek 10 Úmluvy

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

Judikatura Soudu na poli článku 10 Úmluvy je poměrně bohatá. **Základní principy pak lze shrnout do několika následujících bodů:**⁴²⁴

1. Svoboda projevu je jedním z podstatných základů demokratické společnosti, je jednou z nezbytných podmínek jejího pokroku a rozvoje každého jednotlivce. S výhradou druhého odstavce článku 10 se svoboda projevu vztahuje nejen na „informace“ a „myšlenky“, které jsou příznivě přijímané či považované za neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují. Tak to totiž vyžaduje pluralismus, tolerance a otevřenost, bez kterých není „demokratické společnosti“. Jak stanoví článek 10, svoboda projevu je doplněna několika výjimkami, které je nicméně nutné vykládat restriktivně a sama potřeba omezovat ji musí být přesvědčivě zdůvodněna;

2. Přívlastek „nezbytný“ ve smyslu druhého odstavce článku 10 znamená, že musí jít o „závažnou společenskou potřebu“. Smluvní strany požívají jisté míry volnosti uvážení, zda tu taková potřeba je nebo není. Jsou ale podrobeny dvojí evropské kontrole – jednak kontrole zákona, a také kontrole rozhodnutí, která tento zákon aplikují, a to i tehdy, když pocházejí od nezávislého soudu. Soud má tudíž pravomoc rozhodnout v poslední instanci, zda určité omezení je či není v souladu se svobodou projevu chráněnou článkem 10;

3. Soud při výkonu této kontroly nemůže nahrazovat vnitrostátní soudy, ale musí naopak posuzovat, zda jsou vnitrostátní rozhodnutí vydaná v rozmezí posuzovací

424 *Hertel v. Švýcarsko*, rozsudek z 25. srpna 1998, Sbirka 1998-VI; *Jersild v. Dánsko*, rozsudek z 23. září 1994, Série A č. 298, odst. 31; *Steel a Morris v. Spojené království*, rozsudek z 15. února 2005, Sborník 2005-II, odst. 87.

volnosti, kterou tyto soudy disponují. To neznamená, že by se musel omezit na to, aby zkoumal, zda žalovaný stát využil této své posuzovací volnosti v dobré víře, s přiměřenou péčí a racionálně. Soud musí posuzovat sporný zásah z pohledu celého případu, aby zjistil, zda tento byl či nebyl „přiměřený sledovanému cíli“ a zda se důvody, které vnitrostátní orgány uvádí na jeho podporu, zdají být „přiléhavé a dostatečné“. Aby to Soud zjistil, musí se přesvědčit, zda státní orgány aplikovaly předpisy, jež jsou v souladu s principy obsaženými v článku 10, a zda všechna fakta vhodně vyhodnotil.

Ustanovení článku 10 Úmluvy se nezdá dovolávat novináři, kteří přicházejí s kritikou politiků a veřejných osob, nebo naopak veřejné osoby a politici, kteří se stali terčem takové kritiky.

Stěžovatelem ve věci *Sanocki v. Polsko* byl politik napojený na polskou pravici, v dané době vykonávající funkci starosty města Nysa. V letech 1999 až 2000 otiskl místní deník *Nowa Trybuna Opolska* asi padesát článků kritizujících městskou radu a činnost stěžovatele jako starosty. Mezi jinými publikoval dne 24. 3. 2000 novinář L. článek nazvaný „Pětkrát více výdajů kvůli ne hospodárnosti: levicová opozice vytýká úřadům v Nyse porušování politiky úsporných opatření a zákonných ustanovení o územních jednotkách“. Stěžovatel, podle jehož názoru byly tyto články lživé, odpověděl dne 30. 3. 2000 vlastním článkem uveřejněným v jiném místním deníku *Nowiny Nyskie*. Dne 16. 5. 2000 podala společnost *Pro Media Sp.*, vydavatel deníku *Nowa Trybuna Opolska*, žalobu proti stěžovateli z důvodu, že zveřejnění článku poškodilo její pověst. Stěžovatel tvrdil, že svým článkem, jehož obsah se pohyboval v mezích práva na svobodu projevu, se bránil proti lživým tvrzením deníku *Nowa Trybuna Opolska*. Soud stěžovateli nařídil uveřejnit v denících *Nowiny Nyskie* a *Nowa Trybuna Opolska* ve lhůtě jednoho měsíce omluvu. Dále stěžovatele odsoudil k zaplacení 6000 zlotých dvěma charitativním institucím a uhrazení nákladů řízení a nákladů právního zastoupení navrhovatele. Rozsudek první instance byl potvrzen odvolacím soudem.

V roce 2002 podal sám stěžovatel žalobu na vydavatele deníku *Nowa Trybuna Opolska* pro pomluvu v člancích uveřejněných v roce 2001. Soud odsoudil vydavatele a redaktora k zveřejnění omluvy, k zaplacení částky 1500 zlotých neziskové organizaci a k úhradě nákladů řízení a k úhradě výdajů stěžovatele. Odvolací soud odvolání vydavatele zamítl.

Před Soudem stěžovatel tvrdil, že jeho odsouzení zasáhlo do práva na svobodu projevu zaručeného článkem 10 Úmluvy.

Ve svém rozsudku Soud poznamenal, že spor stavěl proti sobě osobu politika a novináře. Stěžovatel, který byl v dané době starostou, byl odsouzen k zaplacení pokuty za svůj zásah do pověsti vydavatele deníku. Národní soudy byly toho názoru, že věty, které stěžovatel použil, jako „tradiční metoda bolševiků, tedy udavačství sdružené se lží“ nebo „*Nowa Trybuna Opolska* bude brzy na úrovni žumpy“, stejně

jako fakt, naznačující, že deník vydával lživé informace, vydavatele ponížily. Přitom sporná prohlášení tvořila stěžovatelovu reakci na kritiku uveřejněnou deníkem Nowa Trybuna Opolska, týkající se jeho činnosti starosty. Inkriminované poznámky byly publikovány v tisku během otevřené politické debaty mezi vedoucím činitelem a novinářem ve věci otázek veřejného zájmu, a to konkrétně věrohodnosti politika a pravdivosti informací uvedených v tisku. V tomto ohledu Soud připomenul, že „svobodné fungování politických debat se nachází v samém středu pojmu demokratické společnosti, který vévodí celé Úmluvě.“⁴²⁵

Pokud šlo o **meze přijatelné kritiky vůči politikovi**, Soud poznamenal, že jsou mnohem širší než ty u obyčejného jednotlivce. Politik je nevyhnutelně a vědomě vystaven bedlivé kontrole svých činů, ať již ze strany novinářů, nebo široké veřejnosti, a musí projevit vyšší míru tolerance.⁴²⁶ V demokratickém zřízení totiž jednání i opomenutí vlády musí být pod bedlivou kontrolou nejen zákonodárné a soudní moci, ale také veřejného mínění.⁴²⁷ Z výše uvedeného však podle názoru Soudu nevyplývalo, že svoboda politika reagovat na svoji kritiku musí být omezená. Musí mít možnost vyjádřit svůj pohled na věc a bránit se, pokud se domnívá, že zveřejnění týkající se jeho osoby jsou lživá a mohla by uvést v omyl veřejné mínění o způsobu výkonu moci. Je proto vhodné vytvořit spravedlivou rovnováhu mezi výsadami poskytnutými novinářům vyjadřovat kritiku vůči jednání vedoucích činitelů a právem posledně jmenovaných na výše uvedené odpovědět, chránit svou pověst a informovat veřejnost o způsobu, jakým vykonávají moc. Soud proto vyjádřil názor, že jestliže svoboda projevu novináře v sobě zahrnuje použití určité dávky přehánění nebo i provokace,⁴²⁸ **politik, který v tisku reaguje na kritiku vedenou proti sobě, musí mít k dispozici tuto možnost dle stejných zásad.**

V dané věci vydavatel deníku Nowa Trybuna Opolska publikoval asi padesát článků kritizujících činnost městské rady a stěžovatele coby starosty. Mezi jinými novinář dne 24. 3. 2000 uveřejnil článek nazvaný „Pětkrát více výdajů kvůli ne hospodárnosti: levicová opozice vytýká úřadům v Nyse narušování politiky úsporných opatření a zákoných ustanovení o územních jednotkách“. Vydavatel deníku Nowa Trybuna Opolska se sám pustil do prohlášení umožňujících zavdat příčinu ke kritice či polemice. Tím, že na stěžovatele vrhl stín podezření ohledně špatné správy veřejných financí, musel z jeho strany očekávat jistou reakci. Podle názoru Soudu měly tak inkriminované výrazy základ v politickém sporu týkajícím se novinářova hodnocení způsobu výkonu moci stěžovatelem, které nepřekročily přijatelnou míru svobody projevu.

425 *Lingens v. Rakousko*, rozsudek z 8. července 1986, Série A č. 103, odst. 42.

426 *Oberschlick v. Rakousko*, rozsudek z 1. července 1997, Série A č. 204, odst. 29.

427 *Incal v. Turecko*, rozsudek z 9. června 1998, Sbírka 1998-IV, odst. 54.

428 *Dalban v. Rumunsko*, rozsudek z 28. září 1999, Sborník 1999-VI, odst. 49.

Článek 10 Úmluvy je jedním z těch, o který poměrně často opírají své stížnosti právnické osoby. Jako příklad lze uvést věc *Hachette Filipacchi Associés v. Francie*,⁴²⁹ v níž společnost vydávající francouzský týdeník Paris Match napadala své odsouzení, pod sankcí pokuty, k tomu, aby uveřejnila oznámení, že otiskla fotografii zavražděného prefekta Erignaca bez souhlasu jeho rodiny. Soud kromě jiného uvedl, že některé události v životě rodiny z pohledu článku 8 Úmluvy musí být předmětem obzvláště pozorné ochrany. Smrt blízkého a truchlení, jež ji doprovází, příčiny intenzivního zármutku, někdy vedou orgány k zavedení nezbytných opatření k respektování soukromého a rodinného života dotčených osob.⁴³⁰ Poznamenal, že sporná fotografie byla uveřejněna v časopise jen třináct dnů po vraždě a deset dnů po pohřbu prefekta Erignaca. Podle jeho názoru utrpení blízkých oběti mělo vést novináře k obezřetnosti a opatrnosti, když smrt nastala za násilných a pro rodinu oběti traumatických okolností. Rodina oběti se navíc vysloveně ohradila vůči zveřejnění fotografie. Toto uveřejnění v časopise s velice rozsáhlou distribucí rozjitřilo trauma, jež blízcí oběti zakusili v době po vraždě. Ti se tedy mohli oprávněně domnívat, že bylo zasaženo do jejich práva na respektování soukromého života.

Za daných okolností se Soud domníval, že nařízení uveřejnit oznámení, pokud jde o jeho podstatu i o jeho obsah, představovalo sankci omezující výkon práv společnosti stěžovatele v nejnižší možné míře z pohledu škály sankcí, jež se dle vnitrostátního práva nabízely. K porušení článku 10 Úmluvy proto nedošlo.

Jinou stížností podanou obchodní společností na porušení tohoto ustanovení byla věc *Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft m.b.H. č. 3 v. Rakousko*⁴³¹ či *Kobenter a Standard Verlags GmbH v. Rakousko*.⁴³²

C. Práva spojená s politickým životem

C. 1 Svoboda shromažďování a sdružování – článek 11 Úmluvy

„1. Každý má právo na svobodu shromažďování a na svobodu sdružování se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich.

2. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon, a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Tento článek

⁴²⁹ Rozsudek ze 14. června 2007, nepublikován.

⁴³⁰ *Mutatis mutandis*, *Editions Plon v. Francie*, rozsudek z 18. května 2004, Sborník 2004-IV, odst. 47.

⁴³¹ Rozsudek z 13. prosince 2005, nepublikován.

⁴³² Rozsudek z 2. listopadu 2006, nepublikován.

nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv příslušníky ozbrojených sil, policie a státní správy.“

C. 1. 1 Svoboda pokojného shromažďování

Shromažďování musí mít pokojnou formu. Pojem „pokojný“ vykládá Soud restriktivně. Vyžadování předběžného souhlasu státního orgánu není v rozporu s ustanovením článku 11 Úmluvy, pokud má upozornit státní orgány, aby mohly bdít nad řádným průběhem shromáždění.

Přes sporadičnost stížností, podaných na porušování svobody pokojného shromažďování, měl Soud příležitost zabývat se velmi zajímavou věcí, v níž šlo o vyvažování svobody shromažďování na hřbitově s právem projevat náboženské vyznání nerušenou návštěvou hřbitova.⁴³³ Stěžovatelem byl poslanec za Zelené, jenž ohlásil spolkovému policejnímu ředitelství v Salcburku, že na svátek Všech svatých hodlá po celé dopoledne konat shromáždění na salzburském ústředním hřbitově. Připustil, že shromáždění tak bude probíhat na stejném místě jako shromáždění sdružení „Kameradschaft IV“ na uctění členů SS padlých za války. Stěžovatel očekával asi šest účastníků svého shromáždění, kteří by drželi nápisy připomínající židovské oběti nebo by je měli připevněny na šatech způsobem, který by nenarušil pietu místa a veřejný pořádek. Přes tato ujišťování bylo shromáždění policejním ředitelstvím zakázáno s tím, že by narušovalo veřejný pořádek a bezpečnost. Policejní ředitelství navíc uvedlo, že podobné shromáždění na tomtéž místě ohlásil i jiný poslanec Zelených, jenž ovšem nezaručil, že nedojde k narušení shromáždění Kameradschaft IV. Toto sdružení je registrovaným sdružením, každoročně pořádá pamětní setkání o svátku Všech svatých, jež z důvodu své povahy veřejného obřadu nevyžaduje podle zákona o shromažďování státní povolení. Pokud by bylo povoleno shromáždění svolávané stěžovatelem, mohlo by dojít k narušení shromáždění Kameradschaft IV, stejně jako k narušení jiných pietních shromáždění, tedy k situaci podobné neúnosné provokaci vyjadřující neúctu k vojákům padlým v obou světových válkách.

Stěžovatel před Soudem namítal, že zákazem shromáždění na připomínku židovských obětí porušily rakouské orgány jeho svobodu shromažďování ve smyslu článku 11 Úmluvy.

Soud jasně vymezil, že v daném případě se jednalo o rozpor mezi stěžovatelovou svobodou pokojného shromažďování proti právu jiného sdružení na ochranu před rušením a proti právu návštěvníků hřbitova projevat své náboženské vyznání.⁴³⁴ Při výkladu svobody pokojného shromažďování Soud znovu zdůraznil, že zahrnuje

433 *Öllinger v. Rakousko*, rozsudek z 29. června 2006, nepublikován.

434 Odst. 34 rozsudku.

pozitivní a negativní závazek smluvního státu.⁴³⁵ Soud dále připomněl, že z článku 9 Úmluvy vyplývá také povinnost státu chránit svobodu projevoování náboženského vyznání proti aktivitám ostatních osob, jež by ji omezovaly.⁴³⁶ Při zvažování všech těchto skutečností Soud shledal, že stěžovatelem svolávané shromáždění bylo skutečně zamýšleno jako protidemonstrace namířená proti shromáždění Kameradschaft IV, tedy organizace složené z bývalých členů SS, přičemž souběh místa a času obou shromáždění byl součástí poselství, které chtěl přinést. Zakázání takové protidemonstrace bylo nicméně opatřením velmi hlubokého dopadu, přičemž samotná ochrana shromáždění členů Kameradschaft IV by nebyla dostatečným ospravedlněním pro takový zásah. Soud se dále zabýval otázkou, zda byla dostatečným ospravedlněním snaha rakouských úřadů zabránit nepokojům, které by narušily pokojnou atmosféru na hřbitově o svátku Všech svatých. Podle jeho názoru však bylo použité opatření tomuto cíli nepřiměřené, neboť shromáždění nebylo namířeno proti návštěvníkům hřbitova a jejich náboženským projevům, stěžovatel očekával pouze malý počet účastníků a ti chtěli své názory vyjadřovat pokojnými prostředky. Shromáždění tedy nemohlo podstatně zasáhnout pocity návštěvníků hřbitova. Soud proto nesdílel přesvědčení rakouských úřadů o tom, že nebylo možno zabezpečit souběžné konání obou shromáždění při zajištění jejich pokojnosti alternativními způsoby, jako je přítomnost policie oddělující oba tábory. Vnitrostátními orgány mělo být ovšem také přihlédnuto k tomu, že stěžovatel coby poslanec chtěl vyjádřit svůj názor na záležitost veřejného zájmu formou protestu proti shromáždění Kameradschaft IV. Vnitrostátním orgánům se tak nepodařilo najít poctivou rovnováhu mezi rozpornými zájmy a dopustily se porušení článku 11 Úmluvy.

C. 1. 2 Svoboda sdružování

Pojem „sdružení“ je autonomní: jeho význam v národním právu má pouze relativní hodnotu a je pouhým výchozím bodem pro Soud při projednávání stížností na porušení článku 11 Úmluvy.⁴³⁷

Právo sdružování se týká jednak zakládání spolků a jiných organizací a účasti v nich, jednak odborových organizací a jejich členství v nich.

Existence odborových organizací je výslovně uznána v člancích 3 a 5 Úmluvy MOP č. 87, jejíž ustanovení byla zohledňována orgány Úmluvy při projednávání stíž-

435 *Stankov a Sjednocená makedonská organizace Ilinden v. Bulharsko*, viz výše, odst. 87; *Plattform „Ärzte für das Leben“ v. Rakousko*, rozsudek z 21. června 1998, Série A č. 139, odst. 32; *Scharsach a News Verlagsgesellschaft v. Rakousko*, rozsudek z 13. listopadu 2003, Sborník 2003-XI, odst. 30.

436 *Otto-Preminger-Institut v. Rakousko*, viz výše, odst. 49.

437 *Schneider v. Lucembursko*, rozsudek z 10. července 2007, nepublikován.

ností.⁴³⁸ *Prima facie* odborové organizace požívají svobodu vytvářet si svá vlastní pravidla o členství v nich, včetně administrativních otázek. Stejně tak jako zaměstnanec nebo pracovník má mít právo svobodně se rozhodnout, zda vstoupí do odborové organizace, aniž by byl sankcionován nebo podroben omezením,⁴³⁹ tak odborová organizace by měla mít podobnou svobodu při výběru svých členů. Článek 11 Úmluvy nelze vykládat tak, že ukládá závazek odborovým organizacím a sdružením přijmout každého, kdo si přeje být jejím členem. Pro srovnání, např. náboženské společnosti nebo politické strany mohou obecně upravovat své členství, aby tak přijaly pouze ty, kdo sdílí jejich víru nebo ideály. Podobně právo připojit se k organizaci „pro ochranu svých zájmů“ nelze vykládat jako právo stát se členem organizace bez ohledu na její pravidla: ve výkonu svých práv podle článku 11 odst. 1 musí zůstat svoboda rozhodnout, ve shodě s pravidly sdružení, otázky týkající se přijetí a vyloučení ze sdružení.⁴⁴⁰

Tato základní premisa platí tam, kde je sdružení nebo odborová organizace soukromou a nezávislou institucí a není napojena na stát a jednájí v širším smyslu za něj, třeba tím, že by pomáhala zajistit požívání práv a svobod.⁴⁴¹

Vyloučení člena odborové organizace se týkala stížnost *Spojené sdružení údržbářů lokomotiv a hasičů v. Spojené království*,⁴⁴² v níž stěžovatelkou byla odborová organizace, zastupující zejména řidiče vlaků drah Spojeného království. Ta vyloučila jednoho ze svých členů kvůli jeho politickým názorům, které nebyly v souladu s pravidly organizace. Dotčený člen se však obrátil s žalobou na pracovní soud a proces vyhrál. Stěžovatelka pak byla nucena ho přijmout zpět do svých řad.

Soud dospěl k závěru, že není přesvědčen o tom, že opatření spočívající ve vyloučení zasáhlo významně do výkonu svobody projevu dotčeného člena nebo jeho svobody vykonávat politickou činnost. Není ani zřejmé, že by utrpěl nějakou konkrétní újmu kromě ztráty členství ve sdružení. Jelikož nebyl vázán smlouvou, podle které by nemohl být zaměstnán v určitém podniku, pokud není členem

438 *Wilson a Národní unie žurnalistů a ostatní v. Spojené království*, rozsudek z 2. července 2002, Sborník 2002-V, odst. 34.

439 *Young, James and Webster v. Spojené království*, rozsudek z 13. srpna 1981, Série A č. 44.

440 Stížnost č. 10550/83, rozhodnutí z 13. května 1985, D. R. 42, str. 178; článek 5 Evropské sociální charty a závěry Evropského výboru pro sociální práva.

441 *Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen v. Dánsko*, rozsudek ze 7. prosince 1976, Série A č. 23, odst. 50; *Costello-Roberts v. Spojené království*, rozsudek z 25. března 1993, Série A č. 247-C, odst. 26-27, kde je stát odpovědný za fungování vzdělávání po celém území, ať už prostřednictvím škol státních, nebo soukromých, odst. 26-27; nebo, *mutatis mutandis*, organizační systémy pro řemesla a profese, kde je členství povinné nebo vysoce regulované, např. veřejné instituce, které nespádají pod rámec článku 11 odst. 1 vůbec; *Sigurdur A. Sigurjónsson v. Island*, rozsudek z 30. června 1993, Série A č. 264, odst. 31.

442 Rozsudek z 27. února 2007, nepublikován.

odborové organizace, nevznikla mu žádná újma, pokud jde o zdroj obživy nebo pracovní podmínky. Soud zohlednil skutečnost, že členství v odborové organizaci je díky historickému pozadí odborových organizací často považováno za základní záruku ochrany pracovníka proti zneužití ze strany zaměstnavatele a má určité pochopení pro názor, že každý pracovník by měl mít možnost vstoupit do odborové organizace (kromě výjimek stanovených v druhém odstavci článku 11). Jak však bylo uvedeno stěžovatelkou, ta zastupuje všechny pracovníky v kolektivním vyjednávání a nic nenasvědčuje tomu, že v daném případě byl její člen ohrožen nebo nechráněn proti svévolnému nebo nezákonnému jednání ze strany jeho zaměstnavatele. O to větší váhu má právo stěžovatelky vybírat si své členy. Soud podotkl, že z historického hlediska byly odborové organizace ve Spojeném království a všude jinde v Evropě spojeny s politickými stranami nebo hnutími, zejména levicovými. Nejsou to seskupení věnující se politicky neutrálním aspektům blaha svých členů, ale jsou často ideologické, pevně se držící svých názorů na sociální a politické záležitosti. Soud nenašel nic, co by naznačovalo, že se stěžovatelka mylila ve svých závěrech, že politické hodnoty a ideály jejího člena byly v zásadním rozporu s jejími vlastními politickými hodnotami a ideály. Nic též nenaznačovalo, že měla veřejnou povinnost nebo že jí byla přiznána veřejná úloha nebo že využila výhody státního financování, aby mohlo být rozumně požadováno, aby přijala členy k naplnění širších cílů. Soud uzavřel, že došlo porušení článku 11 Úmluvy.

Právo sdružování se jistě týká i zakládání politických stran. Jednou z poměrně čerstvých stížností, kterými se Soud zabýval, byla věc *Tsonev v. Bulharsko*, v níž stěžovatel napadal skutečnost, že bulharské soudy odmítly zaregistrovat Komunistickou stranu Bulharska,⁴⁴³ kterou založil spolu s dalšími 49 členy. Poté, co Soud konstatoval, že došlo k zásahu do stěžovatelových práv, že zásah měl zákonný podklad a sledoval legitimní cíl spočívající v ochraně práv a svobody druhých a národní bezpečnosti, zabýval se otázkou, zda byl též „nezbytný v demokratické společnosti“, jak to ukládá druhý odstavec článku 11 Úmluvy. Na úvod připomněl principy vyplývající z jeho vlastní judikatury. Především politické strany hrají zásadní roli v zajišťování plurality a správného fungování demokracie.⁴⁴⁴ Vzhledem k tomu, že realizace principu pluralismu je nemožná bez toho, aniž by politická strana mohla volně vyjadřovat své myšlenky a názory, Soud již rovněž konstatoval, že ochrana názorů a svoboda projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy je jedním z cílů

443 Rozsudek z 13. dubna 2006, nepublikován.

444 *Sjednocená komunistická strana Turecka a další v. Turecko*, rozsudek z 30. listopadu 1998, Sbirka 1998-I, odst. 42-43; *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) a Ungureanu proti Rumunsku*, rozsudek z 3. února 2005, Sborník 2005-I (výňatky), odst. 44.

svobody sdružování.⁴⁴⁵ Tato spojitost hraje zásadní roli zejména v případech, kdy zásah ze strany státních orgánů vůči politické straně je, alespoň zčásti, reakcí na její postoje a stanoviska.⁴⁴⁶ Mimoto, politická strana smí usilovat o změnu právního a ústavního pořádku státu za předpokladu splnění dvou podmínek: jednak použité prostředky musí být po všech stránkách zákonné a demokratické, a jednak musí být navrhovaná změna sama o sobě slučitelná se základními principy demokracie.⁴⁴⁷ Vzhledem k zásadní roli, kterou hrají politické strany v řádně fungující demokracii, musí být výjimky uvedené v druhém odstavci článku 11 v případě politických stran vykládány restriktivně, když pouze přesvědčivé a závažné důvody mohou ospravedlnit omezení svobody sdružování.⁴⁴⁸ Při rozhodování, zda byla naplněna podmínka nezbytnosti ve smyslu článku 11 odst. 2 Úmluvy, mají smluvní strany pouze omezenou míru posuzovací volnosti, která jde ruku v ruce s pečlivým evropským dohledem, jenž pokrývá nejen zákony, ale i rozhodnutí, jež tyto zákony aplikují, a dokonce i ta, která byla vydána nezávislými soudy.⁴⁴⁹

Při přezkumu není úlohou Soudu nahradit svým názorem názor příslušných národních orgánů, ale z pohledu článku 11 přezkoumat rozhodnutí, které tyto orgány vynesly v rámci výkonu svojí diskrece. To neznamená, že se musí omezit pouze na zjištění, zdali žalovaný stát postupoval při výkonu své diskreční pravomoci rozumně, pečlivě a v dobré víře; napadené opatření musí prozkoumat ve světle případu jako celku a určit, jestli bylo toto opatření „přiměřené sledovaným cílům“ a zdali důvody, uváděné národními orgány pro ospravedlnění tohoto opatření, jsou „relevantní a dostatečné“. Aby mohl dojít k tomuto závěru, musí se ujistit, že národní orgány aplikovaly standardy, které jsou v souladu s principy obsaženými v článku 11, a navíc, že svoje rozhodnutí opřely o přijatelné posouzení skutkového stavu.⁴⁵⁰

Při aplikaci shora uvedených principů na případ pana Tsoneva a maje na zřeteli všechny jemu předložené materiály, dokládající konkrétní okolnosti, za kterých byla registrace politické strany odmítnuta, došel Soud k závěru, že důvody, kterých se státní orgány dovolávaly při zamítnutí registrace, nebyly relevantní a dostatečné. Zásah do stěžovatelovy svobody sdružování nebylo proto možno považovat za nezbytný v demokratické společnosti.

445 *Gorzelik a další v. Polsko*, viz výše, odst. 91.

446 *Stankov a Sjedinená makedonská organizace Ilinden v. Bulharsko*, rozsudek z 2. října 2001, Sborník 2001-IX, odst. 85 *in fine*.

447 *Yazar a další v. Turecko*, rozsudek z 9. dubna 2002, Sborník 2002-II, odst. 49; *Refah Partisi (Strana prosperity) v. Turecko*, rozsudek z 13. února 2003, Sborník 2003-II, odst. 98.

448 *Strana svobody a demokracie (ÖZDEP) v. Turecko*, rozsudek z 8. prosince 1999, Sborník 1999-VII, odst. 44.

449 *Sidiropoulos a další v. Řecko*, rozsudek z 10. července 1998, Sbirka 1998-IV, odst. 40.

450 *Sidiropoulos a další v. Řecko*, viz výše, odst. 40; *Sjedinená komunistická strana Turecka v. Turecko*, viz výše, odst. 47; *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) a Ungureanu v. Rumunsko*, viz výše, odst. 49.

C. 2 Právo na svobodné volby – článek 3 Protokolu č. 1

„Vysoké smluvní strany se zavazují konat v rozumných intervalech svobodné volby s tajným hlasováním za podmínek, které zajistí svobodné vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárského sboru.“

Právo volit a zúčastnit se voleb jako kandidát je jistě důležitým prvkem demokratické společnosti, není však absolutní povahy. Jednotlivé smluvní státy prostřednictvím svých zákonů mohou tato práva doplnit o podmínky, se kterými ustanovení článku 3 Protokolu č. 1 v zásadě počítá. Státy nejsou povinny zavést nějaký konkrétní volební systém: poměrný či většinový. V rozsudku *Py v. Francie* Soud konstatoval, že „pravidla v této oblasti se liší v závislosti na historických a politických faktorech specifických pro každý stát; velká pestrost situací upravených ve volebním zákonodárství početných členských států Rady Evropy ukazuje pestrost možných řešení. Při uplatňování článku 3 Protokolu č. 1 tak musí být každé volební zákonodárství posuzováno ve světle politického vývoje dotyčné země, takže řešení, jež by byla nepřijatelná v kontextu jednoho systému, mohou být ospravedlnitelná v kontextu jiného tak dlouho, pokud zvolený systém vytváří podmínky, které zaručí ‚svobodné vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárského sboru‘.“⁴⁵¹

V konečném důsledku je však vždy na Soudu, aby posoudil, zda byly podmínky stanovené článkem 3 dodrženy.

Ve věci *Yumak a Sadak v. Turecko* stěžovatelé napadali desetiprocentní uzavírací klauzuli, která podle jejich názoru na celostátní úrovni představovala porušení článku 3 Protokolu č. 1.

Soud připomněl, že v oblasti stanovení výše uzavíracích klauzulí orgány aplikující Úmluvu vždy přiznávaly státům značný prostor pro uvážení. Soud musel posoudit, zda tato opatření zabudovaná v systému neomezila dané právo natolik, že by byla ohrožena sama jejich podstata; zda jsou přijata ve snaze prosadit legitimní účel a nejsou nepřiměřená. I tato opatření tak musejí odrážet snahu o zachování integrity a efektivitu volební procedury směřující k rozpoznání vůle lidu prostřednictvím všeobecného volebního práva, a nikoli této snaze zabránit.⁴⁵² Jakákoli odchylka od všeobecnosti volebního práva podkopává demokratickou legitimitu taktó zvoleného zákonodárského sboru a vyloučení některé skupiny obyvatel tak musí být souladné se základními principy článku 3 Protokolu č. 1.⁴⁵³

451 Rozsudek z 11. ledna 2005, Sborník 2005-I, odst. 61.

452 Stížnost č. 31981/96, rozhodnutí ze 7. září 1999, Sborník 1999-VI.

453 *Aziz v. Kypr*, rozsudek z 22. června 2004, Sborník 2004-V.

Poté, co je vůle lidu takto vyslovena, nesmějí už žádné následné změny volebního systému tuto volbu měnit či zpochybňovat, leda v zájmu zachrany demokratického řádu.⁴⁵⁴

Při aplikaci těchto principů na případ stěžovatelů Soud shledal, že i přes značnou výši uzavírací klauzule turecké orgány nepřekročily svůj široký prostor pro uvážení daný v článku 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Volební právo odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody projednával Soud ve věci *Hirst v. Spojené království* č. 2.⁴⁵⁵ Ve svém rozsudku připomněl, že v minulosti připouštěla judikatura orgánů Úmluvy různá omezení postihující odsouzené jedince. V několika starších případech měla bývalá Komise pro lidská práva za to, že zákonodárce mohl odejmout politická práva osobám odsouzeným za zneužití práva účastnit se veřejného života spáchaného v době druhé světové války, či jedinci, který byl odsouzen k osmi měsícům vězení za odmítnutí nastoupit vojenskou službu.⁴⁵⁶ Dále, ve věci *Patrick Holland proti Irsku*⁴⁵⁷ šlo o stěžovatele, který byl odsouzen k sedmi letům odnětí svobody za držení výbušnin a byl fakticky zbaven volebního práva, protože žádné ustanovení vězňům neumožňovalo hlasovat ve vězení; bývalá Komise mínila, že takové přerušení výkonu volebního práva nebylo na překážku svobodnému vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárského sboru a že za daných okolností nebylo svévolné. Sám Soud odmítl námitku týkající se nemožnosti volit, která postihla poslance, jenž byl odsouzen k zákazu výkonu veřejných funkcí po dobu dvou let, uložené mu soudcem jako vedlejší trest k tříletému odnětí svobody za daňovou trestnou činnost.⁴⁵⁸

Soud v případě pana Hirsta znovu připomněl, že míra uvážení státu je sice široká, ale není neomezená. I když zákon z roku 2000 umožňující volit osobám nacházejícím se ve vazbě přinesl jisté zlepšení, zákon z roku 1983 zůstal nástrojem bez jakékoliv schopnosti rozlišovat ve velkém množství osob, které postihuje. Jeho ustanovení ukládají globální omezení všem odsouzeným ve výkonu trestu, a to automaticky, bez ohledu na délku trestu, povahu a závažnost spáchaného trestného činu či osobní situaci vězňů. Takové obecné omezení práva zaručeného Úmluvou a majícího rozhodující význam podle názoru Soudu překročilo míru uvážení, a není slučitelné s článkem 3 Protokolu č. 1.

454 *Lykourazos v. Řecko*, rozsudek z 15. června 2006, nepublikován.

455 Rozsudek z 6. října 2005, Sborník 2005-IX.

456 Stížnost č. 6573/74, rozhodnutí z 19. prosince 1974, D. R. 1, str. 88; stížnost č. 9914/82, rozhodnutí ze 4. července 1983, D. R. 33, str. 244.

457 Stížnost č. 24827/94, rozhodnutí ze 14. dubna 1998, nepublikováno.

458 Stížnost č. 58540/00, rozhodnutí z 28. ledna 2003, nepublikováno.

3. Práva majetková

Ochrana vlastnictví – článek 1 Protokolu č. 1

„Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.

Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.“

Podstatou tohoto ustanovení je ochraňovat výkon vlastnického práva, a to jak pozitivní právo pokojně majetek užívat, tak negativní právo jednotlivce jeho majetku za náhradu zbavit.

Pojem „majetku“ uvedený v článku 1 Protokolu č. 1 má autonomní dosah, který se rozhodně neomezuje na vlastnictví hmotného majetku: některá jiná práva a zájmy představující aktiva mohou být také považována za „vlastnická práva“, a tedy za „majetek“ pro účely tohoto ustanovení.⁴⁵⁹ Článek 1 Protokolu č. 1 obsahuje tři různé normy:⁴⁶⁰ první, jež je vyjádřena v první větě prvního odstavce a má všeobecný charakter, vyslovuje princip respektování vlastnictví; druhá, figurující v druhé větě téhož odstavce, se týká zbavení majetku a podrobuje jej určitým podmínkám; pokud jde o třetí, obsaženou v druhém odstavci, ta přiznává smluvním státům právo, mezi jiným, upravit užívání majetku v souladu s obecným zájmem. Druhá a třetí norma, které se vztahují na konkrétní případy zásahu do vlastnictví, musejí být interpretovány ve světle principu zakotveného v první normě.⁴⁶¹

Majetkové právo musí být chráněno účinným způsobem. Každý zásah státního orgánu do výkonu tohoto práva musí mít zákonný podklad: druhá věta prvního odstavce článku 1 Protokolu č. 1 dovoluje zbavení majetku pouze „za podmínek, které stanoví zákon“; druhý odstavec přiznává státům právo upravit užívání majetku tím, že budou „přijímat zákony“. Navíc výsadní postavení práva, jeden ze základních principů demokratické společnosti, je vlastní všem člankům Úmluvy⁴⁶² a implikuje pro stát nebo státní orgán, aby se podrobil rozsudku, který je vůči němu vynesen.⁴⁶³

459 Např. *Gasus Dosier- und Fördertechnik GmbH v. Nizozemí*, rozsudek z 23. února 1995, Série A č. 306-B, odst. 53.

460 *James a další v. Spojené království*, rozsudek z 21. února 1986, Série A č. 98, odst. 37.

461 *Iatridis v. Řecko*, rozsudek z 25. března 1999, Sborník 1999-II, odst. 55; *Immobiliare Saffi v. Itálie*, rozsudek z 28. července 1999, Sborník 1999-V, odst. 44.

462 *Amuur v. Francie*, rozsudek z 25. června 1996, Sbirka 1996-III.

463 *Hornsby v. Řecko*, rozsudek z 19. března 1997, Sbirka 1997-II, odst. 41.

K pojmu zákonnosti zásahu do majetkových práv se Soud vyjádřil například ve věci *Špaček v. Česká republika*.⁴⁶⁴ Judikoval, že zákon ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 představuje jak psané právo, tak judikaturu vnitrostátních soudních orgánů. Musí být přístupný a předvídatelný.⁴⁶⁵ Český případ se týkal „zákonnosti“ placení dodatečně doměřené důchodové daně. Soud ve svém rozsudku uvedl, že v letech 1991 až 1995 bylo placení daní obchodními společnostmi stanoveno zákonem č. 157/1989 Sb., o důchodové dani, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon a následná pozměňovací legislativa byly publikovány ve Sbírce zákonů. Konstatoval, že povinnost podnikatelů vést účetnictví dle účetních zásad byla uložena § 25 zákona o soukromém podnikání občanů, které sice nespécifikovalo státní orgán, který měl stanovit účetní zásady, ani zákonnou formu, v níž měly být přijaty, Soudu však stačilo všeobecné zmocnění pro ministerstvo financí k úpravě účetnictví. Připomněl, že pojem „zákon“ musí být chápán v materiálním, a nikoli formálním smyslu.⁴⁶⁶ Připomenul, že Úmluva neobsahuje žádné specifické požadavky, pokud jde o stupeň zveřejnění, jaký musí být dán určitému právnímu ustanovení. Nebylo úkolem Soudu rozhodnout, zda byl způsob uveřejnění daňových a účetních zásad slučitelný s požadavky českého práva. Jeho úloha se omezovala na posouzení, zda metody aplikované smluvním státem jsou v souladu s Úmluvou. Soud poznamenal, že podle vlády byl Finanční zpravodaj, ve kterém byly jak Postup, tak Zásady publikovány, vytvořen s cílem informovat veřejnost o opatřeních přijatých ministerstvem financí. Byl určen pro veřejnost a v dané době byl distribuován, stejně jako Sbíрка zákonů, předplatitelům a prodáván v prodejních místech SEVT. Zákon o Sbírce zákonů nevyžadoval uveřejnění takových opatření ve Sbírce samotné, vzhledem k mlčení, jaké v této věci zachovalo zmocňující zákonné ustanovení, tedy § 25 zákona o soukromém podnikání občanů.

Soud konečně připomněl, že v roce 1991 předchůdce stěžovatelské společnosti aplikoval účetní zásady obsažené v Zásadách, které byly publikovány ve Finančním zpravodaji. Domníval se proto – i za předpokladu, že Zásady a Postup publikované ve Finančním zpravodaji nebyly obecně závaznými právními předpisy, zavazujícími občany a právnické osoby všeobecně ve smyslu tehdy platného vnitrostátního práva – že předchůdce stěžovatelské společnosti přijal Finanční zpravodaj jako oficiální veřejný zdroj závazných předpisů a řídil se jím při vedení účetnictví v souladu s účetními zásadami, podle § 25 zákona o soukromém podnikání občanů. Soud byl toho názoru, že v době, kdy společnost přecházela od jednoduchého k podvojnému účet-

464 Rozsudek z 9. listopadu 1999, nepublikován.

465 *Cantoni v. Itálie*, rozsudek z 15. listopadu 1996, Sbírka 1996-V, odst. 29; *S. W. a C. R. v. Spojené království*, rozsudky z 22. listopadu 1995, Série A č. 335-B a 335-C, odst. 35 a 33.

466 *Huwig v. Francie*, *Kruslin v. Francie*, rozsudky z 24. dubna 1990, Série A č. 176-A a 176-B, odst. 29 a 28.

nictví, předchůdce stěžovatelské společnosti věděl o způsobu, jakým ministerstvo financí publikovalo účetní zásady a mohl si snadno vyhledat informace o všech možných přechodných ustanoveních, v případě nutnosti za pomoci odborníků. Soud proto shledal, že Postup byl přiměřeně dostupný a předvídatelný, a dospěl k závěru, že inkriminované zasahování mělo v českém právu dostatečný zákonný podklad na to, aby vyhovělo požadavkům druhého odstavce článku 1 Protokolu č. 1.

Od roku 1999 měl Soud příležitost vyjádřit se k velkému množství stížností, v nichž jak fyzické, tak právnické osoby namítaly zásah do svých vlastnických práv. Velký senát se ještě jednou – po vydání rozhodnutí ve věcech *Malhous v. Česká republika*,⁴⁶⁷ *Gratzinger a Gratzingerová v. Česká republika*⁴⁶⁸ a *Polacek a Polacková*⁴⁶⁹ vyjádřil k otázce českých, resp. slovenských restitucí, a to ve věci *Kopecký v. Slovensko*,⁴⁷⁰ v níž rekapituloval relevantní zásady týkající se článku 1 Protokolu č. 1:

1. Zbavení vlastnického práva je jednorázovým aktem, který nevytváří pokračující situaci „zbavení práva“.⁴⁷¹

2. Článek 1 Protokolu č. 1 nezaručuje právo na nabytí majetku.⁴⁷²

3. Stěžovatel může namítat porušení článku 1 Protokolu č. 1 pouze tehdy, vztahují-li se inkriminovaná rozhodnutí k „majetku“ ve smyslu tohoto ustanovení. Pojem „majetek“ zahrnuje jak existující majetek, tak majetkové hodnoty, včetně pohledávek, o nichž stěžovatel může tvrdit, že má přinejmenším „legitimní naději“ na získání skutečného vlastnického práva. Naproti tomu za „majetek“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 nelze považovat naději, že bude uznáno původní vlastnické právo, které nemohlo být účinně vykonáváno; totéž platí o podmíněně pohledávce, jež zanikla z důvodu nesplnění podmínky.⁴⁷³

4. Článek 1 Protokolu č. 1 nemůže být vykládán tak, že smluvním státům ukládá obecnou povinnost přistoupit k restituci majetku, který byl do jejich vlastnictví převeden před ratifikací Úmluvy. Rovněž nijak neomezuje jejich svobodu stanovit pole působnosti restitučních zákonů a podmínky, za kterých lze majetek vrátit osobám, které ho byly zbaveny.⁴⁷⁴ Smluvní státy pak zejména disponují širokou mírou uvážení, pokud jde o možnost vyloučit z práva na restituci některé kategorie

467 Rozhodnutí z 13. prosince 2000, Sborník 2000-XII.

468 Rozhodnutí z 10. července 2002, Sborník 2002-VII.

469 Rozhodnutí z 10. července 2002, nepublikováno.

470 Rozsudek z 28. září 2004, Sborník 2004-IX.

471 *Malhous v. Česká republika*, viz výše.

472 *Van der Musselle v. Belgie*, rozsudek z 23. listopadu 1983, Série A č. 70; stížnost č. 48321/99, rozhodnutí z 23. ledna 2002, Sborník 2002-II.

473 *Kníže Hans-Adam II. Lichtenštejnský v. Německo*, rozsudek z 12. července 2001, Sborník 2001-VIII; *Gratzinger a Gratzingerová v. Česká republika*, viz výše.

474 *Jantner v. Slovensko*, rozsudek ze 4. března 2003, nepublikován.

bývalých vlastníků. Žádosti osob, které spadají do takové kategorie, potom nemohou zakládat „legitimní naději“ chráněnou článkem 1 Protokolu č. 1. Pokud ovšem smluvní stát, poté, co ratifikoval Úmluvu i Protokol č. 1, přijme legislativu umožňující celkovou či částečnou restituci majetku zkonfiskovaného za předchozího režimu, lze takovou legislativu vykládat tak, že dává vzniknout novému vlastnickému právu chráněnému čl. 1 Protokolu č. 1 ve prospěch osob, které splňují restituční podmínky. Stejný princip lze aplikovat ve vztahu k ustanovením o restituci či odškodnění obsaženým v zákonech přijatých před ratifikací Úmluvy, pokud tyto zákony zůstávají v platnosti i po ratifikaci Protokolu č. 1.⁴⁷⁵

Velký senát se koncentroval na otázku, zda měl stěžovatel „legitimní naději“ na uspokojení svého restitučního požadavku vydání zlatých mincí, které byly jeho otci v minulosti odňaty. Uzavřel, že jeho judikatura nepokládá existenci „skutečného sporu“ či „hájitelného nároku“ za kritérium umožňující posoudit existenci „legitimní naděje“ chráněné článkem 1 Protokolu č. 1. Vyjádřil názor, že pokud má dotčený majetkový zájem povahu pohledávky, lze jej za majetkovou hodnotu považovat pouze tehdy, má-li dostatečný základ ve vnitrostátním právu, tj. je-li např. potvrzován ustálenou judikaturou soudů. Podstatnou otázkou pro Soud bylo, zda ve slovenském právu, jak jej interpretují soudy, existoval dostatečný právní základ pro to, aby bylo možné stěžovatelu pohledávku pro účely článku 1 Protokolu č. 1 považovat za „majetkovou hodnotu“. Sporným bodem bylo, zda bylo možné mít za to, že stěžovatel splnil podmínku stanovenou § 5 odst. 1 zákona o mimosoudních rehabilitacích, totiž povinnost označit, kde se požadovaný majetek nacházel. Stěžovatel tvrdil, že se této povinnosti zhostil, když uvedl, kdy byly mince převedeny na stát a kam byly uloženy, neboť kompetentní orgány nebyly schopny vysvětlit, co se s nimi později stalo. Krajský soud v Bratislavě a Nejvyšší soud konstatovaly, že uvedené zákonné ustanovení ukládá povinnost označit, kde se žádaný majetek nacházel ke dni 1. dubna 1991, kdy nabyl účinnosti zákon č. 87/1991 Sb. Nejvyšší soud navíc uvedl, že žádost o restituci movitých věcí se může týkat pouze těch věcí, které byly státem skutečně zkonfiskovány, nikoliv jiných věcí stejného druhu. Tyto soudy dospěly k závěru, že důkazy, které stěžovatel předložil a které shromáždil sám krajský soud, dostatečně neprokazovaly, že v roce 1991 ministerstvo vnitra stále vlastnilo mince zkonfiskované stěžovatelu otci v roce 1958.

Na základě informací, které měl k dispozici, a v rámci své omezené možnosti přezkoumávat skutková či právní pochybení vnitrostátních soudů,⁴⁷⁶ se Soud nedomníval, že by krajský soud a Nejvyšší soud rozhodovaly o stěžovatelově restituční

475 *Broniowski v. Polsko*, rozsudek z 22. června 2004, Sborník 2004-V.

476 *García Ruiz v. Španělsko*, rozsudek z 21. ledna 1999, Sborník 1999-I; *Kopp v. Švýcarsko*, rozsudek z 25. března 1998, Sbirka 1998-II.

žádosti svévolně. Nic také nevede Soud k tomu, aby se odchýlil od závěrů těchto soudů o tom, že stěžovatel nesplnil jednu z podmínek stanovených restitučním zákonem. S ohledem na znění příslušných ustanovení zákona č. 87/1991 Sb., o mimo-soudních rehabilitacích, a na konkrétní okolnosti daného případu Soud připustil, že stěžovatel nemohl s určitostí vědět, zda splnil uvedenou podmínku stanovenou pro restituci sporných mincí, a že se tudíž nacházel v jiné situaci než stěžovatelé ve věci *Gratzinger a Gratzingerová v. Česká republika*, jejichž nároky se vymykaly působnosti zákona, neboť nebyli občany žalovaného státu. Tento rozdíl však nebyl podle názoru Soudu rozhodující, když stěžovatelova restituční pohledávka byla od počátku pohledávkou podmíněnou a otázka, zda splňoval zákonné požadavky, byla předmětem soudního řízení, ve kterém soudy nakonec rozhodly, že podmínky uvedené v zákoně nebyly v jeho případě splněny. Soud uzavřel, že v okamžiku, kdy stěžovatel podal svou restituční žalobu, jeho pohledávka nebyla natolik určitá, aby mohla být považována za „majetkovou hodnotu“ chráněnou článkem 1 Protokolu č. 1.

Dalším, pro Českou republiku zajímavým rozhodnutím byl rozsudek vynesený velkým senátem Soudu v červnu 2006 ve věci *Hutten-Czapská v. Polsko*, ve kterém si majitelka nájemního domu stěžovala na špatné fungování vnitrostátního zákonodárství, jež jí ukládalo vybírat jen tzv. regulované nájemné, tedy nájemné, které nebylo přiměřené nákladům na údržbu domu.⁴⁷⁷

Soud došel k závěru, že zásah do stěžovatelčiných práv nebyl v rozporu se zásadou zákonnosti. K otázce, zda polské orgány sledovaly „legitimní cíl v obecném zájmu“ Soud připustil, že za daných ekonomických a sociálních okolností projednávané věci sledovala stěžovatelkou napadená právní úprava legitimní cíl v obecném zájmu, jak to vyžaduje druhý odstavec článku 1 Protokolu č. 1.

Soud se posléze zabýval otázkou, zda polské orgány nalezly spravedlivou rovnováhu mezi obecným zájmem společnosti a stěžovatelčím právem na pokojné užívání majetku. Dovodil, že porušení vlastnického práva, jež paní Hutten-Czapská namítala, nebylo spojeno výlučně s výší nájemného, ale spíše spočívalo v souboru vadných ustanovení o určování výše nájemného a omezení práv vlastníků, pokud šlo o skončení nájmu, finančního břemene, které jim ukládal zákon, a v absenci zákonného mechanismu umožňujícího buď vyrovnat, nebo zmírnit ztráty utrpěné v souvislosti s údržbou majetku nebo obdržet na nezbytné opravy dotace od státu.

Soud též konstatoval, že stěžovatelka se svými nájemci nikdy neuzavřela svobodně sjednanou nájemní smlouvu, protože byty v jejím domě byly nájemcům spíše přiděleny státem. Za druhé, okolnosti projednávané věci se lišily od okolností ve věci *Spadea a Scalabrino v. Itálie*,⁴⁷⁸ kde sice stát dočasně pozastavil vyklizení bytů

477 Rozsudek z 19. června 2006, Sborník 2006-VIII.

478 Rozsudek z 28. září 1995, Série A č. 315-B.

v soukromém vlastnictví, pronajímatelům však zůstalo zachováno právo ukončovat nájem prostou výpovědí bez dalších omezení. Naproti tomu v projednávané věci polská právní úprava spojovala ukončení nájmu s řadou podmínek. Za třetí, ve věci *Mellacher a další v. Rakousko*⁴⁷⁹ sice vnitrostátní legislativa omezovala výši nájemného, jejich úroveň však nebyla nikdy stanovena pod úrovní nákladů na údržbu nemovitostí a majitelé mohli nájemné zvyšovat tak, aby pokryli náklady nezbytné na údržbu. Toto opatření umožnilo rakouským vlastníkům alespoň udržovat svůj majetek v řádném stavu, zatímco polský systém neupravoval a nadále neupravuje žádný mechanismus, který by vlastníkům umožňoval pobírat příspěvky či státní dotace na údržbu, což zákonitě vedlo k chýtrání majetku kvůli chybějícím investicím a modernizaci. Soud došel k závěru, že s ohledem na důsledky uplatňování právní úpravy regulace nájemného na práva stěžovatelky a dalších osob v průběhu celého relevantního období polský stát nenalezl nezbytnou spravedlivou rovnováhu mezi obecnými zájmy společnosti a ochranou vlastnického práva a porušil tak ustanovení článku 1 Protokolu č. 1. V rozsudku, jenž stvrdil smírné urovnání sporu paní Hutten-Czapské s polským státem, se vláda kromě jiného zavázala k přijetí obecných opatření k zajištění mechanismu ve vnitrostátním právním řádu pro zachování spravedlivé rovnováhy mezi zájmy vlastníků a obecným zájmem společnosti, v souladu s požadavky na ochranu vlastnického práva.⁴⁸⁰

Polský případ nebyl jediný případ regulovaného nájemného, kterým se Soud zabýval. K závěru, že stát porušil vlastnická práva zaručená článkem 1 Protokolu č. 1, došel Soud i v několika stížnostech proti Maltě.⁴⁸¹ Na projednání čekají i stížnosti proti České republice, v nichž Soud zvažuje aplikaci tzv. pilotního řízení.

4. Práva spojená s procesními zárukami

A. Právo na spravedlivé řízení – článek 6 Úmluvy

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého, nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti,

479 Rozsudek z 19. prosince 1989, Série A č. 169.

480 Rozsudek z 28. dubna 2008, dosud nepublikován.

481 *Ghigo v. Malta*, rozsudek z 26. září 2006, nepublikován; *Fleri Soler a Camilleri v. Malta*, rozsudek z 26. září 2006, nepublikován; *Edwards v. Malta*, rozsudek z 24. října 2006, nepublikován.

nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků, anebo v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

- a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;
- b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;
- c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;
- d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;
- e) mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.“

A. 1 Spory o občanská práva a závazky

Ustanovení článku 6 odst. 1 Úmluvy se aplikují na ta soudní řízení, jejichž předmětem je spor o práva a závazky občanského charakteru, zakotvené ve vnitrostátním právu.⁴⁸² Pojem „spor“ je třeba pojímat s ohledem na jeho obsahovou stránku. V řízení musí jít o spor skutečný a vážný, může v něm jít o právo jako takové i o způsob jeho uplatnění, řízení se může týkat jak skutkových okolností, tak právních otázek.⁴⁸³ Spor o občanská práva a závazky musí být předmětem celého řízení, jehož podstata je pro ně rozhodující.⁴⁸⁴

Z aplikace článku 6 odst. 1 Úmluvy jsou vyloučena **daňová řízení**,⁴⁸⁵ pokud v nich nejsou ukládány pokuty. Pak se však na dotčené řízení pohlíží z trestněprávního úhlu.⁴⁸⁶

482 *Masson a Van Zon v. Nizozemí*, rozsudek z 28. září 1995, Série A č. 327-A, odst. 44; *Acquaviva v. Francie*, rozsudek z 21. listopadu 1995, Série A č. 333-A, odst. 46; *Rolf Gustafsson v. Švédsko*, rozsudek z 1. července 1997, Sbirka 1997-IV, odst. 38.

483 *Le Compte v. Belgie*, rozsudek z 23. června 1981, Série A č. 43, odst. 45-51; *Bentham v. Nizozemí*, rozsudek z 23. října 1985, Série A č. 97, odst. 32; *Van Marle a další v. Nizozemí*, rozsudek z 26. června 1986, Série A č. 101, odst. 32.

484 *Zander v. Švédsko*, rozsudek z 25. listopadu 1993, Série A č. 279-B, odst. 22; *Anne-Marie Andersson v. Švédsko*, rozsudek z 27. srpna 1997, Sbirka 1997-IV, odst. 33; *Allan Jacobsson v. Švédsko*, rozsudek z 19. února 1998, Sbirka 1998-I, odst. 38.

485 *Ferrazzini v. Itálie*, rozsudek z 12. července 2001, Sborník 2001-VII.

486 *Janosevic v. Švédsko*, rozsudek z 23. července 2002, Sborník 2002-VII; *A. P., M. P. a T. P. v. Švýcarsko*, rozsudek z 27. srpna 1997, Sbirka 1997-V.

Pokud jde o disciplinární řízení a pracovněprávní spory státních zaměstnanců, judikatura Soudu prošla zásadním vývojem. Ve věci *Pellegrin v. Francie*⁴⁸⁷ byl zakotven tzv. funkcionální prvek pro stanovení, zda státní zaměstnanec vykonává činnost tak úzce spjatou s výkonem státní moci, že v soudním řízení proti jeho zaměstnavateli nebylo možno článek 6 aplikovat. V dubnu 2007 však velký senát Soudu v rozsudku ve věci *Vilho Eskelinen a ostatní v. Finsko* zásadně rozšířil aplikaci článku 6 Úmluvy i na spory vedené státními zaměstnanci. Napříště připadá výjimka z tohoto práva v úvahu, jen jsou-li současně splněny dvě podmínky, totiž, že právní řád dotčeného státu výslovně vylučuje přístup k soudu u příslušných pracovních míst nebo zaměstnaneckých kategorií a že vyloučení přístupu k soudu spočívá na objektivních důvodech souvisejících se zájmy státu.

Ustanovení článku 6 Úmluvy se nadále nevztahuje na řízení, v němž se rozhoduje o předběžných otázkách či předběžných opatřeních,⁴⁸⁸ nejsou-li v něm omezována dispoziční práva účastníka řízení s jeho majetkem.⁴⁸⁹

O občanských právech lze rozhodovat i v trestním řízení. Soud se touto otázkou zabýval hned několikrát a jeho pohled na věc doznal podstatného vývoje.⁴⁹⁰ V roce 2004 Soud přístup k dané otázce radikálně změnil, když v rozsudku ve věci *Perez v. Francie*⁴⁹¹ judikoval, že článek 6 odst. lze použít na řízení o trestním oznámení, v jehož rámci se uplatňuje občanskoprávní nárok, a to i v případě potenciálního občanskoprávního řízení. V této souvislosti je třeba zjistit, zda od uplatnění občanskoprávního nároku do skončení trestního řízení byla občanskoprávní část věci úzce spjata s průběhem trestního řízení, jinými slovy, zda trestní řízení podmiňuje občanskoprávní nárok.

487 Rozsudek z 8. prosince 1999, Sborník 1999-VIII.

488 Stížnost č. 39754/98, rozhodnutí z 13. ledna 2000, nepublikováno; stížnost č. 39843/98, rozhodnutí z 15. prosince 1998, nepublikováno; stížnost č. 39594/98, rozhodnutí z 29. února 2000, nepublikováno; stížnost č. 39754/98, rozhodnutí z 13. ledna 2000, nepublikováno; stížnost č. 23395/02, rozhodnutí z 10. dubna 2003, nepublikováno; stížnost č. 44734/98, rozhodnutí z 8. července 2004.

489 Stížnost č. 51591/99, rozhodnutí z 23. října 2001, nepublikováno; *Air Canada v. Spojené království*, rozsudek z 5. května 1995, Série A č. 316-A, odst. 15 a 56; *Zlinsat, spol. s r. o. v. Bulharsko*, rozsudek z 15. června 2006, odst. 72, nepublikován.

490 *Tomasi v. Francie*, rozsudek z 27. srpna 1992, Série A č. 241-A: aplikovatelnost vyplývající z kombinace vnitrostátního práva s přijetím prohlášení jednotlivce za poškozeného v trestním řízení; *Ait-Mouhoub v. Francie*, rozsudek z 28. října 1998, Sbirka 1998-VIII: potvrzení závěru z předchozího rozsudku; *Acquaviva v. Francie*, rozsudek z 21. listopadu 1995, Série A č. 333-A: návrh stěžovatelů na zahájení trestního stíhání, přijatý vyšetřujícím soudcem a nepochybně státním zastupitelstvím, jim dočasně znemožňoval přístup k občanskoprávním soudům za účelem náhrady případné újmy. Tím, že zvolili cestu trestního řízení, která vedla k zahájení trestního stíhání za účelem určení viny, což byla podmínka nutná k jakémukoliv odškodnění, zachovali si možnost později požádat o náhradu škody; *Hamer v. Francie*, rozsudek ze 7. srpna 1996, Sbirka 1996-III: stěžovatelka nepodala žádost o náhradu škody a mohla se obrátit na vnitrostátní soudy, článek 6 Úmluvy se neaplikoval.

491 Rozsudek z 12. února 2004, Sborník 2004-I.

Na rozhodnutí ve francouzské věci později Soud odkázal ve stížnosti *Pfleger v. Česká republika*⁴⁹² a ve věci *Duchoňová v. Česká republika*,⁴⁹³ ve které judikoval, že se ustanovení článku 6 odst. 1 Úmluvy nebude aplikovat na trestní řízení, jestliže podané trestní oznámení osobou poškozenou nevyústí v podání obžaloby.

Naopak velmi konstantní se jeví názor Soudu o neaplikovatelnosti tohoto ustanovení na **řízení vyhošťovací a vydávací**.⁴⁹⁴

Článek 6 Úmluvy se též neaplikuje na **řízení o povolení obnovy řízení** nebo přijetí **žaloby pro zmatečnost**.⁴⁹⁵

Konečně, na **řízení před Ústavním soudem** lze záruky skýtané článkem 6 odst. 1 Úmluvy vztáhnout, pokud v něm soud rozhoduje o otázce, která je součástí řízení před obecnými soudy, tedy pokud se týká merita věci.⁴⁹⁶

A. 2 Trestní obvinění

Pojem „trestní obvinění“ má autonomní povahu, nezávislou na právní kvalifikaci činu podle vnitrostátního práva.⁴⁹⁷

Pokud vnitrostátní právní řád jasně kvalifikuje určitou skutečnost nebo jednání jako trestný čin popsaný v trestním zákoně a určuje též příslušnost a pravomoc soudů k jeho projednání, je zřejmé, že článek 6 odst. 1 Úmluvy se na dané trestní řízení bude aplikovat. Potíže nastanou, jestliže vnitrostátní zákon určité jednání postihuje, aniž by však muselo jít o jednání trestné. Soud proto postupuje podle zásady, že pro rozhodnutí, zda je jednotlivec „obviněn z trestného činu“ ve smyslu článku 6, Soud přihlíží ke třem kritériím: ke kvalifikaci činu z hlediska vnitrostátního práva, k povaze činu a stupni závažnosti sankce, která dotyčné osobě hrozí.⁴⁹⁸ První kritérium je pro Soud rozhodující pouze tehdy, jestliže je čin trestný i podle vnitrostátního práva, jinak má pouze

492 Rozsudek z 27. července 2004, nepublikován.

493 Stížnost č. 29858/03, rozhodnutí z 2. října 2006, nepublikováno.

494 *Maaouia v. Francie*, rozsudek z 5. října 2000, Sborník 2000-X: rozhodnutí týkající se vstupu, pobytu a vyhoštění cizinců se netýká občanských práv stěžovatele nebo oprávněnosti jeho trestního obvinění ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. *Sultani v. Francie*, rozsudek z 20. září 2007, nepublikován.

495 Stížnost č. 39616/98, rozhodnutí z 20. dubna 1999, nepublikováno; *Sablon v. Belgie*, rozsudek z 10. dubna 2001, odst. 86, nepublikován; stížnost č. 13338/03, rozhodnutí ze 4. dubna 2003, nepublikováno; stížnost 45943/99, rozhodnutí z 13. září 2001.

496 *Ruiz Mateos a další v. Španělsko*, rozsudek z 23. června 1993, Série A č. 262; *Gast a Popp v. Německo*, rozsudek z 25. února 2000, Sborník 2000-II; *Křmář v. Česká republika*, rozsudek z 3. března 2000, nepublikován; *Tričković v. Chorvatsko*, rozsudek z 12. června 2001, nepublikován.

497 *Adolf v. Rakousko*, rozsudek z 26. března 1982, Série A č. 49.

498 *Engel a další v. Nizozemí*, rozsudek z 8. června 1976, Série A č. 22; *Weber v. Švýcarsko*, rozsudek z 22. května 1990, Série A č. 177, odst. 32-34; *J. B. v. Švýcarsko*, rozsudek z 3. května 2001, Sborník 2001-III; *Öztürk v. Německo*, rozsudek z 21. února 1984, Série A č. 73; *Pierre-Bloch v. Francie*, rozsudek z 21. října 1997, Sbírka 1997-VI.

orientační povahu. Druhé a třetí kritérium Soud aplikuje alternativně; aby se článek na dané řízení vztahoval, stačí, jestliže má čin přirozenětrestní povahu z pohledu Úmluvy, nebo jestliže charakter a přísnost možného postihu spadá do trestní sféry.⁴⁹⁹

Dané ustanovení se aplikuje též v oblasti **disciplinární**, a to v následujících případech:

- **Přečiny proti vojenské disciplíně**, kdy dotčené osobě hrozí umístění v disciplinární jednotce alespoň na dva měsíce.
- **Řízení před vojenskými soudy.**⁵⁰⁰
- **Přestupky proti vězeňské disciplíně.**⁵⁰¹
- **Porušení povinnosti mlčenlivosti v soudním šetření**, jestliže dotčená osoba je soudce nebo advokát vázaný nařízením zachovat mlčenlivost.⁵⁰²

Článek 6 Úmluvy se konečně aplikuje i ve sféře **správní**:

- **Porušení pravidel silničního provozu postihnutelné pokutou, odebráním bodů nebo řidičského průkazu.**⁵⁰³
- **Přestupek proti občanskému soužití.**⁵⁰⁴
- **Daňová řízení**, v nichž jsou ukládány pokuty.⁵⁰⁵
- **Celní řízení.**⁵⁰⁶

A. 3 Právo na přístup k soudu

Právo na přístup k soudu je jedním z aspektů práva na spravedlivé řízení ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy.⁵⁰⁷ Ačkoli toto právo nemá absolutní povahu, je možné ho omezit jen takovým způsobem, aby jeho podstata zůstala zachována.⁵⁰⁸ Jedná se především o stanovení podmínek přípustnosti žaloby nebo opravného prostředku. Stát při jejich stanovení musí zachovat vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a cílem, kterého chce dosáhnout.⁵⁰⁹

499 *Lutz v. Německo*, rozsudek z 25. srpna 1987, Série A č. 123; *Ezeh a Connors v. Spojené království*, rozsudek z 9. října 2003, Sborník 2003-X.

500 *Findlay v. Spojené království*, rozsudek z 25. února 1997, Sbirka 1997-I.

501 *Ezeh a Connors v. Spojené království*, viz výše.

502 *Weber v. Švýcarsko*, viz výše.

503 *Lutz v. Německo*, viz výše; *Schmautzer v. Rakousko*, rozsudek z 23. října 1995, Série A č. 328-A; *Malige v. Francie*, rozsudek z 23. září 1998, Sbirka 1998-VII.

504 *Kadubec a Lauko v. Slovensko*, rozsudky z 2. září 1998, Sbirka 1998-VI.

505 *Bendenoun v. Francie*, rozsudek z 24. února 1994, Série A č. 284; *Jussila v. Finsko*, viz výše.

506 *Salabiaku v. Francie*, rozsudek ze 7. října 1988, Série A č. 141-A.

507 Např. *Osman v. Spojené království*, rozsudek z 28. října 1998, Sbirka 1998-VIII, odst. 136.

508 *Ashingdane v. Spojené království*, rozsudek z 28. května 1985, Série A č. 93, odst. 57; *Fayed v. Spojené království*, rozsudek z 21. září 1993, Série A č. 94, odst. 65; *Beer a Regan v. Německo*, rozsudek z 19. února 1999, odst. 49, nepublikován; *Mortier v. Francie*, rozsudek z 31. července 2001, nepublikován.

509 *Guérin v. Francie*, rozsudek z 29. července 1998, Sbirka 1998-V.

Soud několikrát zdůraznil, že uplatňování pravidel stanovujících lhůty pro podání opravných prostředků nesmí účastníkovi řízení bránit v užití existujícího prostředku nápravy. Navíc tato otázka souvisí s principem právní jistoty, nejedná se o pouhý problém interpretace hmotněprávních pravidel, nýbrž o výklad procesního požadavku, který zabránil meritornímu projednání věci stěžovatelky, v rozporu s právem na účinnou soudní ochranu.⁵¹⁰

S právem na přístup k soudu může souviset přílišný formalismus vnitrostátních soudů. Jednou takovou věcí byla stížnost *Kadlec a další v. Česká republika*,⁵¹¹ v níž Ústavní soud odmítl ústavní stížnost, pokud směřovala proti rozsudku městského soudu ze dne 19. května 1998, jako opožděnou, neboť podle Ústavního soudu byla podána až dne 17. listopadu 1998; odmítnutí ústavní stížnosti směřující proti rozsudku obvodního soudu ze dne 16. září 1997 bylo odůvodněno tím, že stěžovatelé opomněli ve své stížnosti ze dne 8. září 1998 označit rozhodnutí o posledním opravném prostředku, který jim zákon k ochraně jejich práv poskytoval.

Soud, na který se stěžovatelé posléze obrátili, konstatoval porušení práva na přístup k soudu ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy, když judikoval následovně:

„V projednávaném případě má Soud za to, že rozhodnutí Ústavního soudu trpí přílišným formalismem. Podotýká, že Ústavní soud poskytl stěžovatelům lhůtu k odstranění nedostatků stížnosti (a vyzval je k předložení kopie rozhodnutí uvedené v záhlaví stížnosti) a že jejich právní zástupce příslušnou vadu opravil před koncem této lhůty. Nelze tedy tvrdit, že uvedená nepřesnost nemohla být později napravena, jak tomu bylo ve výše zmíněné věci *Edificaciones March Gallego, a. s., v. Španělsko*, již se dovolávala žalovaná vláda. Soud se rovněž domnívá, že je třeba rozlišit povahu a cíl řízení, o které v této věci šlo, od projednávaného případu. Řízení, které bylo předmětem stížnosti *Edificaciones March Gallego, a. s.*, směřovalo ke splacení dluhu, který dotčené osoby uznaly, a netýkalo se opodstatněnosti pohledávky; přísné lhůty, které se v tomto případě aplikovaly, měly za cíl výlučně urychlení zaplacení dané částky a chyba, které se stěžovatelská společnost dopustila, nemohla být v zákonné lhůtě napravena. Naproti tomu v projednávaném případě stěžovatelů se jednalo o řízení před Ústavním soudem, jehož úkolem je kontrolovat dodržování základních práv a napravovat případná porušení těchto práv. Mimoto nepovažuje Soud za relevantní argument vlády týkající se skutečnosti, že stížnost stěžovatelů neměla téměř žádnou naději na úspěch, neboť mu nepřísluší spekulovat o výsledku řízení o této stížnosti.

Žalovaná vláda rovněž neuvedla žádný relevantní důvod, který bránil Ústavnímu soudu vzít v úvahu skutečnost, že stěžovatelé svou chybu napravili ve lhůtě, která jim

510 Např. *Zvolský a Zvolská v. Česká republika*, rozsudek z 12. listopadu 2001, Sborník 2001-IX.

511 Rozsudek z 25. května 2004, nepublikován.

byla poskytnuta, aby odstranili rozpor mezi rozhodnutím zmíněným na titulní straně a předloženou kopií. Soud se pozastavuje nad tím, že by v daném případě bylo bývalo možné odstranit vadu, která byla způsobena zasláním kopie rozhodnutí, jež nebylo předmětem stížnosti, a nikoliv chybu, která se vyskytla v označení rozhodnutí (pouze) na titulní straně.

Otázka nastolená v daném případě tedy souvisí s principem právní jistoty; nejedná se o pouhý problém výkladu hmotněprávních pravidel, nýbrž o výklad procesního požadavku, který zabránil meritornímu projednání věci stěžovateli, a to v rozporu s právem na účinnou soudní ochranu (viz, *mutatis mutandis*, výše cit. *Zvolský a Zvolská v. Česká republika*).

Soud se proto domnívá, že stěžovatelé museli nést nepřiměřené břemeno, jež narušilo spravedlivou rovnováhu mezi legitimním zájmem, kterým je zajištění dodržování formálních podmínek pro zahájení řízení před Ústavním soudem, a právem na přístup k této instanci.“

Soud vytkl přílišný formalismus Ústavnímu soudu i ve věci *Bulena v. Česká republika*.⁵¹²

Jiným aspektem práva na přístup k soudu je zásada, že účastník správního řízení musí mít právo nechat přezkoumat správní rozhodnutí soudem plné jurisdikce, který bude splňovat procesní nároky článku 6 odst. 1 Úmluvy.⁵¹³

Ve věci *Kilián v. Česká republika*⁵¹⁴ stěžovatel namítal, že neměl možnost nechat přezkoumat rozhodnutí o zastavení územního řízení, které podle tehdy platného vnitrostátního práva a názoru soudních orgánů mělo procesní povahu a soudnímu přezkumu nepodléhalo. Soud nejprve konstatoval, že soudem s plnou jurisdikcí nebyl Ústavní soud, který mohl zkoumat pouze soulad rozhodnutí o zastavení řízení s Ústavou. Pokud šlo o přezkum vykonávaný krajským soudem, ten podle tehdy účinného § 244 o. s. ř. mohl jako správní jurisdikce pouze prozkoumat právní otázky, tedy zákonnost správních rozhodnutí, nikoliv skutkový stav. V daném případě se krajský soud věci nezabýval vůbec, když usoudil, že napadené rozhodnutí bylo procesního charakteru a jako takové bylo vyloučeno z jeho přezkumné pravomoci. Námitky stěžovatele spočívající v tvrzení, že požadavky stavebního úřadu byly nepřiměřené, mohly být přezkoumány pouze odborem magistrátu města, který jistě nesplňoval nároky článku 6 Úmluvy. Soud uzavřel, že soudní kontrola nesplnila požadavky tohoto ustanovení, a že stěžovatel tak byl zbaven svého práva na přístup k soudu.

Podobný názor vyjádřil Soud i v případě *Štefanec v. Česká republika*.⁵¹⁵

512 Rozsudek z 20. dubna 2004, nepublikován.

513 *Ortenberg v. Rakousko*, rozsudek z 25. listopadu 1994, Série A č. 295-B; *Fischer v. Rakousko*, rozsudek z 26. dubna 1995, Série A č. 312.

514 Rozsudek ze 7. prosince 2004, nepublikován.

515 Rozsudek z 18. července 2006, nepublikován.

A. 4 Spravedlnost řízení

Spravedlnost řízení neznamena, že jeho výsledek je pro účastníka řízení příznivý. Údajné porušení práva na spravedlivé řízení je nejčastějším předmětem stížností podaných k Soudu.

Prvním aspektem tohoto práva je zásada **rovnosti zbraní**, vyžadující – jak v občanskoprávních, tak trestních věcech – aby obě strany v řízení měly možnost předložit svou věc nezávislému a nestrannému soudu za podmínek, které ani jednu z nich nestaví do méně výhodného postavení.⁵¹⁶ Rovnost zbraní při provádění důkazů se zejména projevuje v možnosti otevřené pro každou stranu sporu předkládat důkazy za účelem prokázat skutkový stav ve svůj prospěch v podmínkách, jež je neuvádí do situace čistého neprospěchu vzhledem k protistraně.⁵¹⁷

Soud shledal porušení zásady rovnosti zbraní ve věci *Milatová a další v. Česká republika*,⁵¹⁸ v níž se vyjadřoval k námitce stěžovatelů, že podle zákona o Ústavním soudu nemá soudce-zpravodaj povinnost vyjádření předložená ostatními účastníky řízení k podané ústavní stížnosti zasílat stěžovateli a dát mu možnost se k věci vyjádřit. Svůj názor odůvodnil následovně:

„Soud poznamenává, že předmětná vyjádření představovala odůvodněné názory na námitky uvedené stěžovateli v ústavní stížnosti a zjevně měla ovlivnit rozhodnutí Ústavního soudu návrhem na zamítnutí stížnosti. S ohledem na povahu otázek, kterými se měl Ústavní soud zabývat, lze mít za to, že stěžovatelé měli legitimní zájem na obdržení kopií písemných vyjádření odpůrce a krajského soudu. Soud nepovažuje za nutné zjišťovat, zda v důsledku opomenutí předání těchto dokumentů vznikla stěžovatelům újma; k porušení Úmluvy může dojít i v případě, že újma nevznikla (viz *Adolf v. Rakousko*, rozsudek z 26. března 1982, Série A č. 49, odst. 37). Je na stěžovatelích, aby posoudili, zda je nutné se k dokumentu vyjádřit (viz výše uvedený rozsudek *Nideröst-Huber*, str. 108, odst. 29). Bylo proto povinností Ústavního soudu umožnit stěžovatelům zaujmout stanovisko k písemným vyjádřením ještě předtím, než ve věci rozhodl.

Způsob, jakým bylo postupováno, tedy stěžovatelům neumožnil řádně se účastnit řízení u Ústavního soudu, čímž byli stěžovatelé zbaveni práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy. K porušení tohoto ustanovení tudíž došlo.“

⁵¹⁶ *Ruiz-Mateos a další v. Španělsko*, viz výše, odst. 63; *Brandstetter v. Rakousko*, rozsudek z 28. srpna 1991, Série A č. 211, odst. 66-67.

⁵¹⁷ *Dombo Beher B. V. v. Nizozemí*, rozsudek z 27. října 1993, Série A č. 274, odst. 33.

⁵¹⁸ Rozsudek z 21. června 2005, nepublikován.

Konzervativnější přístup Soud zvolil ve věci *Verdu-Verdu v. Španělsko*,⁵¹⁹ když v podstatě opustil tezi nezbytnosti zjišťovat vznik újmy. Ve svém rozsudku judikoval: „Za konkrétních okolností daného případu stěžovatel nemůže s úspěchem tvrdit, že nemožnost popřít stanovisko ministerstva, které mu nebylo předáno, mu znemožnilo se hájit a způsobilo porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy. ... Stěžovatel navíc opomněl uvést, v čem mu nepředání dotčeného stanoviska způsobilo újmu (*Poryazov v. Bulharsko*, rozhodnutí z 27. listopadu 2006, nepublikováno).“

Dalším aspektem spravedlivého řízení je **kontradiktornost řízení**, implikující možnost pro strany v řízení seznámit se s každým dokladem nebo návrhem předloženým soudu a možnost se k němu vyjádřit.⁵²⁰ Ve věci *Feldbrugge v. Nizozemí* se stěžovatelka odvolala proti rozhodnutí, kterým jí byla odepřena výplata nemocenských dávek. Soud konstatoval, že odvolací řízení nemělo kontradiktorní charakter, neboť stěžovatelka nebyla ani vyslyšena, ani vyzvána, aby podala písemné připomínky. Ani jí, ani jejímu právnímu zástupci nebyla dána možnost nahlédnout do spisu a vyjádřit se především ke znaleckým posudkům, které byly podkladem k rozhodnutí o jejím odvolání.⁵²¹

Ačkoli Soud neukládá smluvním státům Úmluvy zakládat soudy druhého a třetího stupně, stát, který takové soudy založí, má povinnost bdít nad zachováváním procesních práv v soudním řízení.⁵²² Určité procesní nedostatky, ke kterým došlo v prvostupňovém řízení, mohou být napraveny v odvolacím řízení. Stejně tak řízení, určená výlučně k projednání právních otázek, a nikoli skutkového stavu, mohou splňovat požadavky článku 6 odst. 1 Úmluvy i tehdy, když odvolací nebo dovolací soud neposkytly odvolateli nebo dovolateli možnost osobně se k věci vyjádřit.⁵²³

Dalším aspektem spravedlivého řízení je **připustnost a hodnocení důkazů**, kterou však *expressis verbis* článek 6 Úmluvy neupravuje. Jedná se totiž o oblast podřízenou na prvním místě vnitrostátnímu právu a zhodnocení důkazů předložených stranami sporu v zásadě náleží vnitrostátním soudům. Nicméně Soudu přísluší zkoumat, zda řízení ve svém celku včetně způsobu provádění důkazů mělo spravedlivý charakter. Nutnost vyloučit nerovnováhu mezi stranami sporu a nastolit mezi nimi rovnost zbrani byla již mnohokrát judikaturou Soudu potvrzena.⁵²⁴

Pokud jde o vyslýchání svědků jako důkazního zdroje, je třeba podtrhnout, že

519 Rozsudek z 15. února 2007, nepublikován.

520 *Vermeulen v. Belgie*, rozsudek z 20. února 1996, Sbirka 1996-I, odst. 33; *Nideröst-Huber v. Švýcarsko*, rozsudek z 18. února 1996, Sbirka 1996-I, odst. 24.

521 Rozsudek z 29. května 1986, Série A č. 99, odst. 44.

522 *Delcourt v. Belgie*, rozsudek ze 7. ledna 1970, Série A č. 11, odst. 25.

523 *Ekbatani v. Švédsko*, rozsudek z 26. května 1988, Série A č. 134, odst. 31.

524 *Řecké rafinerie Stran a Stratis Andreadis v. Řecko*, rozsudek z 9. prosince 1994, Série A č. 301-B, odst. 46; *Doorson v. Nizozemí*, rozsudek z 26. března 1996, Sbirka 1996-II, odst. 67.

článek 6 odst. 3d) Úmluvy nezaručuje obžalovanému neomezené právo dosáhnout předvolání svědků a že národnímu soudci přísluší rozhodovat o nutnosti či prospěšnosti předvolání jistého svědka, pokud zdůvodní, proč se rozhodl nepředvolat svědky, jejichž výslech je požadován.⁵²⁵ Mimoto, důkazy musejí být obvykle předloženy ve veřejném jednání a v přítomnosti obžalovaného, a to za účelem kontradiktorní diskuse. Užití výpovědi získaných ve stadiu vyšetřování však samo o sobě není v rozporu s odst. 1 a 3d) článku 6 Úmluvy, pokud jsou přitom respektována práva obhajoby. Tato práva vyžadují, aby byla obžalovanému poskytnuta adekvátní a dostatečná příležitost popřít svědectví v jeho neprospěch a dát vyslyšet svědka proti sobě, v okamžiku, kdy vypovídá, anebo v pozdějším stadiu.⁵²⁶ Právo zaručené čl. 6 odst. 3d) zahrnuje nejen rovnováhu mezi obžalobou a obhajobou, ale také kontradiktornost výslechu svědků.

Výslechu svědků se týkala například věc *Novák v. Česká republika*.⁵²⁷ V rozsudku se Soud vyjádřil následovně:

„České soudy uznaly stěžovatele vinným na základě souhrnu důkazních prostředků považovaných za dostatečné. Tyto důkazy byly shromážděny během vyšetřování a diskutovány veřejně a kontradiktorně v hlavním líčení konaném před soudem. Nelze říci, že by se odsouzení zakládalo výhradně či v převažující míře na prohlášení svědka, kterého stěžovatel neměl možnost vyslyšet. Je sice pravda, že stěžovatel musel opustit soudní síň při výslechu I. Z., je ovšem třeba rovněž poznamenat, že dle judikatury orgánů Úmluvy mohou ve výjimečných okolnostech existovat důvody k tomu, aby byl svědek slyšen v nepřítomnosti osoby, proti které výpověď míří, pod podmínkou, že je takovému výslechu přítomen obhájce (*X. v. Dánsko*, rozh. Komise, 1981). Soud konstatuje, že stěžovatel netvrdil, že by jeho obhájce nebyl v uvedené dobu přítomen, později byl o obsahu výpovědi I. Z. informován a mohl mu klást otázky. To je podle Soudu dostačující náhradou za absenci jejich konfrontace. Při rozhodování o vině pak obecné soudy vzaly v úvahu i jiné důkazy, se kterými byl stěžovatel seznámen a mohl je napadnout.

K rovnosti stran v oblasti provádění důkazů Soud uvádí, že vláda připouští, že většina důkazů byla provedena na žádost obžaloby. Stěžovatel však přesvědčivým způsobem nevyvrátil argument vlády, podle kterého byly připuštěny i některé důkazy obhajoby, zatímco jiné byly považovány za nadbytečné. Lze-li v daném případě konstatovat jisté mezery ve zjišťování skutkového stavu, bylo by příliš odvážné zpochybnit kvůli tomu diskreční pravomoc, kterou vnitrostátní soudy disponují při rozhodování, zda může výslech určitého svědka přispět ke zjištění pravdy, jakož

525 *Bricmont v. Belgie*, rozsudek ze 7. července 1989, Série A č. 158.

526 *Saidi v. Francie*, rozsudek z 20. září 1993, Série A č. 261-C.

527 Rozsudek z 8. července 2003, nepublikován.

i zásadu volného hodnocení důkazů v trestní oblasti. **Soudu nepřísluší zkoumat skutkové či právní omyly, kterých se měly dopustit vnitrostátní soudy, s výjimkou případů, kdy byla v důsledku těchto vad porušena práva zaručená Úmluvou. Soud se tedy nemůže vyslovit k otázce viny stěžovatele** (viz např. *Khan v. Spojené království*, 2000).

Co se týká novely trestního řádu, která byla podle stěžovatele přijata proto, aby byl tento zákon uveden do souladu s Úmluvou, Soud konstatuje, že podle důvodové zprávy k tomuto zákonu bylo jeho cílem zjednodušit a zefektivnit trestní řízení, aby bylo možné co nejrychleji najít a potrestat pachatele trestného činu. Z toho nelze vyvodit, že by předchozí legislativa (která mj. nikdy nebyla předmětem odsuzujícího rozsudku Soudu) neodpovídala požadavkům Úmluvy.

Soud je tedy toho názoru, že vyšetřování i soudní řízení bylo v souladu s vnitrostátním právem a zaručovalo dodržování práv chráněných Úmluvou. Vyzdvihuje rovněž, že stěžovatel byl po celou dobu řízení zastoupen advokátem a měl možnost uplatnit před soudy argumenty na svoji obhajobu, přičemž soudní rozhodnutí ve věci byla dostatečně odůvodněná. Toto řízení nazírané jako celek tedy nelze považovat za nespravedlivé.“

Námítku, že ve vnitrostátním trestním řízení byly použity důkazy v rozporu s ustanoveními Úmluvy, Soud posuzoval ve věci *Heglas v. Česká republika*,⁵²⁸ v níž stěžovatel tvrdil, že **použitím záznamu jeho rozhovoru s A. B. a výňatku z přehledu telefonických hovorů uskutečněných mezi ním a spoluobviněnou došlo k porušení spravedlivosti jeho trestního řízení**. Namítal, že byl uznán vinným a odsouzen na základě hlavních tří důkazů, totiž výslechu A. B., záznamu svého rozhovoru s ní pořízeného předtím, než mu bylo sděleno obvinění, a přehledu telefonických hovorů mezi ním a jeho spoluobviněnou. Podotýkal, že Ústavní soud v jiné věci shledal, že použití přehledu obsahujícího informace o telefonických hovorech bylo nezákonné.

Soud shledal, že v dané věci nedošlo k porušení článku 6 Úmluvy, když judikoval: „Soud připomíná, že podle článku 19 Úmluvy je jeho úkolem zajištění plnění závazků přijatých smluvními státy v Úmluvě. Zejména mu nepřísluší zabývat se skutkovými nebo právními omyly, jichž se měl dopustit vnitrostátní soud, leda v případě a do té míry, kdy mohly představovat porušení práv a svobod chráněných Úmluvou. **Článek 6 sice zaručuje právo na spravedlivý proces, neupravuje však přípustnost důkazů jako takových**, což v prvé řadě spadá do působnosti vnitrostátního práva (*Schenk v. Švýcarsko*, rozsudek ze dne 12. července 1988, Série A č. 140, odst. 45-46, a *Teixeira de Castro v. Portugalsko*, rozsudek ze dne 9. června 1998, *Sbírka* 1998-IV, odst. 34; *Jalloh v. Německo*, rozsudek z 11. července 2006, odst. 94-96).

85. Soud se tedy v zásadě nemá vyjadřovat k přípustnosti určitých druhů důkaz-

528 Rozsudek z 1. března 2007, nepublikován.

ních prostředků, například důkazů pořízených nezákonně z hlediska vnitrostátního práva, nebo k vině stěžovatele. Musí posoudit, zda řízení, včetně způsobu, jakým byly důkazy pořízeny, bylo spravedlivé jako celek, což znamená, že má posoudit tvrzenou „nezákonnost“, a v případě, kdy se jedná o porušení jiného práva chráněného Úmluvou, povahu tohoto porušení Úmluvy (viz zejména *Khan v. Spojené království*, č. 35394/97, odst. 34, Sborník 2000-V, *P. G. a J. H. v. Spojené království*, č. 44787/98, odst. 76, Sborník 2001-IX, a *Allan v. Spojené království*, č. 48539/99, odst. 42, Sborník 2002-IX).

86. Při zjišťování, zda bylo řízení spravedlivé jako celek, je též třeba si položit otázku, zda byla **dodržena práva obhajoby**. Zejména je zapotřebí zkoumat, zda byla stěžovateli poskytnuta možnost napadnout pravost důkazu a jeho použití. Rovněž je nutno přihlídnout ke kvalitě důkazu včetně toho, zda okolnosti, za kterých byl pořízen, vrhají stín pochybností na jeho věrohodnost nebo přesnost. V případech, kdy pořízený důkaz není potvrzen jinými skutečnostmi, sice nutně nevystávají pochybnosti ohledně spravedlivosti, je však nutno říci, že je-li důkaz dostatečně pevný a nedává-li prostor pro pochyby, další důkazy na jeho podporu již nejsou natolik potřebné (viz zejména výše uvedené rozsudky *Khan*, odst. 35 a 37, a *Allan*, odst. 43).

87. Obecné požadavky na spravedlivost stanovené v článku 6 se vztahují na všechna trestní řízení, nehlédě na druh trestného činu. Nicméně při určování, zda bylo řízení spravedlivé jako celek, **lze přihlídnout** k váze veřejného zájmu na postihu za konkrétní trestný čin a na uložení sankce jeho pachateli a tu porovnat se zájmem jednotlivce, aby důkazy v jeho neprospěch byly opatřovány zákonnou cestou. Veřejným zájmem však nelze odůvodňovat přijetí opatření, která zbavují práva obhajoby konkrétního stěžovatele jejich samotné podstaty, včetně práva nevypovídat ve svůj neprospěch zaručeného článkem 6 Úmluvy (viz, *mutatis mutandis*, *Heaney a McGuinness v. Irsko*, č. 34720/97, odst. 57-58, Sborník 2000-XII).

88. Co se konkrétně týče posouzení povahy zjištěného porušení Úmluvy, Soud připomíná, že zejména ve věcech *Khan* (výše uvedený rozsudek, odst. 25-28) a *P. G. a J. H.* (výše uvedený rozsudek, odst. 37-38) shledal, že utajené použití odposlouchávacích zařízení je v rozporu s článkem 8, protože jejich užití nemá podklad ve vnitrostátním právu, a že zásah do výkonu práva na respektování soukromí dotčených stěžovatelů nebyl „v souladu se zákonem“. Nicméně připuštění takto získaných informací jako důkazů nebylo za okolností těchto případů v rozporu s požadavky na spravedlivost stanovenými v článku 6 odst. 1 Úmluvy.

89. Soud zdůrazňuje, že základní otázkou v projednávaném případě je, zda bylo trestní řízení spravedlivé jako celek a zda stěžovateli poskytovalo záruky práv obhajoby. Soud v tomto ohledu podotýká, že stěžovatel byl vyslechnut soudem prvního stupně, a mohl se tedy vyjádřit k záznamu provedenému bez jeho vědomí. Před tímto soudem, před soudem vyššího stupně i před Ústavním soudem mohl k záznamu uplatnit veškeré připomínky, které považoval za nezbytné. Tytéž argumenty

ostatně platí i na použití chronologického přehledu telefonických hovorů mezi stěžovatelem a A. M. jako důkazu. Soudu tedy nezbyvá než konstatovat, že řízení, v jehož závěru byl stěžovatel odsouzen, bylo kontradiktorní.

90. Soud považuje za důležité, že ačkoli městský soud popisoval sporný záznam a přehled telefonických hovorů jako nejvýznamnější nebo hlavní důkazy, ty nebyly jedinými dvěma důkazy předloženými soudcům ke svrchovanému posouzení. Pokud jde konkrétně o zmiňovaný záznam, Soud poznamenává, že A. B., která byla vyslechnuta v hlavním líčení před městským soudem, potvrdila obsah svého rozhovoru se stěžovatelem (viz odst. 21 výše). Důkazy sporným záznamem a přehledem hovorů jistě hrály svou roli či dokonce převažovaly při přípravě rozhodnutí městského soudu, nepředstavovaly však jediné důkazy, na jejichž základě si soudci utvořili svůj závěr.

91. Pokud jde o váhu veřejného zájmu na použití důkazů k odsouzení stěžovatele, Soud poznamenává, že opatření bylo namířeno proti pachateli závažného trestného činu, jímž vznikla újma třetí osobě, a že mu byl nakonec uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v délce devíti let.

92. Soud proto s ohledem na výše uvedenou judikaturu vyslovuje závěr, že použitím sporného záznamu, jakož i přehledu telefonických hovorů vnitrostátními soudy nedošlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces.“

Nepřipustěním části důkazního materiálu se Soud zabýval ve věci *P. G. a J. H. v. Spojené království*.⁵²⁹ Pan B. a stěžovatelé byli obžalováni ze spolčení za účelem loupeže finančních prostředků soukromé společnosti. Pan B. prohlásil, že se cítí vinen, a to s ohledem na rozhodnutí sněmovny lordů v jiné věci, ve které bylo rozhodnuto, že relevantní důkazy byly přípustné bez ohledu na to, že byly získány v rozporu se zákonem. Stěžovatelé však přípustnost důkazů odvozených z použití odposlouchávacího zařízení v bytě pana B. zpochybňovali. Před Soudem po svém odsouzení namítali, že část důkazů vztahujících se k povolení použít zařízení na odposlech nebyla obhajobě zpřístupněna, že část ústní výpovědi policejního důstojníka byla vyslechnuta jen soudcem a že důkazy získané z odposlechu v bytě pana B., jakož i hlasové vzorky ze zařízení na policejní stanici, byly použity jako důkazy při procesu.

Soud byl přesvědčen, že obhajobě byly podávány informace a bylo jí umožněno podávat návrhy a účastnit se trestního řízení tak dalece, jak to bylo možné, aniž jí byl zpřístupněn materiál, o jehož utajení obžaloba usilovala s ohledem na veřejný zájem. Navíc utajený materiál nebyl předložen porotě a nebyl použit obžalobou. Podle názoru Soudu skutečnost, že potřeba utajení byla po celou dobu posuzována soudcem řídícím proces, poskytovala další významnou záruku tím, že bylo jeho

529 Rozsudek z 25. září 2001, Sborník 2001-IX.

povinností dohlížet v průběhu celého řízení na spravedlnost či nespravedlnost toho, že část materiálů zůstala utajena. Nikdo netvrdil ani nenaznačil, že by soudce nebyl nezávislý a nestranný ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy. Soud proto došel k závěru, že zásady kontradiktorního řízení a rovnosti zbrani byly zachovány.

Se získáváním důkazů nezákonným způsobem v trestním řízení souvisí zachování **práva nevypovídat a výsady neusvědčovat sám sebe**. Jejich smysl spočívá mimo jiné v ochraně obžalovaného proti nepřístojnému nátlaku ze strany úřadů, čímž přispívají k tomu, aby nedocházelo k justičním omylům a aby byly naplněny cíle článku 6. Právo neusvědčovat sám sebe předpokládá zejména to, že vyšetřující orgány v trestním řízení prokazují vinu obžalovaného, aniž by se uchýlovaly k důkazům získaným pomocí násilí nebo nátlaku proti vůli obžalovaného.⁵³⁰ Při posuzování, zda dotčený postup potlačil samotnou podstatu výsady neusvědčovat sám sebe, Soud hledí zejména na povahu a intenzitu donucení, existenci jakýchkoliv relevantních procesních záruk a k čemu byl každý z takto získaných důkazů použit.⁵³¹ Právo neusvědčovat sám sebe je primárně spojeno s respektováním vůle obviněné osoby nevypovídat. V souladu s běžnou praxí v právních řádech smluvních stran Úmluvy, a taktéž v jiných zemích, se právo nevypovídat v trestním řízení nevztahuje na použití těch důkazů, jež jsou sice získány od obviněného s pomocí donucení, ale existují nezávisle na jeho vůli, což je též případ dokumentů získaných na základě domovní prohlídky, dechových zkoušek, vzorků krve, moči, vlasů či nahrávky hlasu a získání lidské tkáně pro účely testů DNA.⁵³²

Ve věci *Jalloh v. Německo* Soud judikoval, že použití drog získaných násilnou aplikací emetik jako důkazního materiálu činilo soudní řízení proti stěžovateli, drogovému dealerovi, jako celek nespravedlivým.⁵³³

A. 5 Veřejnost řízení a vynesení rozsudku

Veřejnost soudního jednání je základní zásadou zakotvenou v článku 6 odst. 1 Úmluvy. Veřejný charakter řízení chrání strany ve sporu před tajným výkonem spravedlnosti bez veřejného dohledu; je také jedním z prostředků, jimiž může být udržována důvěra v soudy. Zprůhlednění výkonu spravedlnosti jeho veřejností přispívá k dosažení cíle článku 6 odst. 1, totiž ke spravedlivému procesu, jehož záruka je

530 *Saunders v. Spojené království*, rozsudek ze 17. prosince 1996, Sbirka 1996-VI, odst. 68; *Heaney a McGuinness v. Irsko*, rozsudek z 21. prosince 2000, Sborník 2000-XII, odst. 40.

531 Stížnost č. 43486/98, rozhodnutí z 15. června 1999, Sborník 1999-V; *Heaney a McGuinness v. Irsko*, viz výše, odst. 551-55.

532 *Saunders v. Spojené království*, viz výše, odst. 69; stížnost č. 40084/98, rozhodnutí ze 4. května 1999, nepublikováno; viz též výše.

533 Rozsudek z 11. července 2006, Sborník 2006-IX, odst. 122.

jedním ze základních principů jakékoliv demokratické společnosti ve smyslu Úmluvy.⁵³⁴ Je pravda, že ani znění, ani smysl článku 6 odst. 1 Úmluvy nebrání účastníkovi řízení, aby se svobodně veřejného jednání vzdal výslovně nebo mlčky, avšak takové vzdání se práva musí být jednoznačné a nikterak se nesmí dotknout důležitého veřejného zájmu.⁵³⁵ Nicméně opomenutí žádat o veřejné projednání je jednoznačným vzdáním se tohoto práva tehdy, jestliže národní soudy zpravidla z vlastního podnětu nenařizují ústní jednání, avšak vnitrostátní právo výslovně upravuje možnost nařídít veřejné jednání na žádost jedné ze stran,⁵³⁶ nebo pokud alespoň existuje vnitrostátní praxe konat veřejné jednání na žádost jedné ze stran.⁵³⁷ Naopak otázka, zda stěžovatel navrhoval či nikoliv nařízení veřejného jednání, je při posuzování dodržení článku 6 odst. 1 Úmluvy zcela bezpředmětná, jestliže vnitrostátní právo tuto možnost výslovně vylučuje⁵³⁸ nebo jestliže příslušná ustanovení konání ústního jednání *expressis verbis* nevylučují, avšak v praxi soudy veřejná jednání nikdy nenařizují.⁵³⁹

Jestliže se ústní řízení uskutečnilo před soudem první instance, skutečnost, že odvolací, případně dovolací řízení probíhá bez takového jednání, lze odůvodnit zvláštními okolnostmi nebo povahou projednávané věci.⁵⁴⁰

Otázku veřejnosti konkurzního řízení Soud řešil ve věci *Exel v. Česká republika*,⁵⁴¹ v němž s odvoláním na shora uvedenou judikaturu vyjádřil následující názor:

„48. V daném případě § 3 odst. 3 zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání (ve znění účinném v době, kdy došlo k předmětným událostem), stanovil, že soud nařizuje jednání jen tehdy, stanoví-li to zákon, nebo pokládá-li to za nutné, přičemž na rozdíl od případů *Zumtobel a Schuler-Zraggen* či dokonce od věci *Lundevall v. Švédsko* (č. 38629/97, odst. 23), na niž odkazuje vláda, nepředvídal možnost žádat o konání veřejného jednání. Soud není přesvědčen o tom, že návrhu stěžovatele na konání ústního jednání před obchodním soudem by bylo vyhověno, jak to tvrdí vláda, která se mimochodem nijak konkrétně nevyjádřila k vnitrostátní praxi existující v době, kdy došlo k předmětným událostem.

49. Co se týče argumentu vlády, že stěžovatel nepožádal o nařízení ústního jednání

534 *Diennet v. Francie*, rozsudek z 26. září 1995, Série A č. 325-A, odst. 33; *Malhous v. Česká republika*, rozsudek z 12. července 2001, odst. 55, nepublikován.

535 *Håkansson a Sturesson v. Švédsko*, rozsudek z 21. února 1990, Série A č. 171-A, odst. 66.

536 *Zumtobel v. Rakousko*, rozsudek z 21. září 1993, Série A č. 268-A, odst. 34; *Schuler-Zraggen v. Švýcarsko*, rozsudek z 24. června 1993, Série A č. 263, odst. 58.

537 *Pauger v. Rakousko*, rozsudek z 28. května 1997, Sbirka 1997-III, odst. 60.

538 *Diennet v. Francie*, viz výše, odst. 34.

539 *Werner v. Rakousko*, rozsudek z 24. listopadu 1997, Sbirka 1997-VII; *H. v. Belgie*, rozsudek z 30. listopadu 1987, Série A č. 127, odst. 54.

540 *Jan-Ake Andersson v. Švédsko*, rozsudek z 29. října 1991, Série A č. 212-C, odst. 27.

541 Rozsudek z 5. července 2005, nepublikován.

ni před vrchním soudem, který rozhodoval o jeho odvolání, Soud opětovně uvádí, že vzdání se práva na veřejné projednání jeho věci musí být jednoznačné a nikterak se nesmí dotknout důležitého veřejného zájmu

50. V daném případě je třeba posoudit, zda došlo ke vzdání se práva na veřejnost řízení mlčky, neboť výslovně učiněno nebylo. Je skutečností, že stěžovatel výslovně nenavrhl konání ústního jednání před vrchním soudem, nelze však popřít, že v odvolání ze dne 20. října 1995 stěžovatel poukázal na to, že obchodní soud rozhodl bez nařízení jednání, přičemž v obdobných případech se ústní jednání běžně konala za účelem ověření tvrzení stran. Vrchní soud v rozhodnutí pouze odkázal na ustanovení § 3 odst. 3 zákona o konkurzu a vyrovnání

51. Soud dále uvádí, že stěžovatel ve svém dovolání odvolacímu soudu vytýkal, že jej připravil o možnost jednat před ním. Tvrdil, že vrchní soud měl ve věci nařídít ústní jednání, a to tím spíše, že zákon takový postup nevyklučuje, přičemž popřel existenci pohledávek ke své tíži, poukázal na složitost věci a rovněž na množství pochybností, jež ve věci vyzvstaly.

52. Nejvyšší soud nekonání ústního jednání před obchodním soudem odůvodnil zvláštní povahou první fáze konkurzního řízení, přičemž uvedl, že účelem řízení nebylo prokázání podmínek pro zahájení řízení, nýbrž pouze jejich osvědčení. Tento soud také připomněl, že v souladu s § 3 odst. 3 zákona o konkurzu a vyrovnání je soud povinen nařídít ústní jednání jen tehdy, stanoví-li to zákon, nebo pokládá-li to za nutné. Tento postup by se uplatnil za předpokladu, že by mezi dlužníkem a věřiteli vznikl spor o to, zda je dlužník v úpadku. Nejvyšší soud stěžovateli vytkl, že ačkoli to považoval za nezbytné, nepožádal o nařízení ústního jednání ani před obchodním soudem, ani před vrchním soudem.

53. Ve světle těchto okolností nelze mít za to, že se stěžovatel svobodně vzdal práva na veřejné projednání své věci před vrchním soudem. Soud nepovažuje za nutné zabývat se otázkou, zda spor stěžovatele představoval důležitý veřejný zájem, který by vyžadoval veřejné projednání (*à contrario, Håkansson a Sturesson*, viz výše, odst. 67).

54. Pokud jde o povahu konkurzního řízení a zvláštních podmínek případu, které jsou podle vlády důvodem pro nekonání ústního jednání, Soud poznamenává, že v některých případech, jimiž se zabýval, vyplývala neveřejnost daného řízení z platné právní úpravy nebo praxe (mimo jiné *Håkansson a Sturesson*, viz výše, odst. 67).

55. Po zhodnocení zvláštních okolností případu, které podle vlády odůvodňovaly nenařízení veřejného jednání, Soud konstatuje, že předmětná věc, tedy prohlášení konkurzu na majetek stěžovatele, kterým po privatizaci disponoval, zřejmě nespadá do kategorie případů vysoce technické povahy, které by bylo vhodné posuzovat v rámci výlučně písemného řízení (*Schuller-Zraggen v. Švýcarsko*, viz výše, odst. 58).

56. Soud tedy není přesvědčen o tom, že existovaly výjimečné okolnosti odůvodňující nekonání ústního jednání. V tomto ohledu Soud uvádí, že stěžovatel, když se

odvolával proti rozhodnutí o prohlášení konkurzu a podával dovolání, vždy namítal nekonání ústního jednání a předkládal k tomu své důvody.

57. Soud připouští, že stěžovatel měl možnost předložit své argumenty písemně a že podle judikatury orgánů Úmluvy je nutné vzít do úvahy řízení jako celek. Nicméně, jak uvedl Nejvyšší soud, konkurzní řízení se dle vnitrostátního práva člení na „několik relativně samostatných fází“. Soud zdůrazňuje, že zahájení takového řízení má značný dopad na ekonomickou činnost úpadce a jeho práva jsou následně omezena z důvodu jmenování správce konkurzní podstaty. Soud se navíc domnívá, že předmětné spory vykazovaly jistou složitost, zejména pokud jde o okolnosti převodu povinností na stěžovatele, které nebyly blíže určeny v kupní smlouvě. Soud je toho názoru, že za těchto podmínek by konání ústního jednání bylo důležité a užitečné.

58. Soud se však podobně jako vláda domnívá, že vzhledem k povaze řízení před dovolacím soudem, který pouze rozhodoval o přípustnosti dovolání, není nekonání veřejného jednání v rozporu s požadavky článku 6 odst. 1 Úmluvy. Stejně tak v případě řízení před Ústavním soudem, které také proběhlo bez nařízení ústního jednání, Soud konstatuje, že toto řízení, omezující se na hodnocení otázek ústavnosti, není úplným a přímým posouzením práv stěžovatele.

59. Závěrem Soud uvádí, že došlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu nenařízení veřejného jednání před obchodním soudem a vrchním soudem.“

Dodejme, že veřejné vyhlášení rozsudku může být provedeno i jiným způsobem než jeho přečtením.⁵⁴² Pro účely článku 6 odst. 1 Úmluvy pak stačí, že každá ze zainteresovaných osob má možnost seznámit se s textem rozsudku.⁵⁴³

A. 6 Nestrannost a nezávislost soudu

K tomu, aby splňoval požadavky článku 6 odst. 1 Úmluvy, musí být soudní orgán též nestranný a nezávislý.

Podle judikatury Soudu je nezávislost třeba posuzovat s ohledem na nezávislost na výkonné moci, na délce mandátu, na záruky proti nátlaku a na vnější projev nezávislosti.⁵⁴⁴ Mimoto, ve smyslu článku 6 odst. 1 je nezávislost a nestrannost soudce v dané situaci třeba posuzovat i podle toho, zda sám nabízí dostatečnou jistotu, že jakákoli pochybnost o jeho podjatosti je vyloučena.⁵⁴⁵

542 *Preto a další v. Itálie*, rozsudek z 8. prosince 1983, Série A č. 71.

543 *Sutter v. Švýcarsko*, rozsudek z 22. února 1984, odst. 32-34.

544 *Kadubec v. Slovensko*, viz výše, odst. 56.

545 Stížnost č. 50595/99, rozhodnutí z 18. ledna 2001, nepublikováno; stížnost č. 58188/00, rozhodnutí z 27. srpna 2002, nepublikováno; *Gautrin v. Francie*, rozsudek z 20. května 1998, Sbirka 1998-III, odst. 58; *Pullar v. Spojené království*, rozsudek z 16. června 1996, Sbirka 1996-III.

Osobní nestrannost soudců se předpokládá, dokud není prokázán opak.⁵⁴⁶ Pokud jde o objektivní hodnocení, Soud vždy zkoumá, zda nezávisle na chování soudce existují jisté ověřitelné skutečnosti, které zpochybňují jeho nestrannost. V této oblasti mohou mít význam i pouhá zdání. Proto, při zkoumání, zda v dané věci existují legitimní důvody svědčící o nedostatku nestrannosti soudce, Soud bere úvahu i hledisko obžalovaného, přestože nehraje rozhodující roli. Určujícím prvkem je to, zda je možné považovat obavy dotčené osoby za objektivně ospravedlnitelné.⁵⁴⁷

Nestrannost dvou soudců vrchního soudu, který projednával stěžovatelovo odvolání v jeho trestní věci, byla namítána v případě *Chmelíř v. Česká republika*.⁵⁴⁸ Soud shledal porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy, když vyjádřil následující názor:

„V projednávané záležitosti není Soud přesvědčen o existenci skutečností poukazujících na to, že by členové senátu vrchního soudu, ... měli nějaké osobní předsudky. ... Stěžovatelovy obavy týkající se zaujatosti soudu vyplývají ze dvou skutečností, a to jednak z toho, že předseda senátu byl stranou žalovanou v řízení o žalobě na ochranu osobnosti podané stěžovatelem, a dále z toho, že jiný člen senátu, který znal rodinu jednoho ze spoluobžalovaných, se nechal vyloučit z projednávání odvolání těchto spoluobžalovaných, ale nikoliv z rozhodování o stěžovatelově odvolání, které bylo projednáváno samostatně.

... V projednávané věci Soud vyzdvihuje, že dne 7. 2. 2000 podal stěžovatel proti předsedovi senátu, který měl rozhodovat o jeho odvolání, žalobu na ochranu osobnosti. Dne 15. 2. 2000 pak M. V. uložil stěžovateli pořádkovou pokutu, a to za urážlivé chování vůči soudu spočívající ve lživých tvrzeních uvedených v námitce podjatosti ze dne 3. 12. 1999, která představovala bezprecedentní a bezostyšný útok na osobu soudce a směřovala k protahování řízení. Konečně dne 1. 3. 2000 vrchní soud zamítl stěžovatelovu druhou námitku podjatosti, která se odvolávala na podanou žalobu na ochranu osobnosti.

Z toho vyplývá, že dne 7. 2. 2000, kdy stěžovatel zahájil proti M. V. řízení na ochranu osobnosti, probíhalo před senátem vrchního soudu, kterému M. V. předsedal, trestní řízení (to skončilo dne 1. 9. 2000). Obě řízení se tedy po dobu sedmi měsíců překrývala. Nelze proto vyloučit, že stěžovatel mohl mít v rámci trestního řízení důvody se obávat, že M. V. v něm bude stále vidět protivníka (viz, *mutatis mutandis*, *Wettstein v. Švýcarsko*, 2000).

K tomu se přidává to, že v rozhodnutí ze dne 1. 3. 2000, kterým byl zamítnut

546 *Cianetti v. Itálie*, rozsudek z 22. dubna 2004, nepublikován.

547 *Ferrantelli a Santangelo v. Itálie*, rozsudek ze 7. srpna 1996, Sbirka 1996-III; *Morel v. Francie*, rozsudek ze 6. června 2000, Sborník 2000-VI.

548 Rozsudek ze 7. června 2005, nepublikován.

návrh na vyloučení předsedy M. V. odůvodněný podáním žaloby na ochranu osobnosti, vyšel senát vrchního soudu pouze z obsahu této žádosti, z prohlášení M. V. učiněného v rámci projednávání předchozí námitky podjatosti a z dřívějších pokusů stěžovatele o maření trestního stíhání. Zdá se tedy, že M. V. se explicitně nevyjádřil k odůvodnění druhé námitky podjatosti, ani k pocitům, které v něm vyvolala stěžovatelova žaloba na ochranu osobnosti. Přestože tedy uvedené rozhodnutí hovoří o ‚novém útoku na morální integritu soudce‘, tento soudce neučinil žádné formální prohlášení, kterým by rozptýlil případné stěžovatelovy pochybnosti (viz, *à contrario*, *Puolittaval a Pirttiaho v. Finsko*, 2004).

Pokud jde o odkaz vlády na rozhodnutí *Tanner a Malminen v. Finsko*, Soud podotýká, že v této záležitosti stěžovatelům vytýkal, že své námitky nevnesli včas. Navíc se jejich tvrzení o nedostatku nestrannosti týkala soudu prvního stupně a byla spolu s otázkou oprávněnosti trestního obvinění přezkoumána odvolacím soudem. Tak tomu ovšem nebylo v projednávaném případě. Obavy, které mohly uvedené skutečnosti u stěžovatele vyvolat, jsou dále podepřeny rozhodnutím M. V. ze dne 15. 2. 2000, kterým mu byla uložena pokuta 50 000 Kč (asi 1674 eur).

Je pravda, jak Soud uvedl ve věci *Ravnsborg v. Švédsko* (1994), že právní normy umožňující soudu potlačit nemístné chování osob, které před něj předstupují, jsou nezbytné k zajištění řádného průběhu soudních jednání. Soud proto nemá v úmyslu zbavit soudy smluvních států možnosti ukládat občanům disciplinární sankce, jejichž účelem je ochrana zájmů spravedlnosti. Znovu je ovšem třeba zohlednit zvláštní okolnosti každého případu.

V projednávaném případě Soud uznává, že stěžovatelovo chování, na které ve svém stanovisku upozornila vláda, mohlo způsobit průtahy v řízení a ztížit činnost soudů, které tedy mohly považovat za nezbytné na ně reagovat. K uložení pokuty však předsedu odvolacího senátu nevedlo toto chování pana Chmelíře; ve skutečnosti bylo stěžovateli vytýkáno urážlivé chování vůči soudu spočívající v jeho lživých prohlášeních uvedených v námitce podjatosti ze dne 3. 12. 1999, která představovala bezprecedentní a bezostyšný útok na osobu soudce a směřovala k protahování řízení.

Nelze však opomenout, že námitka podjatosti je právním prostředkem, který trestní řád dává občanům k dispozici. Odůvodnění rozhodnutí navíc svědčí o tom, že si předseda senátu nedokázal zachovat dostatečný odstup od prohlášení, která stěžovatel učinil ve své první námitce podjatosti. Dle názoru Soudu by bylo teorií tvrdit, že soudce jednal bez jakéhokoliv osobního zájmu a hájil pouze autoritu a statut soudu. Ve skutečnosti soudy nejsou neosobními institucemi, ale fungují prostřednictvím soudců, kteří je tvoří. Pokud v tomto případě urážlivé chování vůči soudu spočívalo v bezostyšném a bezprecedentním útoku na předsedu senátu, znamená to, že zmíněný soudce hodnotil stěžovatelovo chování podle svého porozumění, pocitů, smyslu pro důstojnost a norem chování, neboť se cítil osobně

dotčen a uražen. Jeho vlastní vnímání a hodnocení faktů, jakož i jeho vlastní úsudek byly tedy součástí procesu, který měl určit, zda v daném případě došlo k urážce soudu.

V této souvislosti je na místě upozornit na přísný charakter uložené sankce ... a na upozornění adresované stěžovateli, že další podobný útok by mohl být v budoucnu posuzován jako trestný čin pohrdání soudem. Tyto prvky svědčí podle Soudu o tom, že reakce soudce na stěžovatelovo chování byla přehnaná. Soud konečně poznamenává, že na základě rozhodnutí vrchního soudu se stěžovatelovo odsouzení a uložený trest staly pravomocnými. Jeho ústavní stížnost byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná, aniž by se Ústavní soud výslovně vyjádřil k námitce týkající se nestrannosti soudu, přestože bylo v jeho pravomoci zrušit napadená rozhodnutí. V této situaci není Soud přesvědčen o tom, že mohlo dojít k nápravě případného nedostatku v řízení před vrchním soudem. Zde je třeba odmítnout argument vlády, podle kterého je z pohledu záruk článek 6 odst. 1 Úmluvy dostatečný, nebyla-li zpochybněna nestrannost soudu prvního stupně, který došel k závěru o vině stěžovatele. Soud připomíná svou judikaturu, podle které lze počáteční porušení Úmluvy napravit zásahem soudu vyššího stupně (*De Cubber v. Belgie*, 1984).

Podle Soudu stačí tyto skutečnosti k tomu, aby byly stěžovatelovy obavy týkající se nedostatku požadované nestrannosti předsedy senátu vrchního soudu považovány za objektivně ospravedlnitelné. Vzhledem k tomuto závěru a k tomu, že již byly zodpovězeny hlavní námitky týkající se podjatosti vrchního soudu, nepovažuje Soud za nutné vyslovit se k tvrzenému nedostatku nestrannosti soudce R. T.“

A. 7 Presumpce nevinny

Presumpce nevinny zakotvená ve druhém odstavci článku 6 Úmluvy představuje jeden z prvků spravedlivého trestního procesu, který je požadován od prvního odstavce tohoto ustanovení.⁵⁴⁹ Soud proto posuzuje jednotlivé stížnosti z pohledu kombinace obou textů.

Článek 6 odst. 2 Úmluvy se týká těch osob, které byly obžalovány z trestného činu. Soud však poměrně rychle opustil klasickou definici „obžalované osoby“, aplikovanou smluvními státy, a stanovil, že i když obžalování je obecně definováno jako oficiální doručení obžaloby kompetentním orgánem, v některých případech může mít formu jiného opatření vyvolávající závažné důsledky vůči osobě podezřelého.⁵⁵⁰

⁵⁴⁹ *Deweer v. Belgie*, rozsudek z 27. února 1980, Série A č. 35, odst. 56; *Minelli v. Švýcarsko*, rozsudek z 25. března 1983, Série A č. 62, odst. 27; *Allenet de Ribemont v. Francie*, rozsudek z 10. února 1995, Série A č. 308, odst. 35; *Bernard v. Francie*, rozsudek z 24. dubna 1998, Sbirka 1998-II, odst. 37. ⁵⁵⁰ *550 Brozicek v. Rakousko*, rozsudek z 19. prosince 1989, Série A č. 167, odst. 38.

Při určení, zda protiprávní akt je trestným činem, Soud nejprve hledí na jeho právní kvalifikaci z hlediska vnitrostátního práva. Za tímto účelem Soud posuzuje legislativní povahu právních textů a jejich historický kontext, povahu vnitrostátního řízení a konečně názor právní teorie. Jestliže Soud dojde k názoru, že vnitrostátní kvalifikace aktu jej zařazuje do oblasti trestního práva, přijímá vnitrostátní kvalifikaci za svou. Naopak, jestliže vnitrostátní kvalifikace protiprávního aktu je správní či disciplinární, Soud zjišťuje, zda je tato kvalifikace příhodná i z hlediska Úmluvy. Soud posuzuje též charakter protiprávního aktu a přísnost sankce, která může být uložena (represivní charakter sankce, zbavení svobody, délka zbavení svobody nebo výška peněžitého trestu, způsob výkonu trestu).

Princip presumpce nevinu v první řadě předpokládá, že je na obžalobě, aby prokázala, že obžalovaný je pachatelem trestného činu. Soud však připustil, že aplikace francouzského celního práva, obsahující nevyvratitelnou domněnku prospívající obžalobě, založenou na pouhém držení zboží, není v rozporu s ustanovením článku 6 odst. 2 Úmluvy. Podle jeho názoru tato domněnka v podstatě vyplývá z přiznání samotné podezřelé osoby, že má v nelegálním držení omamné látky.⁵⁵¹

Dalším aspektem presumpce nevinu je princip, že pochybnost svědčí obžalovanému. V tomto ohledu Soud stanovil, že článek 6 odst. 2 Úmluvy zaručuje obžalovanému právo mlčet, jakož i právo nepřispívat k vlastnímu obvinění.⁵⁵² Třetím a posledním aspektem je princip, že na obžalovaného je pohlíženo jako na nevinného, dokud jeho vina není zákonně prokázána. Jinými slovy, obžalovaný nesmí být považován za vinného, dokud není rozhodnuto o jeho posledním řádném opravném prostředku.

A. 8 Přiměřená délka soudního řízení

Problém dlouhotrvajících soudních sporů, se kterými se Soud potýkal ve stížnostech podaných proti České republice, dostal radikální změny dne 26. dubna 2006, kdy nabyla účinnosti novela zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným služebním postupem (zákon č. 160/2006).

Soud zkoumal nově vytvořený opravný prostředek, jimž lze nahradit vzniklou nemateriální újmu, a shledal jej účinným jak z hlediska článku 35 odst. 1 Úmluvy, tak článku 13 Úmluvy.⁵⁵³

551 *Salabiaku v. Francie*, rozsudek z 7. října 1988, Série A č. 141-A.

552 *Funke v. Francie*, rozsudek z 25. února 1993, Série A č. 256-A, odst. 44; *Saunders v. Spojené království*, rozsudek z 17. prosince 1996, Sbírka 1996-IV, odst. 68; *Serves v. Francie*, rozsudek z 20. října 1997, Sbírka 1997-VI, odst. 46.

553 *Vokurka v. Česká republika*, rozhodnutí z 16. října 2007, nepublikováno; k účinnosti tohoto opravného prostředku viz též: E. Hubálková, „Opravné prostředky ve vztahu k průtahům v soudním řízení“, Bulletin advokacie č. 3/2008.

B. Uložení trestu jen na základě zákona (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) – článek 7 Úmluvy

„1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.“

Článek 7 Úmluvy v sobě zahrnuje obecný princip, že pouze zákon může definovat zločin a stanovit trest (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) a zakázat zejména zpětnou aplikaci trestního práva tam, kde je to nevýhodné pro obžalovaného.⁵⁵⁴ Jakkoli zmíněný článek hlavně zamezuje rozšiřování rozsahu současných trestných činů na činy, které před tím nebyly trestné, stanoví také princip, že trestní právo nesmí být extenzivně vykládáno v neprospěch obžalovaného, například prostřednictvím analogie. Z toho vyplývá, že trestné činy a odpovídající tresty musí být zákonem jasně definovány. Tento požadavek je splněn, pokud jedinec může z formulace příslušného ustanovení, případně s pomocí výkladu, rozpoznat, jaké konání nebo opomenutí může vést k jeho trestněprávní odpovědnosti.⁵⁵⁵

Když článek 7 hovoří o „zákoně“, naráží na totéž pojetí, na které se Úmluva odvolává na jiném místě – články 8, 9, 10 – když používá tento termín. Jedná se o pojetí, které zahrnuje jak zákon, tak i judikaturu a obsahuje kvalitativní požadavky, včetně těch o přípustnosti a předvídatelnosti.⁵⁵⁶ Soud tedy musí vždy přezkoumat, zda v době, kdy obžalovaná osoba spáchala čin, který vedl k jejímu stíhání a odsouzení, bylo v účinnosti ustanovení zákona, na základě něž lze takovou osobu stíhat, a jestli uložený trest nepřekračuje meze definované tímto ustanovením.

Ve věci *Achour v. Francie*⁵⁵⁷ stěžovatel namítal, že byl považován za recidivistu, když byl souzen a usvědčen z trestného činu spáchaného v roce 1995. Velký senát, který věc v konečném stadiu projednával, musel proto prověřit ustanovení o recidi-

⁵⁵⁴ *Kokkinakis v. Řecko*, rozsudek z 25. května 1993, Série A č. 260-A, odst. 52.

⁵⁵⁵ *Cantoni v. Francie*, rozsudek z 15. listopadu 1996, Sbíрка 1996-V, odst. 29; *S. W. a C. R. v. Spojené království*, rozsudky z 22. listopadu 1995, Série A č. 335-B, odst. 35 a odst. 33.

⁵⁵⁶ *Coëme a další v. Belgie*, rozsudek z 22. června 2000, Sborník 2000-VII, *E. K. v. Turecko*, rozsudek ze 7. února 2002, nepublikován, odst. 51.

⁵⁵⁷ Rozsudek z 29. března 2006, Sborník 2006-IV.

vě a způsob, jakým byly v rámci okolností tohoto případu aplikovány. Vzal přitom ovšem v úvahu, že záležitosti týkající se existence takových ustanovení, způsobu jejich aplikace a jejich odůvodnění spadají pod pravomoc vysokých smluvních stran vymezit svou vlastní trestní politiku. Ta zpravidla není záležitostí, kterou by Soud komentoval. Jak stěžovatel uznal, vysoké smluvní strany mají rovněž volnost upravovat výši trestů pro pachatele trestných činů, zejména tresty zpříšňovat, bez toho, že by mohly být vzneseny jakékoli otázky, jež by spadaly pod ustanovení Úmluvy. Rozhodnutí, že nedošlo k porušení článku 7 Úmluvy, odůvodnil takto:

„Zákonná pravidla upravující recidivu ve Francii vyžadují naplnění dvou složek. První představuje pravomocné odsouzení za trestný čin a druhou spáchání dalšího trestného činu, který by měl být stejný nebo odpovídající prvnímu trestnému činu (specifická recidiva), nebo odlišný trestný čin (obecná recidiva). Může být časově omezená, jako v tomto případě, nebo neomezená.

Recidiva, která je definována zákonem, představuje přitěžující faktor – *in personam*, a nikoli *in rem*, neboť je spojená s jednáním viníka – ve vztahu k druhému trestnému činu a v případě potřeby se vyžaduje pro recidivistu tvrdší trest. Soud vzal v úvahu, že recidiva může vyplývat pouze ze spáchání druhého trestného činu, aby však byl viník v souladu se zákonem kvalifikován jako recidivista se všemi důsledky, které to přináší vzhledem k trestu, jenž mu hrozí, musí být navíc druhý čin spáchán v zákonné lhůtě, jak je uvedeno v příslušných zákonech účinných v době spáchání tohoto trestného činu. Spor před Soudem se tedy skutečně týká toho, jestli byla dodržena zásada, že není trestného činu bez zákona a také trest může být uložen pouze na základě zákona. Soud musí zvláště zjistit, zdali v tomto případě text zákonného ustanovení, interpretovaný ve světle k němu se vztahující judikatury, splňoval požadavky na dostupnost a předvídatelnost v posuzovaném období.

Soud zaznamenává, že stěžovatel byl původně dne 16. října 1984 odsouzen za obchod s omamnými látkami a že si svůj trest odpykal k 12. červenci 1986. Následně pak byl odsouzen kvůli dalšímu trestnému činu, který byl v rozporu s ustanoveními týkajícími se omamných látek. Tento čin byl spáchán během roku 1995, a to do 7. prosince. Trestní i odvolací soud v Lyonu ve svých rozhodnutích ze dne 14. dubna a 25. listopadu 1997 shledaly navrhovatele vinným z trestných činů podle článku 222-37 trestního zákoníku a odsoudily jej na základě tohoto ustanovení a článku 132-9 o recidivě.

Soud podotýká, že článek 132-9 stanoví, že maximální trest a pokutu, které mohou být uděleny, lze v případě recidivy zdvojnásobit a že platná lhůta již není pět let, jak tomu bylo v dřívějším zákoně, ale deset let od skončení předchozího trestu nebo od lhůty stanovené pro jeho zahlazení. Protože nové právní předpisy vstoupily v účinnost dne 1. března 1994, byly aplikovatelné v době, kdy stěžovatel spáchal nové

restné činy v roce 1995, tedy byl podle zákonných kritérií recidivista v důsledku této restné činnosti.

Stěžovatel bral nicméně do úvahy, že kdyby tyto činy spáchal od 13. července 1991 do 1. března 1994, nebylo by k němu možné ze zákona přistupovat jako k recidivistovi. Podle jeho názoru z toho vyplývalo, že příslušná lhůta uplynula s konečnou platností.

Soud však usuzuje, že stěžovatelovo počáteční odsouzení z října 1984 nebylo zahlazeno a zůstalo v jeho restním rejstříku. Domácí soudy byly tedy oprávněny tuto skutečnost vzít v potaz a považovat ji za první složku recidivy, navíc je zřejmé, že rozsudek a skutečnost, kterou představovala *res iudicata*, nebyly jakýmkoliv způsobem změněny nebo ovlivněny. V této souvislosti nemůže Soud akceptovat stěžovatelův argument, že mu na základě uplynutí příslušné lhůty pro recidivu v podobě, jež byla stanovena v době jeho prvního restného činu, vzniklo právo, aby jeho první čin nebyl vzat v potaz. V příslušných zákonech neexistuje žádné ustanovení zahrnující takové právo. Jeho pozice by byla nepochybně odlišná, kdyby dostal podmíněný rest. V tom případě by ho podle právního řádu, platného v dané době, skutečnost, že ve stanovené lhůtě od původního rozsudku nebyl odsouzen za další restné činy, zbavila jakéhokoli dalšího budoucího účinku. Nicméně ve vztahu k nepodmíněnému odsouzení spadajícímu pod ustanovení o recidivě neexistují žádná taková ustanovení a, jak již výše uvedl, bere Soud v úvahu fakt, že to, jaký konkrétní systém restní spravedlnosti si stát zvolí, je v zásadě mimo rozsah kontroly, jakou provádí na evropské úrovni, pod podmínkou, že tento systém neporušuje principy obsažené v Úmluvě.

Soud dále bere v úvahu, že existuje dlouhodobě ustálená judikatura kasačního soudu ve vztahu k otázce, zdali nový zákon prodlužující lhůtu, která smí uplynout mezi dvěma složkami recidivy, může být aplikován na druhý restný čin, který byl spáchán poté, co tento zákon vstoupil v účinnost. Restní úsek kasačního soudu – a stěžovatel to nepopíral – zaujal od konce 19. století jasný a konzistentní postoj k tomu, že jestliže zákon zavede nová pravidla týkající se recidivy, je pro jejich okamžitou aplikaci postačující restný čin představující druhou složku recidivy spáchaný poté, co zákon vstoupil v účinnost. Taková judikatura prokazatelně umožňovala stěžovateli usměrnit jeho chování... Neexistují tedy pochybnosti o tom, že stěžovatel mohl předvídat to, že tím, že spáchal další restný čin před 13. červnem 1996, tedy datem, k němuž uplynula zákonem stanovená desetiletá lhůta, podstoupil riziko být odsouzen jako recidivista a dostat buď rest odnětí svobody, nebo pokutu, která by se mohla snadno zdvojnásobit. Byl tedy schopen předvídat právní následky svých činů a tomu přizpůsobit své chování.

V každém případě však zákon stále může naplňovat požadavek ‚předvídatelnosti‘, i když se dotyčná osoba musí obrátit o náležitou právní radu, v míře, která je za

daných okolností rozumná, aby zvážila následky, které s sebou může příslušné jednání přinášet.

S přihlédnutím k výše uvedenému Soud shledal, že jak příslušná judikatura, tak i zákon byly ‚předvídatelné‘ z hlediska jejich následků podle článku 7 Úmluvy. Soud navíc usoudil, že stěžovatelova stížnost se ve skutečnosti týká použití po sobě následujících trestních zákonů. Protože je tomu skutečně tak, nevidí Soud žádnou rozporuplnost v tom, že stěžovatel mohl být v rozdílném právním postavení, obzvláště vzhledem k období mezi 13. červencem 1991 a 28. únorem 1994 a lhůtě, která následovala po vstupu nového trestního zákoníku 1. března 1994 v účinnost.

Obdobně nemůže nastat žádný problém s retroaktivní aplikací zákona, neboť tento problém se týkal pouze po sobě následujících ustanovení přijatých pro účely jejich použití výhradně po jejich vstoupení v účinnost. Vnitrostátní soudy nepochybně vzaly v potaz stěžovatelovo odsouzení z roku 1984 a považovaly jej v tomto případě za první složku recidivy. Nicméně fakt, že stěžovatelův dřívější kriminální status byl postupně brán v úvahu prvoinstančním i odvolacími soudy – tato možnost vyplývá ze skutečnosti, že jeho odsouzení z roku 1984 zůstalo zaznamenáno v jeho trestním rejstříku – neznamená porušení ustanovení článku 7 vzhledem k tomu, že k trestnému činu, za nějž byl stíhán a za jehož spáchání byl odsouzen, došlo poté, co článek 132-9 nového trestního zákoníku vstoupil v účinnost. V každém případě, praxe, kdy se berou v úvahu minulé události, by měla být odlišována od retroaktivního použití zákona *stricto sensu*.

Na závěr lze shrnout, že trest uložený stěžovateli, jenž byl shledán vinným a při řízeních v tomto případě považován za recidivistu, byl aplikovatelný v době, kdy byl spáchán druhý trestný čin a ve shodě se ‚zákonem‘, který byl přístupný a jeho následek předvídatelný. Pan Achour tedy mohl v daném čase přesně vědět, jaké právní následky by jeho čin mohl mít.“

C. Právo na účinný opravný prostředek – článek 13 Úmluvy

„Každý, jehož práva a svobody přiznané Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“

Článek 13 Úmluvy zaručuje existenci prostředku nápravy ve vnitrostátním právním řádu, který dovoluje prosazovat práva a svobody zaručené Úmluvou v případě, že jsou porušována. Toto ustanovení ukládá povinnost smluvním státům poskytnout účinný vnitrostátní prostředek nápravy, kterým je možno se dožadovat respektování práv garantovaných Úmluvou, i když státy mají při interpretaci tohoto ustanovení určitý prostor. Existence takového prostředku je přitom vyžadována pouze pro stížnosti „hájitelné“ z pohledu Úmluvy. Rozsah povinností plynoucí z článku 13 se mění

v závislosti na povaze důvodů stížnosti, které stěžovatel zakládá na Úmluvě. Nicméně prostředek nápravy požadovaný článkem 13 musí být „účinný“ jak v právní teorii, tak i v praxi, obzvláště v tomto smyslu nesmí být jeho výkon neodůvodněným způsobem bráněn jakýmkoliv jednáním či opomenutím orgánů žalovaného státu.

Ustanovení článku 5 odst. 4 a článku 6 odst. 1 Úmluvy však článek 13 Úmluvy překonávají a absorbují tím, že poskytují právo na specifický opravný prostředek. Článek 5 odst. 4 garantuje jednotlivci zbavenému svobody právo na to, aby o jeho zbavení svobody rozhodl co nejrychleji soud. Záruky článku 6 odst. 1 jsou též hlubší povahy, neboť na rozdíl od článku 13 se týkají řízení před soudním orgánem. Podobně ustanovení článku 2 Protokolu č. 7 zaručující právo na opravný prostředek cizincům proti rozhodnutí o vyhoštění je v postavení *lex specialis* vůči článku 13 Úmluvy.

Účinný opravný prostředek ve smyslu tohoto ustanovení je prostředkem, o němž rozhoduje vnitrostátní orgán, který nemusí být nutně orgánem soudním ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy. Kromě toho článek 13 je orientován na porušení práv a svobod uvedených v Úmluvě a jejích protokolech, zatímco opravný prostředek ve smyslu článku 6 odst. 1 se týká všech občanskoprávních nároků a závazků, přičemž všechna práva zaručená v Úmluvě nemají zdaleka občanskoprávní charakter.⁵⁵⁸ Nestačí však, aby se stěžovatel dovolával porušení práva nebo svobody. Musí se cítit „reálně“ poškozeným, resp. musí mít tzv. „tvrzený (hájitelný) nárok“ (grief défendable; arguable claim).⁵⁵⁹

Článek 13 Úmluvy nemá přímý vliv na vnitrostátní právo. Smluvní státy mají organizovat vnitrostátní legislativu a zaručit účinné opravné prostředky. Mohlo by se na první pohled zdát, že vnitrostátní opravný prostředek k tomu, aby mohl vést k dosažení nápravy konkrétních porušení, musí být přímo aplikovatelný do vnitrostátního zákonodárství. Soud se k této otázce staví racionálně, když nevyžaduje, aby státy inkorporovaly Úmluvy a její protokoly do svých právních systémů. Stačí, když v té či oné formě vnitrostátní právní řád zajistí každému, kdo podléhá soudní moci, práva a svobody přiznané Úmluvou.⁵⁶⁰

558 *Airey v. Irsko*, viz výše, ve kterém Soud uvedl, že „žaloba na odvolání je žalobou mající občanskoprávní charakter ve smyslu článku 6 odst. 1. Článek 8 Úmluvy zavazuje Irsko poskytnout stěžovateli účinnou možnost takovou žalobu podat a organizovat si svůj soukromý život. Články 13 a 6 odst. 1 Úmluvy se zde překrývají. Soud proto nepokládá za nutné rozhodnout o tom, zda je zde nedostatek v nárocích prvního, jenž je méně náročný než druhý a je jim zcela pohlcen“.

559 *Leander v. Švédsko*, rozsudek z 26. března 1987, Série A č. 116, odst. 77 (a); *Boyle a Rice v. Spojené království*, rozsudek z 27. dubna 1988, Série A č. 131, odst. 52; *Plattform „Ärzte für das Leben“ v. Rakousko*, rozsudek z 21. června 1988, Série A č. 139, odst. 25-27.

560 *Lithgow v. Spojené království*, rozsudek z 8. července 1986, Série A č. 102; *James a další v. Spojené království*, viz výše.

I když článek 13 Úmluvy chrání všechny oběti porušení, ke kterým došlo v důsledku rozhodnutí soudních orgánů, nezaručuje právo na soud druhé instance (tedy odvolací soud). Pokud však soud nerespektoval práva stěžovateli přiznaná Úmluvou, měl by mít stěžovatel možnost obrátit se na soud vyšší instance. Rozsah kontroly v rámci opravného prostředku proti rozhodnutím soudů ve smyslu článku 13 je omezený. Nelze na něj pohlížet jako na prostředek nápravy či změny pravomocných rozhodnutí. Rozhodnutí nejvyšších soudních instancí nemohou navíc být předmětem žádné další kontroly. Konečně ani článek 13, ani žádné jiné ustanovení Úmluvy smluvním státům neukládá povinnost poskytnout jednotlivcům podléhajícím jejich jurisdikci opravný prostředek ve formě ústavní stížnosti. Právo na zahájení trestního řízení proti původci údajného trestného činu též nefiguruje v katalogu práv uvedených v Úmluvě.

5. Zákaz diskriminace

Článek 14 Úmluvy

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakékoli příčině, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, rod nebo jiné postavení.“

Zákaz diskriminace ve smyslu článku 14 Úmluvy se vztahuje pouze na práva zaručená v Úmluvě nebo v jejích protokolech, na rozdíl od Paktu o občanských a politických právech OSN.⁵⁶¹ Námitka porušení článku 14 Úmluvy musí být proto vždy spojena s jiným ustanovením Úmluvy zaručujícím materiální právo. Jestliže Úmluva dané právo nezaručuje, nelze si stěžovat na diskriminaci při jeho výkonu. Pokud se diskriminační jednání týká práva, k jehož aplikaci stát vyslovil výhradu, není stát vázán ani článkem Úmluvy, které dané právo obsahuje, ani článkem 14 do té míry, pokud zakazuje diskriminační jednání při výkonu tohoto práva. Například právo být poslancem parlamentu není Úmluvou zaručeno. Ochrany článku 14 se proto nemůže dovolávat osoba, která si stěžuje na to, že její poslanecký mandát byl zrušen pro neslučitelnost s jeho profesorskou funkcí na vysoké škole neuniverzitního charakteru, přestože výkon tohoto práva profesory vyučujícími na univerzitách nebyl tímto způsobem omezen. Pravidlo zákazu diskriminace lze přirovnat k principu rovnosti zbrani anebo rovnosti při výslechu svědků obžaloby a obhajoby, jež vyplývá z práva na spravedlivé soudní řízení zaručeného článkem 6 Úmluvy. Ustanovení článku 14 lze též porovnat s článkem 5 Protokolu č. 7, jenž zaručuje rovnost mezi manžely.

⁵⁶¹ Článek 2 odst. 1 a článek 3 Paktu.

Otázka samostatnosti článku 14 Úmluvy nesmí být zaměňována s otázkou jeho autonomnosti.⁵⁶² Soud pohlíží na spojení článku 14 s jiným ustanovením Úmluvy velmi pružně: stačí, aby se předmět sporu zcela nevymykal textu článku, který je s článkem 14 spojován,⁵⁶³ anebo aby kritizovaná opatření byla přímo spojena s výkonem Úmluvou zaručeného práva,⁵⁶⁴ anebo aby relevantní skutečnosti spadaly do oblasti Úmluvou zaručeného práva.⁵⁶⁵

Skutečná autonomie článku 14 Úmluvy je zvláště patrná v případě práv, do kterých zásah státem může být z hlediska Úmluvy opodstatněný. Jde zejména o ustanovení článků 8 až 11 Úmluvy a článek 1 Protokolu č. 1. V takovém případě se jedná o omezující zásahy, které nemusí nutně znamenat diskriminaci. Totéž lze říci o oblastech „kde existuje více způsobů, jak stát může dostát svým povinnostem“. Pokud by však způsob zavádění opatření nebo omezení (které by jinak bylo v souladu s Úmluvou) byl diskriminační, porušoval by článek 14 ve spojení s daným ustanovením Úmluvy.

Podle ustálené judikatury Soudu diskriminace znamená různé zacházení bez objektivního a rozumného ospravedlnění s osobami, jejichž situace je v relevantních věcech podobná.⁵⁶⁶ Ovšem ne každý rozdíl v zacházení bude znamenat porušení čl. 14. Musí být zjištěno, že jiné osoby v obdobné situaci nebo v situaci, která je v relevantních věcech podobná, jsou zvýhodněny a že toto rozlišování je diskriminační.⁵⁶⁷

Rozdíl v zacházení je podle článku 14 Úmluvy diskriminační tehdy, když nemá objektivní a rozumné ospravedlnění. Existuje-li takové ospravedlnění, musí být posouzeno ve vztahu k principům všeobecně uznávaným v demokratické společnosti. Nestačí, že rozdílné zacházení při výkonu práva zaručeného Úmluvou má legitimní cíl: článek 14 může být porušen, i když bude jasně zjištěno, že neexistuje „rozumná míra proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem.“⁵⁶⁸

Jinými slovy, pojem diskriminace obecně zahrnuje případy, kdy se s osobou nebo skupinou zachází bez řádného ospravedlnění méně příznivě než s jinou, i když Úmluva nevyžaduje příznivější zacházení.⁵⁶⁹ Článek 14 nezakazuje různé zacházení,

562 *Belgická jazyková záležitost*, rozsudek z 23. července 1968, Série A č. 6, odst. 9.

563 *Van der Musselle v. Belgie*, rozsudek z 23. listopadu 1983, Série A č. 70, odst. 43; *Thlimmenos v. Řecko*, rozsudek z 6. dubna 2000, Sborník 2000-IV.

564 *Schmidt a Dahlström v. Švédsko*, rozsudek z 6. února 1976, Série A č. 21, odst. 39.

565 *Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Spojené království*, rozsudek z 28. května 1985, Série A č. 94, odst. 71.

566 *Willis v. Spojené království*, rozsudek z 11. června 2002, Sborník 2002-IV, odst. 48.

567 *Unal Tekeli v. Turecko*, rozsudek z 16. listopadu 2004, Sborník 2004-X (výňatky), odst. 49.

568 *Petrovic v. Rakousko*, rozsudek z 27. března 1998, Sbirka 1998-II, odst. 30.

569 *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Velké Británii*, viz výše, odst. 82.

založené na objektivním posouzení zásadně rozdílných skutkových okolností, které, jelikož je založeno na veřejném zájmu, nachází spravedlivou rovnováhu mezi ochranou zájmů společnosti a respektováním práv a svobod chráněných Úmluvou.⁵⁷⁰

Smluvní státy disponují určitou mírou uvážení (margin of appreciation), když posuzují, zda a do jaké míry ospravedlňují rozdíly v jinak podobných situacích rozdílné zacházení.⁵⁷¹ Rozsah míry uvážení se bude lišit podle konkrétních okolností případu, předmětu sporu a jeho pozadí, ale konečné rozhodnutí o dodržování závazků stanovených Úmluvou zůstává na Soudu. Jelikož Úmluva představuje hlavně a především systém pro ochranu lidských práv, Soud bere ohled na měnící se podmínky ve smluvních státech a reaguje například na jejich rodící se konsensus ohledně vytyčených standardů.⁵⁷²

Velmi důležitým případem diskriminace, kterým se Soud nedávno (v roce 2007) zabýval, byla věc *D. H. v. Česká republika*, jež byla zmíněna výše. Jejím předmětem byla diskriminace romských dětí umístovaných ve zvláštních školách.

Ve věci *Paulík v. Slovensko*⁵⁷³ stěžovatel tvrdil, že s ním bylo zacházeno odlišně od těch mužů, jejichž otcovství bylo určeno buď souhlasným prohlášením rodičů, nebo na základě domněnky, že otcem je manžel matky. Tito otcové mohli, na rozdíl od něho, později otcovství popřít, pokud se objevily nové důkazy, které vylučovaly jejich otcovství.

Soud ve svém rozsudku přijal názor, že existují jisté rozdíly v zacházení mezi otci „domnělymi“ a stěžovatelem, jehož otcovství bylo určeno soudem. Skutečnost, že existovaly určité rozdíly mezi dvěma či více jednotlivci, však nevylučovalo, že tyto osoby byly v dostatečně srovnatelném postavení a mají dostatečně srovnatelné zájmy. Měl za to, že všechny tyto osoby jsou v analogickém postavení. Právní řád jim uděloval rozdílné právní zacházení v tom smyslu, že stěžovatel, na rozdíl od tzv. „domnělých otců“, nemohl požádat Nejvyšší státní zastupitelství, aby napadlo určení otcovství v zájmu společnosti. Soud se tedy zabýval otázkou, zda toto rozdílné zacházení mělo objektivní a rozumné odůvodnění. Přijal názor, že v zásadě mohl legitimní zájem na zajištění právní jistoty rodinných vztahů a ochraně zájmů dětí být důvodem pro rozdílné zacházení s osobami, jejichž otcovství bylo předpokládáno, a osobami, jejichž otcovství bylo určeno v řízení před soudem. V tomto konkrétním případě však sledování tohoto zájmu způsobilo, že zatímco stěžovatel neměl k dispozici žádné prostředky, kterými by mohl napadnout dříve určené otcovství, jiné osoby v analogické situaci tuto možnost měly. Podle stávajícího právního řádu nebyla

570 Např. stížnost č. 36797/97, rozhodnutí z 27. září 2001, nepublikováno.

571 *Gaygusuz v. Rakousko*, rozsudek z 16. září 1996, Sbirka 1996-IV, odst. 42.

572 *Unal Tekeli v. Turecko*, viz výše, odst. 54; a, *mutatis mutandis*, *Stafford proti Velké Británii*, viz výše, odst. 68.

573 *Rozsudek z 10. října 2006*, nepublikován.

přípustná žádná odchylka, která by zohlednila zvláštní okolnosti stěžovatelova případu, zejména věk, osobní situaci a **chování jeho údajné dcery, jakož i ostatních dotčených osob zapojených do případu**. Soud tudíž dospěl k závěru, že neexistoval vztah přiměřenosti mezi sledovaným cílem a prostředky k dosažení tohoto cíle použitými a došlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

Stížnost *Bączkowski v. Polsko*⁵⁷⁴ se týkala diskriminace homosexuálů při výkonu jejich práva na svobodu shromažďování ve smyslu článku 11 Úmluvy. Stěžovatelé tvrdili, že pouliční průvod i stacionární shromáždění byly zakázány právě proto, že chtěly poukázat na diskriminaci homosexuálů. Soud sice pod tímto bodem nejprve poznamenal, že „rozhodnutí prvoinstančních správních orgánů zakazující pouliční průvod a stacionární shromáždění neobsahovala žádný přímý motiv“ a že Soud „nemůže spekulovat o existenci jiných motivů než těch, které byly explicitně vyjádřeny v těchto správních rozhodnutích“. Nakonec však dospěl k závěru o porušení ustanovení článků 11 a 14 Úmluvy.

574 Rozsudek z 3. května 2007, nepublikován.

PŘÍLOHA I

ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD VE ZNĚNÍ PROTOKOLU č. 11 s Protokoly č. 1, 4, 6, 7,¹ 12, 13 a 14

Text Úmluvy byl novelizován ustanoveními Protokolu č. 3, který vstoupil v platnost 21. září 1970, Protokolu č. 5, který vstoupil v platnost 20. prosince 1971 a Protokolu č. 8, který vstoupil v platnost 1. ledna 1990, a zahrnoval též text Protokolu č. 2, který, v souladu s ustanovením svého článku 5 odst. 3, byl nedílnou součástí Úmluvy od 21. září 1970, dne, kdy vstoupil v platnost. Všechna ustanovení, která byla novelizována nebo přidána těmito protokoly, jsou nahrazena Protokolem č. 11, a to k 1. listopadu 1998, kdy tento protokol vstoupil v platnost. Od tohoto data se Protokol č. 9, který vstoupil v platnost 1. října 1994, ruší.

¹ Oficiální překlad provedený Soudem.

Podepsané vlády, členové Rady Evropy,

majíce na zřeteli Všeobecnou deklaraci lidských práv vyhlášenou Valným shromážděním Organizace spojených národů 10. prosince 1948;

majíce na zřeteli, že tato deklarace směřuje k zabezpečení všeobecného a účinného uznávání a dodržování práv v ní vyhlášených;

majíce na zřeteli, že cílem Rady Evropy je dosažení větší jednoty mezi jejími členy, a že jedním ze způsobů, jak se má tento cíl uskutečňovat, je ochrana a další rozvoj lidských práv a základních svobod;

znovu potvrzující svou hlubokou víru v ty základní svobody, které jsou základem spravedlnosti a míru ve světě a které jsou nejlépe zachovávány na jedné straně účinnou politickou demokracií a na druhé straně společným pojetím a dodržováním lidských práv, na němž závisí;

rozhodnuty, jakožto vlády evropských států, které jsou stejného smýšlení a mají společné dědictví politických tradic, ideálů, svobody a právního státu, podniknout první kroky ke kolektivnímu zaručení některých práv vyhlášených ve Všeobecné deklaraci;

dohodly se na následujícím:

Článek 1² – Povinnost respektovat lidská práva

Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.

HLAVA I³ – Práva a svobody

Článek 2¹ – Právo na život

1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.
2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:
 - a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
 - b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
 - c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

2 Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

3 Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

Článek 3¹ – Zákaz mučení

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Článek 4¹ – Zákaz otroctví a nucených prací

1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.
2. Od nikoho se nesmí žádat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.
3. Za „nucenou nebo povinnou práci“ se pro účely tohoto článku nepovažuje:
 - a) práce běžně požadovaná při výkonu trestu uloženého podle článku 5 této Úmluvy, nebo v době podmíněného propuštění z tohoto trestu;
 - b) služba vojenského charakteru nebo, v případě osob, které odmítají vojenskou službu z důvodů svědomí v zemích, kde je takové odmítnutí vojenské služby uznáváno, jiná služba vyžadovaná místo povinné vojenské služby;
 - c) služba vyžadovaná v případě nouze nebo pohromy, která ohrožuje život nebo blaho společnosti;
 - d) práce nebo služba, která tvoří součást běžných občanských povinností.

Článek 5⁴ – Právo na svobodu a osobní bezpečnost

1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:
 - a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;
 - b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;
 - c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;
 - d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;
 - e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;
 - f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.

4 Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.
3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci, a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.
4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.
5. Každý, kdo byl zatčen nebo zadržen v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.

Článek 6^s – Právo na spravedlivé řízení

1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků, anebo v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.
2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.
3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:
 - a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;
 - b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;
 - c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;
 - d) vyslychat nebo dát vyslychat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;

5 Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

- e) mít bezplatnou pomoc tlumočníka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.

Článek 7⁶ – Uložení trestu jen na základě zákona

1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.
2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.

Článek 8¹ – Právo na respektování soukromého a rodinného života

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.
2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Článek 9¹ – Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.
2. Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Článek 10⁷ – Svoboda projevu

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyža-

⁶ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

⁷ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

dovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Článek 11¹ – Svoboda shromažďování a sdružování

1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružování se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich.
2. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon, a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Tento článek nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv příslušníky ozbrojených sil, policie a státní správy.

Článek 12¹ – Právo uzavřít manželství

Muži a ženy způsobilí věkem k uzavření manželství mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.

Článek 13¹ – Právo na účinný právní prostředek nápravy

Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.

Článek 14⁸ – Zákaz diskriminace

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.

8 Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

Článek 15¹ – Odstoupení od závazků v naléhavé situaci

1. V případě války nebo jiného veřejného ohrožení státní existence může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření směřující k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.
2. Podle tohoto ustanovení nelze odstoupit od článku 2, kromě úmrtí vyplývajících z dovolených válečných činů, a článků 3, 4 (odstavec 1) a 7.
3. Každá Vysoká smluvní strana využívající svého práva na odstoupení bude v plném rozsahu informovat generálního tajemníka Rady Evropy o opatřeních, která přijala, a o jejich důvodech. Generálního tajemníka Rady Evropy bude rovněž informovat o tom, kdy tato opatření pozbyla platnosti, a kdy ustanovení Úmluvy budou znovu prováděna v plném rozsahu.

Článek 16¹ – Omezení politické činnosti cizinců

Nic v člancích 10, 11 a 14 nemůže být považováno za bránící Vysokým smluvním stranám uvalit omezení na politickou činnost cizinců.

Článek 17¹ – Zákaz zneužití práva

Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na popření kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví.

Článek 18¹ – Omezení výkonu práv

Omezení, jež tato Úmluva připouští pro uvedená práva a svobody, nesmí být využívána k jinému účelu než k tomu, pro který byla určena.

HLAVA II⁹ – Evropský soud pro lidská práva

Článek 19 – Zřízení Soudu

K zajištění plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami v této Úmluvě a jejich protokolech se zřizuje Evropský soud pro lidská práva, dále jen „Soud“. Svou činnost vykonává trvale.

⁹ Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Článek 20 – Počet soudců

Soud tvoří soudci, jejichž počet se rovná počtu Vysokých smluvních stran.

Článek 21 – Podmínky výkonu funkce

1. Soudci musí mít vysoký morální charakter a splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávanými právníky.
2. Soudci zasedají v Soudu jako soukromé osoby.
3. Ve svém funkčním období soudci nemohou vykonávat žádnou činnost neslučitelnou s jejich nezávislostí, nestranností nebo s požadavky činnosti vykonávané na plný úvazek; o jakékoli otázce vzniklé v souvislosti s tímto odstavcem rozhodne Soud.

Článek 22 – Volba soudců

1. Soudce volí většinou z odevzdaných hlasů Parlamentní shromáždění, za každou Vysokou smluvní stranu ze seznamu tří kandidátů navržených Vysokou smluvní stranou.
2. Stejný postup se použije při doplňování Soudu v případě přistoupení nových Vysokých smluvních stran a při obsazování příležitostně uvolněných míst.

Článek 23 – Funkční období

1. Soudci jsou voleni na období šesti let. Mohou být zvoleni znovu. Funkční období poloviny soudců zvolených při prvních volbách však skončí koncem třetího roku.
2. Soudci, jejichž funkční období skončí uplynutím počátečního tříletého období, budou určeni losem, který provede generální tajemník Rady Evropy ihned po jejich zvolení.
3. Aby se v rámci možností zabezpečilo, že dojde k obnově mandátů jedné poloviny soudců každé tři roky, může Parlamentní shromáždění rozhodnout, dříve než přikročí k jakékoli další volbě, že funkční období jednoho nebo více soudců, kteří mají být zvoleni, bude mít jinou délku než šest let, avšak ne více než devět let a ne méně než tři roky.
4. V případě, kdy se jedná o více než jedno funkční období a kdy Parlamentní shromáždění bude postupovat podle předchozího odstavce, přidělí se tato období losem, který provede generální tajemník Rady Evropy ihned po volbách.
5. Soudce, který byl zvolen, aby nahradil soudce, jehož funkční období neskončilo, zastává funkci po zbytek funkčního období svého předchůdce.
6. Funkční období soudců končí dosažením věku 70 let.
7. Soudci zastávají funkci, dokud nejsou nahrazeni. Po svém nahrazení však pokračují v projednávání těch případů, které již posuzují.

Článek 24 – Odvolání

Soudce může být zbaven své funkce pouze tehdy, pokud ostatní soudci dvoutřetinovou většinou rozhodnou o tom, že přestal splňovat požadované podmínky.

Článek 25 – Kancelář Soudu a právní asistenti

Soud má Kancelář, jejíž úkoly a organizaci stanoví jednací řád Soudu. Soudu pomáhají právní asistenti.

Článek 26 – Plénum Soudu

Plénum Soudu

- a) volí na tříleté období svého předsedu a jednoho nebo dva místopředsedy; mohou být zvoleni znovu;
- b) ustavuje senáty na pevně stanovené období;
- c) volí předsedy senátů Soudu, kteří mohou být zvoleni znovu;
- d) přijímá jednací řád Soudu, a
- e) volí vedoucího Kanceláře Soudu a jednoho nebo více jeho zástupců.

Článek 27 – Výbory, senáty a velký senát

1. K projednání předložených případů Soud zasedá ve výborech složených ze tří soudců, v senátech složených ze sedmi soudců a ve velkém senátu složeném ze sedmnácti soudců. Senáty Soudu ustavují výbory na pevně stanovené období.
2. Soudce zvolený za stát, který je stranou ve sporu, bude z moci úřední členem senátu a velkého senátu, nebo, pokud takový není nebo nemůže zasedat, tento stát určí osobu, která bude zasedat jako soudce.
3. Členy velkého senátu jsou rovněž předseda Soudu, místopředsedové, předsedové senátů a další soudci určení v souladu s jednacím řádem Soudu. Je-li případ předán velkému senátu podle článku 43, nemůže v něm zasedat soudce ze senátu, který vynesl rozsudek, s výjimkou předsedy senátu a soudce, který v něm zasedal za zúčastněný stát.

Článek 28 – Prohlášení výborů o nepřijatelnosti

Výbor může jednomyslným hlasováním prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtout ze seznamu případů stížnost jednotlivce podanou podle článku 34, pokud lze takové rozhodnutí přijmout bez dalšího přezkoumání. Rozhodnutí je konečné.

Článek 29 – Rozhodnutí senátů o přijatelnosti a meritů věci

1. Nebylo-li přijato žádné rozhodnutí podle článku 28, senát se vysloví o přijatelnosti a meritů stížností jednotlivců podaných podle článku 34.
2. Senát se vysloví o přijatelnosti a meritů mezistátních stížností podaných podle článku 33.

3. Rozhodnutí o přijatelnosti je přijato odděleně, pokud Soud ve výjimečných případech nerozhodne jinak.

Článek 30 – Postoupení věci velkému senátu

Vyvolává-li případ projednáváný senátem závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo může-li vyřešení otázky vést k rozporu s rozsudkem vyneseným Soudem dříve, může senát, dokud nevynese rozsudek, postoupit případ velkému senátu, s výjimkou případů, kdy se některá ze stran vysloví proti.

Článek 31 – Pravomoci velkého senátu

Velký senát

- a) se vyslovuje ke stížnostem podaným podle článku 33 nebo článku 34, pokud mu byla věc předána senátem podle článku 30 nebo pokud mu byla věc předána podle článku 43; a
- b) posuzuje žádosti o poradní stanoviska podané podle článku 47.

Článek 32 – Pravomoc Soudu

1. Pravomoc Soudu se vztahuje na všechny otázky týkající se výkladu a provádění této Úmluvy a jejích protokolů, které mu budou předloženy podle článků 33, 34 a 47.
2. V případě sporu o pravomoc Soudu rozhodne Soud.

Článek 33 – Mezistátní stížnosti

Každá Vysoká smluvní strana může předložit Soudu každé údajné porušení ustanovení Úmluvy a jejích protokolů jinou Vysokou smluvní stranou.

Článek 34 – Individuální stížnosti

Soud může přijímat stížnosti každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv priznaných Úmluvou a jejími protokoly jednou z Vysokých smluvních stran. Vysoké smluvní strany se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.

Článek 35 – Podmínky přijatelnosti

1. Soud může posuzovat věc až po vyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí.
2. Soud nebude posuzovat žádnou individuální stížnost předloženou podle článku 34, která je

- a) anonymní; nebo
 - b) v podstatě stejná jako stížnost již předtím Soudem projednávaná anebo již předložená jiné mezinárodní vyšetřovací nebo smířčí instanci a pokud neobsahuje žádné nové důležité informace.
3. Soud prohlásí za nepřijatelnou každou individuální stížnost podanou podle článku 34, jestliže ji pokládá za neslučitelnou s ustanoveními Úmluvy nebo jejích protokolů, zjevně nepodloženou nebo zneužívající právo na stížnost.
 4. Soud odmítne každou stížnost, kterou považuje podle tohoto článku za nepřijatelnou. Může tak učinit v jakékoli fázi řízení.

Článek 36 – Zásah třetí strany

1. Při projednávání každé věci senátem nebo velkým senátem má Vysoká smluvní strana, jejímž příslušníkem je stěžovatel, právo předložit písemné připomínky a zúčastnit se zasedání.
2. V zájmu řádného chodu spravedlnosti může předseda Soudu přizvat kteroukoli Vysokou smluvní stranu, která není účastníkem řízení, nebo kteroukoli dotčenou osobu, která není stěžovatelem, aby předložily písemné připomínky nebo se zúčastnily zasedání.

Článek 37 – Vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů

1. Soud může v kterékoli fázi řízení rozhodnout o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů, jestliže okolnosti dovolují dospět k závěru, že
 - a) stěžovatel již nemíní trvat na své stížnosti; nebo
 - b) věc již byla vyřešena; nebo
 - c) pro jakýkoliv jiný Soudem zjištěný důvod není dále opodstatněné pokračovat v jejím projednávání.
2. Soud však pokračuje v projednávání stížnosti, vyžaduje-li to dodržování lidských práv stanovených Úmluvou a jejími protokoly.
3. Soud může rozhodnout o vrácení stížnosti do seznamu případů, jestliže se domnívá, že okolnosti odůvodňují takový krok.

Článek 38 – Projednání stížnosti a řízení o smírném urovnání

1. Pokud Soud prohlásí stížnost za přijatelnou,
 - a) pokračuje v posuzování stížnosti společně se zástupci stran a je-li to zapotřebí, provede šetření, pro jehož účinné vedení poskytnou zúčastněné státy všechny nezbytné podmínky;
 - b) dá se k dispozici zúčastněným stranám s cílem dosáhnout smírného urovnání věci na základě dodržování lidských práv, jak jsou stanovena Úmluvou a jejími protokoly.
2. Řízení vedené podle odstavce 1 písm. b) je důvěrné.

Článek 39 – Dosažení smírného urovnání

V případě smírného urovnání Soud vyškrtne případ ze seznamu rozhodnutí, které se omezí na stručné vylíčení skutečností a přijatého řešení.

Článek 40 – Veřejné zasedání a přístup k dokumentům

1. Zasedání jsou veřejná, pokud Soud z důvodu výjimečných okolností nerozhodne jinak.
2. Dokumenty uložené v Kanceláři Soudu jsou přístupné veřejnosti, pokud předseda Soudu nerozhodne jinak.

Článek 41 – Spravedlivé zadostiučinění

Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přízná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.

Článek 42 – Rozsudky senátů

Rozsudky senátů se stávají konečnými v souladu s ustanoveními článku 44 odstavce 2.

Článek 43 – Postoupení věci velkému senátu

1. V tříměsíční lhůtě od data rozsudku senátu může každá zúčastněná strana ve výjimečných případech požádat o postoupení věci velkému senátu.
2. Kolegium pěti soudců velkého senátu žádost přijme, pokud věc vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo závažnou otázku všeobecné povahy.
3. Pokud kolegium žádost přijme, velký senát ve věci rozhodne rozsudkem.

Článek 44 – Konečné rozsudky

1. Rozsudek velkého senátu je konečný.
2. Rozsudek senátu se stává konečným,
 - a) když strany prohlásí, že nebudou žádat o postoupení věci velkému senátu; nebo
 - b) po třech měsících lhůty od data rozsudku, jestliže nebylo požádáno o postoupení věci velkému senátu; nebo
 - c) když kolegium velkého senátu zamítne žádost o postoupení podanou podle článku 43.
3. Konečný rozsudek je zveřejněn.

Článek 45 – Odůvodnění rozsudků a rozhodnutí

1. Rozsudky, stejně jako rozhodnutí prohlašující stížnosti za přijatelné nebo nepřijatelné, jsou odůvodněny.
2. Jestliže rozsudek vcelku nebo zčásti nevyjadřuje jednomyslný názor soudců, má každý soudce právo k němu připojit své odlišné stanovisko.

Článek 46 – Závaznost a výkon rozsudků

1. Vysoké smluvní strany se zavazují, že se budou řídit konečnými rozsudky Soudu ve všech sporech, jichž jsou stranami.
2. Konečný rozsudek Soudu se doručuje Výboru ministrů, který dohlíží na jeho výkon.

Článek 47 – Poradní stanoviska

1. Soud může na žádost Výboru ministrů vydávat poradní stanoviska o právních otázkách týkajících se výkladu Úmluvy a jejich protokolů.
2. Tyto posudky se nemohou zabývat otázkami, které se týkají obsahu nebo rozsahu práv a svobod stanovených v Hlavě I Úmluvy a v protokolech, ani jinými otázkami, které by mohly Soud nebo Výbor ministrů posuzovat v důsledku jakýchkoli řízení, jež mohou být zahájena podle této Úmluvy.
3. Rozhodnutí Výboru ministrů, kterým se žádá Soud o poradní stanovisko, je přijímáno většinou hlasů zástupců oprávněných zasedat ve Výboru.

Článek 48 – Poradní pravomoc Soudu

Soud rozhodne, zda žádost o poradní stanovisko podaná Výborem ministrů spadá do jeho pravomoci, jak je definována v článku 47.

Článek 49 – Odůvodnění poradních stanovisek

1. Poradní stanovisko Soudu je odůvodněno.
2. Jestliže poradní stanovisko vcelku nebo zčásti nevyjadřuje jednomyslný názor soudců, má každý soudce právo k němu připojit svůj odlišný názor.
3. Poradní stanovisko Soudu se zašle Výboru ministrů.

Článek 50 – Výdaje na činnost Soudu

Výdaje na činnost Soudu hradí Rada Evropy.

Článek 51 – Výsady a imunity soudců

Soudci požívají při výkonu funkcí výsad a imunit uvedených v článku 40 Statutu Rady Evropy a v dohodách uzavřených na základě tohoto článku.

HLAVA III^{10, 11} – Závěrečná ustanovení

Článek 52¹ – Dotazy generálního tajemníka

Každá Vysoká smluvní strana poskytne na žádost generálního tajemníka Rady Evropy požadované vysvětlení o způsobu, jakým její vnitrostátní právo zajišťuje účinné provádění všech ustanovení této Úmluvy.

Článek 53¹ – Ochrana uznaných lidských práv

Nic v této Úmluvě nebude vykládáno tak, jako by omezovalo nebo rušilo lidská práva a základní svobody, které mohou být uznány zákony každé Vysoké smluvní strany nebo každou jinou úmluvou, jíž je stranou.

Článek 54¹ – Pravomoci Výboru ministrů

Nic v této Úmluvě nebrání pravomocím, které Výboru ministrů přiznal Statut Rady Evropy.

Článek 55¹ – Zřeknutí se jiného způsobu urovnávání sporů

S výhradou zvláštního ujednání Vysoké smluvní strany souhlasí, že mezi sebou nepoužijí smluv, úmluv nebo prohlášení, které jsou mezi nimi v platnosti, k tomu, aby předkládaly formou žalob spory vyplývající z výkladu nebo provádění této Úmluvy k jinému způsobu urovnání, než je stanoveno v této Úmluvě.

Článek 56¹ – Územní platnost Úmluvy

1. Každý stát může při ratifikaci nebo kdykoli později prohlásit sdělením generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, že tato Úmluva se bude vztahovat, s výhradou odstavce 4 tohoto článku, na všechna nebo kterákoli z území, za jejichž mezinárodní vztahy je odpovědná.
2. Úmluva se bude vztahovat na jedno nebo více území uvedených ve sdělení počínaje třicátým dnem následujícím po přijetí tohoto sdělení generálním tajemníkem Rady Evropy.
3. Na uvedených územích budou ustanovení této Úmluvy prováděna s přihlédnutím k místním potřebám.
4. Každý stát, který učiní prohlášení podle prvního odstavce tohoto článku, může kdykoli později prohlásit jménem jednoho nebo více území, kterých se toto prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle článku 34 této Úmluvy.

¹⁰ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

¹¹ Články této Hlavy jsou přečíslovány v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

Článek 57¹² – Výhrady

1. Každý stát může při podpisu této Úmluvy nebo uložení své ratifikační listiny učinit výhradu ke kterémukoli ustanovení Úmluvy, pokud zákon, který v té době platí na jeho území, není v souladu s tímto ustanovením. Výhrady všeobecné povahy nejsou podle tohoto článku povoleny.
2. Každá výhrada učiněná podle tohoto článku musí obsahovat stručný popis příslušného zákona.

Článek 58¹ – Vypovězení

1. Vysoká smluvní strana může vypovědět tuto Úmluvu až po uplynutí pěti let od data, kdy se stala její stranou, a po šesti měsících od zaslání sdělení generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, který o tom informuje ostatní Vysoké smluvní strany.
2. Tato výpověď nemůže zprostit zúčastněnou Vysokou smluvní stranu závazků vyplývajících z této Úmluvy, pokud jde o jakýkoli skutek, který by mohl znamenat porušení těchto závazků a kterého by se smluvní strana dopustila před datem, k němuž výpověď nabývá účinnosti.
3. Každá Vysoká smluvní strana, která přestane být členem Rady Evropy, přestane být stranou této Úmluvy za stejných podmínek.
4. Úmluva může být vypovězena podle ustanovení předcházejících odstavců, pokud jde o kterékoli území, na něž se vztahuje podle článku 56.

Článek 59¹ – Podpis a ratifikace

1. Tato Úmluva je otevřena k podpisu členům Rady Evropy. Podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.
2. Tato Úmluva vstoupí v platnost po uložení deseti ratifikačních listin.
3. Pro každý stát, který Úmluvu podepsal a který ji bude ratifikovat později, vstoupí Úmluva v platnost ihned po uložení ratifikační listiny.
4. Generální tajemník Rady Evropy oznámí všem členům Rady Evropy vstup Úmluvy v platnost, jména Vysokých smluvních stran, které ji ratifikovaly, jakož i uložení každé ratifikační listiny, k němuž dojde později.

Sjednáno v Římě 4. listopadu 1950 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník všem státům, které Úmluvu podepsaly.

12 Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

PROTOKOL č. 1 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

Podepsané vlády, členové Rady Evropy,

rozhodnuty přijmout opatření k zajištění kolektivního provádění práv a svobod odlišných od těch, které jsou již uvedeny v Hlavě I Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“),

dohodly se na následujícím:

Článek 1 – Ochrana majetku

1. Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.
2. Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.

Článek 2 – Právo na vzdělání

Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.

Článek 3 – Právo na svobodné volby

Vysoké smluvní strany se zavazují konat v rozumných intervalech svobodné volby s tajným hlasováním za podmínek, které zajistí svobodné vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárního sboru.

Článek 4¹³ – Územní platnost

1. Každá Vysoká smluvní strana může při podpisu nebo ratifikaci tohoto protokolu nebo kdykoliv později předat generálnímu tajemníkovi Rady Evropy prohlášení, v němž uvede, v jakém rozsahu se budou vztahovat ustanovení tohoto protokolu na území uvedená v tomto prohlášení, za jejichž mezinárodní styky je odpovědná.

¹³ Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

2. Každá Vysoká smluvní strana, která učinila prohlášení dle předchozího odstavce, může čas od času učinit další prohlášení pozměňující znění kteréhokoli předchozího prohlášení nebo ukončující používání ustanovení tohoto protokolu ve vztahu ke kterémukoliv území.
3. Prohlášení učiněné podle tohoto článku bude považováno za učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.

Článek 5 – Vztah k Úmluvě

Vysoké smluvní strany budou považovat články 1, 2, 3 a 4 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

Článek 6 – Podpis a ratifikace

1. Tento protokol je otevřen k podpisu členům Rady Evropy, kteří podepsali Úmluvu; podléhá ratifikaci současně s Úmluvou nebo po její ratifikaci. Vstoupí v platnost po uložení deseti ratifikačních listin. Pro každý stát, který jej podepsal a bude jej ratifikovat později, vstoupí protokol v platnost ihned po uložení ratifikačních listin.
2. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy, který sdělí všem členům jména těch, kteří jej ratifikovali.

Sjednáno v Paříži dne 20. března 1952 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem signatářským vládám.

PROTOKOL č. 4 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD, PŘÍZNÁVAJÍCÍ NĚKTERÁ PRÁVA A SVOBODY JINÉ NEŽ TY, KTERÉ JSOU JIŽ UVEDENY V ÚMLUVĚ A V PRVNÍM DODATKOVÉM PROTOKOLU K ÚMLUVĚ

Podepsané vlády, členové Rady Evropy,

rozhodnuty přijmout opatření k zajištění kolektivního provádění určitých práv a svobod odlišných od těch, které jsou již uvedeny v Hlavě I Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“) a v člících 1 až 3 prvního dodatkového protokolu k Úmluvě, podepsaného v Paříži 20. března 1952,

dohodly se na následujícím:

Článek 1 – Zákaz uvěznění pro dluh

Nikdo nemůže být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

Článek 2 – Svoboda pohybu

1. Každý, kdo se právoplatně zdržuje na území některého státu, má na tomto území právo svobody pohybu a svobody zvolit si místo pobytu.
2. Každý může svobodně opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní.
3. Žádná omezení nemohou být uvalena na výkon těchto práv kromě těch, která stanoví zákon a jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, udržení veřejného pořádku, předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.
4. Práva uvedená v odstavci 1 mohou v určitých oblastech podléhat omezením stanoveným podle zákona a odůvodněným veřejným zájmem v demokratické společnosti.

Článek 3 – Zákaz vyhoštění občanů

1. Nikdo nebude, ať individuálně nebo hromadně, vyhoštěn z území státu, jehož je státním příslušníkem.
2. Nikdo nebude zbaven práva vstoupit na území státu, jehož je státním příslušníkem.

Článek 4 – Zákaz hromadného vyhoštění cizinců

Hromadné vyhoštění cizinců je zakázáno.

Článek 5 – Územní platnost

1. Každá Vysoká smluvní strana může při podpisu nebo ratifikaci tohoto protokolu nebo kdykoliv později předat generálnímu tajemníkovi Rady Evropy prohlášení,

- v němž uvede, v jakém rozsahu se budou vztahovat ustanovení tohoto protokolu na území uvedená v tomto prohlášení, za jejichž mezinárodní styky je odpovědná.
2. Každá Vysoká smluvní strana, která učinila prohlášení dle předchozího odstavce, může čas od času učinit další prohlášení pozměňující znění kteréhokoli předchozího prohlášení nebo ukončující používání ustanovení tohoto protokolu ve vztahu ke kterémukoli území.
 - 3.¹⁴ Prohlášení učiněné podle tohoto článku bude považováno za učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.
 4. Území každého státu, na které se vztahuje tento protokol vzhledem k jeho ratifikaci nebo jeho přijetí tímto státem, a každé území, na něž se protokol vztahuje vzhledem k prohlášení učiněnému tímto státem podle tohoto článku, budou považována za různá území, pokud jde o odkazy na území státu učiněné v článcích 2 a 3.
 - 5.¹⁵ Každý stát, který učiní prohlášení podle odstavce 1 nebo 2 tohoto článku, může kdykoli později prohlásit jménem jednoho nebo více území, kterých se toto prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle článku 34 Úmluvy založené na všech nebo některém z článků 1 až 4 tohoto protokolu.

Článek 6¹⁶ – Vztah k Úmluvě

Vysoké smluvní strany budou považovat články 1 až 5 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

Článek 7 – Podpis a ratifikace

1. Tento protokol je otevřen k podpisu členům Rady Evropy, kteří podepsali Úmluvu; podléhá ratifikaci současně s Úmluvou nebo po její ratifikaci. Vstoupí v platnost po uložení pěti ratifikačních listin. Pro každý stát, který jej podepsal a který jej bude ratifikovat později, vstoupí protokol v platnost ihned po uložení ratifikačních listin.
2. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy, který sdělí všem členům jména těch, kteří jej ratifikovali.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Štrasburku 16. září 1963 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem státům, které Úmluvu podepsaly.

14 Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

15 Text připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

16 Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

PROTOKOL č. 6 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD TÝKAJÍCÍ SE ZRUŠENÍ TRESTU SMRTI

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“),

berouce v úvahu, že vývoj, k němuž došlo v některých členských státech Rady Evropy, vyjadřuje všeobecnou tendenci ve prospěch zrušení trestu smrti,

dohodly se na následujícím:

Článek 1 – Zrušení trestu smrti

Trest smrti se ruší. Nikdo nemůže být k takovému trestu odsouzen, ani popraven.

Článek 2 – Trest smrti v době války

Stát může zákonem stanovit trest smrti za činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války; tento trest smí být uložen pouze v případech předvídaných zákonem a v souladu s jeho ustanoveními. Stát sdělí generálnímu tajemníkovi Rady Evropy příslušná ustanovení tohoto zákona.

Článek 3 – Zákaz odstoupení

Od ustanovení tohoto protokolu nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.

Článek 4¹⁷ – Zákaz výhrad

K ustanovením tohoto protokolu není přípustná žádná výhrada podle článku 57 Úmluvy.

Článek 5 – Územní platnost

1. Každý stát může při podpisu nebo uložení ratifikačních listin, listin o přijetí nebo schválení, určit jedno nebo více území, na která se tento protokol bude vztahovat.
2. Každý stát může kdykoliv později prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit provádění tohoto protokolu na kterékoli jiné území uvedené v tomto prohlášení. Protokol vstoupí ve vztahu k tomuto území v platnost první den měsíce, který následuje po datu přijetí takového prohlášení generálním tajemníkem.

¹⁷ Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

3. Každé prohlášení učiněné podle obou předchozích odstavců smí být odvoláno, pokud jde o kterékoli území uvedené v tomto prohlášení, sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání nabývá účinnosti první den měsíce, který následuje po datu přijetí takového sdělení generálním tajemníkem.

Článek 6 – Vztah k Úmluvě

Smluvní státy považují články 1 až 5 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

Článek 7 – Podpis a ratifikace

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státními Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Členský stát Rady Evropy nebude moci ratifikovat, přijmout nebo schválit tento protokol, aniž by zároveň nebo dříve ratifikoval Úmluvu. Ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

Článek 8 – Vstup v platnost

1. Tento protokol vstoupí v platnost první den měsíce, který následuje po datu, kdy pět členských států Rady Evropy vyjádří svůj souhlas být vázány protokolem v souladu s ustanovením článku 7.
2. Pro každý členský stát, který vyjádří dodatečně svůj souhlas být vázán protokolem, vstoupí tento protokol v platnost první den měsíce, který následuje po datu uložení ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení.

Článek 9 – Činnost deponitáře

1. Generální tajemník Rady Evropy sdělí členským státním Rady:
 - a) každý podpis;
 - b) uložení každé ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení;
 - c) každé datum vstupu tohoto protokolu v platnost podle jeho článků 5 a 8;
 - d) jakýkoli jiný úkon, oznámení nebo sdělení týkající se tohoto protokolu.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Štrasburku 28. dubna 1983 ve francouzštině a v angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem členským státním Rady Evropy.

PROTOKOL č. 7 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol,

rozhodnuty podniknout další opatření k zajištění kolektivního provádění určitých práv a svobod prostřednictvím Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“),

dohodly se na následujícím:

Článek 1 – Procesní záruky v případě vyhoštění cizinců

1. Cizinec, který má povolen pobyt na území některého státu, může být vyhoštěn pouze na základě výkonu rozhodnutí přijatého v souladu se zákonem a musí mít možnost:
 - a) uplatnit námitky proti svému vyhoštění;
 - b) dát přezkoumat svůj případ; a
 - c) dát se zastupovat za tímto účelem před příslušným úřadem nebo osobou nebo osobami tímto úřadem určenými.
2. Cizinec může být vyhoštěn před výkonem práv uvedených v odstavci 1 a), b) a c) tohoto článku, je-li takové vyhoštění nezbytné v zájmu veřejného pořádku nebo je-li odůvodněno zájmy národní bezpečnosti.

Článek 2 – Právo na odvolání v trestních věcech

1. Každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně. Výkon tohoto práva, včetně důvodů, pro něž může být vykonáno, stanoví zákon.
2. Z tohoto práva jsou přípustné výjimky v případě méně závažných trestných činů určených zákonem, nebo pokud byl jednotlivec souzen v prvním stupni nejvyšším soudem nebo byl uznán vinným a odsouzen na základě odvolání proti osvobozujícímu rozsudku.

Článek 3 – Právo na odškodnění v případě justičního omylu

Je-li konečný rozsudek v trestní věci později zrušen nebo je-li udělena milost, protože nová nebo nově zjištěná skutečnost dokazuje, že došlo k justičnímu omylu, je osoba, na níž byl vykonán trest podle tohoto rozsudku, odškodněna podle zákona nebo praxe platných v příslušném státu, pokud se neprokáže, že k včasnému odhalení neznámé skutečnosti nedošlo zcela nebo částečně vinou této osoby.

Článek 4 – Právo nebýt souzen nebo potrestán dvakrát

1. Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu.
2. Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově zjištěné skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.
3. Od tohoto článku nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.

Článek 5 – Rovnost mezi manžely

Při uzavírání manželství, za jeho trvání a při rozvodu mají manželé rovná práva a povinnosti občanskoprávní povahy mezi sebou a ve vztazích ke svým dětem. Tento článek nebrání státům přijmout opatření, jež jsou nezbytná v zájmu dětí.

Článek 6 – Územní platnost

1. Každý stát může při podpisu nebo uložení ratifikačních listin, listin o přijetí nebo schválení, určit jedno nebo více území, na něž se tento protokol bude vztahovat, přičemž určí rozsah, v jakém se zavazuje plnit ustanovení protokolu na tomto nebo na těchto územích.
2. Každý stát může kdykoli později prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit provádění tohoto protokolu na kterékoli jiné území uvedené v tomto prohlášení. Protokol vstoupí ve vztahu k tomuto území v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty ode dne, kdy generální tajemník obdržel prohlášení.
3. Každé prohlášení učiněné podle obou předchozích odstavců může být odvoláno nebo pozměněno, pokud jde o kterékoliv území uvedené v tomto prohlášení, sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání nebo změna nabude účinnosti první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty ode dne, kdy generální tajemník obdržel sdělení.
- 4.¹⁸ Prohlášení učiněné podle tohoto článku se považuje za učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.
5. Území každého státu, na něž se tento protokol vztahuje na základě ratifikace, přijetí nebo schválení tímto státem, a každé z území, na něž se protokol vztahuje vzhledem k prohlášení, učiněnému tímto státem podle tohoto článku, mohou být považována za různá území, pokud jde o odkaz na území státu učiněný v článku 1.
- 6.¹⁹ Každý stát, jenž učinil prohlášení podle odstavce 1 nebo 2 tohoto článku,

¹⁸ Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

¹⁹ Text připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11.

může kdykoli později prohlásit jménem jednoho nebo více území, kterých se toto prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle ustanovení článku 34 Úmluvy založené na člancích 1 až 5 tohoto protokolu.

Článek 7¹ – Vztah k Úmluvě

Členské státy považují články 1 až 6 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ostatní ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

Článek 8 – Podpis a ratifikace

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státními Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Členský stát Rady Evropy nemůže ratifikovat, přijmout nebo schválit tento protokol, aniž by zároveň nebo dříve ratifikoval Úmluvu. Ratifikační listiny, listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

Článek 9 – Vstup v platnost

1. Tento protokol vstoupí v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty od data, kdy sedm členských států Rady Evropy vyjádří svůj souhlas být vázány protokolem podle ustanovení článku 8.
2. Pro každý členský stát, který vyjádří dodatečně svůj souhlas být vázán protokolem, vstoupí tento protokol v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty od data uložení ratifikační listiny, listiny o přijetí nebo schválení.

Článek 10 – Činnost deponitáře

1. Generální tajemník Rady Evropy sdělí členským státním Rady:
 - a) každý podpis;
 - b) uložení každé ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení;
 - c) každé datum vstupu tohoto protokolu v platnost v souladu s články 6 a 9;
 - d) jakýkoli jiný úkon, oznámení nebo prohlášení týkající se tohoto protokolu.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Štrasburku 22. listopadu 1984 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem členským státním Rady Evropy.

PROTOKOL č. 12 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol,

majíce na zřeteli základní princip, podle něž jsou si všichni lidé rovni před zákonem a mají právo na rovnou ochranu zákona, odhodlány podniknout další kroky na podporu rovnosti všech lidí cestou kolektivního prosazování všeobecného zákazu diskriminace prostřednictvím Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950,

potvrzující, že zásada zákazu diskriminace nebrání účastnickým státům v přijímání opatření na podporu úplné rovnosti za předpokladu, že pro tato opatření existuje objektivní a přiměřené opodstatnění,

dohodly se na následujícím:

Článek 1 – Všeobecný zákaz diskriminace

1. Užívání každého práva přiznaného zákonem musí být zajištěno bez jakékoli diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka a náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu či jiného postavení.
2. Nikdo nesmí být diskriminován žádným orgánem veřejné moci z jakéhokoli důvodu, zejména z důvodů uvedených v odstavci 1.

Článek 2 – Územní působnost

1. Každý stát může při podpisu nebo při uložení své listiny o ratifikaci, přijetí či schválení určit území, na něž se bude vztahovat tento protokol.
2. Každý stát může kdykoli později prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit uplatňování tohoto protokolu na jakékoli další území uvedené v prohlášení. Ve vztahu k takovému území vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců od data obdržení takového prohlášení generálním tajemníkem.
3. Každé prohlášení učiněné podle předchozích dvou odstavců může být ve vztahu k jakémukoli území určenému v takovém prohlášení odvoláno či změněno oznámením adresovaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání či změna nabudou účinnosti prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců od data obdržení takového oznámení generálním tajemníkem.
4. Prohlášení učiněné v souladu s tímto článkem se považuje za prohlášení učiněné v souladu s odstavcem 1 článku 56 Úmluvy.

5. Každý stát, který učinil prohlášení v souladu s odstavcem 1 či 2 tohoto článku, může kdykoli poté prohlásit jménem jednoho či více území, jichž se prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu přijímat stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle ustanovení článku 34 Úmluvy ohledně článku 1 tohoto protokolu.

Článek 3 – Vztah k Úmluvě

Členské státy považují články 1 a 2 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy se aplikují v souladu s tímto protokolem.

Článek 4 – Podpis a ratifikace

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státy Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí či schválení. Členský stát Rady Evropy nesmí tento protokol ratifikovat, přijmout či schválit bez předchozí či současné ratifikace Úmluvy. Ratifikační listiny, listiny o přijetí či schválení se ukládají u generálního tajemníka Rady Evropy.

Článek 5 – Vstup v platnost

1. Tento protokol vstoupí v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne, kdy deset členských států Rady Evropy vyjádřilo souhlas být vázáno protokolem v souladu s ustanoveními článku 4.
2. Ve vztahu ke kterémukoli členskému státu, který následně vyjádří souhlas být vázán protokolem, vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců od data uložení ratifikační listiny, listiny o přijetí či schválení.

Článek 6 – Činnost deponitáře

Generální tajemník Rady Evropy vyrozumí členské státy Rady o:

- a) každém podpisu;
- b) uložení každé ratifikační listiny, listiny o přijetí či schválení;
- c) každém datu vstupu tohoto protokolu v platnost v souladu s články 2 a 5;
- d) jakémkoli jiném úkonu, oznámení či sdělení týkajícím se tohoto protokolu.

Na důkaz toho níže podepsaní, řádně k tomu zmocnění, podepsali tento protokol.

Sjednáno v Římě dne 4. listopadu 2000 v jazyce anglickém a francouzském, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Generální tajemník Rady Evropy zašle ověřené kopie všem členským státům Rady Evropy.

PROTOKOL č. 13 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD TÝKAJÍCÍ SE ZRUŠENÍ TRESTU SMRTI ZA VŠECH OKOLNOSTÍ

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol, přesvědčeny, že právo každého člověka na život je základní hodnotou demokratické společnosti a že zrušení trestu smrti je nezbytné pro ochranu tohoto práva a pro plné uznání nezadatelné důstojnosti všech lidských bytostí;

přejíce si posílit ochranu práva na život zaručeného Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsanou v Římě dne 4. listopadu 1950;

konstatující, že Protokol č. 6 k Úmluvě týkající se zrušení trestu smrti, podepsaný ve Štrasburku dne 28. dubna 1983, nevyklučuje trest smrti za činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války; rozhodnuty učinit poslední krok ke zrušení trestu smrti za všech okolností,

se dohodly takto:

Článek 1 – Zrušení trestu smrti

Trest smrti se zrušuje. Nikdo nesmí být odsouzen k takovému trestu, ani popraven.

Článek 2 – Zákaz odstoupení

Od ustanovení tohoto protokolu nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.

Článek 3 – Zákaz výhrad

Vůči ustanovením tohoto protokolu nelze učinit výhradu podle článku 57 Úmluvy.

Článek 4 – Územní působnost

1. Každý stát může při podpisu nebo ukládání své listiny o ratifikaci, přijetí nebo schválení určit jedno či více území, na něž se vztahuje tento protokol.
2. Každý stát může kdykoli později, prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, rozšířit uplatňování tohoto protokolu na jakékoli jiné území určené v prohlášení. Ve vztahu k takovému území vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí tří měsíců ode dne obdržení takového prohlášení generálním tajemníkem.
3. Každé prohlášení učiněné podle dvou předchozích odstavců může, ve vztahu k jakémukoli území určenému v takovém prohlášení, být odvoláno či pozměněno oznámením adresovaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání či změna nabude účinnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne obdržení takového oznámení generálním tajemníkem.

Článek 5 – Vztah k Úmluvě

Členské státy považují články 1 a 4 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy se aplikují v souladu s tímto.

Článek 6 – Podpis a ratifikace

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státy Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Členský stát Rady Evropy nesmí ratifikovat, přijmout nebo schválit tento protokol, aniž by dříve či zároveň ratifikoval Úmluvu. Listiny o ratifikaci, přijetí či schválení se ukládají u generálního tajemníka Rady Evropy.

Článek 7 – Vstup v platnost

1. Tento protokol vstoupí v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne, kdy deset členských států Rady Evropy vyjádří souhlas být vázány protokolem v souladu s ustanoveními článku 6.
2. Ve vztahu ke kterémukoli členskému státu, který následně vyjádří souhlas jím být vázán, vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne uložení listiny o ratifikaci, přijetí či schválení.

Článek 8 – Funkce deponitáře

Generální tajemník Rady Evropy vyrozumí členské státy Rady o:

- a) každém podpisu;
- b) uložení každé listiny o ratifikaci, přijetí nebo schválení;
- c) každém datu vstupu tohoto protokolu v platnost v souladu s články 4 a 7;
- d) jakémkoli jiném úkonu, oznámení či sdělení týkajícím se tohoto protokolu.

Na důkaz toho níže podepsaní, řádně k tomu zmocnění, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Vilniusu dne 3. května 2002 v angličtině a francouzštině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Generální tajemník Rady Evropy zašle ověřené kopie všem členským státům Rady Evropy.

PROTOKOL č. 14 K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD, KTERÝM SE MĚNÍ KONTROLNÍ SYSTÉM ÚMLUVY

Preambule

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento Protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950 (dále jen „Úmluva“),

berouce na vědomí Rezoluci č. 1 a Prohlášení přijaté na Evropské ministerské konferenci o lidských právech konané v Římě ve dnech 3. a 4. listopadu 2000;

berouce na vědomí Prohlášení přijaté Výborem ministrů na jeho 109., 111. a 112. zasedání, která se konala postupně ve dnech 8. listopadu 2001, 7. listopadu 2002 a 15. května 2003;

berouce na vědomí Stanovisko č. 251 (2004) přijaté Parlamentním shromážděním Rady Evropy dne 28. dubna 2004;

majíce na zřeteli naléhavou potřebu pozměnit určitá ustanovení Úmluvy za účelem dlouhodobého zachování a zlepšení účinnosti kontrolního systému, zejména ve světle pokračujícího nárůstu pracovní zátěže Evropského soudu pro lidská práva a Výboru ministrů Rady Evropy;

majíce na zřeteli zejména potřebu zajistit, aby Soud mohl nadále zastávat svoji prvořadou úlohu při ochraně lidských práv v Evropě,

dohodly se na následujícím:

Článek 1

Odstavec 2 článku 22 Úmluvy se vypouští.

Článek 2

Článek 23 Úmluvy zní takto:

„Článek 23 – Funkční období a odvolání

1. Soudci jsou voleni na období devíti let. Nemohou být zvoleni znovu.
2. Funkční období soudců skončí dosažením věku 70 let.
3. Soudci zastávají funkci, dokud nejsou nahrazeni. Poté, co byli nahrazeni, však pokračují v projednávání těch případů, které již posuzují.
4. Žádný soudce nesmí být zbaven svého úřadu, pokud ostatní soudci dvoutřetinovou většinou nerozhodnou o tom, že přestal splňovat požadované podmínky.“

Článek 3

Článek 24 Úmluvy se vypouští.

Článek 4

Článek 25 Úmluvy se stává článkem 24 a zní takto:

„Článek 24 – Kancelář a zpravodajové

1. Soud má Kancelář, jejíž úkoly a organizaci stanoví jednací řád Soudu.
2. Pokud Soud zasedá jako samosoudce, pomáhají mu zpravodajové, kteří vykonávají své funkce pod dohledem předsedy soudu. Tvoří součást Kanceláře Soudu.“

Článek 5

Článek 26 Úmluvy se stává článkem 25 („Plénium Soudu“) a mění se takto:

1. Na konci písmene d) se čárka nahrazuje středníkem a slovo „a“ se vypouští.
2. Na konci písmene e) se tečka nahrazuje středníkem.
3. Doplňuje se nové písmeno f), které zní takto:
„f) podává každou žádost podle článku 26 odstavce 2.“

Článek 6

Článek 27 Úmluvy se stává článkem 26 a zní takto:

„Článek 26 – Samosoudci, výbory, senáty a velký senát

1. K projednání předložených případů zasedá Soud jako samosoudce, ve výběrech složených ze tří soudců, v senátech složených ze sedmi soudců a ve velkém senátu složeném ze sedmnácti soudců. Senáty Soudu zřizují výbory na pevně stanovené období.
2. Na žádost pléna Soudu může Výbor ministrů snížit jednomyslným rozhodnutím a na pevně stanovené období počet soudců v senátech na pět.
3. Samosoudce nepřezkoumává žádnou stížnost proti Vysoké smluvní straně, za kterou byl zvolen.
4. Členem senátu a velkého senátu je automaticky soudce zvolený za dotčenou Vysokou smluvní stranu. Pokud takový soudce není nebo není schopen zasedat, zasedá jako soudce osoba vybraná předsedou Soudu ze seznamu poskytnutého předem touto stranou.
5. Velký senát se dále skládá z předsedy Soudu, místopředsedů, předsedů senátů a dalších soudců vybraných v souladu s jednacím řádem Soudu. Je-li případ podle článku 43 předán velkému senátu, nemůže v něm zasedat žádný soudce ze senátu, který vydal rozsudek, s výjimkou předsedy senátu a soudce, který zasedal za dotčenou Vysokou smluvní stranu.“

Článek 7

Za nový článek 26 se vkládá nový článek 27, který zní:

„Článek 27 – Pravomoc samosoudců

1. Samosoudce může prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze seznamu případů Soudu stížnost podanou podle článku 34, pokud takové rozhodnutí lze učinit bez dalšího přezkoumání.
2. Toto rozhodnutí je konečné.
3. Pokud samosoudce neprohlásí stížnost za nepřijatelnou nebo ji nevyškrtně, postoupí ji tento soudce výboru či senátu k dalšímu přezkoumání.“

Článek 8

Článek 28 Úmluvy zní takto:

„Článek 28 – Pravomoc výborů

1. Stížnost podanou podle článku 34 může výbor jednomyslně:
 - a) prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze seznamu případů, pokud takové rozhodnutí lze učinit bez dalšího přezkoumání; nebo
 - b) prohlásit ji za přijatelnou a vynést zároveň rozsudek o odůvodněnosti stížnosti, pokud základní otázka případu týkající se výkladu nebo použití Úmluvy nebo jejich protokolů je již předmětem ustálené judikatury Soudu.
2. Rozhodnutí a rozsudky podle odstavce 1 jsou konečné.
3. Pokud soudce zvolený za dotčenou Vysokou smluvní stranu není členem výboru, výbor, s ohledem na všechny podstatné okolnosti, včetně toho, zda tato strana zpochybnila uplatnění postupu podle odstavce 1b), může v jakékoli fázi řízení přizvat tohoto soudce na místo jednoho ze svých členů.“

Článek 9

Článek 29 Úmluvy se mění takto:

1. Odstavec 1 zní takto: „Není-li učiněno rozhodnutí podle článku 27 nebo 28, ani vyneseno rozsudek podle článku 28, rozhodne senát o přijatelnosti a odůvodněnosti individuálních stížností podaných podle článku 34. Rozhodnutí o přijatelnosti lze přijmout odděleně.“
2. V odstavci 2 se na konci doplňuje věta, která zní: „Rozhodnutí o přijatelnosti se přijímá odděleně, ledaže Soud ve výjimečných případech rozhodne jinak.“
3. Odstavec 3 se vypouští.

Článek 10

Článek 31 Úmluvy se mění takto:

Na konci písmene a) se vypouští slovo „a“.

Písmeno b) se stává písmenem c) a vkládá se nové písmeno b), které zní:
„b) rozhoduje o záležitostech postoupených Soudu Výborem ministrů v souladu s článkem 46 odstavec 4; a“.

Článek 11

Článek 32 Úmluvy se mění takto:

Na konci odstavce 1 se za číslovku 34 doplňuje čárka a číslovka 46.

Článek 12

Odstavec 3 článku 35 Úmluvy zní takto:

„3. Soud prohlásí za nepřijatelnou každou individuální stížnost předloženou podle článku 34, pokud se domnívá, že:

- a) je stížnost neslučitelná s ustanoveními Úmluvy nebo jejich Protokolů, zjevně neopodstatněná nebo zneužívající právo podat stížnost; nebo
- b) stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu, ledaže dodržování lidských práv zaručených v Úmluvě a v jejích Protokolech vyžaduje přezkoumání odůvodněnosti stížnosti, přičemž z tohoto důvodu nemůže být odmítnut žádný případ, který nebyl řádně posouzen vnitrostátním soudem.“

Článek 13

Na konci článku 36 Úmluvy se doplňuje nový odstavec 3, který zní:

„3. Ke všem případům předloženým senátu či velkému senátu může komisař Rady Evropy pro lidská práva předložit písemné stanovisko a účastnit se slyšení.“

Článek 14

Článek 38 Úmluvy zní takto:

„Článek 38 – Posouzení případu

Soud přezkoumá případ společně se zástupci stran, a je-li to třeba, přistoupí k šetření, pro jehož účinné provedení poskytnou dotčené Vysoké smluvní strany všechny nezbytné prostředky.“

Článek 15

Článek 39 Úmluvy zní takto:

„Článek 39 – Smírná urovnání

1. V jakékoli fázi řízení může Soud poskytnout všestrannou pomoc dotčeným stranám s cílem dosáhnout smírného urovnání případu na základě dodržování lidských práv, jak jsou stanovena Úmluvou a jejími Protokoly.
2. Řízení vedené podle odstavce 1 je důvěrné.

3. Je-li dosaženo smírného urovnání, vyškrtne Soud případ ze svého seznamu rozhodnutím, které se omezí na stručné vyličení skutečností a přijatého řešení.
4. Toto rozhodnutí se předá Výboru ministrů, který dohlíží na plnění podmínek smírného urovnání uvedených v rozhodnutí.“

Článek 16

Článek 46 Úmluvy zní takto:

„Článek 46 – Závaznost a výkon rozsudků

1. Vysoké smluvní strany se zavazují, že se budou řídit konečnými rozsudky Soudu ve všech případech, jichž jsou stranami.
2. Konečný rozsudek Soudu se doručuje Výboru ministrů, který dohlíží na jeho výkon.
3. Jestliže se Výbor ministrů domnívá, že dohledu nad výkonem konečného rozsudku brání problém výkladu tohoto rozsudku, může se obrátit na Soud, aby rozhodl o této výkladové otázce. Rozhodnutí obrátit se na Soud musí být přijato dvoutřetinovou většinou zástupců oprávněných zasedat ve Výboru.
4. Jestliže se Výbor ministrů domnívá, že se některá Vysoká smluvní strana odmítá řídit konečným rozsudkem v případě, jehož je stranou, může se po formální výzvě této straně rozhodnutím přijatým dvoutřetinovou většinou zástupců oprávněných zasedat ve Výboru obrátit na Soud v otázce, zda tato strana plní své povinnosti podle odstavce 1.
5. Jestliže Soud shledá porušení odstavce 1, postoupí případ Výboru ministrů ke zvážení opatření, jež mají být přijata. Jestliže Soud neshledá porušení odstavce 1, postoupí případ Výboru ministrů, který ukončí svůj dohled.“

Článek 17

Článek 59 Úmluvy se mění takto:

1. Vkládá se nový odstavec 2, který zní:
„2. Evropská unie může přistoupit k této Úmluvě.“
2. Odstavce 2, 3 a 4 se stávají po řadě odstavci 3, 4 a 5.

Závěrečná a přechodná ustanovení

Článek 18

1. Tento Protokol je otevřen k podpisu členskými státním Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu a které mohou vyjádřit svůj souhlas být jím vázány:
 - a) podpisem bez výhrady ratifikace, přijetí nebo schválení; nebo
 - b) podpisem s výhradou ratifikace, přijetí nebo schválení, po kterém následuje ratifikace, přijetí nebo schválení.

2. Ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

Článek 19

Tento Protokol vstoupí v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí tříměsíčního období ode dne, kdy všechny strany Úmluvy vyjádřily svůj souhlas s tím, že budou Protokolem vázány v souladu s ustanovením článku 18.

Článek 20

1. Ode dne vstupu tohoto Protokolu v platnost se jeho ustanovení vztahují na všechny stížnosti projednávané Soudem, jakož i na všechny rozsudky, na jejichž provádění dohlíží Výbor ministrů.
2. Nové kritérium přijatelnosti doplněné článkem 12 tohoto Protokolu do článku 35 odstavec 3b) Úmluvy se nevztahuje na stížnosti prohlášené za přijatelné před vstupem tohoto Protokolu v platnost. Po dva roky následující po vstupu tohoto Protokolu v platnost může být nové kritérium přijatelnosti používáno pouze senáty a velkým senátem Soudu.

Článek 21

Funkční období soudců sloužících své první funkční období v den vstupu tohoto Protokolu v platnost se prodlužuje ipso iure tak, aby celkové funkční období dosáhlo trvání devíti let. Ostatní soudci dokončí své funkční období, které se prodlužuje ipso iure o dva roky.

Článek 22

Generální tajemník Rady Evropy oznámí členským státům Rady Evropy:

- a) každý podpis;
- b) uložení každé ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení;
- c) datum vstupu tohoto Protokolu v platnost v souladu s článkem 19; a
- d) každý jiný úkon, oznámení nebo sdělení týkající se tohoto Protokolu.

Na důkaz toho níže podepsaní, byvše k tomu řádně zmocnění, podepsali tento Protokol.

Dáno ve Štrasburku dne 13. května 2004, v anglickém a francouzském jazyce, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřenou kopii zašle generální tajemník Rady Evropy každému z členských států Rady Evropy.

PŘÍLOHA II

JEDNACÍ ŘÁD EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

(červenec 2007)

KANCELÁŘ SOUDU

ŠTRASBURK

Obsah

Článek 1 Vymezení pojmů	179
ODDÍL I – Organizace a činnost Soudu	180
Kapitola I – Soudci	180
Článek 2 Stanovení délky mandátu	180
Článek 3 Slib nebo slavnostní prohlášení	180
Článek 4 Neslučitelnost	181
Článek 5 Zasedací pořádek	181
Článek 6 Vzdání se funkce	181
Článek 7 Odvolání	181
Kapitola II – Předsednictví Soudu a úloha grémia	182
Článek 8 Volba předsedy a místopředsedů Soudu a předsedů a místopředsedů sekcí.....	182
Článek 9 Činnost předsedy Soudu	182
Článek 9A Úloha grémia	183
Článek 10 Činnost místopředsedů Soudu	183
Článek 11 Zastupování předsedy a místopředsedů Soudu	183
Článek 12 Předsednictví sekcí a senátů.....	184
Článek 13 Nezpůsobilost k výkonu funkce	184
Článek 14 Vyvážené zastoupení pohlaví.....	184
Kapitola III – Kancelář	184
Článek 15 Volba tajemníka	184
Článek 16 Volba zástupců tajemníka	185
Článek 17 Činnost tajemníka	185
Článek 18 Vnitřní struktura Kanceláře	185
Kapitola IV – Činnost Soudu	186
Článek 19 Sídlo Soudu	186
Článek 20 Zasedání pléna Soudu	186
Článek 21 Jiná zasedání Soudu	186
Článek 22 Porady	186
Článek 23 Hlasování.....	187
Článek 23A Rozhodnutí formou tichého souhlasu	187

Kapitola V – Složení Soudu	187
Článek 24 Složení velkého senátu	187
Článek 25 Ustavování sekci	189
Článek 26 Složení senátů	189
Článek 27 Výbory	190
Článek 28 Zaneprázdnění, vzdání se funkce a vyloučení soudce	190
Článek 29 Soudci <i>ad hoc</i>	191
Článek 30 Společný zájem	192
ODDÍL II – ŘÍZENÍ	192
Kapitola I – Všeobecná ustanovení	192
Článek 31 Možnost zvláštního postupu	192
Článek 32 Procesní pokyny	192
Článek 33 Veřejnost dokumentů	192
Článek 34 Užívání jazyků	193
Článek 35 Zastoupení smluvních stran	194
Článek 36 Zastoupení stěžovatelů	195
Článek 37 Sdělení, oznámení a předvolání	195
Článek 38 Písemná podání	196
Článek 38A Projednávání procesních otázek	196
Článek 39 Předběžná opatření	196
Článek 40 Naléhavé sdělení o podané stížnosti	196
Článek 41 Pořadí projednávání stížností	196
Článek 42 Spojení a souběžné projednání stížností	197
Článek 43 Vyškrtnutí a opětné zařazení	197
Článek 44 Přistoupení dalšího účastníka řízení	197
Článek 44A Povinnost součinnosti se Soudem	198
Článek 44B Nerespektování nařízení Soudu	199
Článek 44C Nedostatek součinnosti	199
Článek 44D Nevhodná podání účastníka řízení	199
Článek 44E Netrvání na stížnosti	199
Kapitola II – Zahájení řízení	199
Článek 45 Podpisy	199
Článek 46 Obsah mezistátní stížnosti	200
Článek 47 Obsah individuální stížnosti	200
Kapitola III – Soudci zpravodajové	201
Článek 48 Mezistátní stížnosti	201

Článek 49 Individuální stížnosti	202
Článek 50 Řízení před velkým senátem	202
Kapitola IV – Řízení o přijatelnosti	202
<i>Mezistátní stížnosti</i>	202
Článek 51 Přidělení stížnosti a následující řízení	202
<i>Individuální stížnosti</i>	203
Článek 52 Přidělení stížnosti sekcím	203
Článek 53 Řízení před výborem	203
Článek 54 Řízení před senátem	204
Článek 54A Spojené projednání přijatelnosti a merita stížnosti	204
<i>Stížnosti mezistátní a individuální</i>	205
Článek 55 Námítky nepřijatelnosti	205
Článek 56 Rozhodnutí senátu	205
Článek 57 Jazykové verze rozhodnutí	205
Kapitola V – Řízení po rozhodnutí o přijatelnosti	205
Článek 58 Mezistátní stížnosti	205
Článek 59 Individuální stížnosti	206
Článek 60 Žádost o spravedlivé zadostiučinění	206
Článek 62 Smírné urovnání	206
Kapitola VI – Ústní jednání	207
Článek 63 Veřejný charakter ústního jednání	207
Článek 64 Vedení ústního jednání	207
Článek 65 Nedostavení se	208
Článek 70 Zápis z ústního jednání	208
Kapitola VII – Řízení před velkým senátem	208
Článek 71 Použitelnost procesních ustanovení	208
Článek 72 Odstoupení ve prospěch velkého senátu	209
Článek 73 Postoupení věci velkému senátu na základě žádosti strany	209
Kapitola VIII – Rozsudky	209
Článek 74 Obsah rozsudku	209
Článek 75 Rozhodnutí o otázce spravedlivého zadostiučinění	210
Článek 76 Jazykové verze rozsudku	210
Článek 77 Podpis, vyhlášení a doručení rozsudku	211

Článek 78 Publikování rozsudku a dalších dokumentů	211
Článek 79 Žádost o výklad rozsudku	211
Článek 80 Žádost o revizi rozsudku.....	211
Článek 81 Oprava chyb v rozhodnutích a rozsudcích.....	212
Kapitola IX – Poradní stanoviska	212
Článek 82.....	212
Článek 83.....	212
Článek 84.....	213
Článek 85.....	213
Článek 86.....	213
Článek 87.....	213
Článek 88.....	213
Článek 89.....	213
Článek 90.....	214
Kapitola X – Právní pomoc	214
Článek 91.....	214
Článek 92.....	214
Článek 93.....	214
Článek 94.....	215
Článek 95.....	215
Článek 96.....	215
ODDÍL III – PŘECHODNÁ USTANOVENÍ	215
Článek 99 Vztahy mezi Soudem a Komisí.....	215
Článek 100 Řízení před senátem a velkým senátem	216
Článek 101 Schválení právní pomoci	216
Článek 102 Žádost o výklad nebo revizi rozsudku	216
ODDÍL IV – ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ	217
Článek 103 Změny nebo pozastavení platnosti ustanovení	217
Článek 104 Vstup jednacního řádu v platnost	217
PŘÍLOHA K JEDNACÍMU ŘÁDU (o provádění vyšetřování).....	218
Článek A1 Vyšetřovací opatření	218

Článek A2 Povinnosti účastníků řízení vyplývající z vyšetřovacího opatření.....	218
Článek A3 Nedostavení se před delegací.....	219
Článek A4 Vedení řízení před delegací	219
Článek A5 Předvolání svědků, znalců a dalších osob před delegací	219
Článek A6 Slib nebo slavnostní prohlášení svědků a znalců vyslychaných delegací	220
Článek A7 Slyšení svědků, znalců a jiných osob před delegací.....	220
Článek A8 Zápis ze slyšení vedených delegací	221
Praktický pokyn upravující podání žádostí o předběžná opatření (článek 39 jednacího řádu)	222
Praktický pokyn upravující zahájení řízení (individuální stížnosti podané ve smyslu článku 34 Úmluvy)	224
Praktický pokyn o předkládání písemných stanovisek	226
Praktický pokyn upravující podání žádostí o spravedlivé zadostiučinění	230
REJSTŘÍK	234

Evropský soud pro lidská práva s přihlédnutím k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a jejím Protokolům

přijal tento jednací řád:

Článek 1¹

(Vymezení pojmů)

Pro účely použití tohoto jednacího řádu, pokud z kontextu nevyplývá něco jiného:

- a) pojmem „Úmluva“ se rozumí Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a její Protokoly;
- b) pojmem „plénem Soudu“ se rozumí Evropský soud pro lidská práva zasedající v plénu;
- c) pojmem „velký senát“ se rozumí velký senát složený ze sedmnácti soudců ustavený ve smyslu článku 27 odst. 1 Úmluvy;
- d) pojmem „sekce“ se rozumí senát ustavený plénem Soudu na období stanovené podle článku 26b) Úmluvy, a pojem „předseda sekce“ označuje soudce, který byl zvolen předsedou této sekce plénem Soudu podle článku 26c) Úmluvy;
- e) pojmem „senát“ se rozumí senát složený ze sedmi soudců ustavený podle článku 27 odst. 1 Úmluvy, a pojem „předseda senátu“ označuje soudce, který tomuto „senátu“ předsedá;
- f) pojmem „výbor“ se rozumí výbor složený ze tří soudců ustavený podle článku 27 odst. 1 Úmluvy;
- g) pojmem „Soud“ se rozumí jak plénem Soudu, velký senát, sekce, senát, výbor, tak i kolegium pěti soudců ve smyslu článku 43 odst. 2 Úmluvy;
- h) pojmem „soudce *ad hoc*“ se rozumí osoba jiná než řádně zvolený soudce, určená smluvní stranou ve smyslu článku 27 odst. 2 Úmluvy, aby zasedala jako soudce velkého senátu nebo senátu;
- i) pojmy „soudce“ nebo „soudci“ se rozumí soudci zvolení Parlamentním shromážděním Rady Evropy nebo soudci *ad hoc*;
- j) pojmem „soudce zpravodaj“ se rozumí soudce určený k plnění úkolů ve smyslu článků 48 a 49 jednacího řádu;
- k) pojmem „delegát“ se rozumí soudce určený senátem, aby se účastnil delegace; pojem „vedoucí delegace“ označuje delegáta jmenovaného senátem k tomu, aby vedl delegaci;
- l) pojem „delegace“ označuje orgán složený z delegátů, členů kanceláře Soudu a jakékoli další osoby určené senátem, aby poskytovala delegaci pomoc;

¹ Ve znění novely ze 7. července 2003.

- m) pojmem „tajemník“ se rozumí tajemník Soudu nebo tajemník sekce;
- n) pojmy „strana“ a „strany“ se rozumí:
 - Vysoké smluvní strany stěžující si a napadené stížností;
 - stěžovatel (fyzická osoba, nevládní organizace nebo skupina osob), který podal stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy;
- o) pojmem „třetí strana“ se rozumí kterákoliv smluvní strana nebo kterákoli dotčená osoba, jež využila svého práva ve smyslu článku 36 odst. 1 a 2 Úmluvy nebo byla vyzvána, aby předložila písemné vyjádření nebo se zúčastnila ústního zasedání;
- p) pojem „ústní zasedání“ označují ústní jednání o přijatelnosti a/nebo merituu stížnosti, nebo žádosti o revizi, výklad rozsudku či poradní stanovisko;
- q) pojmem „Výbor ministrů“ se rozumí Výbor ministrů Rady Evropy;
- r) pojmy „bývalý Soud“ a „Komise“ se rozumí Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva, vytvořené podle původního článku 19 Úmluvy.

ODDÍL I

ORGANIZACE A ČINNOST SOUDU

Kapitola I

Soudci

Článek 2

(Stanovení délky mandátu)

1. Délka mandátu zvoleného soudce se počítá ode dne jeho zvolení. Jestliže je soudce zvolen znovu po skončení předchozího mandátu nebo je zvolen náhradou za soudce, jehož mandát skončil nebo skončí, délka mandátu se počítá od ukončení předchozího mandátu.
2. Podle článku 23 odst. 5 Úmluvy soudce zvolený náhradou za soudce, jehož mandát dosud neskončil, zůstává ve funkci do skončení mandátu soudce, kterého nahradil.
3. Podle článku 23 odst. 7 Úmluvy zvolený soudce zůstává ve funkci, dokud jeho nástupce nesloží přísahu nebo neučiní prohlášení ve smyslu článku 3 tohoto jednacího řádu.

Článek 3

(Slib nebo slavnostní prohlášení)

1. Každý zvolený soudce složí před nastoupením do funkce, na prvním zasedání pléna Soudu, jehož se po svém zvolení účastní, nebo, je-li to třeba, do rukou

- předsedy Soudu slib či učiní slavnostní prohlášení s tímto obsahem:
„Přisahám“ nebo „Slavnostně prohlašuji“ –, „že budu vykonávat funkci soudce čestně, nezávisle a nestranně a že budu zachovávat mlčenlivost o obsahu porad.“
2. O tomto úkonu se pořizuje zápis.

Článek 4 (Neslučitelnost)

Podle článku 21 odst. 3 Úmluvy soudci po dobu výkonu své funkce nemohou vyvíjet žádnou politickou nebo správní činnost, ani žádnou profesní činnost, která by byla neslučitelná s jejich nezávislostí nebo nestranností či s jejich pracovním vytižením vyplývajícím z funkce vykonávané na plný úvazek. Každý soudce předsedovi Soudu svou vedlejší činnost oznámí. V případě sporu mezi předsedou Soudu a soudcem rozhodne plénum Soudu.

Článek 5 (Zasedací pořádek)

1. Zvolení soudci zaujímají místo po předsedovi a místopředsedech Soudu a předsedech sekcí, a to podle data svého zvolení; jsou-li zvoleni znovu, a to i kdyby se nejednalo o okamžité znovuzvolení, zohledňuje se délka předchozího funkčního období.
2. Místopředsedové Soudu, kteří byli do této funkce zvoleni ve stejný den, zaujímají místo podle délky svého soudcovského funkčního období. V případě rovnosti je rozhodující jejich věk. Stejně pravidlo platí pro předsedy sekcí.
3. Soudci se stejnou délkou funkčního období zaujímají místo podle svého věku.
4. Soudci *ad hoc* zaujímají místo podle svého věku, a to po soudcích řádně zvolených.

Článek 6 (Vzdání se funkce)

Soudce se vzdá své funkce do rukou předsedy Soudu, který ji předá generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. S výjimkou článků 24 odst. 4 *in fine* a 26 odst. 3 jednacímho řádu je důsledkem demise uvolnění místa soudce.

Článek 7 (Odvolání)

Soudce nemůže být ze své funkce odvolán, pokud ostatní soudci dvoutřetinovou většinou v plénu nerozhodnou, že přestal splňovat požadavky stanovené pro výkon funkce. Soudce musí být předtím vyslechnut plénem Soudu. Řízení o odvolání je oprávněn zahájit kterýkoli soudce.

Kapitola II²

Předsednictví Soudu a úloha grémia

Článek 8³

(Volba předsedy a místopředsedů Soudu a předsedů a místopředsedů sekci)

1. Plénum Soudu volí svého předsedu, dva místopředsedy a předsedy sekcí na tříleté období, které nesmí přesáhnout délku jejich soudcovského funkčního období.
2. Každá sekce též volí na tříleté obnovitelné období místopředsedu, který zastupuje předsedu v případě jeho zaneprázdnění.
3. Soudce zvolený podle odstavců 1 a 2 může být k výkonu stejné funkce zvolen znovu, avšak jen jednou. Omezení počtu funkčních období nebrání soudci, který vykonává shora uvedenou funkci ke dni vstupu v platnost této novely článku 8,⁴ být zvolen do stejné funkce ještě jednou.
4. Předsedové a místopředsedové vykonávají své funkce do zvolení svých nástupců.
5. Volby podle tohoto článku jsou tajné; účastní se jich pouze přítomní zvolení soudci. Pokud žádný kandidát nezíská absolutní většinu hlasujících soudců, probíhá další volba až do zvolení toho kandidáta, který získá nejvyšší počet hlasů. Po každém volebním kole je vyloučen kandidát, který získá nejnižší počet hlasů. Jestliže dva kandidáti získají nejnižší počet hlasů, je vyloučen kandidát, který je poslední podle zasedacího pořádku uvedeného v článku 5 jednacího řádu. V případě rovnosti hlasů dvou kandidátů při závěrečném hlasování má přednost ten, který má přednostní právo ve smyslu článku 5 jednacího řádu.

Článek 9

(Činnost předsedy Soudu)

1. Předseda Soudu řídí práci a administrativní činnost Soudu. Zastupuje Soud navenek a zajišťuje zejména jeho vztahy s orgány Rady Evropy.
2. Předseda Soudu předsedá zasedáním Soudu, zasedáním velkého senátu a zasedáním kolegia pěti soudců.
3. Neúčastní se posuzování případů projednávaných senáty, není-li soudcem zvoleným za dotčenou smluvní stranu.

2 Ve znění novely ze 7. července 2003.

3 Ve znění novely ze 7. listopadu 2005.

4 1. prosinec 2005.

Článek 9A³

(Úloha grémia)

1. a) Soud ustavuje grémium složené z předsedy a místopředsedů Soudu a předsedů sekcí. Jestliže se některý místopředseda Soudu nebo předseda sekce nemůže zasedání grémia zúčastnit, nahradí ho místopředseda sekce nebo, není-li to možné, člen sekce, který jej služebně následuje ve smyslu článku 5 jednacího řádu.
b) Grémium může na své zasedání přizvat kteréhokoli člena Soudu nebo jinou osobu, domnívá-li se, že je jejich přítomnost nezbytná.
2. Grémiu asistují tajemník Soudu a jeho zástupci.
3. Úkolem grémia je pomáhat předsedovi Soudu ve výkonu jeho funkcí spojených s řízením práce a výkonem administrativní činnosti Soudu. K tomuto účelu mu může předseda položit jakoukoli administrativní či neprávní otázku v rámci jeho kompetence.
4. Grémium též usnadňuje koordinaci mezi sekcemi Soudu.
5. Předseda se může na grémium obrátit před vydáním procesních pokynů ve smyslu článku 32 jednacího řádu a před schválením obecných pokynů vydávaných tajemníkem Soudu ve smyslu článku 17 odst. 4 jednacího řádu.
6. Grémium je oprávněno plénum Soudu zpravovat o každé otázce. Rovněž je oprávněno mu předkládat své návrhy.
7. Z každého zasedání grémia je sepisován zápis, který je rozesílán soudcům v obou oficiálních jazycích Soudu. Tajemníka grémia jmenuje tajemník Soudu se souhlasem předsedy.

Článek 10

(Činnost místopředsedů Soudu)

Místopředsedové Soudu jsou nápomocni předsedovi Soudu. Zastupují jej v případě jeho zaneprázdnění nebo nepřítomnosti nebo pokud o to požádá. Vykonávají též funkci předsedů sekcí.

Článek 11

(Zastupování předsedy a místopředsedů Soudu)

V případě současného zaneprázdnění předsedy a místopředsedů Soudu, nebo nejsou-li jejich funkce obsazeny, zajišťuje předsednictví jeden z předsedů sekcí. Pokud ani jeden z nich není k dispozici, zajistí předsednictví další zvolený soudce v pořadí podle přednostního práva ve smyslu článku 5 jednacího řádu.

Článek 12⁶

(Předsednictví sekci a senátů)

Předsedové sekci předsedají zasedáním sekce a senátů, jichž jsou členy, a řídí činnost sekci. Místopředsedové sekci zastupují předsedy sekci v případě jejich zaneprázdnění, není-li funkce předsedy sekce obsazena, nebo pokud o to předseda sekce požádá. Není-li to možné, zastávají tyto funkce členové sekce a senátů, a to v pořadí vyplývajícím z přednostního práva ve smyslu článku 5 jednacího řádu.

Článek 13⁷

(Nezpůsobilost k výkonu funkce)

Členové Soudu nemohou předsedat v případech, ve kterých je zúčastněnou stranou smluvní strana, již jsou státní občané nebo za kterou byli zvoleni, nebo v případech, ve kterých byli ustanoveni podle článku 29 odst. 1a) nebo článku 30 odst. 1 jednacího řádu.

Článek 14

(Vyvážené zastoupení pohlaví)

Při ustanovování uvedených v této a následující kapitole se Soud řídí politikou zachovávající vyvážené zastoupení obou pohlaví.

Kapitola III

Kancelář

Článek 15

(Volba tajemníka)

1. Plénum Soudu volí svého tajemníka. Kandidáti musejí požívat nejlepší mravní pověsti a musejí mít právní, administrativní a jazykové znalosti a zkušenosti potřebné pro výkon této funkce.
2. Tajemník je volen na pětileté obnovitelné období. Z funkce může být odvolán jen tehdy, jestliže zvolení soudci v plénu rozhodnou dvoutřetinovou většinou, že již nespňuje stanovené požadavky. Tajemník musí být předtím vyslechnut plénem Soudu. Řízení o odvolání může iniciovat kterýkoli soudce.
3. Volby podle tohoto článku se provádějí tajně; účastní se jich pouze přítomní zvolení soudci. Pokud žádný z kandidátů nezíská absolutní většinu hlasů, přistupuje se k užší volbě mezi dvěma kandidáty, kteří získali největší počet hlasů. Při rovnosti hlasů je dána přednost ženě – pokud kandiduje –, a poté nejstaršímu kandidátovi.

6 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

7 Ve znění novely ze 4. července 2005.

4. Před nastoupením do funkce musí tajemník složit před plénem Soudu nebo, je-li to třeba, do rukou předsedy Soudu přísahu nebo učinit slavnostní prohlášení s tímto obsahem:

„Přisahám“ – nebo „Slavnostně prohlašuji“ –, „že budu vykonávat mně svěřenou funkci tajemníka Evropského soudu pro lidská práva ve vsi loajalítě, mlčenlivosti a svědomitosti.“

O tomto úkonu je proveden zápis.

Článek 16

(Volba zástupců tajemníka)

1. Plénem Soudu volí též dva zástupce tajemníka, a to za podmínek, způsobem a na období stanovených v předchozím článku. Postup stanovený pro odvolání tajemníka platí též pro odvolání jeho zástupců. Soud předtím tyto záležitosti projedná s tajemníkem.
2. Před nástupem do funkce musí zástupce tajemníka Soudu před plénem Soudu nebo, je-li to třeba, do rukou předsedy Soudu složit stejnou přísahu nebo učinit stejné slavnostní prohlášení jako tajemník Soudu. O tomto úkonu se provede zápis.

Článek 17

(Činnost tajemníka)

1. Tajemník pomáhá Soudu při výkonu jeho činnosti. Pod vedením předsedy Soudu odpovídá za organizaci práce a činnost Kanceláře Soudu.
2. Spravuje archiv Soudu. Jeho prostřednictvím jsou Soudu zasilána a Soudem rozesílána oznámení a sdělení týkající se případů, které jsou nebo budou Soudu předloženy.
3. Tajemník, pokud není nucen zachovat mlčenlivost vyplývající z jeho funkce, odpovídá na žádosti o informace týkající se činnosti Soudu, zvláště požadované tiskem.
4. Kancelář se řídí obecnými pokyny vypracovanými tajemníkem, které schvaluje předseda Soudu.

Článek 18

(Vnitřní struktura Kanceláře)

1. Kancelář Soudu je složena z kanceláří sekci, jejichž počet odpovídá počtu sekcí, které byly Soudem ustaveny, a z oddělení, která Soudu poskytují potřebné a požadované administrativní a právní služby.
2. Tajemník sekce je nápomocen sekci při plnění jejich povinností. Při plnění těchto úkolů je oprávněn využít zástupce tajemníka sekce.
3. Pracovníci Kanceláře, včetně právních asistentů, nikoli však tajemník a jeho zástupce, jsou jmenováni generálním tajemníkem Rady Evropy, se souhlasem předsedy Soudu nebo tajemníka, jednajícího podle pokynů předsedy Soudu.

Kapitola IV

Činnost Soudu

Článek 19

(Sídlo Soudu)

1. Sídlo Soudu je v sídle Rady Evropy ve Štrasburku. Soud však může vykonávat svou činnost jinde na území kteréhokoli členského státu Rady Evropy, považuje-li to za účelné.
2. Soud může rozhodnout, a to kdykoli v průběhu projednávání stížnosti, že je nezbytné, aby provedl sám nebo jeden či více jeho členů šetření nebo provedl jiný úkon na jiných místech.

Článek 20

(Zasedání pléna Soudu)

1. Zasedání pléna Soudu svolává předseda Soudu, jestliže to vyžaduje výkon činnosti Soudu dle Úmluvy a jednacího řádu. Předseda Soudu svolá plénum Soudu také tehdy, požaduje-li to nejméně jedna třetina členů Soudu, vždy však alespoň jednou za rok za účelem projednání administrativních otázek.
2. Plénum je usnášeníschopné za přítomnosti alespoň dvou třetin zvolených soudců.
3. Není-li plénum usnášeníschopné, předseda zasedání odročí.

Článek 21

(Jiná zasedání Soudu)

1. Zasedání velkého senátu, senátů a výborů jsou stálá. Na návrh předsedy Soud stanoví období, ve kterých bude zasedat.
2. Mimo shora uvedená období jsou velký senát i senáty svolávány v naléhavém případě svými předsedy.

Článek 22

(Porady)

1. Porady Soudu jsou neveřejné. Obsah jeho porad zůstává tajný.
2. Porad se účastní pouze soudci. Účastní se jich též tajemník nebo osoba pověřená jeho zastupováním, dále pak další pracovníci Kanceláře a případně tlumočníci, jestliže je jejich přítomnost potřebná. Jiná osoba se nemůže porad účastnit, ledaže by její účast Soud zvláštním rozhodnutím připustil.
3. Před každým hlasováním o jakékoli otázce, která byla Soudu předložena, předseda vyzve soudce, aby se k ní vyjádřili.

Článek 23

(Hlasování)

1. Soud přijímá svá rozhodnutí většinou hlasů přítomných soudců. Při rovnosti hlasů se hlasuje znovu. Dojde-li opět k rovnosti hlasů, rozhoduje hlas předsedy. Tento odstavec se použije, pokud z jiného ustanovení jednacího řádu nevyplývá něco jiného.
2. Rozhodnutí a rozsudky velkého senátu a senátů jsou přijímány většinou přítomných soudců. Soudce se při konečném hlasování o přípustnosti stížnosti nebo o rozhodnutí ve věci nemůže zdržet hlasování.
3. Obvykle se hlasuje zvednutím ruky. Předseda může rozhodnout, že se bude hlasovat podle jmen, a to v pořadí opačném k zasedacímu pořádku.
4. Každá otázka, která je předmětem hlasování, musí být přesně formulována.

Článek 23A⁸

(Rozhodnutí formou tichého souhlasu)

Je-li třeba, aby Soud rozhodl o procesní otázce mimo plánované zasedání, předseda je oprávněn dát pokyn, aby byl návrh rozhodnutí rozeslán soudcům, kteří se k němu mohou ve stanovené lhůtě vyjádřit. Pokud nikdo ze soudců nepředloží žádnou námitku, je návrh pokládán za přijatý po uplynutí této lhůty.

Kapitola V

Složení Soudu

Článek 24⁹

(Složení velkého senátu)

1. Velký senát se skládá ze sedmnácti soudců a alespoň ze tří soudců-náhradníků.
2.
 - a) Členy velkého senátu jsou předseda a místopředsedové Soudu a dále pak předsedové sekce. Jestliže se některý z místopředsedů Soudu či předseda sekce nemůže zúčastnit zasedání velkého senátu, nahradí ho místopředseda příslušné sekce.
 - b) Soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu nebo případně soudce ustanovený podle článku 29 nebo 30 jednacího řádu je členem velkého senátu *ex officio* ve smyslu článku 27 odst. 2 a 3 Úmluvy.
 - c) V případech, které byly velkému senátu postoupeny podle článku 30 Úmluvy, jsou členy velkého senátu i členové senátu, který o postoupení rozhodoval.
 - d) V případech, které byly velkému senátu postoupeny podle článku 43

⁸ Vložen 13. prosince 2004.

⁹ Ve znění novel z 8. prosince 2000, 13. prosince 2004, 4. července a 7. listopadu 2005 a 29. května 2006.

Úmluvy, není členem velkého senátu žádný ze soudců, který zasedal v senátu, jenž vynesl rozsudek v postoupené věci, s výjimkou předsedy tohoto senátu a soudce, který v něm zasedal za dotčenou smluvní stranu, či jiného soudce, který zasedal v senátě nebo senátech, které rozhodovaly o přijatelnosti stížnosti.

- e) Soudci a soudci-náhradníci, kteří jsou povoláni doplnit velký senát v případech jemu postoupených, jsou vybráni ze zbývajících soudců losem taženým předsedou Soudu za přítomnosti tajemníka. Pravidla losování, které zajistí rovnoměrné zastoupení oblastí a právních systémů smluvních stran, jsou stanovena plénem Soudu.
- f) Při posuzování žádosti o poradní stanovisko ve smyslu článku 47 Úmluvy je velký senát složen podle ustanovení odstavce 2a) a e) tohoto článku.
3. Nemohou-li se soudci zasedání velkého senátu zúčastnit, jsou nahrazeni soudci-náhradníky podle klíče uvedeného v odstavci 2e) tohoto článku.
4. Soudci a soudci-náhradníci jmenovaní podle předchozích ustanovení zasedají až do konce řízení. Po uplynutí jejich funkčního období se i nadále účastní projednávání věci, jestliže byli přítomni u posuzování jejího merita. Toto ustanovení se rovněž použije na řízení o poskytnutí poradního stanoviska.
5. a) Kolegium pěti soudců velkého senátu, které posuzuje žádost předloženou podle článku 43 Úmluvy, se skládá z:
- předsedy Soudu. Není-li přítomen, zastoupí ho místopředseda Soudu podle zasedacího pořádku;
 - dvou předsedů sekcí, kteří se pro tento účel pravidelně střídají. Pokud nemohou zasedat, nahradí je místopředsedové jejich sekcí;
 - dvou soudců pravidelně se střídajících ze soudců zvolených zbývajících sekcemi, aby zasedali v kolegiu na období šesti měsíců;
 - alespoň dvou soudců-náhradníků určených z pravidelně se střídajících soudců zvolených sekcemi, aby zasedali v kolegiu na období šesti měsíců.
- b) Při posuzování žádosti o předání případu velkému senátu v kolegiu nezasedá soudce, který se účastnil rozhodování o přijatelnosti či meritu daného případu.
- c) V kolegiu nemůže zasedat soudce, který byl zvolen za dotčenou smluvní stranu nebo je jejím státním příslušníkem. Projednávání žádosti o předání věci velkému senátu se nemůže účastnit soudce ustanovený dotčenou smluvní stranou podle článků 29 a 30 jednacího řádu.
- d) Je-li některý z členů kolegia z jednání podle odstavců b) a c) vyloučen, nahradí ho soudce-náhradník určený z pravidelně se střídajících soudců zvolených sekcemi, aby zasedali v kolegiu na období šesti měsíců.

Článek 25

(Ustavování sekcí)

1. Senáty ve smyslu článku 26b) Úmluvy (nazvané v tomto jednacím řádu „sekce“) jsou ustavovány na návrh předsedy Soudu plénem Soudu na tříleté období, které začíná dnem zvolení držitelů předsednických funkcí podle článku 8 jednacího řádu. Jsou ustavovány nejméně čtyři sekce.
2. Každý soudce je členem jedné sekce. Složení sekcí musí být vyvážené jak z hlediska geografického, tak z hlediska zastoupení pohlaví a musí též zohledňovat různé právní systémy smluvních stran.
3. Přestane-li být soudce členem Soudu před uplynutím období, pro které byla sekce ustavena, nahradí ho jeho nástupce, který se stane též členem sekce.
4. Vyžadují-li to okolnosti, předseda Soudu může výjimečně měnit složení sekcí.
5. Plénem Soudu může na návrh předsedy ustavit další sekci.

Článek 26¹⁰

(Složení senátů)

1. Senáty o sedmi soudcích ve smyslu článku 27 odst. 1 Úmluvy určené k projednávání případů předložených Soudu jsou sestavovány v rámci sekcí podle následujícího klíče:
 - a) S výjimkou odstavce 2 tohoto článku a článku 28 odst. 4 poslední věty jednacího řádu se senát vždy skládá z předsedy sekce a soudce zvoleného za dotčenou smluvní stranu. Není-li tento soudce členem sekce, ke které byla stížnost přidělena ve smyslu článků 51 nebo 52 jednacího řádu, účastní se zasedání sekce jako její člen *ex officio* ve smyslu článku 27 odst. 2 Úmluvy. Článek 29 jednacího řádu se aplikuje, pokud tento soudce nemůže zasedat nebo se práva zasedat vzdá.
 - b) Ostatní členové senátu jsou určeni předsedou sekce z členů sekce podle systému rotace.
 - c) Členové sekce, kteří nejsou určeni, se účastní projednávání případu jako soudci-náhradníci.
2. Soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu nebo případně soudce zvolený či určený *ad hoc* podle článků 29 nebo 30 jednacího řádu mohou být předsedou senátu zproštěni účasti na jednání o přípravných a procesních otázkách. V takových případech se má za to, že dotčená smluvní strana určila na místo tohoto soudce prvního soudce-náhradníka podle článku 29 odst. 1 jednacího řádu.
3. Po skončení svého funkčního období se soudce i nadále podílí na projednávání těch případů, ve kterých se účastnil rozhodování o merituu věci.

¹⁰ Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

Článek 27

(Výbory)

1. Výbory složené ze tří soudců příslušejících k jedné sekci jsou vytvořeny podle článku 27 odst. 1 Úmluvy. Po projednání s předsedy sekcí předseda Soudu rozhodne o počtu výborů, které je třeba ustavit.
2. Výbory jsou ustavovány na období dvanácti měsíců z pravidelně se střídajících členů příslušné sekce, s výjimkou předsedy sekce.
3. Členové sekce, kteří nejsou členy výboru, mohou být vyzváni, aby nahradili soudce, kteří se nemohou zasedání výboru zúčastnit.
4. V čele každého výboru stojí jeho člen, který má v sekci přednostní právo.

Článek 28¹¹

(Zaneprázdnění, vzdání se funkce a vyloučení soudce)

1. Soudce, který se nemůže účastnit zasedání, ke kterému byl povolán, o tom musí co nejdříve zpravit předsedu senátu.
2. Soudce se nemůže účastnit projednávání případu:
 - a) ve kterém je osobně zainteresován, z důvodu například manželského, rodičovského nebo jiného blízkého rodinného vztahu, nebo úzkého osobního nebo profesního vztahu, nebo vztahu podřízenosti vůči jedné ze stran;
 - b) v němž dříve vystupoval jako zástupce vlády, advokát či poradce strany nebo jiné dotčené osoby nebo na vnitrostátní nebo mezinárodní úrovni jako člen jiného soudu nebo vyšetřovací komise, nebo z jakéhokoliv jiného důvodu;
 - c) je-li soudcem *ad hoc* nebo bývalým soudcem zasedajícím i nadále podle článku 26 odst. 3 jednacího řádu a je angažován politicky, administrativně či jinak profesně způsobem, který je neslučitelný s jeho nezávislostí nebo nestranností;
 - d) jestliže se vyjádřil veřejně prostřednictvím médií, písemně, formou veřejných činností či jiným způsobem majícím objektivně negativní vliv na jeho nestrannost;
 - e) jestliže z jakéhokoliv jiného důvodu lze oprávněně pochybovat o jeho nezávislosti nebo nestrannosti.
3. Jestliže se soudce z výše uvedených nebo jiných důvodů zřekne projednání případu, informuje o tom předsedu senátu, jenž ho jeho povinností zprostí.
4. Pokud se dotčený soudce či předseda senátu domnívá, že je zde jeden či více důvodů uvedených v odstavci 2 tohoto článku, posoudí věc senát. Po slyšení

¹¹ Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002 a 13. prosince 2004.

dotčeného soudce se senát poradí a hlasuje v jeho nepřítomnosti. Při poradě a hlasování je soudce nahrazen prvním soudcem-náhradníkem. Stejně se postupuje, je-li tento soudce jmenován dotčenou smluvní stranou, u níž se má za to, že určila pro tento účel prvního soudce-náhradníka ve smyslu článku 29 odst. 1 jednacího řádu.

5. Shora uvedená ustanovení se použijí též na účast soudce ve výboru s tím, že sdělení ve smyslu odstavců 1 a 3 se předloží předsedovi sekce.

Článek 29¹²

(Soudci *ad hoc*)

1. a) Nemůže-li se soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu zúčastnit projednání případu, zřekne-li se projednání případu nebo požádá-li o zproštění, nebo není-li takového soudce, předseda senátu vyzve dotčenou smluvní stranu, aby mu do třiceti dnů sdělila, zda má v úmyslu jmenovat jiného zvoleného soudce, nebo zda určí jako soudce *ad hoc* jinou osobu, a je-li tomu tak, aby zároveň sdělila jméno této osoby.
 - b) Stejná zásada platí, jestliže se takto určená osoba nemůže projednání věci zúčastnit nebo se zřekne projednání případu.
 - c) Soudce *ad hoc* musí splňovat podmínky stanovené v článku 21 odst. 1 Úmluvy, nesmí mu v zasedání bránit žádný důvod uvedený v článku 28 jednacího řádu a musí splňovat požadavky pohotovosti a přítomnosti uvedených v odstavci 5 tohoto článku.
2. Neodpoví-li dotčená smluvní strana do třiceti dnů a nepožádala-li o prodloužení této lhůty, kterou jí senát nebo jeho předseda může udělit, má se za to, že odmítla určit soudce *ad hoc*. To platí i tehdy, jestliže dotčená smluvní strana dvakrát za sebou určí jako soudce *ad hoc* osobu, která neodpovídá podmínkám stanoveným v odstavci 1c) tohoto článku.
3. Předseda senátu může rozhodnout, že dotčená smluvní strana bude vyzvána, aby určila soudce ve smyslu odstavce 1a) tohoto článku, pouze v okamžiku, kdy bude informována o podané stížnosti podle článku 54 odst. 2 jednacího řádu. V takovém případě, do doby, než smluvní strana soudce určí, se má za to, že určila na jeho místo prvního soudce-náhradníka.
4. Při zahájení prvního zasedání po svém jmenování složí soudce *ad hoc* přísahu nebo učiní slavnostní prohlášení ve smyslu článku 3. O tomto úkonu se provede zápis.
5. Soudci *ad hoc* musí být k dispozici Soudu a účastnit se zasedání senátu, s výjimkou článku 26 odst. 2 jednacího řádu.

¹² Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

Článek 30¹³

(Společný zájem)

1. Jestliže dvě nebo několik smluvních stran, které podaly stížnost nebo proti nimž byla stížnost podána, mají na věci společný zájem, předseda senátu je může vyzvat, aby po vzájemné dohodě jmenovaly ze soudců za ně zvolených jen jednoho společného soudce, který bude ve věci zasedat *ex officio*; nedohodnou-li se, předseda Soudu vyloučuje z navržených soudců toho, který bude zasedat jako soudce společného zájmu.
2. Předseda senátu může rozhodnout, že vyzve dotčené smluvní strany, aby postupovaly ve smyslu odstavce 1 tohoto článku až poté, co je stížnost dána žalovaným smluvním stranám na vědomí ve smyslu článku 54 odst. 2 jednacího řádu.
3. Ve sporu o existenci společného zájmu nebo jiné s tím spojené otázky rozhodne senát v případě potřeby až po obdržení písemného stanoviska dotčených smluvních stran.

ODDÍL II

ŘÍZENÍ

Kapitola I

Všeobecná ustanovení

Článek 31

(Možnost zvláštního postupu)

Ustanovení tohoto oddílu nebrání tomu, aby Soud postupoval v určitém případě jinak, je-li to nezbytné a vzal-li v úvahu stanoviska účastníků řízení.

Článek 32

(Procesní pokyny)

Předseda Soudu je oprávněn vydávat procesní pokyny, zvláště pokud jde o takové otázky, jako je obesílání k ústnímu zasedání a předkládání písemných stanovisek nebo jiných dokumentů.

Článek 33¹⁴

(Veřejnost dokumentů)

1. Veškeré dokumenty předložené Kanceláři stranami nebo třetími osobami v souvislosti s podanou stížností, s výjimkou materiálů týkajících se jednání

¹³ Ve znění novely ze 7. července 2003.

¹⁴ Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002, 7. července 2003 a 4. července 2005.

- o dosažení smíru ve smyslu článku 62, jsou přístupné veřejnosti podle procesních pokynů tajemníka, pokud předseda senátu nerozhodne jinak z důvodů uvedených v odstavci 2 tohoto článku, a to buď z vlastní iniciativy, nebo na žádost jedné ze stran či jiné dotčené osoby.
2. Přístup veřejnosti k dokumentu nebo jeho části může být omezen v zájmu zachování dobrých mravů, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, když to zájmy nezletilých osob nebo ochrana soukromí stran nebo jakékoli jiné dotčené osoby vyžadují nebo za zvláštních okolností, jestliže by zveřejnění dokumentu mohlo poškodit zájmy spravedlnosti, a to v míře, kterou předseda senátu považuje za zcela nezbytnou.
 3. Žádost o utajení ve smyslu odstavce 1 tohoto článku musí být odůvodněna a musí v ní být uvedeno, zda se týká všech dokumentů nebo jen některých z nich.
 4. Rozhodnutí a rozsudky senátu jsou přístupné veřejnosti. Soud pravidelně zpřístupňuje veřejnosti obecné informace o rozhodnutích přijatých výbory podle článku 53 odst. 2.

Článek 34¹⁵

(Užívání jazyků)

1. Oficiálními jazyky Soudu jsou francouzština a angličtina.
2. Jestliže je stížnost podána ve smyslu článku 34 Úmluvy, veškerý styk se stěžovatelem nebo jeho zástupcem a veškerá ústní a písemná stanoviska předložená stěžovatelem nebo jeho zástupcem, nejsou-li učiněna či vyhotovena v jednom z oficiálních jazyků Soudu, musí být učiněny nebo vyhotoveny v oficiálním jazyce jedné ze smluvních stran do okamžiku, než je stížnost dána na vědomí smluvní straně podle tohoto jednacího řádu. Pokud je jedna ze smluvních stran informována o stížnosti nebo jí je dána stížnost na vědomí podle tohoto jednacího řádu, stížnost a přílohy jí musí být předány v jazyce, ve kterém je stěžovatel předložil Kanceláři.
3.
 - a) Veškerá korespondence se stěžovatelem nebo jeho zástupcem a veškerá písemná a ústní stanoviska předložená jím nebo jeho zástupcem a týkající se ústního zasedání, nebo sdělení, že stížnost byla předložena smluvní straně, se předkládají v jednom z oficiálních jazyků Soudu, pokud předseda senátu nedá souhlas k tomu, aby i nadále byl používán oficiální jazyk smluvní strany.
 - b) Jestliže byl takový souhlas dán, tajemník Soudu zajistí tlumočení nebo překlad celého stěžovatelova stanoviska nebo prohlášení, nebo jeho části, pokud se předseda senátu domnívá, že je to v zájmu řádného chodu spravedlnosti.

15 Ve znění novely z 13. prosince 2004.

- c) Předseda senátu je oprávněn výjimečně podmínit svůj souhlas tím, že stěžovatel ponese část nebo veškeré výdaje s tím spojené.
 - d) Nerozhodne-li předseda senátu jinak, každé rozhodnutí učiněné podle předchozích ustanovení tohoto odstavce je platné pro všechny následující fáze řízení, včetně těch spojených s žádostí o předání věci velkému senátu nebo s žádostí o výklad nebo revizi rozsudku ve smyslu článků 73, 79 a 80 jednacího řádu.
- 4.
- a) Veškerý styk se smluvními stranami nebo s jinými dotčenými osobami, jakož i veškerá stanoviska smluvních stran nebo jiných dotčených osob jsou vedeny a předkládány v jednom z oficiálních jazyků Soudu. Předseda senátu je oprávněn povolit užívání neoficiálního jazyka.
 - b) Jestliže byl takový souhlas dán, pak strana, která o něj požádala, je povinna
 - i) předložit překlad písemného stanoviska do jednoho z oficiálních jazyků Soudu ve lhůtě k tomu určené předsedou senátu. Pokud tak strana neučiní, tajemník je oprávněn učinit nezbytné kroky k zajištění překladu na účet strany, která o to požádala;
 - ii) nést náklady spojené s tlumočením do francouzštiny nebo angličtiny svých ústních stanovisek, tajemník přitom tlumočení zajistí.
 - c) Předseda senátu je oprávněn nařídit, že smluvní strana, která je stranou v řízení, předloží překlad celého textu nebo jeho shrnutí do angličtiny nebo francouzštiny, všech nebo některých příloh ke svému písemnému stanovisku nebo jinému relevantnímu dokumentu nebo jeho výtahu.
 - d) Předchozí ustanovení tohoto odstavce se použije *mutatis mutandis* na stanoviska vedlejších účastníků v řízení ve smyslu článku 44 jednacího řádu a na používání neoficiálního jazyka vedlejším účastníkem.
5. Předseda senátu může vyzvat dotčenou smluvní stranu, aby dodala překlad svých písemných stanovisek ve svém oficiálním nebo v jednom z jejich oficiálních jazyků za účelem jejich pochopení stěžovatelem.
6. Svědek, znalec nebo jiná před Soud předstupující osoba je oprávněna používat svůj vlastní jazyk, pokud dostatečně neovládá ani jeden z oficiálních jazyků Soudu. V takovém případě vedoucí Kanceláře zajistí tlumočení nebo překlad.

Článek 35

(Zastoupení smluvních stran)

Smluvní strany jsou zastoupeny zmocněnci, kteří si mohou přizvat advokáty nebo poradce.

Článek 36¹⁶

(Zastoupení stěžovatelů)

1. Fyzické osoby, nevládní organizace a skupiny jednotlivců uvedené v článku 34 Úmluvy mohou podávat stížnosti buď samy, nebo prostřednictvím zástupce.
2. Jakmile je stížnost předána žalované smluvní straně ve smyslu článku 54 odst. 2b), stěžovatel musí být zastoupen podle odstavce 4 tohoto článku, nerozhodne-li předseda senátu jinak.
3. Stěžovatel musí být zastoupen na všech ústních zasedáních nařízených senátem, nerozhodne-li výjimečně předseda senátu, že stěžovatel může předložit svou věc sám s tím, že v případě potřeby mu poskytne pomoc advokát nebo jiný schválený zástupce.
4.
 - a) Zástupce jednající na straně stěžovatele ve smyslu odstavců 2 a 3 tohoto článku musí být advokátem oprávněným vykonávat činnost v jedné ze smluvních stran a musí mít trvalé bydliště na území jedné z nich, anebo jiná osoba schválená předsedou senátu.
 - b) Kdykoli během řízení, za výjimečných okolností, může předseda senátu – domnívá-li se, že to okolnosti nebo chování advokáta nebo jiné osoby ustanovené ve smyslu předcházejících ustanovení odůvodňují – rozhodnout, že tento právník nebo tato osoba již nadále nemohou stěžovatele zastupovat nebo mu pomáhat a že je stěžovatel povinen si najít jiného zástupce.
5.
 - a) Advokát nebo jiný schválený zástupce stěžovatele nebo stěžovatel sám, požádá-li o možnost hájit se sám a jeho žádosti je vyhověno podle následujícího odstavce, musí mít dostatečnou znalost jednoho z oficiálních jazyků Soudu.
 - b) Nemají-li tyto osoby dostatečnou schopnost vyjádřit se v žádném z oficiálních jazyků Soudu, předseda senátu jim může ve smyslu článku 34 odst. 3 jednacího řádu povolit používání jednoho z oficiálních jazyků některé ze smluvních stran.

Článek 37¹⁷

(Sdělení, oznámení a předvolání)

1. Sdělení a oznámení zasílaná zmocněncům nebo advokátům stran jsou považována za sdělení a předvolání adresovaná účastníkům řízení.
2. Jestliže u sdělení, oznámení nebo předvolání, která jsou určena jiným osobám než zmocněncům nebo advokátům účastníků řízení, se Soud domnívá, že je nezbytné mít podporu vlády státu, na jehož území takové sdělení, oznámení nebo předvolání má působit, předseda Soudu se obrátí na vládu, aby získal potřebnou pomoc.

¹⁶ Ve znění novely ze 7. července 2003.

¹⁷ Ve znění novely ze 7. července 2003.

Článek 38

(Písemná podání)

1. Písemná podání nebo jiné dokumenty musí být předloženy, s ohledem na konkrétní případ, ve lhůtě stanovené předsedou senátu nebo soudcem zpravodajem, a to podle tohoto jednacího řádu. Písemná stanoviska nebo jiné dokumenty, které jsou předloženy mimo tuto lhůtu nebo v rozporu s praktickými pokyny vydanými ve smyslu článku 32 jednacího řádu, nebudou přiloženy ke spisu, nerozhodne-li předseda senátu jinak.
2. Lhůta uvedená v předchozím odstavci běží od okamžiku, kdy byl dokument odeslán, a není-li tento okamžik znám, ode dne, kdy byl doručen kanceláři.

Článek 38A¹⁸

(Projednávání procesních otázek)

O procesních otázkách, které vyžadují rozhodnutí senátu, se rozhoduje při projednávání případu, pokud předseda senátu nerozhodne jinak.

Článek 39¹⁹

(Předběžná opatření)

1. Senát, nebo případně jeho předseda, může buď na žádost strany nebo jiné dotčené osoby, nebo z vlastní iniciativy, přijmout předběžné opatření, jehož je třeba v zájmu stran nebo v zájmu řádného vedení řízení.
2. Výbor ministrů je o těchto opatřeních informován.
3. Senát může vyzvat strany, aby mu předaly informace o otázce, vztahující se k aplikaci přijatého předběžného opatření.

Článek 40

(Naléhavé sdělení o podané stížnosti)

V naléhavém případě a při zachování všech procesních opatření může tajemník Soudu se souhlasem předsedy senátu informovat dotčenou smluvní stranu o podané stížnosti a o jejím stručném obsahu, a to všemi dostupnými prostředky, aniž by byly dotčeny jiné procesní kroky v řízení.

Článek 41²⁰

(Pořadí projednávání stížností)

Stížnosti jsou projednávány v pořadí, jak jsou připraveny k projednání. Senát nebo jeho předseda může rozhodnout o přednostním projednání některé z nich.

18 Vložen Soudem 17. června a 8. července 2002.

19 Ve znění novely ze 4. července 2005.

20 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

Článek 42 (původní článek 43)

(Spojení a souběžné projednání stížností)

1. Senát může na žádost stran nebo z vlastní iniciativy nařídít spojení dvou nebo několika stížností.
2. Předseda senátu může po projednání se stranami nařídít, aby stížnosti přidělené stejnému senátu byly projednány souběžně, aniž by předcházel rozhodnutí senátu o formálním spojení stížností.

Článek 43 (původní článek 44)²¹

(Vyškrtnutí a opětné zařazení)

1. Soud může rozhodnout o vyškrtnutí stížnosti kdykoli během řízení, za podmínek uvedených v článku 37 Úmluvy.
2. Jestliže žalující smluvní strana oznámí tajemníkovi Soudu svůj úmysl vzít svoji stížnost zpět, může senát tuto stížnost vyškrtnout podle článku 37 Úmluvy, pokud dotčená smluvní strana nebo strany zpětvzetí akceptují.
3. Rozhodnutí o vyškrtnutí stížnosti, která byla prohlášena za přijatelnou, má formu rozsudku. Jakmile je takový rozsudek konečný, předseda senátu o něm informuje Výbor ministrů, aby mu ve smyslu článku 46 odst. 2 Úmluvy umožnil dohlížet na realizaci závazků, na které se zpětvzetí stížnosti, smírné urovnání sporu nebo jiné vyřízení sporu může vázat.
4. Byla-li stížnost vyškrtnuta, jsou náklady ponechány na posouzení Soudu. Pokud se týkají stížnosti, která byla vyškrtnuta před rozhodnutím o přijatelnosti, předseda senátu přenechává rozhodnutí o nákladech Výboru ministrů.
5. Soud může rozhodnout o opětném zařazení stížnosti, dojde-li k závěru, že to zvláštní okolnosti odůvodňují.

Článek 44²²

(Přistoupení dalšího účastníka řízení)

1. a) Jestliže je stížnost podaná podle článku 34 Úmluvy dána na vědomí žalované smluvní straně ve smyslu článku 54 odst. 2b) jednacího řádu, tajemník Soudu zašle kopii stížnosti i každé smluvní straně, jejímž státním občanem je stěžovatel. Tajemník tak učiní i tehdy, když je nařízeno ústní zasedání.
b) Přeje-li si smluvní strana využít práva jí zaručeného článkem 36 odst. 1 Úmluvy a předložit písemné stanovisko nebo se účastnit ústního zasedání, musí o tom písemně zpravit tajemníka, a to nejpozději do dvanácti

21 Ve znění novel ze 17. června, 8. července 2002 a 7. července 2003.

22 Ve znění novelty ze 7. července 2003.

- ti týdnů po sdělení či předání stížnosti ve smyslu předchozího odstavce. Předseda senátu může výjimečně stanovit jinou lhůtu.
2. a) Jakmile je stížnost předána žalované smluvní straně v souladu s článkem 51 odst. 1 nebo s článkem 54 odst. 2 b) jednacího řádu, předseda senátu může v zájmu dobrého chodu spravedlnosti ve smyslu článku 36 odst. 2 Úmluvy vyzvat nebo povolit smluvní straně, která není stranou v řízení, či jiné dotčené osobě, jiné než stěžovatel, aby předložila písemné stanovisko nebo aby se ve výjimečných případech zúčastnila ústního zasedání.
 - b) Žádosti o povolení musí být řádně odůvodněny a předloženy v jednom z oficiálních jazyků Soudu ve smyslu článku 34 odst. 4 jednacího řádu, avšak nejpozději do dvanácti týdnů od předání stížnosti žalované smluvní straně. Předseda senátu může výjimečně stanovit jinou lhůtu.
 3. a) Ve věcech, které mají být projednány velkým senátem, běží lhůty uvedené v předchozích odstavcích od okamžiku, kdy bylo stranám doručeno rozhodnutí senátu o postoupení věci velkému senátu ve smyslu článku 72 odst. 1 jednacího řádu, nebo rozhodnutí kolegia velkého senátu ve smyslu článku 73 odst. 2 jednacího řádu o schválení žádosti strany v řízení o postoupení věci velkému senátu.
 - b) Lhůty stanovené podle tohoto článku mohou být výjimečně prodlouženy předsedou senátu, jestliže jsou pro to dostatečné důvody.
 4. Výzva nebo povolení uvedená v odstavci 2b) tohoto článku mohou podléhat podmínkám, včetně lhůt, stanovených předsedou senátu. Nejsou-li tyto podmínky splněny, předseda může rozhodnout, že písemná stanoviska nebudou ke spisu připojena nebo že bude účast na ústním zasedání omezena tak, jak to bude pokládat za vhodné.
 5. Písemná stanoviska předložená podle tohoto článku musejí být vyhotovena v jednom z oficiálních jazyků ve smyslu článku 34 odst. 4 jednacího řádu. Tajemník předá stanoviska stranám, které se k nim mohou písemně vyjádřit při dodržení podmínek – včetně lhůt – stanovených předsedou senátu, nebo se k nim případně vyjádřit při ústním zasedání.

Článek 44A²³

(Povinnost součinnosti se Soudem)

Strany jsou povinny řádně spolupracovat na vedení řízení a zvláště učinit vše potřebné, co je v jejich možnostech a co je podle názoru Soudu nezbytné pro řádný průběh spravedlnosti. Tato povinnost se vztahuje i na smluvní strany, které nejsou stranami v řízení, jestliže je taková součinnost nezbytná.

23 Vložen 13. prosince 2004.

Článek 44B²⁴

(Nerespektování nařízení Soudu)

Pokud některá ze stran nerespektuje nařízení Soudu týkající se vedení řízení, předseda senátu je oprávněn přijmout jakékoli opatření, které považuje za vhodné.

Článek 44C²⁵

(Nedostatek součinnosti)

1. Jestliže strana v řízení nepředloží důkazy či informace požadované Soudem, či z vlastní iniciativy nesdělí informace, které má k dispozici, nebo jinak účinně nespolupracuje, Soud může z jejího chování vyvodit přiměřené závěry.
2. Opomenutí nebo odmítnutí dotčené smluvní strany účinně spolupracovat na řízení není samo o sobě důvodem, aby senát zastavil projednávání stížnosti.

44D²⁶

(Nevhodná podání účastníka řízení)

Jestliže zástupce strany předloží urážlivá, frivolní, kverulantská, klamná nebo zdlouhavá stanoviska, předseda senátu ho může vyloučit z řízení, odmítnout přijmout celé stanovisko nebo jeho část nebo přijmout jakékoli jiné vhodné nařízení, aniž byl dotčen článek 35 odst. 3 Úmluvy.

Článek 44E²⁷

(Netrvání na stížnosti)

Jestliže žalující smluvní strana nebo individuální stěžovatel netrvá na své stížnosti ve smyslu článku 37 odst. 1c) Úmluvy, senát ji může vyškrtnout podle článku 43 jednacího řádu.

Kapitola II

Zahájení řízení

Článek 45

(Podpisy)

1. Každá stížnost ve smyslu článků 33 a 34 Úmluvy musí být předložena písemně a musí být podepsána stěžovatelem nebo jeho zástupcem.

24 Vložen 13. prosince 2004.

25 Vložen 13. prosince 2004.

26 Vložen 13. prosince 2004.

27 Vložen 13. prosince 2004.

2. Podává-li stížnost nevládní organizace nebo skupina jednotlivců, musí být podepsána osobami, které jsou oprávněny k zastupování. Příslušný senát nebo výbor rozhodnou, zda osoby, které stížnost podepsaly, byly k tomu oprávněny.
3. Je-li stěžovatel zastoupen podle článku 36 jednacího řádu, musí jeho zástupce nebo zástupci předložit písemné zmocnění nebo plnou moc.

Článek 46

(Obsah mezistátní stížnosti)

Jedna nebo více smluvních stran, které mají v úmyslu se na Soud obrátit se stížností ve smyslu článku 33 Úmluvy, musí předložit Kanceláři text stížnosti obsahující:

- a) název smluvní strany, proti které stížnost směřuje;
- b) vyličení skutkového stavu;
- c) popis jednoho nebo více porušení Úmluvy a odůvodnění;
- d) výklad o dodržení podmínek přijatelnosti (vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců);
- e) předmět stížnosti a hlavní rysy požadavků na spravedlivé zadostiučinění ve smyslu článku 41 Úmluvy ve prospěch jedné nebo více stran údajně poškozených;
- f) jméno a adresu osoby nebo osob pověřených zastupováním; k tomu se připojí;
- g) kopie veškerých příslušných dokumentů, zejména soudních a jiných rozhodnutí, týkajících se předmětu stížnosti.

Článek 47²⁸

(Obsah individuální stížnosti)

1. Každá stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy se předkládá na formuláři vydaném Kanceláři, nerozhodne-li předseda dotčené sekce jinak. Formulář obsahuje:
 - a) jméno, datum narození, státní občanství, pohlaví, povolání a adresu stěžovatele;
 - b) jméno, povolání a adresu jeho zástupce, je-li stěžovatel zastoupen;
 - c) název jedné nebo více smluvních stran, proti kterým je stížnost podávána;
 - d) stručné vyličení skutkového stavu;
 - e) stručný popis jednoho nebo více porušení Úmluvy a odůvodnění;
 - f) stručný výklad o dodržení podmínek přijatelnosti stěžovatelem ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy (vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců);
 - g) předmět stížnosti;

28 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

k tomu se připojí:

- h) kopie relevantních dokumentů, zejména soudních a jiných rozhodnutí, týkajících se předmětu stížnosti.
2. Stěžovatel musí dále:
 - a) dodat materiály, zejména dokumenty a rozhodnutí uvedené v odstavci 1h) tohoto článku dokládající splnění podmínek přijatelnosti ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy (vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců);
 - b) oznámit, zda předložil své námitky uvedené ve stížnosti jiné mezinárodní vyšetřovací nebo smírní instituci.
3. Stěžovatel, který si nepřeje, aby jeho totožnost byla odkryta, musí tuto skutečnost sdělit Soudu s uvedením důvodů, které ho vedou k použití výjimky ze zásady veřejnosti řízení před Soudem. Předseda senátu může povolit zachování anonymity stěžovatele ve výjimečných a řádně odůvodněných případech.
4. Nerespektování povinností uvedených v odstavcích 1 a 2 tohoto článku může vést k tomu, že stížnost nebude Soudem projednána.
5. Stížnost se zpravidla považuje za podanou ke dni, kdy se stěžovatel poprvé na Soud obrátil se stručným vylíčením předmětu své stížnosti. Soud však může, považuje-li to za odůvodněné, rozhodnout, že se tak stalo jiného dne.
6. Stěžovatel je povinen informovat Soud o změně adresy a o každé skutečnosti, která je pro projednání stížnosti důležitá.

Kapitola III

Soudci zpravodajové

Článek 48²⁹

(Mezistátní stížnosti)

1. Jakmile Soud obdrží stížnost ve smyslu článku 33 Úmluvy, senát stanovený k jejímu projednání určí jednoho nebo několik soudců soudcem zpravodajem a pověří je vypracováním zprávy o přijatelnosti stížnosti poté, co obdrží stanoviska dotčených smluvních stran.
2. Soudce zpravodaj nebo soudci zpravodajové předloží zprávy, návrhy textu a další dokumenty, které mají senátu a jeho předsedovi napomoci k tomu, aby se mohl zhostit své úlohy.

²⁹ Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

Článek 49³⁰

(Individuální stížnosti)

1. Jestliže ze samotného podání předloženého stěžovatelem je zřejmé, že je stížnost nepřijatelná nebo by měla být vyškrtuta ze seznamu stížností, je stížnost posouzena výborem, pokud zde není zvláštní důvod, aby bylo postupováno jinak.
2. Jestliže je odůvodněno posouzení stížnosti podané podle článku 34 Úmluvy senátem, předseda sekce, které byl případ svěřen, určí soudce, který stížnost prošetří jako soudce zpravodaj.
3. Při šetření stížnosti soudce zpravodaj:
 - a) může požádat strany, aby mu ve stanovené lhůtě předložily informace o skutkovém stavu, dokumenty nebo jiné materiály, které považují za relevantní;
 - b) s vědomím, že předseda sekce může nařídít, aby byla věc předložena senátu, rozhodne, zda má být stížnost projednána výborem nebo senátem;
 - c) předloží zprávy, návrhy a další dokumenty určené senátu nebo jeho předsedovi, aby se mohli řádně zhostit svých funkcí.

Článek 50

(Řízení před velkým senátem)

Byla-li věc předána velkému senátu ve smyslu článků 30 nebo 43 Úmluvy, jeho předseda určí jednoho člena velkého senátu jako soudce zpravodaje, a v případě mezistátní stížnosti jednoho nebo více jeho členů.

Kapitola IV

Řízení o přijatelnosti

Mezistátní stížnosti

Článek 51³¹

(Přidělení stížnosti a následující řízení)

1. Jakmile je podána stížnost podle článku 33 Úmluvy, předseda Soudu neprodleně informuje dotčenou žalovanou smluvní stranu a přidělí stížnost jedné ze sekcí.
2. Ve smyslu článku 26 odst. 1a) jsou soudci zvoleni za žalovanou a žalující smluvní

30 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002 a 4. července 2005.

31 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

- stranu *ex offio* součástí senátu ustaveného k projednání stížnosti. Článek 30 jednacího řádu se použije tehdy, jestliže byla stížnost podána několika smluvními stranami nebo jestliže několik stížností se stejným obsahem, podaných několika smluvními stranami, jsou posuzovány souběžně ve smyslu článku 42 jednacího řádu.
3. Jakmile je věc přidělena sekci, její předseda ustaví podle článku 26 odst. 1 jednacího řádu senát a vyzve žalovanou smluvní stranu, aby předložila písemné stanovisko k přijatelnosti stížnosti. Tajemník sekce zašle takto získané stanovisko žalující smluvní straně, která má možnost se k němu písemně vyjádřit.
 4. Před rozhodnutím o přijatelnosti stížnosti může senát nebo jeho předseda vyzvat strany k předložení písemných dodatečných stanovisek.
 5. Ústní zasedání o přijatelnosti stížnosti se koná tehdy, jestliže jedna nebo více dotčených smluvních stran o to požádá, nebo o tom senát rozhodne z vlastní iniciativy.
 6. Před stanovením písemného, případně ústního řízení, předseda senátu konzultuje strany v řízení.

Individuální stížnosti

Článek 52³²

(Přidělení stížností sekcím)

1. Každá stížnost podaná ve smyslu článku 34 Úmluvy je přidělena předsedou Soudu jedné ze sekcí. Předseda Soudu přitom dbá na rovnoměrné pracovní vytížení jednotlivých sekcí.
2. Senát sedmi soudců ve smyslu článku 27 odst. 1 Úmluvy je ustaven předsedou příslušné sekce podle článku 26 odst. 1 jednacího řádu.
3. Do doby ustavení senátu podle odstavce 2 tohoto článku předseda sekce vykonává pravomoci svěřené tímto jednacím řádem předsedovi senátu.

Článek 53³³

(Řízení před výborem)

1. Soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu, není-li členem výboru, může být přizván, aby se účastnil porad výboru.
2. Ve smyslu článku 28 Úmluvy může výbor jednomyslně prohlásit stížnost za nepřijatelnou nebo ji vyškrtnout ze seznamu stížností, pokud lze takové rozhodnutí přijmout bez dalšího zkoumání. Rozhodnutí je konečné. Stěžovatel je o něm informován dopisem.

32 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

33 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002 a 4. července 2005.

3. Pokud výbor nepřijme rozhodnutí podle odstavce 2 tohoto článku, postoupí věc senátu, ustavenému podle článku 52 odst. 2 jednacího řádu, aby stížnost projednal.

Článek 54³⁴

(Řízení před senátem)

1. Senát může přímo prohlásit stížnost za nepřijatelnou nebo ji vyškrtnout ze seznamu stížností Soudu.
2. Jinak senát nebo jeho předseda mohou:
 - a) vyzvat strany, aby předložily veškeré informace o skutkovém stavu, dokumenty nebo jiné materiály, které senát nebo jeho předseda považují za relevantní;
 - b) oznámit podání stížnosti dotčené smluvní straně a požádat ji o písemné vyjádření, a jakmile takové vyjádření obdrží, zaslat je stěžovateli, aby na ně odpověděl;
 - c) vyzvat strany, aby předložily dodatečná písemná stanoviska.
3. Než senát rozhodne o přijatelnosti stížnosti, může nařídít ústní zasedání, a to na žádost strany, nebo z vlastní iniciativy, domnívá-li se, že je to nezbytné k výkonu jeho funkcí vyplývajících z Úmluvy. V takovém případě jsou strany vyzvány, aby se vyjádřily k meritu stížnosti, nerozhodne-li senát výjimečně jinak.

Článek 54A³⁵

(Spojené projednání přijatelnosti a merita stížnosti)

1. Rozhodne-li senát o tom, že oznámí podání stížnosti žalované smluvní straně podle článku 54 odst. 2b) jednacího řádu, může zároveň rozhodnout o spojeném projednání přijatelnosti a merita stížnosti podle článku 29 odst. 3 Úmluvy. V takovém případě jsou strany vyzvány, aby se vyjádřily i k otázce spravedlivého zadostiučinění a případně aby předložily své návrhy ke smírnému urovnání sporu. Podmínky uvedené v člancích 60 a 62 jednacího řádu se použijí *mutatis mutandis*.
2. Pokud se strany nemohou dohodnout na smírném urovnání věci nebo na jiném vyřízení věci a senát je přesvědčen o tom, že na základě jejich argumentů je stížnost přijatelná a připravena k meritornímu projednání, vynese neprodleně rozsudek, jehož součástí je rozhodnutí o přijatelnosti.
3. Považuje-li to senát za vhodné, může, poté co o tom informoval strany, přistoupit k rozsudku, jehož součástí je rozhodnutí o přijatelnosti, aniž by předtím prováděl řízení zmíněné v odstavci 1 tohoto článku.

34 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002 a 13. prosince 2004.

35 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

Stížnosti mezistátní a individuální

Článek 55

(Námitky nepřijatelnosti)

Pokud žalovaná smluvní strana hodlá uplatnit námitku nepřijatelnosti, musí tak učinit, pokud to povaha námítky a okolnosti dovolují, písemně nebo ústně ve svém stanovisku k přijatelnosti stížnosti, předloženém ve smyslu článků 51 nebo 54 jednacího řádu.

Článek 56³⁶

(Rozhodnutí senátu)

1. V rozhodnutí senátu je uvedeno, zda bylo přijato jednomyslně nebo většinou hlasů; obsahuje odůvodnění.
2. Tajemník sekce jej zašle stěžovateli. Jestliže dotčená smluvní strana či strany nebo jiná na věci zainteresovaná osoba byly předtím informovány o stížnosti podle tohoto jednacího řádu, rozhodnutí jim musí být též zasláno.

Článek 57³⁷

(Jazykové verze rozhodnutí)

1. Všechna rozhodnutí Soudu jsou vydávána ve francouzštině nebo angličtině, pokud nerozhodne, že rozhodnutí má být vyhotoveno v obou oficiálních jazycích.
2. Rozhodnutí zveřejňovaná ve sbírce rozhodnutí Soudu ve smyslu článku 78 jednacího řádu jsou otiskována v obou oficiálních jazycích Soudu.

Kapitola V

Řízení po rozhodnutí o přijatelnosti

Článek 58³⁸

(Mezistátní stížnosti)

1. Pokud senát přijme stížnost podle článku 33 Úmluvy k meritornímu projednání, jeho předseda, po projednání s dotčenými smluvními stranami, určí lhůty pro předložení písemných stanovisek k meritu věci a případných dalších důkazů. Předseda může případně se souhlasem dotčených smluvních stran rozhodnout, že upouští od písemného řízení.

³⁶ Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

³⁷ Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

³⁸ Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

2. Ústní jednání o meritu věci se koná, pokud jedna nebo více dotčených smluvních stran o to požádají nebo pokud o tom senát rozhodne z vlastní iniciativy. Předseda stanoví pravidla ústního řízení.

Článek 59³⁹

(Individuální stížnosti)

1. Jakmile je stížnost, podaná podle článku 34 Úmluvy, prohlášena za přijatelnou, senát nebo jeho předseda může vyzvat strany k předložení doplňujících důkazních materiálů nebo doplňujících písemných stanovisek.
2. Není-li rozhodnuto jinak, lhůta určená pro předložení písemných stanovisek je pro obě strany v řízení stejná.
3. Senát může rozhodnout na základě žádosti jedné ze stran nebo z vlastní iniciativy, že svolá ústní jednání o meritu věci, domnívá-li se, že je to nezbytné pro plnění jeho funkcí vyplývajících z Úmluvy.
4. Předseda senátu určí, je-li to vhodné, způsob vedení písemného i ústního řízení.

Článek 60⁴⁰

(Žádost o spravedlivé zadostiučinění)

1. Stěžovatel, který požaduje, aby mu bylo Soudem přiznáno spravedlivé zadostiučinění podle článku 41 Úmluvy v případě, že je konstatováno porušení jeho práv zaručených Úmluvou, musí za tímto účelem předložit zvláštní žádost.
2. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, stěžovatel musí vyčíslit své nároky a doložit je potřebnými doklady ve lhůtě, která mu byla stanovena pro předložení stanoviska k meritu věci.
3. Jestliže stěžovatel nerespektuje shora stanovené podmínky, senát může jeho nároky nebo jejich část odmítnout.
4. Nároky stěžovatele jsou předloženy žalované vládě k vyjádření.

Článek 61 zrušen

Článek 62⁴¹

(Smírné urovnání)

1. Jakmile je stížnost přijata k meritornímu projednání, tajemník, jednající na základě pokynů senátu nebo jeho předsedy, kontaktuje strany za účelem dosa-

39 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

40 Ve znění novely z 13. prosince 2004.

41 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

- žení smírného urovnání sporu ve smyslu článku 38 odst. 1b) Úmluvy. Senát činí všechna příslušná opatření k usnadnění dosažení tohoto cíle.
2. Jednání směřující ke smírnému urovnání sporu ve smyslu článku 38 odst. 2 Úmluvy jsou důvěrná, aniž by se dotkla stanovisek stran ve sporném řízení. Žádné písemné nebo ústní sdělení, ani žádná nabídka nebo ústupek, ke kterým došlo v rámci těchto jednání, nesmějí být ve sporném řízení zmiňovány nebo uváděny.
 3. Jakmile je senátu tajemníkem sděleno, že se strany dohodly na smírném urovnání sporu, a senát se ujistí, že urovnání respektuje lidská práva tak, jak jsou uvedena v Úmluvě a jejích Protokolech, může vyškrtnout stížnost ze seznamu podle článku 44 odst. 3 jednacího řádu.
 4. Odstavce 2 a 3 se použijí *mutatis mutandis* na řízení podle článku 54A jednacího řádu.

Kapitola VI

Ústní jednání

Článek 63⁴²

(Veřejný charakter ústního jednání)

1. Ústní jednání je veřejné, pokud senát nerozhodne podle odstavce 2 tohoto článku jinak v důsledku výjimečných okolností, ať už z vlastního rozhodnutí, nebo na žádost jedné ze stran či jiné na věci zainteresované osoby.
2. Přístup do jednacího sálu může být zakázán novinářům a veřejnosti zcela nebo na určitou dobu v zájmu ochrany veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, jestliže to zájmy mladistvých nebo ochrana soukromého života stran vyžadují, nebo pokud to senát pokládá za zcela nezbytné, jestliže za takových zvláštních okolností by veřejnost jednání mohla ohrozit zájmy spravedlnosti.
3. Každá žádost o veřejné zasedání bez účasti veřejnosti formulovaná ve smyslu odstavce 1 tohoto článku musí být zdůvodněna a musí uvádět důvody pro vyloučení veřejnosti na průběh celého řízení nebo jeho část.

Článek 64⁴³

(Vedení ústního jednání)

1. Předseda senátu svolává a vede ústní jednání; stanoví pořádek, ve kterém budou jednotliví účastníci voláni ke slovu.

42 Ve znění novely ze 7. července 2003.

43 Ve znění novely ze 7. července 2003.

2. Každý soudce může položit otázky jakékoli osobě, která před senát předstoupí.

Článek 65⁴⁴

(Nedostavení se)

Jestliže strana nebo každá jiná osoba, která se má dostavit k ústnímu jednání, tak neučiní, nebo to odmítne, může senát pokračovat v ústním jednání, pokud to pokládá za slučitelné s dobrým chodem spravedlnosti.

Články 66 - 69 zrušeny

Článek 70⁴⁵

(Zápis z ústního jednání)

1. Jestliže to senát nebo jeho předseda nařídí, tajemník zajistí provedení zápisu z ústního jednání. Zápis obsahuje:
 - a) složení senátu;
 - b) seznam přítomných;
 - c) text předložených stanovisek, kladených otázek a podaných odpovědí;
 - d) text každého rozhodnutí přijatého v průběhu ústního jednání.
2. Je-li celý zápis nebo jeho část vypracován v neoficiálním jazyce, tajemník zajistí jeho překlad do jednoho z oficiálních jazyků.
3. Zástupci stran obdrží kopii zápisu, aby mohli pod kontrolou tajemníka nebo předsedy senátu provést jeho opravu, aniž by měnili smysl a význam toho, co bylo řečeno v průběhu ústního jednání. Tajemník určí podle pokynu předsedy senátu lhůtu, kterou mají zástupci k tomuto účelu k dispozici.
4. Po opravě je zápis podepsán předsedou a tajemníkem senátu; jeho obsah se tak stává autentickým.

Kapitola VII

Řízení před velkým senátem

Článek 71⁴⁶

(Použitelnost procesních ustanovení)

1. Ustanovení, podle nichž se postupuje v řízení před senáty, se použijí *mutatis mutandis* na řízení před velkým senátem.

44 Ve znění novely ze 7. července 2003.

45 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

46 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

2. Pravomoci svěřené senátům ve smyslu článků 54 odst. 3 a 59 odst. 3 jednacího řádu týkající se ústního zasedání mohou být též v řízení před velkým senátem vykonávány jeho předsedou.

Článek 72

(Odstoupení ve prospěch velkého senátu)

1. Ve smyslu článku 30 Úmluvy, vyvolává-li věc nacházející se před senátem závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo jestliže by řešení otázky, která je předmětem stížnosti, mohlo být v rozporu s rozsudkem, který Soud dříve vynesl, může senát – pokud ještě nerozhodl – odstoupit ve prospěch velkého senátu, nevznášeli-li proti tomu námitky některá ze stran ve smyslu odstavce 2 tohoto článku. Rozhodnutí o odstoupení nemusí být odůvodněno.
2. Tajemník sdělí stranám úmysl senátu odstoupit ve prospěch velkého senátu. Strany mají od okamžiku tohoto sdělení k dispozici jednoměsíční lhůtu na to, aby předaly Kanceláři řádně zdůvodněné námitky proti tomuto rozhodnutí. Námitky, které nebudou splňovat stanovené podmínky, budou senátem považovány za neplatné.

Článek 73

(Postoupení věci velkému senátu na základě žádosti strany)

1. Ve smyslu článku 43 Úmluvy může strana ve výjimečných případech a ve lhůtě tři měsíců od data vydání rozsudku senátu předložit Kanceláři písemnou žádost o postoupení věci velkému senátu s uvedením závažné otázky týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo závažné otázky všeobecné povahy, která podle ní vyžaduje projednání velkým senátem.
2. Kolegium pěti soudců velkého senátu, ustavené podle článku 24 odst. 5 jednacího řádu, posoudí žádost na základě existujícího spisu. Žádost přijme, pokud usoudí, že věc skutečně závažnou otázku vyvolává. Rozhodnutí o zamítnutí žádosti nemusí být odůvodněno.
3. Pokud kolegium žádost přijme, velký senát ve věci rozhodne rozsudkem.

Kapitola VIII

Rozsudky

Článek 74

(Obsah rozsudku)

1. Rozsudek vydaný ve smyslu článku 42 a 44 Úmluvy obsahuje:
 - a) jméno předsedy a ostatních soudců tvořících senát a jméno tajemníka nebo jeho zástupce;
 - b) datum přijetí rozsudku a datum jeho vyhlášení;

- c) označení stran;
 - d) jméno zástupců, advokátů a poradců stran;
 - e) popis řízení;
 - f) vylíčení skutkového stavu;
 - g) souhrn závěrů stran;
 - h) právní odůvodnění;
 - i) výrok;
 - j) případné rozhodnutí o úhradě nákladů řízení;
 - k) uvedení počtu soudců, kteří tvořili většinu;
 - l) případné připojení stanoviska, jehož text je autentický.
2. Každý soudce, který se zúčastnil projednání případu, má právo připojit k rozsudku výklad svého souhlasného či rozdílného stanoviska, nebo prostě vyjádření svého nesouhlasu.

Článek 75⁴⁷

(Rozhodnutí o otázce spravedlivého zadostiučinění)

1. Konstatuje-li senát porušení Úmluvy nebo jejích Protokolů, rozhoduje stejným rozsudkem o aplikaci článku 41 Úmluvy, pokud byl předložen specifikovaný návrh ve smyslu článku 60 jednacího řádu a pokud je tato otázka připravena k posouzení; jinak ji zcela nebo zčásti vyhradí k pozdějšímu projednání a stanoví postup dalšího řízení.
2. O aplikaci článku 41 Úmluvy senát rozhoduje, je-li to možné, ve stejném složení, v jakém rozhodoval o meritů věci. Jinak předseda Soudu senát doplní nebo ustanoví nový senát losováním.
3. Pokud senát přiznává spravedlivé zadostiučinění ve smyslu článku 41 Úmluvy, může rozhodnout, že pokud nebude přisouzená částka vyplacena ve stanovené lhůtě, budou k ní přičteny úroky z prodlení.
4. Jestliže Soud obdrží oznámení o dohodě uzavřené mezi stranou poškozenou a odpovědnou smluvní stranou, prověří, zda je tato dohoda spravedlivá, a pokud ji za takovou považuje, vyškrtne věc ze seznamu stížností ve smyslu článku 44 odst. 3 jednacího řádu.

Článek 76⁴⁸

(Jazykové verze rozsudku)

1. Soud vydává rozsudky v angličtině nebo francouzštině, nerozhodne-li, že rozsudek bude vydán v obou oficiálních jazycích.

47 Ve znění novely ze 13. prosince 2004.

48 Ve znění novel ze 17. června a 8. července 2002.

2. Publikování rozsudků v úřední sbírce Soudu podle článku 78 jednacího řádu je realizováno v obou oficiálních jazycích Soudu.

Článek 77

(Podpis, vyhlášení a doručení rozsudku)

1. Rozsudek podepisuje předseda senátu a tajemník.
2. Rozsudek může být čten ve veřejném zasedání předsedou senátu nebo jiným jím určeným soudcem. Zástupci stran jsou včas informováni o datu veřejného zasedání. Jinak doručení rozsudku ve smyslu odstavce 3 tohoto článku je považováno za jeho vyhlášení.
3. Rozsudek je předán Výboru ministrů. Tajemník Soudu předá ověřenou kopii rozsudku stranám, generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, všem třetím osobám, jakož i všem dalším přímo dotčeným osobám. Originál rozsudku, řádně podepsaný a opatřený pečeti, je uložen v archivu Soudu.

Článek 78

(Publikování rozsudku a dalších dokumentů)

Ve smyslu článku 44 odst. 3 Úmluvy jsou konečné rozsudky Soudu publikovány ve vhodné formě pod dohledem tajemníka, který je též odpovědný za publikování úřední sbírky obsahující vybrané rozsudky a rozhodnutí, stejně jako za zveřejnění dalších dokumentů, o kterých se předseda Soudu domnívá, že je to účelné.

Článek 79

(Žádost o výklad rozsudku)

1. Kterákoli strana může požádat o výklad rozsudku ve lhůtě jednoho roku od jeho vyhlášení.
2. Žádost se předkládá Kanceláři. Musí přesně uvést bod nebo body výroku rozsudku, jejichž výklad je žádán.
3. Původní senát může rozhodnout z vlastní iniciativy, že zde není důvod pro provedení výkladu. Není-li možné svolat původní senát, předseda Soudu jej doplní nebo ustanoví nový senát losováním.
4. Pokud senát žádost nezamítne, tajemník o ní vyrozumí všechny dotčené strany a vyzve je, aby předložily své případné připomínky ve lhůtě, stanovené předsedou senátu. Předseda senátu též stanoví termín konání ústního zasedání, pokud senát rozhodne o jeho konání. Senát rozhoduje ve věci rozsudkem.

Článek 80

(Žádost o revizi rozsudku)

1. Vyjde-li najevo skutečnost, která by mohla svým charakterem mít rozhodující vliv na posouzení již rozhodnuté věci, a pokud byla tato skutečnost v době

- rozsudku Soudu neznámá a nemohla být zjevně známa straně, může se tato strana obrátit na Soud s žádostí o revizi rozsudku, a to ve lhůtě šesti měsíců od okamžiku, kdy vyšla daná skutečnost najevo.
2. Žádost označí rozsudek, jehož revizi požaduje, a uvede informace prokazující, že podmínky stanovené v odstavci 1 tohoto článku byly splněny. Žádost je doplněna kopiemi všech relevantních dokumentů. Je předložena i s přílohami Kanceláři.
 3. Původní senát může rozhodnout z vlastní iniciativy, že zde není žádný důvod k opětovnému projednání věci. Není-li možné svolat původní senát, předseda Soudu jej doplní nebo ustanoví nový senát losováním.
 4. Pokud senát žádost nezamítne, tajemník o ní vyrozumí všechny dotčené strany a vyzve je, aby předložily své případné připomínky ve lhůtě stanovené předsedou senátu. Předseda senátu též stanoví datum ústního zasedání, pokud senát rozhodne o jeho konání. Senát rozhoduje ve věci rozsudkem.

Článek 81

(Oprava chyb v rozhodnutích a rozsudcích)

Aniž by byla dotčena ustanovení týkající se revize rozsudků a opětovného zařazení věci do seznamu stížností, může Soud z vlastní iniciativy nebo na žádost jedné ze stran ve lhůtě jednoho měsíce od vydání rozhodnutí nebo vyhlášení rozsudku opravit chyby v psaní a ve výpočtech, jakož i zjevné nepřesnosti.

Kapitola IX

Poradní stanoviska

Článek 82

V řízení týkajícím se poradních stanovisek Soud použije vedle ustanovení článku 47, 48 a 49 Úmluvy též níže uvedená ustanovení. Podle potřeby také užije další ustanovení jednacího řádu.

Článek 83⁴⁹

Žádost o poradní stanovisko se předkládá tajemníkovi. Je třeba uvést úplně a přesně otázku, ke které se má Soud vyjádřit, a též:

- a) datum, ke kterému Výbor ministrů přijal rozhodnutí ve smyslu článku 47 odst. 3 Úmluvy;
- b) jméno a adresu osoby nebo osob určených Výborem ministrů k tomu, aby Soudu poskytly veškerá možná vysvětlení.

49 Ve znění novely ze 4. července 2005.

K žádosti je třeba přiložit dokumenty, které by mohly pomoci Soudu otázku objasnit.

Článek 84⁵⁰

1. Jakmile Soud žádost obdrží, tajemník zašle jedno její vyhotovení všem členům Soudu.
2. Informuje též smluvní strany, že je Soud připraven přijímat jejich písemná stanoviska.

Článek 85⁵¹

1. Předseda Soudu stanoví lhůty pro předložení písemných stanovisek nebo jiných dokumentů.
2. Písemná stanoviska nebo jiné dokumenty se předkládají tajemníkovi. Ten je předloží všem členům Soudu, Výboru ministrů a každé smluvní straně.

Článek 86

Po uzavření písemného řízení předseda Soudu rozhodne, zda umožní smluvním stranám, které předložily písemné připomínky, aby je ústně rozvedly v rámci ústního jednání, jež za tímto účelem bude svoláno.

Článek 87⁵²

K posouzení žádosti o poradní stanovisko se ustaví velký senát.

Článek 88⁵³

1. Odůvodněná rozhodnutí a poradní stanovisko je přijímáno většinou hlasů velkého senátu. Je v něm uveden počet soudců, kteří tvořili většinu.
2. Každý soudce může k odůvodněnému rozhodnutí či k poradnímu stanovisku Soudu připojit buď výklad svého rozdílného, souhlasného či disentního názoru, nebo prosté vyjádření svého nesouhlasu.

Článek 89⁵⁴

Odůvodněné rozhodnutí či poradní stanovisko může být čteno na veřejném zasedání v jednom oficiálním jazyce předsedou Soudu nebo jím pověřeným soudcem. Výbor ministrů a všechny smluvní strany jsou o této skutečnosti předem vyrozuměny. Jinak se přikročí k doručování podle článku 90 jednacího řádu.

50 Ve znění novely ze 4. července 2005.

51 Ve znění novely ze 4. července 2005.

52 Ve znění novely ze 4. července 2005.

53 Ve znění novely ze 4. července 2005.

54 Ve znění novely ze 4. července 2005.

Článek 90⁵⁵

Poradní stanovisko nebo odůvodněné rozhodnutí je podepsáno předsedou velkého senátu a tajemníkem. Originál, řádně podepsaný a opatřený pečeti, je uložen v archivu Soudů. Tajemník předá ověřenou kopii Výboru ministrů, smluvním stranám a generálnímu tajemníkovi Rady Evropy.

Kapitola X

Právní pomoc

Článek 91

1. Předseda senátu může buď na žádost stěžovatele, který podal stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy, nebo z vlastní iniciativy stěžovateli udělit právní pomoc pro jeho věc, a to podle článku 54 odst. 2b) jednacího řádu, jakmile žalovaná smluvní strana předložila své písemné stanovisko k přijatelnosti stížnosti nebo jakmile lhůta, která jí k tomuto účelu byla stanovena, marně uplynula.
2. Podle článku 96 jednacího řádu stěžovatel, kterému byla poskytnuta právní pomoc pro jednání před senátem, má právo na tuto pomoc i v řízení před velkým senátem.

Článek 92

Právní pomoc může být udělena jen tehdy, jestliže předseda senátu konstatuje, že:

- a) je to nezbytné k řádnému projednání věci senátem;
- b) stěžovatel nemá dostatečné finanční prostředky, aby mohl zcela nebo částečně hradit výdaje, které musí vynaložit.

Článek 93⁵⁶

1. Ke zjištění, zda má stěžovatel dostatečné finanční prostředky, aby mohl zcela nebo zčásti uhradit výdaje, které musí vynaložit, je vyzván k vyplnění prohlášení o svých zdrojích, majetku, finančních závazcích vůči vyživovaným osobám a k uvedení veškerých dalších finančních závazků. Prohlášení musí být potvrzeno příslušnými vnitrostátními orgány.
2. Předseda senátu může vyzvat dotčenou smluvní stranu, aby se k věci písemně vyjádřila.
3. Jakmile předseda senátu získá informace podle odstavce 1, rozhodne o udělení či odmítnutí právní pomoci. Tajemník o tom informuje dotčené strany.

55 Ve znění novely ze 4. července 2005.

56 Ve znění novely z 29. května 2006.

Článek 94

1. Odměna může být vyplacena pouze právníkovi nebo jiným osobám uvedeným v článku 36 odst. 4 jednacího řádu. Může být případně určena k pokrytí služeb několika zástupců.
2. Vedle odměny může právní pomoc pokrývat cestovní a pobytové náklady, jakož i další nezbytné výdaje vynaložené stěžovatelem nebo jmenovaným zástupcem.

Článek 95

Jakmile je právní pomoc udělena, tajemník Soudu stanoví:

- a) výši odměny, která bude podle platného tarifu vyplacena;
- b) výši částky, která bude proplacena za vynaložené výdaje.

Článek 96

Dojde-li předseda senátu k přesvědčení, že podmínky uvedené v článku 92 jednacího řádu již nejsou dány, může kdykoliv během řízení právní pomoc odejmout nebo pozměnit její poskytování.

ODDÍL III

PŘECHODNÁ USTANOVENÍ

Články 97 a 98 zrušeny

Článek 99

(Vztahy mezi Soudem a Komisí)

1. Ve věcech předložených Soudu ve smyslu článku 5 odst. 4 a 5 Protokolu č. 11 k Úmluvě může Soud vyzvat Komisi, aby delegovala jednoho nebo několik svých členů, kteří se zúčastní projednání věci před Soudem.
2. Ve věcech uvedených v odstavci 1 tohoto článku Soud přihlíží ke zprávě, přijaté Komisí ve smyslu bývalého článku 31 Úmluvy.
3. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, je zpráva zveřejněna prostřednictvím tajemníka, a to co nejdříve poté, kdy ji Soud obdrží.
4. Ve věcech předložených Soudu ve smyslu článku 5 odst. 2 až 5 Protokolu č. 11 k Úmluvě zůstávají ostatní dokumenty tvořící dokumentaci Komise – včetně poznámek – důvěrnými, pokud předseda senátu nerozhodne jinak.
5. Ve věcech, kde Komise získala svědectví, ale nepřijala zprávu podle bývalého článku 31 Úmluvy, Soud přihlíží k zápisům z jednání, k dokumentaci a názorům vyjádřeným Komisí na závěr těchto šetření.

Článek 100

(Řízení před senátem a velkým senátem)

1. Je-li věc předložena Soudu podle článku 5 odst. 4 Protokolu č. 11, kolegium velkého senátu vytvořené podle článku 24 odst. 6⁵⁷ rozhodne výslovně na základě spisu o tom, zda bude věc projednána senátem nebo velkým senátem.
2. Je-li věc projednána senátem, jeho rozsudek je konečný ve smyslu článku 5 odst. 4 Protokolu č. 11. Článek 73 jednacího řádu se nepoužije.
3. Věci předané Soudu ve smyslu článku 5 odst. 4 Protokolu č. 11 k Úmluvě jsou postupovány velkému senátu předsedou Soudu.
4. U každé věci, která je velkému senátu postupována podle článku 5 odst. 5 Protokolu č. 11 k Úmluvě, je velký senát doplněn o soudce určené rotací uvnitř skupin ve smyslu článku 24 odst. 3⁵⁸ jednacího řádu s tím, že věci jsou přidělovány každé ze skupin střídavě.

Článek 101

(Schválení právní pomoci)

S výhradou článku 96 jednacího řádu může u věcí předložených Soudu ve smyslu článku 5 odst. 2 až 5 Protokolu č. 11 k Úmluvě stěžovatel, kterému byla udělena právní pomoc v rámci řízení před Komisí nebo před bývalým Soudem, tuto pomoc použít i v řízení před Soudem.

Článek 102⁵⁹

(Žádost o výklad nebo revizi rozsudku)

1. Požádá-li strana o revizi rozsudku bývalého Soudu, předseda Soudu tuto žádost předloží jedné ze sekcí ve smyslu článků 51 nebo 52 jednacího řádu.
2. Bez ohledu na článek 80 odst. 3 jednacího řádu předseda příslušné sekce stanoví senát, který tuto žádost posoudí.
3. Senát se skládá z:
 - a) předsedy sekce; a, patří-li k příslušné sekci či nikoliv,
 - b) soudce zvoleného za dotčenou smluvní stranu, a nemůže-li se zúčastnit, z jiného soudce určeného podle článku 29 jednacího řádu;
 - c) člena Soudu, který byl v původním senátu bývalého Soudu, který vynesl rozsudek.
4.
 - a) Předseda sekce vylosuje další členy senátu z členů příslušné sekce;
 - b) ostatní neurčení členové sekce pak zasedají jako soudci-náhradníci.

57 V původním znění platném do 8. prosince 2000.

58 Ve znění novely ze 13. prosince 2003.

59 Ve znění novely ze 13. prosince 2004.

ODDÍL IV

ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

Článek 103

(Změny nebo pozastavení platnosti ustanovení)

1. Ustanovení tohoto jednacího řádu může být změněno většinou soudců Soudu, přítomných na plenárním zasedání a na předem předložený návrh. Návrh na změnu, předložený v písemné formě, musí být zaslán tajemníku nejméně jeden měsíc před konáním zasedání, na kterém bude posuzován. Jakmile tajemník takový návrh obdrží, neprodleně jej sdělí všem členům Soudu.
2. Ustanovení tohoto jednacího řádu, týkající se vnitřní činnosti Soudu, může být kdykoliv pozastaveno na návrh jednoho ze soudců, pokud o tom rozhodne jednomyslně příslušný senát. Rozhodnutí o pozastavení je uplatněno pouze pro konkrétní případ, pro který bylo přijato.

Článek 104⁶⁰

(Vstup jednacího řádu v platnost)

Tento jednací řád vstoupí v platnost 1. listopadu 1998.

60 Novely schválené 8. prosince 2000 nabyly účinnosti ihned. Novely schválené 17. června a 8. července 2002 nabyly účinnosti 1. října 2002. Novely schválené 7. července 2003 nabyly účinnosti 1. listopadu 2003. Novely schválené 13. prosince 2004 nabyly účinnosti 1. března 2005. Novely přijaté 4. července 2004 nabyly účinnosti 3. října 2004. Novely schválené 7. listopadu 2005 nabyly účinnosti 1. prosince 2005.

PŘÍLOHA K JEDNACÍMU ŘÁDU⁶¹ **(o provádění vyšetřování)**

Článek A1

(Vyšetřovací opatření)

1. Senát může, na žádost jedné ze stran nebo z vlastní iniciativy, přijmout jakékoli opatření k šetření, o němž se domnívá, že může objasnit skutkový stav věci. Může zejména požádat strany, aby mu předložily listinné důkazy a rozhodnout o předvolání jako svědka, znalce nebo z jiného titulu jakoukoli osobu, jejíž výpověď nebo stanovisko by mohly být pro splnění jeho poslání užitečné.
2. Senát může též požádat jakoukoli osobu nebo instituci dle svého vlastního výběru, aby vyjádřily názor nebo vypracovaly písemnou zprávu o jakékoli otázce, kterou považuje za významnou pro daný případ.
3. Jakmile byla stížnost prohlášena za přijatelnou, nebo výjimečně před rozhodnutím o přijatelnosti, může senát jmenovat jednoho nebo více svých členů nebo další soudce Soudu jako delegáty, aby přistoupili ke shromáždění informací, vykonali šetření na místě nebo aby provedli jiné vyšetřovací opatření. Může též jmenovat jakoukoli osobu nebo instituci podle svého výběru, aby pomohla delegaci způsobem, který pokládá za vhodný.
4. Ustanovení této kapitoly týkající se vyšetřovacích opatření prováděných delegací se použijí *mutatis mutandis* na vyšetřovací opatření prováděné senátem.
5. Výslechy vedené senátem nebo delegací v rámci vyšetřovacího opatření jsou neveřejné, nerozhodne-li předseda senátu nebo vedoucí delegace jinak.
6. Předseda senátu může, považuje-li to za vhodné, přizvat nebo povolit dalším osobám, aby se účastnily vyšetřovacího opatření. Stanoví přitom podmínky, za jakých se taková účast uskuteční, a může ji omezit, nejsou-li tyto podmínky respektovány.

Článek A2

(Povinnosti účastníků řízení vyplývající z vyšetřovacího opatření)

1. Stěžovatel a kterákoli dotčená smluvní strana poskytují Soudu pomoc při provádění vyšetřovacích opatření.
2. Smluvní strana, na jejímž území delegace provádí šetření *in situ*, ji usnadňuje její činnost a poskytuje spolupráci nezbytnou k řádnému průběhu řízení. Je též povinna v nezbytné míře zaručit svobodu pohybu na svém území a přijmout veškerá nezbytná opatření k zajištění bezpečnosti delegace, stěžovatele a všech

61 Příloha vložena 7. července 2003.

svědků, znalců a dalších osob, které mohou být delegací vyslechnuty. Je na ní, aby žádná fyzická osoba nebo organizace netrpěla v důsledku podaného svědectví nebo pomoci poskytnuté delegaci.

Článek A3

(Nedostavení se před delegací)

Jestliže účastník řízení nebo jiná osoba, která má být vyslechnuta, se nedostaví nebo se odmítne dostavit, delegace přesto může pokračovat ve své činnosti, pokud se domnívá, že je to slučitelné s řádným chodem spravedlnosti.

Článek A4

(Vedení řízení před delegací)

1. Členové delegace vedou řízení před delegací a vykonávají i pravomoci svěřené Úmluvou nebo jednacím řádem senátu.
2. Vedoucí delegace může rozhodnout o konání přípravné schůzky účastníky řízení nebo jejich zástupci před každým výslechem.

Článek A5

(Předvolání svědků, znalců a dalších osob před delegací)

1. Tajemník předvolává vědce, znalce a další osoby, které mají být delegací vyslechnuty.
2. Předvolání obsahuje:
 - a) uvedení věci, o kterou se jedná;
 - b) předmět výslechu, znaleckého posudku nebo jiného vyšetřovacího úkonu nařízeného senátem nebo jeho předsedou;
 - c) úkony, které byly učiněny pro zaplacení výdajů předvolávané osoby.
3. Strany poskytnou veškeré informace k určení totožnosti a adres svědků, znalců a jiných osob, které mají být předvolány.
4. Ve smyslu článku 37 odst. 2 jednacího řádu smluvní strana, na jejímž území má bydliště svědek, je odpovědná za doručení předvolání, která jsou jí za tímto účelem senátem adresována. Pokud není možné tento úkol vykonat, poskytne písemné vysvětlení. Je dále povinna přijmout všechna rozumná opatření k zajištění přítomnosti předvolávaných osob, které se nacházejí pod její jurisdikcí nebo kontrolou.
5. Jestliže delegace provádí šetření na místě, vedoucí delegace může požádat, aby se před ní dostavili svědci, znalci nebo jiné osoby. Smluvní strana, na jejímž území se koná výslech, přistoupí – je-li žádána – k přijetí všech nezbytných opatření, aby usnadnila dostavení se před delegací.
6. Jestliže je předvoláván svědek, znalec nebo jiná osoba žalující nebo žalovanou smluvní stranou nebo pro její potřeby, náklady spojené s dostavením se příslu-

ši dotčené smluvní straně, nerozhodne-li senát jinak. Jestliže je předvolávaná osoba zbavena svobody rozhodnutím smluvní strany, na jejímž území delegace vede šetření *in situ*, výdaje spojené s dostavením se jdou na účet této smluvní strany, ledaže by senát rozhodl jinak. V ostatních případech senát rozhodne o tom, zda budou výdaje zaplacený Radou Evropy nebo přičteny na vrub stěžovateli nebo třetí osoby, na jejíž žádost nebo pro níž se dotčená předvolávaná osoba dostaví. Předseda senátu vždy stanoví výdaje.

Článek A6

(Slib nebo slavnostní prohlášení svědků a znalců vyslychaných delegací)

1. Po ověření totožnosti a před zahájením výslechu složí svědek přísahu nebo učiní slavnostní prohlášení s tímto obsahem:
„Přisáhám“ – nebo „Slavnostně prohlašuji ve vší počestnosti a svědomitosti,“
– „že budu mluvit pravdu, celou pravdu a nic než pravdu.“
O úkonu je učiněn zápis.
2. Po ověření totožnosti a před zahájením úkonu pro delegaci každý znalec složí přísahu nebo učiní slavnostní prohlášení s tímto obsahem:
„Přisáhám“ – nebo „Slavnostně prohlašuji“, – „že se zhostím svých úkolů znalce ve vší počestnosti a svědomitosti.“
O úkonu je učiněn zápis.

Článek A7

(Slyšení svědků, znalců a jiných osob před delegací)

1. Každý člen delegace může klást otázky zástupcům vlády, právníkům a poradcům účastníků řízení, stěžovateli, svědkům, znalcům, jakož i každé jiné osobě, která před delegací předstoupí.
2. Pod dohledem vedoucího delegace, svědci, znalci a další osoby předstoupivší před delegací mohou být vyslycháni agenty, právníky a poradci účastníků řízení. V případě rozporu o položené otázce rozhodne vedoucí delegace.
3. Svědci, znalci a jiné osoby, které mají být vyslechnuty delegací, nemají přístup do sálu před svým výslechem, nejde-li o výjimečné okolnosti a není-li dán souhlas vedoucího delegace.
4. Vedoucí delegace může přijmout zvláštní opatření, aby svědci, znalci a jiné osoby mohly být slyšeny bez přítomnosti stran, jestliže to dobrý chod spravedlnosti vyžaduje.
5. V případě rozporu o odmítnutí svědka nebo znalce rozhoduje vedoucí delegace. Osoba, která nesplňuje podmínky k tomu, aby mohla být vyslechnuta jako svědek nebo znalec, může být delegací vyslyšena za účelem shromáždění informací.

Článek A8

(Zápis ze slyšení vedených delegací)

1. Tajemník vypracuje zápis ze všech slyšení vedených delegací v rámci vyšetřovacího opatření. Zápis obsahuje:
 - a) složení delegace;
 - b) seznam předstoupivších osob: zástupců vlády, advokátů a poradců stran;
 - c) příjmení, jména, postavení a adresy svědků, znalců a dalších vyslechnutých osob;
 - d) text učiněných prohlášení, položených otázek a obdržených odpovědí;
 - e) text rozhodnutí přijatých během výslechu delegací nebo jejím vedoucím.
2. Pokud je celý zápis nebo jeho část sepsán v neoficiálním jazyce, tajemník zajistí překlad do jednoho z oficiálních jazyků.
3. Zástupci účastníků řízení obdrží kopii zápisu, aby mohli pod dohledem tajemníka či vedoucího delegace text opravit, aniž by však měnili smysl a význam toho, co bylo řečeno během výslechu. Tajemník k tomuto účelu určí lhůty podle pokynů vedoucího delegace.
4. Jakmile je zápis opraven, podepíše ho vedoucí delegace a tajemník; obsah se tak stává autentickým.

PRAKTICKÝ POKYN⁶²

UPRAVUJÍCÍ PODÁNÍ ŽÁDOSTÍ O PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ

(článek 39 jednacího řádu)

Stěžovatelé nebo jejich zástupci,⁶³ kteří žádají, aby bylo přijato předběžné opatření ve smyslu článku 39 jednacího řádu, musí splnit následující požadavky.

Nesplnění těchto požadavků může způsobit, že Soud žádost odpovídajícím způsobem a ve vhodné lhůtě neprojedná.

I. Zaslání žádosti faxem, e-mailem nebo poštou

V naléhavém případě, zejména jde-li o vydání nebo vyhoštění, musí být žádosti o předběžné opatření dle článku 39 zaslány faxem, e-mailem⁶⁴ nebo poštou. Je-li to možné, musí být předloženy v oficiálním jazyce jedné ze smluvních stran. Žádost musí být nadepsána následujícím způsobem, a to tučně na první straně dokumentu:

„Článek 39 - Naléhavé“

Žádosti zaslány faxem nebo e-mailem musí být odeslány během pracovní doby,⁶⁵ není-li to absolutně nemožné. Jestliže byla žádost zaslána e-mailem, musí být Soudu zároveň zasláno písemné vyhotovení. Žádosti tohoto druhu nesmí být zaslány běžnými poštovními zásilkami, vzhledem k tomu, že by mohly Soudu dojít příliš pozdě, než aby je mohl řádně projednat.

Pokud Soud na naléhavou žádost ve smyslu článku 39 jednacího řádu v přiměřené době neodpoví, stěžovatel nesmí váhat a spojit se s tajemníkem telefonicky během pracovní doby.

II. Podání žádosti v potřebném čase

Žádosti o předběžná opatření musí být zpravidla zaslány co nejrychleji po vydání

62 Vydáný předsedou Soudu podle článku 32 jednacího řádu 5. března 2003.

63 V tomto ohledu je třeba poskytnout všechna upřesnění.

64 E-mailová adresa člena Kanceláře, který byl předtím telefonicky kontaktován. Čísla telefonů a faxů jsou uvedena na webové stránce Soudu (www.echr.coe.int)

65 Od 8 do 18 hodin, od pondělí do pátku. Francouzský čas jednu hodinu předchází před středoevropským časem (GMT).

konečného vnitrostátního rozhodnutí tak, aby Soud a jeho Kancelář měly dostatek času k projednání dané otázky.

Ve věcech vydání nebo vyhoštění, kde konečné vnitrostátní rozhodnutí může být ihned vykonáno, se vždy doporučuje předložit stanovisko a nezbytné dokumenty předtím, než bude rozhodnutí vykonáno.

Stěžovatelé a jejich zástupci musí chápat, že není možné, aby Soud zkoumal v rozumném čase a odpovídajícím způsobem žádosti, které jsou mu zasílané *in extremis*.

III. Poskytnutí všech nezbytných prvků na podporu žádosti

Je velmi důležité, aby žádosti obsahovaly všechny prvky prokazující jejich odůvodněnost, zejména všechna rozhodnutí vydaná vnitrostátními soudními orgány, komisemi nebo jinými orgány, jakož i další dokumenty, které mohou podpořit tvrzení stěžovatele.

Jestliže je věc již předmětem řízení před Soudem, je třeba uvést číslo, které bylo této stížnosti přiděleno.

Ve věcech vydání a vyhoštění je třeba upřesnit datum a hodinu, kdy má být konečné vnitrostátní rozhodnutí vykonáno, adresa stěžovatele, místo jeho zadržení a číslo jednacích jeho věci.

PRAKTICKÝ POKYN⁶⁶

UPRAVUJÍCÍ ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ⁶⁷

(*individuální stížnosti podané ve smyslu článku 34 Úmluvy*)

I. Obecná ustanovení

1. Každá stížnost podaná ve smyslu článku 34 Úmluvy musí být předložena písemně. Žádná stížnost nemůže být podána telefonicky.
2. Stížnost musí být zaslána na následující adresu:
Tajemník Evropského soudu pro lidská práva
ESLP
Rada Evropy
F – 67075 STRASBOURG CEDEX⁶⁸
3. Stížnost musí být v zásadě předložena na formuláři⁶⁹ podle článku 47 odst. 1 jednacího řádu. Stěžovatel však může vyjádřit své námítky formou dopisu.
4. Pokud stěžovatel nezaslal svou stížnost na oficiálním formuláři nebo pokud jeho první dopis neobsahuje souhrn informací uvedených v článku 47 jednacího řádu, Kancelář Soudu jej může vyzvat, aby formulář vyplnil, a zaslal ho ve lhůtě šesti měsíců od data uvedeného na dopise Kanceláře.
5. Stěžovatel může předložit svou stížnost formou faxu („fax“).⁷⁰ Musí však ve lhůtě pěti dnů po odeslání faxu zaslat originál stížnosti poštou.
6. Datum obdržení stížnosti Kanceláří Soudu je vyznačeno na originálu stížnosti datovým razítkem.
7. Stěžovatel si musí být vědom, že datum jeho prvního sdělení obsahující předmět stížnosti je zohledňováno při posuzování otázky, zda byla lhůta šesti měsíců ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy zachována.
8. Po obdržení prvního sdělení obsahujícího předmět věci Kancelář založí spis, jehož číslo jednací musí být uváděno v dalším písemném styku. Stěžovateli je toto číslo sdělováno dopisem. Stěžovatel může být vyzván, aby doplnil nezbytné informace nebo předložil doplňující dokumenty.

66 Vydán předsedou Soudu ve smyslu článku 32 jednacího řádu 1. listopadu 2003.

67 Tento praktický pokyn doplňuje články 45 a 47 jednacího řádu.

68 Při adresování zásilek je vhodné dát přednost francouzskému textu: Monsieur le Greffier de la Cour européenne des Droits de l'Homme, Conseil de l'Europe, F – 67075 STRASBOURG CEDEX.

69 Tento formulář lze stáhnout z webové stránky Soudu (www.echr.coe.int).

70 Číslo faxu +33 3 88 41 27 30; další faxová čísla jsou uvedena na webové stránce Soudu (www.echr.coe.int).

9. a) Stěžovatel musí vykazovat pečlivost ve vedení korespondence s Kanceláří Soudu.
b) Pozdní nebo opominutá odpověď mohou být považovány za znamení naznačující, že stěžovatel již nadále netrvá na své stížnosti.
10. Nesplnění požadavků uvedených v článku 47 odst. 1 a 2 jednacího řádu a neposkytnutí informací žádaných Kanceláří Soudu (viz odst. 8 výše) mohou způsobit, že Soud stížnost neprojednává.
11. Jestliže stěžovatel nezašle formulář pro stížnost, který mu byl zaslán Kanceláří Soudu, do jednoho roku, jeho spis je skartován.

II. Forma a obsah

12. Každá stížnost musí obsahovat informace požadované článkem 47 jednacího řádu a být doplněna dokumenty zmíněnými v odstavci 1h) tohoto článku.
13. Stížnost musí být napsána čitelným způsobem, a pokud je to možné, strojem.
14. Jestliže je výjimečně stížnost sepsána na více než deseti stranách (vedle příloh s dokumenty), musí k ní stěžovatel připojit krátké shrnutí stížnosti.
15. Předkládá-li stěžovatel ke stížnosti dokumenty, nesmí zasílat jejich originály. Tyto dokumenty musí být vyjmenovány na seznamu chronologicky, musí být očíslovány a řazeny podle čísel a musí být na nich uvedeno, o jaký dokument jde (dopis, nařízení, rozsudek, odvolání atd.).
16. Jestliže má stěžovatel před Soudem již jinou stížnost, musí o tom informovat Kancelář Soudu a uvést číslo jednací této stížnosti.
17. a) Žádá-li stěžovatel, aby jeho totožnost zůstala v tajnosti, musí písemně vysvětlit důvody, které ho k takové žádosti vedou, jak to vyžaduje článek 47 odst. 3 jednacího řádu.
b) Stěžovatel musí zároveň upřesnit, pro případ, že jeho žádosti bude předsedou senátu vyhověno, zda si přeje být označen iniciálami svého jména nebo jedním písmenem („X“, „Y“, „Z“ atd.).

PRAKTICKÝ POKYN⁷¹

O PŘEDKLÁDÁNÍ PÍSEMNÝCH STANOVISEK

I. Podání stanovisek

Obecná ustanovení

1. Stanovisko musí být předloženo Kanceláři Soudu ve lhůtě uvedené v článku 38 jednacího řádu a způsobem uvedeným v druhém odstavci tohoto článku.
2. Datum, kdy jsou písemné stanovisko nebo jiné dokumenty doručeny Kanceláři Soudu, je na nich vyznačeno razítkem s uvedením data.
3. Všechny dokumenty, které jsou součástí stanoviska, jakož i všechny přiložené dokumenty musí být zaslány Kanceláři Soudu ve třech exemplářích poštou a, pokud je to možné, jeden exemplář faxem.
4. Tajné dokumenty je třeba zaslat doporučeně.
5. Stanoviska, jejichž předložení nejsou žádána, mohou být přiložena ke spisu jen na základě rozhodnutí předsedy senátu (článek 38 odst. 1 jednacího řádu).

Zasilání faxem

6. Strana může vyjádření nebo jiné dokumenty zaslat Soudu faxem.⁷²
7. Jméno osoby, která stanovisko podepsala, musí být zároveň vytištěno takovým způsobem, aby mohla být určena její totožnost.

II. Forma a obsah

Forma

8. Všechny dokumenty, které jsou součástí stanoviska, musí obsahovat:
 - a) číslo stížnosti a název věci;
 - b) nadpis uvádějící charakter dokumentu (např. stanovisko k přijatelnosti [a meritu] stížnosti; odpověď na stanovisko k přijatelnosti [a meritu] předkládané vládou/stěžovatelem; stanovisko k meritu stížnosti; doplněk ke stanovisku k přijatelnosti [a meritu]; dodatek atd.).
9. Stanovisko musí zpravidla též:
 - a) být sepsáno na listech formátu A4 s okraji ne menšími než 3,5 cm;

⁷¹ Vydaný předsedou Soudu podle článku 32 jednacího řádu 1. listopadu 2003.

⁷² Číslo faxu: +33 3 88 41 27 30, další faxová čísla jsou uvedena na webové stránce Soudu (www.echr.coe.int).

- b) být napsáno naprosto čitelným způsobem a, je-li to možné, strojově;
 - c) uvádět všechny číselné informace číslicemi;
 - d) mít všechny strany očíslovány chronologickým způsobem;
 - e) být rozděleno do očíslovaných odstavců;
 - f) být rozděleno do kapitol a/nebo hlav odpovídajících formě a stylu rozhodnutí a rozsudků Soudu („Skutečnosti“/„Relevantní právní ustanovení [a praxe]“; „Námítky“/„Právní rozbor“; posledně zmíněná kapitola musí být složena z oddílů nadepsaných „Předběžné námítky týkající se ...“; „Údajné porušení článku ...“, v závislosti na jednotlivých konkrétních případech);
 - g) obsahovat v oddělené části odpovědi na otázky položené Soudem nebo na argumenty uvedené druhou stranou v řízení;
 - h) obsahovat odkazy na všechny dokumenty, které jsou ve stanovisku zmíněny a k němu přiloženy.
10. Jestliže stanovisko obsahuje více než třicet stran, musí být doplněno stručným resumé.
11. Jestliže některá ze stran v řízení předloží ke svému stanovisku dokumenty a/nebo jiné přílohy, musí být každá příloha nebo dokument uvedeny ve zvláštním dodatku.

Obsah

12. Stanovisko předložené stranami po komunikaci stížnosti musí obsahovat:
- a) všechny užitečné připomínky předkládané stranami, týkající se faktů stížnosti; nicméně,
 - i) jestliže strana nemá, co by dodala k faktům již shrnutým Kanceláří Soudu, musí své stanovisko v tomto směru omezit na krátké prohlášení;
 - ii) jestliže strana popírá jen určité skutečnosti ve faktech shrnutých Kanceláří Soudu, nebo jestliže si přeje něco upřesnit, musí omezit své stanovisko jen na tyto body;
 - iii) jestliže strana popírá všechny nebo část faktů uvedených druhou stranou v řízení, musí jasně upřesnit body, které nepopírá a omezit se ve stanovisku na body, které popírá.
 - b) právní argumenty týkající se nejprve přijatelnosti stížnosti a posléze jejího merita; avšak,
 - i) jestliže konkrétní otázky týkající se přijatelnosti stížnosti nebo jejího merita jsou adresované straně v řízení, tato strana se musí ve svém stanovisku omezit na tyto otázky, ve smyslu článku 55 jednacího řádu;

- ii) jestliže stanovisko odpovídá na argumenty druhé strany v řízení, musí se odvolávat na konkrétní argumenty ve věci, a to v pořádku zmíněném výše.
- 13. a) Stanovisko předložené stranami po prohlášení stížnosti za přijatelnou musí obsahovat:
 - i) krátké prohlášení o přijaté pozici, pokud jde o fakta věci tak, jak byla shrnuta v rozhodnutí o přijatelnosti;
 - ii) právní argumenty týkající se merita věci;
 - iii) odpovědi na otázky položené Soudem týkající se fakt nebo právního rozboru.
- b) Žalující strana, která předkládá zároveň žádost o spravedlivé zadostiučnění, musí tak učinit způsobem uvedeným v praktickém pokynu upravujícím předkládání žádosti o spravedlivé zadostiučnění.
- 14. Vzhledem k důvěrné povaze řízení o smírném urovnání sporu (viz články 38 odst. 2 Úmluvy a článek 62 odst. 2 jednacího řádu), musí být souhrn stanovisek a dokumentů předložených v rámci řízení vedoucího k dosažení smírného urovnání sporu předložen odděleně od písemného stanoviska.
- 15. Zmínky o nabídkách, ústupcích nebo jiná prohlášení předložená v souvislosti se smírným urovnáním sporu nemohou být uvedeny ve stanovisku předloženém v rámci sporného řízení.

III. Lhůty

Obecná ustanovení

- 16. Každá strana musí dohlédnout na to, aby její stanovisko a všechny dokumenty nebo důkazní materiály k nim přiložené byly Kanceláři Soudu doručeny v žádaném čase.

Prodloužení lhůt

- 17. Každá lhůta stanovená podle článku 38 jednacího řádu může být prodloužena na žádost jedné ze stran.
- 18. Každá ze stran, která si přeje, aby lhůta jí stanovená byla prodloužena, musí k tomuto účelu předložit žádost, jakmile se domnívá, že okolnosti takové prodloužení odůvodňují, ale vždy před uplynutím stanovené lhůty. Svou žádost musí odůvodnit.
- 19. Jestliže byla lhůta prodloužena, platí pro všechny strany, kterých se tato lhůta týká, a to včetně těch stran, které její prodloužení nežádaly.

IV. Nedodržení lhůt

20. Jestliže stanovisko není předloženo způsobem odpovídajícím požadavkům uvedeným v odstavcích 8 až 15 tohoto praktického pokynu, předseda senátu může dotčenou stranu vyzvat, aby stanovisko předložila znovu v souladu se stanovenými požadavky.
21. V případě, že výše uvedené podmínky nebudou dodrženy, Soud může mít za to, že stanovisko nebylo platným způsobem předloženo (viz článek 38 odst. 1 jednacího řádu).

PRAKTICKÝ POKYN⁷³

UPRAVUJÍCÍ PODÁNÍ ŽÁDOSTÍ O SPRAVEDLIVÉ ZADOSTIUCIŇENÍ

I. Úvod

1. Přiznání spravedlivého zadostiucinění není automatickým důsledkem konstatování porušení Úmluvy Soudem. Znění článku 41 Úmluvy, podle kterého Soud přiznává spravedlivé zadostiucinění pouze tehdy, jestliže vnitrostátní právo umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového porušení a „jestliže je to potřebné“, je v tomto ohledu jasné.
2. Soud přiznává jen takové zadostiucinění, které za daných okolností považuje za „spravedlivé“. Zohledňuje proto konkrétní okolnosti daného případu. Může rozhodnout, že část tvrzené újmy lze odškodnit konstatováním porušení jako přiměřeným spravedlivým zadostiuciněním, a finanční náhradu nepřiznává. Může též nalézt spravedlivé důvody k přiznání náhrady nižší, než byla skutečně vzniklá škoda nebo náklady řízení, nebo i nepřiznat žádnou náhradu. Takový případ například nastane, když výši škody nebo nákladů způsobí stěžovatel svým pochybením. Při stanovení výše odškodnění může Soud též zohlednit postavení stěžovatele jako poškozeného a dotčeného smluvního státu. Soud konečně hledí i na místní hospodářskou situaci.
3. Při přiznávání zadostiucinění podle článku 41 Úmluvy může Soud využít standardů vnitrostátního práva. Není však jimi vázán.
4. Stěžovatelé jsou upozorňováni, že pro přiznání spravedlivého zadostiucinění musí splnit formální a podstatné zásady stanovené Úmluvou a jednacím řádem.

II. Předložení žádostí o spravedlivé zadostiucinění: formální náležitosti

5. Lhůta a další formální náležitosti podání žádostí o spravedlivé zadostiucinění jsou stanoveny v článku 60 jednacího řádu, podle kterého:
 - „1. Stěžovatel, který si přeje, aby mu bylo přiznáno spravedlivé zadostiucinění podle článku 41 Úmluvy pro případ, že Soud konstatuje porušení jeho práv zaručených Úmluvou, musí za tímto účelem předložit zvláštní žádost.
 2. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, stěžovatel musí vyčíslit své nároky a doložit je potřebnými doklady ve lhůtě, která mu byla stanovena pro předložení stanoviska k meritě věci.

73 Vydáný předsedou Soudu podle článku 32 jednacího řádu 28. března 2007.

3. Jestliže stěžovatel nerespektuje shora stanovené podmínky, senát může jeho nároky nebo jejich část odmítnout. ...“

Soud proto vyžaduje, aby specifické nároky byly podloženy příslušnými důkazními dokumenty. V opačném případě nemusí být spravedlivé zadostiučinění přiznáno. Soud odmítne také žádosti o spravedlivé zadostiučinění, které byly uvedeny ve formuláři pro stížnost, avšak nebyly později znovu předloženy v příslušném stadiu řízení; odmítne i žádosti, které byly předloženy opožděně.

III. Předložení žádosti o spravedlivé zadostiučinění: podstatné náležitosti

6. Spravedlivé zadostiučinění může být přiznáno podle článku 41 Úmluvy v souvislosti s
- a) majetkovou škodou;
 - b) nemajetkovou újmou;
 - c) náklady řízení.

1. Škoda obecně

7. Mezi tvrzenou škodou a údajným porušením musí být příčinná souvislost. Soud se nespokojí s pouhou nejasnou souvislostí mezi údajným porušením a škodou, ani pouhou spekulací, co by mohlo být, kdyby k porušení práv nedošlo.
8. Náhrada škody může být přiznána tehdy, jestliže škoda vznikla v důsledku zjištěného porušení. Nebude nahrazena škoda, která vznikla v důsledku skutečností či situací, které nebyly porušením Úmluvy, ani škoda, která se týká námitek prohlášených Soudem za nepřijatelné v předchozím řízení.
9. Účelem přiznání náhrady je odškodnění stěžovatele za škodlivé důsledky porušení. Jejím účelem není potrestat dotčený smluvní stát. Soud proto dosud odmítal jako nepatřičné nároky na odškodnění označené jako „trestné“, „přitežující“ nebo „výstražné“.

2. Majetková škoda

10. Účelem odškodnění majetkové škody je postavit stěžovatele pokud možno do situace, ve které by byl, kdyby k porušení nedošlo – jinak řečeno *restitutio in integrum*. To zahrnuje náhradu jak za skutečně utrpěnou ztrátu (*damnum emergens*), tak za ztrátu nebo snížený budoucí zisk (*lucrum cessans*).
11. Je na stěžovateli, aby prokázal, že škoda vznikla v důsledku namítaného porušení. Měl by předložit příslušné dokumenty k prokázání pokud možno nejen existence škody, ale i její výšky.
12. Zadostiučinění přiznané Soudem v zásadě odráží celou vypočítanou výši škody. Pokud nelze skutečnou škodu přesně vypočítat, Soud výši škody odhad-

ne na základě skutečností, které má k dispozici. Jak bylo uvedeno shora v článku 2, je též možné, že Soud shledá spravedlivé důvody k přiznání nižšího odškodnění, než je celá výše utrpěné ztráty.

3. Nemajetková újma

13. Účelem odškodnění nemajetkové újmy je poskytnout stěžovateli finanční odškodnění za nemajetkovou újmu, například duševní nebo fyzické utrpení.
14. Nemajetková újma se vyznačuje tím, že ji nelze přesně vypočítat. Pokud je existence takové újmy zjištěna a pokud se Soud domnívá, že je nutno ji nahradit v penězích, určí výši odškodnění na spravedlivém základě s ohledem na standardy, které vyplývají z jeho právní praxe.
15. Stěžovatelé, kteří si přejí být odškodněni za utrpěnou nemajetkovou újmu, musí uvést částku, která je podle jejich názoru spravedlivá. Ti, kteří se domnívají, že jsou poškozeni v důsledku více než jednoho porušení, mohou uvést buď jednu částku pokrývající všechna údajná porušení, nebo několik částek v souvislosti s každým porušením jednotlivě.

4. Náklady řízení

16. Soud může nařídit, aby stěžovateli byly uhrazeny náklady řízení vynaložené jednak ve vnitrostátním řízení, a posléze v řízení před Soudem, když se snažil zabránit, aby k porušení vůbec nedošlo nebo aby dosáhl napravení nastalé situace. Takové náklady zahrnou v zásadě náklady právního zastoupení, procesní a podobné náklady. Mohou též zahrnout cestovní a stravovací výdaje, zejména pokud byly vynaloženy za účelem dostavení se na jednání k Soudu.
17. Soud schválí žádosti na náhradu nákladů, pokud se vztahují ke zjištěným porušením. Zamítne je tehdy, týkají-li se námitek, v nichž neshledal porušení, nebo námitek, které byly prohlášeny za nepřijatelné. Stěžovatel však může spojit jednotlivé nároky s jednotlivými námitkami.
18. Náklady řízení musí být skutečně vynaloženy. To znamená, že stěžovatel je musí zaplatit, nebo musí být k jejich zaplacení vázán na základě zákonné nebo smluvní povinnosti. Každá částka zaplacená vnitrostátními orgány nebo Radou Evropy v rámci právní pomoci bude odečtena.
19. Náklady řízení musí být nezbytně vynaloženy. To znamená, že musí být nevyhnutelné pro zabránění porušení nebo pro dosažení nápravy.
20. Náklady musí být rozumné co do výše. Pokud je Soud shledá nepřiměřenými, přizná částku, která je podle jeho vlastního uvážení rozumná.
21. Soud požaduje důkazy účty a fakturami, které musí být dostatečně podrobné, aby na jejich základě mohl určit, do jaké míry byly shora uvedené požadavky splněny.

5. Informace o placení

22. Stěžovatelé jsou vyzýváni, aby uvedli číslo bankovního účtu, na který si přejí, aby veškeré přiznané částky byly zaplacený. Pokud si přejí, aby některá konkrétní částka, například přiznaná v souvislosti s náklady řízení, byla zaplacená odděleně, například přímo na bankovní účet jejich právních zástupců, měli by o tom Soud informovat.

IV. Formy odměn přiznaných Soudem

23. Odměny přiznané Soudem mají v zásadě formu částky peněz, která má být zaplacená dotčenou vládou poškozenému nebo poškozeným. Jen v mimořádně vzácných případech může Soud zvažovat vydání příkazu vedoucího k ukončení nebo napravení předmětného porušení. Soud však může rozhodnout na základě vlastního uvážení, že vypracuje směrnice k výkonu rozsudku (článek 46 Úmluvy).
24. Každá přiznaná odměna podle článku 41 Úmluvy bude zásadně v eurech (EUR, €) bez ohledu na národní měnu, ve které stěžovatel vyjádří své požadavky. Pokud má stěžovatel platbu obdržet v jiné měně než v eurech, Soud nařídí, že přiznané částky mají být převedeny do této měny podle kurzu platného ke dni platby. Při formulování svých nároků by stěžovatelé měli tam, kde je to vhodné, vzít v úvahu tento postup s ohledem na důsledky převodu na euro částek vyjádřených v jiných měnách a naopak.
25. Soud z vlastního podnětu stanoví lhůty k placení, a to v zásadě tři měsíce od data, kdy se rozsudek stane konečným a závazným. Nařídí též zaplacení úroku z prodlení pro případ, že lhůty nebudou dodrženy, zpravidla na základě úrokové sazby marginální zápůjční facility Evropské centrální banky během doby prodlení, zvýšené o tři procentní body.

REJSTŘÍK⁷⁴

AD HOC (soudci)	viz SOUDCI, PŘÍSAHA
AMICUS CURIAE	viz TŘETÍ OSOBA
ANONYMITA stěžovatele	viz DŮVĚRNOST
APLIKACE Úmluvy nebo Protokolů	viz OTÁZKY
BRÁNĚNÍ	
• nahrazení	články 24 odst. 1, 3 a 5, 26 odst. 1c), 102 odst. 4b)
• demise	článek 6
• sukcese	články 2 odst. 2 a 3, 25 odst. 3
BÝVALÝ SOUD	články 1r), 101 a 102
DELEGACE	články 11), 99 odst. 1, Příloha
DELEGÁT	články 1k), Příloha články A1, A4 a A7
DÉLKA	
• formace/složení	články 24 odst. 2 a 3, 25 odst. 1
• mandátu soudců.....	články 2, 97
• mandátu předsedů/místopředsedů	
Soudu/senátu/sekce	články 8 odst. 1 a 2, 98
• mandátu tajemníka/zástupců tajemníka	články 15 odst. 2, 16 odst. 1
DEROGACE	
• z pravidla veřejnosti řízení	článek 47 odst. 3
• z jednacího řádu Soudu	článek 31; viz též VÝJIMEČNÉ OKOLNOSTI
DODATEK k článku jednacího řádu	článek 103
DORUČOVÁNÍ	viz KOMUNIKACE
DŮKAZNÍ MATERIÁLY	viz VYŠETŘOVÁNÍ
DŮVĚRNOST A ANONYMITA	
• anonymita stěžovatele.....	článek 47 odst. 3
• důvěrnost řízení	články 33 odst. 3, 62 odst. 2, 99 odst. 4, viz též TAJNOST
DŮVĚRNOST a ANONYMITA, TAJNOST	
• řízení	viz ŘÍZENÍ
• ústních zasedání	
* obecně	článek 63
* čtení rozsudků a stanovisek	články 77 odst. 2, 89

74 V případě některých klíčových slov byl abecední pořádek podtitulů nahrazen pořádkem odpovídajícím logickým, hierarchickým nebo chronologickým požadavkům. Ustanovení článků dotýkajících se přechodných ustanovení jsou tištěny kurzivou.

EVROPSKÁ KOMISE PRO LIDSKÁ PRÁVAčlánky 1r), 99 odst. 1, 2
a 4, 101

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

- obecněčlánky 1g), 9, 14, 17, 18 odst. 1, 31,
34, 37 odst. 2, 43, 46, 47 odst. 3, 4,
5 a 6, 57, 76, 78, 80, 81, 82, 83, 84,
85 odst. 2, 87, 99, 101
- fungováníčlánky 19, 20, 21, 22, 23
- pléniumčlánky 1b) a g), 3 odst. 1, 4, 7, 8
odst. 1 a 4, 9 odst. 2, 15 odst. 1, 2 a 4,
16 odst. 1 a 2, 20, 25 odst. 1, 103
- archivčlánky 17 odst. 2, 77 odst. 3, 90
- poradyviz PORADY
- zasedáníčlánky 20 a 21
- sídločlánek 19
- hlasováníčlánek 23

FUNKCEviz PŘEDSEDA, MÍSTOPŘEDSEDOVÉ, KANCELÁŘ

FYZICKÉ OSOBYviz STĚŽOVATEL

GENERÁLNÍ TAJEMNÍKviz RADA EVROPY

HLASOVÁNÍviz EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

HONORÁŘEviz NÁKLADY

INDIVIDUÁLNÍviz MEZISTÁTNÍ/INDIVIDUÁLNÍ

JAZYKY

- oficiální jazyky Soudu
 - * obecně.....články 34 odst. 1, 2 a 3, 36 odst. 5,
44 odst. 2 a 5, 70 odst. 2, 89
 - * jazyk rozhodnutíčlánek 57
 - * jazyk rozsudkučlánek 76
- oficiální jazyky smluvních stran.....články 34 odst. 2, 3 a 5,
36 odst. 5, 44 odst. 5
- neoficiální jazyk.....článek 34 odst. 6
- jazyk a komunikace se stěžovatelemčlánek 34 odst. 6
- jazyk a komunikace se smluvními stranami.....článek 34 odst. 4 a 5

JEDNACÍ ŘÁD SOUDU (odkaz na články)

- vstup v platnostčlánek 104
- článek 3článek 2
- článek 5články 8, 11, 12
- článek 8článek 25
- článek 24články 6, 100 odst. 1 a 4
- článek 26články 6, 51, 52 odst. 2 a 3

- článek 29články 26, 102 odst. 3
- článek 30.....článek 51
- článek 32.....článek 38
- článek 34.....články 36 odst. 5, 44 odst. 5
- článek 36články 45, 94
- článek 42článek 51 odst. 2
- článek 43články 51, 62
- článek 49článek 51 odst. 2
- článek 51články 55, 102
- článek 52články 53, 102
- článek 54.....články 36 odst. 2, 44, 55, 91
- článek 60.....článek 75
- článek 62.....článek 33
- článek 73článek 100 odst. 2
- článek 78články 57, 76
- článek 79článek 102 odst. 2
- článek 80článek 102 odst. 2
- článek 87.....článek 90
- článek 92.....článek 96
- článek 96články 91, 101

KANCELÁŘ

- obecněčlánky 33 odst. 1, 38, 47
- organizacečlánek 18
- tajemník
 - * obecně.....články 1m), 9A odst. 2, 18 odst. 3, 22, 34 odst. 3, 40, 44 odst. 1 a 5, 51 odst. 3, 56, 62, 70, 72 odst. 2, 74, 77, 79, 80, 84, 85, 93 odst. 3, 95, 99, Příloha článek A5
 - * volbačlánek 15 odst. 1 a 3
 - * funkce.....článek 17
- zástupci tajemníka
 - * obecněčlánek 74
 - * volba.....článek 16 odst. 1
- tajemníci sekcíčlánky 1m), 18
- jiní pracovnícičlánky 18 a 22
- právní asistenti.....článek 18 odst. 3

KOLEGIUM pěti soudců velkého senátučlánky 1g), 9 odst. 2, 24 odst. 5, 73 odst. 2 a 3, 100 odst. 1; viz též

ROZHODNUTÍ, ODŮVODNĚNÍ

KOMPETENCE

- Souduviz PORADNÍ STANOVISKA
- signatář individuální stížnostičlánek 45 odst. 2

KOMUNIKACE A DORUČOVÁNÍčlánky 17 odst. 2, 34 odst. 2
a 4, 36 odst. 2, 37 odst. 1 a 2,
43 odst. 3, 44, 47 odst. 5, 51 odst. 1
a 3, 54 odst. 2, 56 odst. 2, 62 odst. 2,
70 odst. 3, 72 odst. 2, 75 odst. 4,
77 odst. 3, 79 odst. 4, 80 odst. 4,
85 odst. 2, 90, 93 odst. 3; viz též

NALÉHAVOST

KVORUM soudců pro fungování pléna.....článek 20 odst. 2

LHŮTY

- stanovené předsedou Soudu.....článek 85 odst. 1
- stanovené předsedou senátu.....články 38, 44, 51 odst. 6,
79 odst. 4, 80 odst. 4
- stanovené soudcem zpravodajemčlánek 49 odst. 2
- stanovené tajemníkem dle pokynu předsedy senátučlánek 70 odst. 3
- pro jmenování soudce *ad hoc* (30 dní)článek 29 odst. 2
- pro podání mezistátní stížnosti (6 měsíců).....článek 46
- pro podání individuální stížnosti (6 měsíců).....článek 47 odst. 1 a 2
- pro informace podávané žalovanou smluvní stranou u mezistátní stížnosti (neprodleně).....článek 51 odst. 1
- ke spravedlivému zadostiučinění (2 měsíce).....články 60 odst. 1, 75 odst. 3
- pro námitky proti postoupení věci
velkému senátu (1 měsíc).....článek 72 odst. 2
- pro žádost o postoupení věci
velkému senátu (3 měsíce).....článek 73 odst. 1
- pro žádost o výklad rozsudku (1 rok).....článek 79 odst. 1
- pro žádost o revizi rozsudku (6 měsíců)článek 80 odst. 1
- pro žádost o opravu chyb v rozhodnutích
a rozsudcích (1 měsíc)článek 81
- pro návrh na změnu dohodyčlánek 103 odst. 1
- pro pozastavení ustanovení o vnitřním
fungování Soudučlánek 103 odst. 2

MANDÁTviz DÉLKA mandátu

MEZISTÁTNÍ/INDIVIDUÁLNÍviz ŽÁDOSTI A STÍŽNOSTI;
viz SOUDCE ZPRAVODAJ;
viz JAZYKY; viz ŘÍZENÍ; viz
PŘIJATELNOST/NEPŘIJATELNOST

MEZISTÁTNI/INDIVIDUÁLNÍ ŽÁDOSTI

- o předběžné opatřeníčlánek 39 odst. 1
- o právní pomocčlánek 91
- třetí osobyčlánek 44 odst. 1 a 2
- o postoupení věci velkému senátučlánek 73
- o spravedlivé zadostiučiněníčlánek 60
- o opravu chyb.....článek 81
- o výklad rozsudkučlánek 79
- o revizi rozsudkučlánek 80
- o poradní stanoviskočlánky 83, 84 a 87
- o spojení dvou nebo více stížnostíčlánek 42
- o pořádku projednáváníčlánek 41; viz též NALÉHAVOST

MÍSTOPŘESEDOVÉ

- Soudu
 - * obecněčlánky 5 odst. 1 a 2, 8 odst. 1 a 4, 10, 24 odst. 4
 - * nahrazeníčlánek 11
- sekci
 - * obecněčlánky 8 odst. 2, 24 odst. 5 a 6
 - * nahrazeníčlánek 12

NAHRAZENÍ

- soudceviz SOUDCI
- předsedy, místopředsedůviz PŘESED A MÍSTOPŘESEDOVÉ

NÁKLADY, VÝDAJE a HONORÁŘE

- nákladyčlánek 34 odst. 4, Příloha článek A5 odst. 6
- výdaječlánek 43 odst. 3
- honorářečlánky 94, 95
- náhrada předvolávaným osobám.....Příloha článek A5 odst. 2
- úroky z prodleníčlánek 75 odst. 3
- peněžní obnosy vyplacené z titulu
spravedlivého zadostiučiněníčlánek 75 odst. 3

NALÉHAVOST

- předvolání velkého senátučlánek 21 odst. 2
- naléhavá komunikace stížnostičlánek 40, viz též

ODLIŠNÉ STANOVISKO/NESHODAviz SOUDCI – odlišná stanoviska

NÁHRADNICTVÍviz SOUDCI

NÁSLEDNICTVÍ soudceviz SOUDCI

NESCHOPNOST JEDNATviz PŘESED A

NESLUČITELNOSTIviz SOUDCI

NEVLÁDNÍ ORGANIZACEviz STĚŽOVATEL

NOVÁ SKUTEČNOSTviz REVIZE rozsudku

ODBORNÁ ZPŮSOBILOST

- soudců *ad hoc*článek 29
- tajemníkačlánek 15
- zástupce stěžovatelečlánek 36 odst. 4

ODLIŠNÉ STANOVISKO soudceviz SOUDCI

ODLOŽENÍviz ZANEPRÁZDNĚNÍ

ODMÍTNUTÍ svědků a znalcůPříloha článek A7 odst. 5

ODSTOUPENÍ soudceviz SOUDCI

ODSTOUPENÍ ve prospěch velkého senátučlánek 72

ODŮVODNĚNÍ

- vycházející od Soudu
 - * návrh nepřipustnosti soudce zpravodaje před výborem....článek 49 odst. 3
 - * rozhodnutí senátu.....článek 56 odst. 1
 - o postoupení věci velkému senátučlánek 72 odst. 1
 - o odmítnutí žádosti o předání věci velkému senátučlánek 73 odst. 2
 - * o prohlášení nepřislušnosti Soudu
 - k poradnímu stanoviskučlánek 87
- od stran v řízení a třetích osob
 - * o žádosti o zachování důvěrnosti nebo anonymityčlánky 33
 - odst. 3, 47 odst. 3
 - * o žádosti třetí osoby připojit se.....článek 44 odst. 2
 - * o námitce stran proti předání věci velkému senátučlánek 72 odst. 2

ODVOLÁNÍ Z FUNKCE

- soudcečlánek 7
- tajemníka, jeho zástupců.....články 15 odst. 2, 16 odst. 1

OPĚTNÉ ZAPSÁNÍ do seznamuviz VYŠKRTNUTÍ ZE SEZNAMU

OPOMENUTÍčlánek 65

OPRAVA CHYBčlánek 81

OTÁZKY

- otázky kladené během rozpravyčlánek 64 odst. 2
- vážné otázky týkající se výkladu Úmluvy a jejich
 - Protokolů nebo nebezpečí sporu s dříve
 - vyneseným rozsudkemčlánek 72 odst. 1
- vážné otázky k výkladu, aplikaci Úmluvy
 - a Protokolů nebo vážné otázky obecné povahy.....článek 73 odst. 1

PARLAMENTNÍ SHROMÁŽDĚNÍviz RADA EVROPY

PÍSEMNÉ STANOVISKO

- ústní
 - * stížnost mezistátní.....články 51 odst. 6, 58 odst. 2
 - * stížnost individuálníčlánek 59 odst. 4; viz též VEŘEJNÁ ZASEDÁNÍ

- veřejnostčlánky 33 a 63
- viz též **PORADNÍ STANOVISKA**; viz též **DEROGACE**; viz též **POKYNY**;
viz též **DŮVĚRNOST**

PÍSEMNÁ STANOVISKA

- obecněčlánky 1o), 34 odst. 2, 3, 4 a 5, 38,
44 odst. 1, 2 a 4, 48 odst. 1, 51 odst. 4,
54 odst. 2, 58 odst. 1, 59 odst. 1,
60 odst. 1 a 3, 62 odst. 2, 79 odst. 4,
80 odst. 4, 84 odst. 2, 85, 86, 99 odst. 4
- o přijatelnostičlánky 51 odst. 3, 55, 91 odst. 1

PŘEKÁŽKY ve výkonu funkce soudceviz **SOUDCI**

POŘÁDEK PROJEDNÁVÁNÍ STÍŽNOSTÍviz **ŽÁDOSTI a STÍŽNOSTI**

PODPISčlánky 45, 70, 77, 90

POHLAVÍčlánek 15 odst. 3, viz též **ROZDĚLENÍ soudců**

POKYNY

- předsedy Soudu
 - * týkající se řízeníčlánky 32, 38 odst. 1
- tajemníkačlánky 17 odst. 4, 70 odst. 3

PORADNÍ STANOVISKA

- obecněčlánky 82, 83, 84, 85, 86, 88 a 90
- kompetence Soudučlánek 87
- veřejné vyhlášeníčlánek 89

PORADYčlánky 22, 53 odst. 1; viz též **TAJNOST**

POSTOUPENÍ velkému senátučlánek 73

POZASTAVENÍ ustanovení jednacího řáduviz **NOVELA** článku
jednacího řádu

PRÁVNÍ POMOCčlánky 91, 92, 93, 94, 95, 96 a 101

PRÁVNÍCI stran v řízeníviz **ZÁSTUPCI stran**

PRÁVOMOCI VYKONÁVANÉ Z ÚŘEDNÍ POVINNOSTI

- právní pomocčlánky 91, 96
- veřejná zasedáníčlánky 54 odst. 3, 58 odst. 2, 59 odst. 3, 63
- dokumentyčlánek 33 odst. 1
- výklad rozsudkučlánek 79 odst. 3
- spojení stížnostíčlánek 42
- vyšetřovací opatřeníPříloha
- předběžná opatřeníčlánek 39 odst. 1
- oprava chybčlánek 81
- revizečlánek 80 odst. 3

PROTOKOL č. 11

- *obecně*články 97, 98
- *článek 5 odst. 2*články 99 odst. 4 a 101
- *článek 5 odst. 3*články 99 odst. 4 a 101
- *článek 5 odst. 4*články 99 odst. 4 a 101
- *článek 5 odst. 5*články 99, 100 odst. 3 a 4, 101

PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ, ŽÁDOSTI A STÍŽNOSTI – pořadí projednání

PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍčlánek 39

PŘEDNOSTNÍ ZASEDACÍ PRÁVOviz SOUDCI

PŘEDSEDA

- Soudu
 - * *obecně*články 5 odst. 1, 8 odst. 1 a 3, 9, 9A, 10, 20 odst. 1 a 3, 21, 22 odst. 2, 23 odst. 1 a 3, 24 odst. 3 a 6, 25 odst. 1, 4 a 5, 27, 32, 37 odst. 2, 51, 52 odst. 1, 75 odst. 2, 79 odst. 3, 80 odst. 3, 85, 86, 89, 90, 100 odst. 3
 - * nahrazeníčlánek 11
- velkého senátučlánek 50
- sekce
 - * *obecně*články 1d), 5 odst. 1, 8 odst. 1 a 2, 10, 11, 24 odst. 3, 5 a 6, 26 odst. 1, 27, 49, 51 odst. 3, 52 odst. 2 a 3, 102 odst. 2, 3 a 4
 - * nahrazeníčlánek 12
- delegace senátučlánky 1k), Příloha článek A1, A4, A5, A7, A8
- výboručlánek 27 odst. 4
- neschopnost výkonu předsednictvíčlánek 13; viz též

MÍSTOPŘEDSEDOVÉ

PŘEDVOLÁNÍčlánky 20 odst. 1, 21 odst. 2, 65, 69

PŘECHODNÁ USTANOVENÍčlánky 97, 98, 99, 100, 101, 102

PŘEKLADviz TLUMOČNÍCI

PŘIJATELNOST/NEPŘIJATELNOST

- o vyškrtnutí ze seznamučlánek 43 odst. 3
- kolegia pěti soudcůčlánek 73 odst. 2
- týkající se spravedlivého zadostiučiněníčlánek 75
- týkající se poradního stanoviskačlánky 87, 90
- viz též ODŮVODNĚNÍ; viz též ZVEŘEJNĚNÍ, VEŘEJNOST

PŘIJATELNOST/NEPŘIJATELNOST

- *obecně*články 34 odst. 2 a 3, 59 odst. 2
- zkoumání přijatelnosti

- * obecně
 - mezistátní stížnostčlánek 51
 - individuální stížnostčlánky 52, 53, 54
 - * zkoumání přijatelnosti a meritačlánek 54A
 - * kritéria přijatelnostičlánky 46 odst. 1d), 47 odst. 1f) a 2a)
 - * ústní zasedání o přijatelnosti.....viz ÚSTNÍ ZASEDÁNÍ
 - * zpráva soudce zpravodaje o přijatelnosti
 - mezistátní stížnosti.....článek 48 odst. 1 a 2
 - individuální stížnostičlánek 49
 - * stanovisko k přijatelnostiviz STANOVISKA
 - * námitka nepřijatelnosti učiněná žalovanou smluvní stranoučlánek 55
 - rozhodnutí o přijatelnosti
 - * mezistátní a individuální stížnostičlánek 56
 - * individuální stížnostičlánky 53 odst. 2 a 3, 54 odst. 1
 - vyškrtnutí ze seznamučlánek 43 odst. 3 a 4
- PŘÍSAHA nebo slavnostní prohlášení**
- soudcůčlánky 2 odst. 2, 3
 - soudců *ad hoc*článek 29 odst. 4
 - tajemníkačlánek 15 odst. 4
 - zástupců tajemníkačlánek 16 odst. 2
 - svědků a znalcůPříloha článek A6
- RADA EVROPY**
- obecněčlánky 9 odst. 1, 19, Příloha článek A5
 - Parlamentní shromážděníčlánek 1i)
 - Výbor ministrůčlánky 1q), 39 odst. 2, 43 odst. 3 a 4,
77 odst. 3, 83, 85, 89, 90
 - generální tajemníkčlánky 6, 18, 77 odst. 3, 90
- REVIZE rozsudku.....články 80, 102**
- ROZDĚLENÍ**
- soudců do různých formací/složení
 - * rovnoměrné zastoupení pohlavíčlánky 14, 25 odst. 2
 - * zeměpisné zastoupeníčlánky 24 odst. 3, 25 odst. 2
 - * zastoupení právních systémůčlánky 24 odst. 3, 25 odst. 2
 - rovnoměrné pracovní zatíženíčlánek 52 odst. 1
- ROZHODNUTÍ**
- obecněčlánky 23 odst. 1 a 2, 81
 - o přijatelnosti/nepřijatelnostičlánek 53 odst. 2 a 3
 - výboručlánek 53 odst. 2 a 3
 - senátučlánky 54 a 56; viz též
- ROZPOR s předchozím rozsudkemviz OTÁZKY**

ROZSUDKY

- obecněčlánky 23 odst. 2, 73 odst. 3, 74, 75 odst. 1, 77 odst. 1 a 3, 79 odst. 4, 80 odst. 4, 81 a 102
- konečné rozsudkyčlánky 43 odst. 3 a 78
- jazykčlánek 76
- veřejné vyhlášení.....článek 77 odst. 2; viz též VÝKLAD, UVERJNĚNÍ, VEŘEJNOST, OPRAVA, REVIZE

ŘÍZENÍ

- obecněčlánek 75 odst. 1
 - * před výborem.....článek 53
 - * před senátemčlánky 51, 54, 58, 59
 - * před velkým senátemčlánky 50, 71
- do rozhodnutí o přijatelnosti
 - * stížnost mezistátní.....článek 51
 - * stížnost individuálníčlánky 52, 53, 54
- po rozhodnutí o přijatelnosti
 - * stížnost mezistátní.....článek 58
 - * stížnost individuálníčlánek 59
- písemné
 - * obecně.....články 38, 45 odst. 1, 86
 - * stížnost mezistátní.....články 51 odst. 6, 58 odst. 1
 - * stížnost individuálníčlánek 59 odst. 3; viz též INDIVIDUÁLNÍ/MEZISTÁTNÍ

SEKCE Soudu

- ustanovování.....článek 25
- obecněčlánky 1d) a g), 8 odst. 2 a 4, 12, 18 odst. 2, 26, 27, 51 odst. 3, 52 odst. 1, 98, 102

SENÁT

- Soudu
 - * ustanovováníčlánky 26, 51 odst. 3 a 52 odst. 2
 - * obecněčlánky 1e), g) a h), 9 odst. 3, 12, 21 odst. 1 a 2, 23 odst. 2, 28 odst. 4, 33 odst. 2, 39, 41, 42, 43, 45 odst. 2, 48, 49 odst. 3, 51 odst. 2, 3, 4, 5 a 6, 52 odst. 2 a 3, 53 odst. 3, 54, 56, 58, 59, 60 odst. 3, 62 odst. 1 a 3, 63 odst. 1, 65, 70 odst. 1 a 2, 71, 72, 74 odst. 1, 75, 79 odst. 3 a 4, 80 odst. 3 a 4, 91 odst. 2, 92, 100 odst. 1 a 2, 102 odst. 2, 3 a 4
 - * poradníčlánek 22 odst. 1
 - * delegace senátuPříloha

* původní	články 79 odst. 3, 80 odst. 3, 102 odst. 3
SENÁT - složení	viz VÝBOR, KOLEGIUM pěti soudců velkého senátu
SÍDLO Soudu	článek 19
SKUPINA JEDNOTLIVCŮ	viz STĚŽOVATEL
SLAVNOSTNÍ PROHLÁŠENÍ	viz PŘÍSAHA
SLOŽENÍ	viz SENÁT, SEKCE; viz VELKÝ SENÁT
SMÍRNÉ UROVNÁNÍ	články 43 odst. 3, 75 odst. 4
SMLUVNÍ STRANY	

- obecně
- články 1n) a o), 29, 30, 42, 43
odst. 2, 44, 46, 48 odst. 1, 51 odst. 4 a 5,
56 odst. 2, 58 odst. 1 a 2, 60, 84, 85,
86, 89, 93 odst. 2, Příloha článek A5 odst. 6
- žalované
- články 1n), 34 odst. 5, 35, 36, 40, 51, 54 odst. 2, 55

SOUDCE ZPRAVODAJ

- obecně
- články 1j), 50
- mezistátní stížnosti
- článek 48
- individuální stížnosti
- články 49, 53 odst. 1 a 2

SOUDCI

- obecně
- články 15, 16, 20 odst. 2, 22, 23, 64, 74, 77 odst. 2
- volení Parlamentním shromážděním
- * obecně
- články 1i), 2, 25 odst. 2, 84, 88, 97, 100, 103
- * občané nebo zvolení za jednu ze stran,
„národní soudce“
- články 9 odst. 3, 13, 24 odst. 4 a 6,
26 odst. 1, 29, 51 odst. 2, 102 odst. 3
- * plnoprávní členové složení
- články 24 odst. 4, 26 odst. 1,
30 odst. 1, 51 odst. 2
- * určení losem
- články 30 odst. 1, 75 odst. 2,
79 odst. 3, 80 odst. 3, 100 odst. 4
- * určení rotací
- články 24 odst. 3, 24 odst. 6,
26 odst. 1, 27 odst. 2, 100 odst. 4
- * viz též ROZDĚLENÍ soudců do složení/formací
- *ad hoc*
- články 1h) a i), 5 odst. 4, 29
- zpravodaj
- viz SOUDCE ZPRAVODAJ
- odlišná stanoviska
- články 22 odst. 3, 74 odst. 2, 88 odst. 1
- mandát
- viz DÉLKA mandátu
- složení slibu
- články 3, 29 odst. 4
- přednostní místo
- články 5, 11, 12, 27 odst. 4
- překážky ve výkonu funkcí
- * obecně
- článek 28 odst. 2
- * neslučitelnost
- článek 4

• bránění, odmítnutí, zproštění	viz též ODVOLÁNÍ
SPOJENÍ stížností	články 42, 51 odst. 2
SPOLEČNÝ ZÁJEM	článek 30
SPRAVEDLIVÉ ZADOSTIUCINĚNÍ	články 46 odst. 1e), 60, 75; viz též NÁKLADY
STĚŽOVATEL	
• obecně	články 1n), 34 odst. 2 a 3, 36 odst. 1, 47, 56 odst. 2, 60 odst. 1 a 2, 91, 92 odst. 2, 93 odst. 1, 101
• fyzická osoba, nevládní organizace a skupina jednotlivců	článek 36 odst. 1 a 2
STÍŽNOSTI	viz ŽÁDOSTI A STÍŽNOSTI
STRANY	články 31, 37 odst. 1, 39, 42, 49, 54 odst. 2 a 3, 59, 60 odst. 3, 62, 63, 65, 70, 72, 73, 74, 75 odst. 4, 77 odst. 3, 79 odst. 1 a 4, 80 odst. 1 a 4, 81, 102
SVĚDCI, znalci a další osoby předstoupivší před Soud	články 34 odst. 6, 64, 65, 70 odst. 1b), Příloha článek A2 odst. 2
TAJNOST	
• porad	článek 22
• hlasování	články 15 odst. 3, 16 odst. 1
TISK (informace poskytované tisku)	článek 17 odst. 3
TLUMOČNÍCI, PŘEKLAD	články 34 odst. 3, 4 a 6, 70 odst. 2
ÚMLUVA o ochraně lidských práv a základních svobod	
	(viz též PROTOKOL č. 11)
• článek 21 odst. 1	článek 29
• článek 21 odst. 3	článek 4
• článek 23 odst. 5	článek 2 odst. 2
• článek 23 odst. 7	článek 2 odst. 3
• článek 26	články 1d), 25 odst. 1
• článek 27 odst. 1	články 1c) a e), 26 odst. 1, 27 odst. 1, 52 odst. 2
• článek 27 odst. 2	články 1h), 24 odst. 3
• článek 28	článek 53 odst. 2
• článek 30	články 50 a 72
• článek 33.....	články 45, 46, 48, 51 a 58
• článek 34	články 1n), 34 odst. 2, 36 odst. 1, 45, 47, 49, 52, 59, 91
• článek 35	články 46, 47 odst. 1 a 2
• článek 36	články 1o), 44 odst. 1 a 2
• článek 37	článek 43 odst. 1
• článek 38	článek 62 odst. 1 a 2

• článek 41	články 46, 47, 60, 75 odst. 1, 2 a 3
• článek 42.....	článek 74
• článek 43	články 1g), 24 odst. 6, 50, 73
• článek 44	články 74, 78
• článek 47	články 82, 83, 87
• článek 48.....	článek 82
• článek 49.....	článek 82
• původní článek 19 Úmluvy	článek 1r)
• původní článek 31 Úmluvy.....	článek 99 odst. 2 a 5
ÚŘEDNÍ SBÍRKA	viz ZVEŘEJNĚNÍ
ÚSTNÍ JEDNÁNÍ	
• obecně	články 1p), 36 odst. 3, 44 odst. 1, 2, 4 a 5, článek 63; viz též VEŘEJNOST
• o přijatelnosti	
* mezistátní stížnosti.....	článek 51 odst. 5
* individuální stížnosti	článek 54 odst. 3
• o meritu věci	
* mezistátní stížnosti.....	článek 58 odst. 2
* individuální stížnosti.....	články 54 odst. 3 a 59 odst. 3
* o výkladu rozsudku	článek 79 odst. 4
* o revizi rozsudku	článek 80 odst. 4
* o poradním stanovisku	článek 86
* pro čtení rozsudků a stanovisek	články 77 odst. 1 a 89
* vedení rozpravy	článek 64
• výslech osob pro obdržení informací	viz SVĚDČI
• otázky kladené během rozpravy	článek 64
• zápis.....	článek 70
VELKÝ SENÁT	
• složení	článek 24
• obecně	články 1c), g), h), 9 odst. 2, 21 odst. 1 a 2, 23 odst. 2, 50, 71, 72, 73 odst. 1, 2 a 3, 88, 91 odst. 2, 100 odst. 1, 3 a 4
VEŘEJNÉ VYHLÁŠENÍ	viz ROZSUDKY, PORADNÍ STANOVISKA
VEŘEJNOST	
• dokumentů předložených Kanceláři, které jsou přístupné veřejnosti	článek 33
• dostupnost ke zprávám a spisům	článek 99 odst. 3 a 4; viz též
VOLBA	viz KANCELÁŘ, SOUDCI
VSTUP V PLATNOST dohody	článek 104
VÝBĚR ROZSUDKŮ A ROZHODNUTÍ	viz ZVEŘEJNĚNÍ

VÝBOR tří soudců	články 1f) a g), 21, 27, 49 odst. 3, 53
VÝBOR MINISTRŮ Rady Evropy	viz RADA EVROPY
VÝDAJE	viz NÁKLADY
VYJEDNÁVÁNÍ	viz SMÍRNÉ UROVNÁNÍ SPORU
VÝJIMEČNÉ OKOLNOSTI	
• z výjimečného důvodu	články 33 odst. 1, 36 odst. 4b), 43 odst. 5, 44 odst. 1 a 2, 63
• výjimečný případ	článek 47 odst. 3
• výjimečně	článek 25 odst. 4
VÝJIMKA Z NEPŘIJATELNOSTI	viz PŘIJATELNOST/ NEPŘIJATELNOST
VÝKLAD	
• Úmluvy a jejich Protokolů	články 72 odst. 1, 73 odst. 1
• rozsudku	články 79, 102
VÝKONNÝ ORGÁN	článek 9A
VYŠETŘOVACÍ OPATŘENÍ	viz ZJIŠŤOVÁNÍ
VYŠETŘOVÁNÍ, důkazní prvky a vyšetřovací opatření	články 19 odst. 2, 37 odst. 2, Příloha článek A1, A5, A8
VYŠKRTNUTÍ ZE SEZNAMU	
• obecně	články 43, 49 odst. 2b), 53 odst. 2, 54 odst. 1, 62 odst. 3, 75 odst. 4
• zpětně zapsání do seznamu	články 43 odst. 5, 81
VYŽADOVANÁ VĚTŠINA	
• obecně	články 23 odst. 1 a 2, 53 odst. 2, 56, 88, 103 odst. 1 a 2
• volba předsedy/místopředsedů.....	článek 8 odst. 5
• volba tajemníka/zástupců tajemníka	článek 15 odst. 2 a 3, 16 odst. 1
ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ	viz ŽÁDOSTI A STÍŽNOSTI
ZANEPRÁZDNĚNÍ, ODLOŽENÍ, ZPROŠTĚNÍ	
• soudců	články 24 odst. 5 a 6, 26 odst. 1, 27 odst. 2, 28, 29 odst. 1
• předsedy/místopředsedů Soudu/předsedů sekcí	články 10, 11, 12, 24 odst. 5 a 6
ZÁPIS	články 3 odst. 2, 15, 16, 29 odst. 4, 66 odst. 2
ZÁPIS z veřejného zasedání	viz VEŘEJNÁ ZASEDÁNÍ
ZÁSAH	viz ZÁSAH TŘETÍ OSOBY
ZÁSAH TŘETÍ OSOBY	články 1o), 34 odst. 4, 44, 77 odst. 3
ZASEDÁNÍ	viz EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
ZÁSTUPCE stran	články 34 odst. 2 a 3, 35, 36, 37, 45 odst. 1, 2 a 3, 46 odst. 1f), 47 odst. 1b), 70 odst. 1 a 3, 74 odst. 1, 77 odst. 2, 94, viz též ODBORNÁ ZPŮSOBILOST

ZNALCI.....viz SVĚDCI

ZPRÁVA

- obecněPříloha článek A1 odst. 2
- soudce zpravodaječlánky 48, 49 odst. 3
- *Komise*.....*článek 99 odst. 2, 3 a 5*

ZVEŘEJNĚNÍ

- v úřední sbírcečlánky 57 odst. 2, 76 odst. 2
* výběr rozhodnutí a rozsudků a všech dokumentů,
o kterých se předseda Soudu domnívá,
že je třeba je zveřejnitčlánek 78
- „ve vyhovující formě“článek 78
- konečné rozsudkyčlánek 78; viz též VEŘEJNOST

ŽÁDOSTI A STÍŽNOSTI

- obecně.....články 33 odst. 1, 36 odst. 1, Příloha
- mezistátní stížnost (podání)článek 46
- individuální stížnost (podání).....články 45, 47; viz též

INDIVIDUÁLNÍ/MEZISTÁTNÍ

PŘÍLOHA III

**CHRONOLOGICKÝ SEZNAM ROZSUDKŮ A DŮLEŽITÝCH ROZHODNUTÍ
VYDANÝCH VE VĚCECH PODANÝCH PROTI ČESKÉ REPUBLICĚ**

1999

Špaček, s. r. o., v. Česká republika, rozsudek z 9. listopadu 1999 (čl. 1 Protokolu č. 1)

2000

Krčmář a další v. Česká republika, rozsudek z 3. března 2000

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – kontradiktornost řízení)

Punzelt v. Česká republika, rozsudek z 25. dubna 2000

(čl. 5 odst. 3 Úmluvy; čl. 6 odst. 1 Úmluvy)

Český v. Česká republika, rozsudek z 6. června 2000 (čl. 5 odst. 3 Úmluvy)

Barfuss v. Česká republika, rozsudek z 31. července 2000

(čl. 5 odst. 3 Úmluvy; čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)

Malhous v. Česká republika, rozhodnutí velkého senátu z 13. prosince 2000

(čl. 1 Protokolu č. 1; čl. 6 odst. 1 Úmluvy – veřejné řízení), Sborník 2000-XII

2001

Vašíček v. Česká republika, rozhodnutí z 30. ledna 2001

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, čl. 8 Úmluvy)

Malhous v. Česká republika, rozsudek velkého senátu z 12. července 2001

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – veřejné řízení)

Banković a další v. 17 členských států NATO, rozhodnutí z 12. prosince 2001,

(čl. 1, 10 a 13 Úmluvy), Sborník 2001-XII

Kuchař a Štis v. Česká republika, rozsudek z 18. prosince 2001

(vyškrtnutí ze seznamu stížností po smírném urovnání sporu)

2002

Zehnal a Zehnalová v. Česká republika, rozhodnutí ze 14. května 2002

(čl. 8 a 14 Úmluvy), Sborník 2002-V

Polaček a Polačková v. Česká republika, rozhodnutí velkého senátu z 10. července

2002 (čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 14 Úmluvy)

Gratzinger a Gratzingerová v. Česká republika, rozhodnutí velkého senátu

z 10. července 2002 (čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 6, 8 a 14 Úmluvy), Sborník 2002-VII

Pincová a Pinc v. Česká republika, rozsudek z 5. listopadu 2002

(čl. 1 Protokolu č. 1), Sborník 2002-VIII

Zvolský a Zvolská v. Česká republika, rozsudek z 12. listopadu 2002

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu, čl. 1 Protokolu č. 1), Sborník 2002-IX

Běleš a další v. Česká republika, rozsudek z 12. listopadu 2002

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu), Sborník 2002-IX

Bucheň v. Česká republika, rozsudek z 26. listopadu 2002

(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 14 Úmluvy)

2003

Bořánková v. Česká republika, rozsudek ze 7. ledna 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Des Fours Walderode v. Česká republika, rozhodnutí ze 4. března 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost řízení, čl. 14 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1)

Harrach v. Česká republika, rozhodnutí z 27. května 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost řízení, čl. 14 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1)

Novák v. Česká republika, rozhodnutí z 8. července 2003

[čl. 6 odst. 1 – spravedlivost řízení, čl. 2 a 3d) Úmluvy]

Hartman v. Česká republika, rozsudek z 10. července 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)

Schmidtová v. Česká republika, rozsudek z 22. července 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)

Červeňáková a další v. Česká republika, rozsudek 29. července 2003

(vyškrtnutí ze seznamu stížností po smírném urovnání sporu)

Kadlec v. Česká republika, rozhodnutí z 23. září 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivé řízení, čl. 13 Úmluvy)

Kreditní a průmyslová banka v. Česká republika, rozsudek z 21. října 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu, čl. 34 Úmluvy), Sborník 2003-XI

(výňatky)

Koktavá v. Česká republika, rozsudek z 2. prosince 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

2004

Žirovnický v. Česká republika, rozhodnutí ze 6. ledna 2004

(čl. 8 Úmluvy)

Orion Břeclav, s. r. o., v. Česká republika, rozhodnutí z 13. ledna 2004

(čl. 1 Protokolu č. 1)

Vodárenská akciová společnost, a. s., v. Česká republika, rozsudek z 24. února

2004 (čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

Krčmář a další v. Česká republika, rozhodnutí z 30. března 2004

(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 13 Úmluvy)

Bulena v. Česká republika, rozsudek z 20. dubna 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

Rezek v. Česká republika, rozhodnutí ze 4. května 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Řehák v. Česká republika, rozhodnutí z 18. května 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, zneužití práva na stížnost)

Kadlec a další v. Česká republika, rozsudek z 25. května 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

Dostál v. Česká republika, rozsudek z 25. května 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Kuchařová v. Česká republika, rozhodnutí z 8. června 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Houfová v. Česká republika č. 1, rozsudek z 15. června 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Houfová v. Česká republika č. 2, rozsudek z 15. června 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Bartl v. Česká republika, rozsudek z 22. června 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)

Libánský v. Česká republika, rozsudek z 22. června 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Voleský v. Česká republika, rozsudek z 29. června 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)

Králíček v. Česká republika, rozsudek z 29. června 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Pfleger v. Česká republika, rozsudek z 27. července 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)

Paterová v. Česká republika, rozsudek ze 14. září 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Hradecký v. Česká republika, rozsudek z 5. října 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)

Jahnová v. Česká republika, rozsudek z 19. října 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Konečný v. Česká republika, rozsudek z 26. října 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, spravedlnost řízení, čl. 13 a 17 Úmluvy)

Pištorová v. Česká republika, rozsudek z 26. října 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, spravedlnost řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)

Fackelmann ČR, spol. s r. o., v. Česká republika, rozsudek z 26. října 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Jíru v. Česká republika, rozsudek z 26. října 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Havelka v. Česká republika, rozsudek z 2. listopadu 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Vitásek v. Česká republika, rozsudek z 2. listopadu 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

- Němcová v. Česká republika**, rozhodnutí z 9. listopadu 2004
(čl. 1 Protokolu č. 1)
- Karasová v. Česká republika**, rozsudek z 30. listopadu 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- O. B. Heller, a. s., v. Česká republika**, rozhodnutí z 9. listopadu 2004
(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení)
- Kos v. Česká republika**, rozsudek z 30. listopadu 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Vrána v. Česká republika**, rozsudek z 30. listopadu 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Kilián v. Česká republika**, rozsudek ze 7. prosince 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Bečvář a Bečvářová v. Česká republika**, rozsudek ze 14. prosince 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Centrum stavebního inženýrství, a. s., v. Česká republika**, rozsudek 21. prosince 2004 (čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Škodáková v. Česká republika**, rozsudek z 21. prosince 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

2005

- Blucher v. Česká republika**, rozsudek z 11. ledna 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, kontradiktornost řízení, ústní řízení)
- Singh v. Česká republika**, rozsudek z 25. ledna 2005 [čl. 5 odst. 1f) a 4 Úmluvy]
- Soudek v. Česká republika**, rozsudek z 15. března 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Ciprová v. Česká republika**, rozhodnutí z 22. března 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Herbst a další v. Česká republika**, rozsudek z 12. dubna 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Mařík v. Česká republika**, rozsudek z 12. dubna 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Udovik v. Česká republika**, rozsudek z 26. dubna 2005 (smírné urovnání sporu)
- Eko-Energie, spol. s r. o., v. Česká republika**, rozsudek ze 17. května 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Fáber v. Česká republika**, rozsudek ze 17. května 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, spravedlnost řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Římskokatolická farnost Obříství v. Česká republika**, rozsudek z 24. května 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

- L. C. I. v. Česká republika**, rozsudek ze 7. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Chmelíř v. Česká republika**, rozsudek ze 7. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – nestranný soud), Sborník 2005-IV
- Pudláková v. Česká republika**, rozhodnutí ze 7. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Houbal v. Česká republika**, rozsudek ze 14. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)
- Milatová a další v. Česká republika**, rozsudek z 21. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – kontradiktornost řízení, veřejnost řízení), Sborník 2005-V
- Kubizňáková v. Česká republika**, rozsudek z 21. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Páleník v. Česká republika**, rozsudek z 21. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Turek v. Česká republika**, rozsudek z 21. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Zedník v. Česká republika**, rozsudek z 28. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Exel v. Česká republika**, rozsudek z 5. července 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – veřejnost řízení, ústní řízení)
- Volf v. Česká republika**, rozsudek z 6. září 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)
- Mohylová v. Česká republika**, rozhodnutí z 6. září 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Vráběl a Ďurica v. Česká republika**, rozsudek z 13. září 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Nemeth v. Česká republika**, rozsudek z 20. září 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka exekučního řízení)
- Tetourová v. Česká republika**, rozsudek z 27. září 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)
- Pillmann v. Česká republika**, rozsudek z 27. září 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení)
- Slezák a další v. Česká republika**, rozsudek z 11. října 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)
- Zouhar v. Česká republika**, rozsudek z 11. října 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost trestního a občanskoprávního řízení, délka řízení)
- Polach v. Česká republika**, rozsudek z 25. října 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Vejmola v. Česká republika, rozsudek z 25. října 2005

(čl. 5 odst. 4 Úmluvy)

Kučera v. Česká republika, rozhodnutí z 15. listopadu 2005, nepublikováno

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - nestrannost soudu; čl. 1 Protokolu č. 1)

Thon v. Česká republika, rozsudek z 13. prosince 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení, spravedlnost řízení; čl. 8 Úmluvy)

Zemanová v. Česká republika, rozsudek z 13. prosince 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - spravedlnost řízení, přístup k soudu)

Mlynář v. Česká republika, rozsudek z 13. prosince 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)

Bergauer a další v. Česká republika, rozhodnutí z 13. prosince 2005

(čl. 2, 3, 14 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1)

2006

Šroub v. Česká republika, rozsudek ze 17. ledna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - přístup k soudu)

Dušek v. Česká republika, rozsudek ze 14. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Havličková v. Česká republika, rozsudek ze 14. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Skoma, spol. s r. o., v. Česká republika, rozsudek ze 14. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Klepetář v. Česká republika, rozsudek z 21. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Cambal v. Česká republika, rozsudek z 21. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)

Dostál v. Česká republika, rozsudek z 21. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)

Krasniki v. Česká republika, rozsudek z 28. února 2006 (čl. 6 odst. 2 Úmluvy)

Bačák v. Česká republika, rozsudek ze 7. března 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka trestního řízení)

Zámečnicková a Zámečník v. Česká republika, rozsudek z 21. března 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Rázlová v. Česká republika, rozsudek z 28. března 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka trestního řízení)

Heřmanský v. Česká republika, rozsudek ze 4. dubna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Pachman a Mates v. Česká republika, rozsudek ze 4. dubna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

- Vojáčková v. Česká republika**, rozsudek ze 4. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Maršálek v. Česká republika**, rozsudek ze 4. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; články 8, 13 a 14 Úmluvy)
- Kořínek a další v. Česká republika**, rozsudek z 11. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Bazil v. Česká republika**, rozsudek z 11. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 1 Protokolu č. 1)
- Metzová v. Česká republika**, rozsudek z 18. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 13 Úmluvy)
- Patta v. Česká republika**, rozsudek z 18. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního a správního řízení)
- Tariq v. Česká republika**, rozsudek z 18. dubna 2006
(čl. 5 odst. 3 Úmluvy; čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)
- Zbořilová a Zbořil v. Česká republika**, rozsudek z 18. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Chadimová v. Česká republika**, rozsudek z 18. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení, čl. 8 Úmluvy, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Kozák v. Česká republika**, rozsudek z 18. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)
- Heská v. Česká republika**, rozsudek z 23. května 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Balšán v. Česká republika**, rozsudek z 18. července 2006
[čl. 6 odst. 1 a 3d) Úmluvy]
- Fiala v. Česká republika**, rozsudek z 18. července 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 8 Úmluvy)
- Pedovič v. Česká republika**, rozsudek z 18. července 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 8 Úmluvy)
- Reslová v. Česká republika**, rozsudek z 18. července 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 8 Úmluvy)
- Simonová v. Česká republika**, rozsudek z 18. července 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, spravedlnost řízení)
- Zich a další v. Česká republika**, rozsudek z 18. července 2006
(čl. 1 Protokolu č. 1)
- Štefanec v. Česká republika**, rozsudek z 18. července 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu; čl. 10 Úmluvy)
- Koudelka v. Česká republika**, rozsudek z 20. července 2006
(čl. 8 Úmluvy)
- Duchoňová v. Česká republika**, rozhodnutí z 2. října 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, čl. 8 a 13 Úmluvy)

- Květoňová v. Česká republika**, rozhodnutí z 2. října 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – aspekty spravedlnosti řízení)
- Slavičinský v. Česká republika**, rozhodnutí z 20. listopadu 2006
(čl. 1 Protokolu č. 1; čl. 14 Úmluvy)
- Friedrich v. Česká republika**, rozsudek z 26. října 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Linkov v. Česká republika**, rozsudek ze 7. prosince 2006 (čl. 11 Úmluvy)
- Zich a další v. Česká republika**, rozsudek ze 7. prosince 2006
(čl. 41 Úmluvy – smírné urovnání sporu)

2007

- Mezl v. Česká republika**, rozsudek z 9. ledna 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 8 Úmluvy)
- Kříž v. Česká republika**, rozsudek z 9. ledna 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 8 Úmluvy)
- Zavřel v. Česká republika**, rozsudek z 18. ledna 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, nestranný soud, čl. 8 a 14 Úmluvy)
- Varvařovský v. Česká republika**, rozhodnutí z 5. února 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, čl. 13 Úmluvy, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Heglas v. Česká republika**, rozsudek z 1. března 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy; čl. 8 Úmluvy)
- Chadimová v. Česká republika**, rozsudek z 26. dubna 2007
(čl. 41 Úmluvy – spravedlivé zadostiučinění)
- Patera v. Česká republika**, rozsudek z 26. dubna 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Havelka a další v. Česká republika**, rozsudek z 21. června 2007
(čl. 8 Úmluvy)
- Ješina v. Česká republika**, rozsudek z 26. července 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Smatana v. Česká republika**, rozsudek z 27. září 2007
(čl. 5 odst. 3, 4 a 5 Úmluvy, čl. 13 Úmluvy)
- Teleconsult-International, s. r. o., v. Česká republika**, rozhodnutí z 25. září 2007
(čl. 1 Protokolu č. 1)
- Sýkora v. Česká republika**, rozhodnutí z 16. října 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy)
- Vokurka v. Česká republika**, rozhodnutí z 16. října 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 13 Úmluvy)
- Šoffer v. Česká republika**, rozsudek z 8. listopadu 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu, čl. 13 Úmluvy)

D. H. a další v. Česká republika, rozsudek velkého senátu z 13. listopadu 2007
(čl. 2 Protokolu č. 1 a čl. 14 Úmluvy)

2008

- Bušková v. Česká republika**, rozhodnutí z 15. ledna 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka řízení, čl. 1 Protokolu č. 1 – finanční důsledky)
- Dymáček a Dymáčková v. Česká republika**, rozsudek ze 7. února 2008
(vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů)
- Glaser v. Česká republika**, rozsudek ze 14. února 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1)
- Petr v. Česká republika**, rozhodnutí z 26. února 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, přístup k soudu)
- Andělová v. Česká republika**, rozsudek z 28. února 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)
- Hoření v. Česká republika**, rozsudek z 6. března 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Drahorád a Drahorádová v. Česká republika**, rozsudek z 20. března 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost řízení, délka občanskoprávního řízení, přístup k soudu)
- Mourek v. Česká republika**, rozsudek z 3. dubna 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Pečenka v. Česká republika**, rozhodnutí z 13. května 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka soudního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1 – finanční důsledky)
- Faltejsek v. Česká republika**, rozsudek z 15. května 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Baťa v. Česká republika**, rozhodnutí z 24. června 2008
(čl. 1 Protokolu č. 1 – náhrada za znárodněný majetek)
- Rechtová v. Česká republika**, rozsudek z 26. června 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost řízení před Ústavním soudem)
- Hejkrliková v. Česká republika**, rozhodnutí z 8. července 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)
- Regálová v. Česká republika**, rozsudek z 3. července 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)
- Vokoun v. Česká republika**, rozsudek z 3. července 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)
- Melich a Beck v. Česká republika**, rozsudek z 24. července 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost trestního řízení)
- Družstevní záložna Pria a další v. Česká republika**, rozsudek z 31. července 2008
(čl. 1 Protokolu č. 1 – nucená správa, článek 6 odst. 1 Úmluvy)

PŘÍLOHA IV

**ABECEDNÍ SEZNAM ROZSUDKŮ A DŮLEŽITÝCH ROZHODNUTÍ
VYDANÝCH VE VĚCECH PODANÝCH PROTI ČESKÉ REPUBLICĚ**

A

Andělová v. Česká republika, rozsudek z 28. února 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)

B

- Bačák v. Česká republika**, rozsudek ze 7. března 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)
- Balšán v. Česká republika**, rozsudek z 18. července 2006
[čl. 6 odst. 1 a 3d) Úmluvy]
- Banković a další v. 17 členských států NATO**, rozhodnutí z 12. prosince 2001,
(čl. 1, 10 a 13 Úmluvy), Sborník 2001-XII
- Barfuss v. Česká republika**, rozsudek z 31. července 2000
(čl. 5 odst. 3 Úmluvy; čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)
- Bartl v. Česká republika**, rozsudek z 22. června 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)
- Bařa v. Česká republika**, rozhodnutí z 24. června 2008
(nevyplacení náhrady za znárodněný majetek – článek 1 Protokolu č. 1, články 6 odst. 1 a 13 Úmluvy)
- Bazil v. Česká republika**, rozsudek z 11. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 1 Protokolu č. 1)
- Bečvář a Bečvářová v. Česká republika**, rozsudek ze 14. prosince 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Běleš a další v. Česká republika**, rozsudek z 12. listopadu 2002
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu), Sborník 2002-IX
- Bergauer a další v. Česká republika**, rozhodnutí z 13. prosince 2005
(čl. 2, 3, 14 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1)
- Blucher v. Česká republika**, rozsudek z 11. ledna 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, kontradiktornost řízení, ústní řízení)
- Bořánková v. Česká republika**, rozsudek ze 7. ledna 2003
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Bucheň v. Česká republika**, rozsudek z 26. listopadu 2002
(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 14 Úmluvy)
- Bulena v. Česká republika**, rozsudek z 20. dubna 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Bušková v. Česká republika**, rozhodnutí z 15. ledna 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka řízení, čl. 1 Protokolu č. 1 – finanční důsledky)

C

Cambal v. Česká republika, rozsudek z 21. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)

Centrum stavebního inženýrství, a. s., v. Česká republika, rozsudek 21. prosince 2004 (čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Červeňáková a další v. Česká republika, rozsudek 29. července 2003

(vyškrtnutí ze seznamu stížností po smírném urovnání sporu)

Český v. Česká republika, rozsudek z 6. června 2000 (čl. 5 odst. 3 Úmluvy)

D

Des Fours Walderode v. Česká republika, rozhodnutí ze 4. března 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost řízení, čl. 14 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1)

D. H. a další v. Česká republika, rozsudek velkého senátu z 13. listopadu 2007

(čl. 2 Protokolu č. 1 a čl. 14 Úmluvy)

Dostál v. Česká republika, rozsudek z 25. května 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Dostál v. Česká republika, rozsudek z 21. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)

Drahorád a Drahorádová v. Česká republika, rozsudek z 20. března 2008

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost řízení, délka občanskoprávního řízení, přístup k soudu)

Družstevní záložna Pria a další v. Česká republika, rozsudek z 31. července 2008

(čl. 1 Protokolu č. 1 – nucená správa, článek 6 odst. 1 Úmluvy

– přístup k soudu)

Duchoňová v. Česká republika, rozhodnutí z 2. října 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, čl. 8 a 13 Úmluvy)

Dušek v. Česká republika, rozsudek ze 14. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Dymáček a Dymáčková v. Česká republika, rozsudek ze 7. února 2008

(vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů)

E

Eko-Energie, spol. s r. o., v. Česká republika, rozsudek ze 17. května 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Exel v. Česká republika, rozsudek z 5. července 2005

(čl. 6 odst. 1 – veřejnost řízení, ústní řízení)

F

- Fáber v. Česká republika**, rozsudek ze 17. května 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, spravedlnost řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Fackelmann ČR, spol. s. r. o., v. Česká republika**, rozsudek z 26. října 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Faltejssek v. Česká republika**, rozsudek z 15. května 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Fiala v. Česká republika**, rozsudek z 18. července 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 8 Úmluvy)
- Friedrich v. Česká republika**, rozsudek z 26. října 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

G

- Glaser v. Česká republika**, rozsudek ze 14. února 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1)
- Gratzinger a Gratzingerová v. Česká republika**, rozhodnutí velkého senátu z 10. července 2002 (čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 6, 8 a 14 Úmluvy), Sborník 2002-VII

H

- Harrach v. Česká republika**, rozhodnutí z 27. května 2003
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost řízení, čl. 14 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1)
- Hartman v. Česká republika**, rozsudek z 10. července 2003
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)
- Havelka v. Česká republika**, rozsudek z 2. listopadu 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Havelka a další v. Česká republika**, rozsudek z 21. června 2007
(čl. 8 Úmluvy)
- Havlíčková v. Česká republika**, rozsudek ze 14. února 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Heglas v. Česká republika**, rozsudek z 1. března 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy; čl. 8 Úmluvy)
- Hejkrliková v. Česká republika**, rozhodnutí z 8. července 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)
- Herbst a další v. Česká republika**, rozsudek z 12. dubna 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Heřmanský v. Česká republika**, rozsudek ze 4. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Heská v. Česká republika**, rozsudek z 23. května 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Hoření v. Česká republika, rozsudek z 6. března 2008

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - přístup k soudu)

Houbal v. Česká republika, rozsudek ze 14. června 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)

Houfová v. Česká republika č. 1, rozsudek z 15. června 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Houfová v. Česká republika č. 2, rozsudek z 15. června 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Hradecký v. Česká republika, rozsudek z 5. října 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka trestního řízení)

CH

Chadimová v. Česká republika, rozsudek z 18. dubna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka trestního řízení, čl. 8 Úmluvy, čl. 1 Protokolu č. 1)

Chadimová v. Česká republika, rozsudek z 26. dubna 2007

(čl. 41 Úmluvy - spravedlivé zadostiučinění)

Chmelíř v. Česká republika, rozsudek ze 7. června 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - nestranný soud), Sborník 2005-IV

J

Jahnová v. Česká republika, rozsudek z 19. října 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Ješina v. Česká republika, rozsudek z 26. července 2007

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - přístup k soudu)

Jírů v. Česká republika, rozsudek z 26. října 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

K

Kadlec a další v. Česká republika, rozsudek z 25. května 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - přístup k soudu)

Karasová v. Česká republika, rozsudek z 30. listopadu 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)

Kilián v. Česká republika, rozsudek ze 7. prosince 2004

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - přístup k soudu)

Klepetář v. Česká republika, rozsudek z 21. února 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Koktavá v. Česká republika, rozsudek z 2. prosince 2003

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

- Konečný v. Česká republika**, rozsudek z 26. října 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, spravedlnost řízení, čl. 13 a 17 Úmluvy)
- Kořínek a další v. Česká republika**, rozsudek z 11. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Kos v. Česká republika**, rozsudek z 30. listopadu 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Koudelka v. Česká republika**, rozsudek z 20. července 2006
(čl. 8 Úmluvy)
- Kozák v. Česká republika**, rozsudek z 18. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)
- Králíček v. Česká republika**, rozsudek z 29. června 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Krasníki v. Česká republika**, rozsudek z 28. února 2006
(čl. 6 odst. 2 Úmluvy)
- Krémář a další v. Česká republika**, rozsudek ze 3. března 2000
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – kontradiktornost řízení)
- Krémář a další v. Česká republika**, rozhodnutí z 30. března 2004
(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 13 Úmluvy)
- Kreditní a průmyslová banka v. Česká republika**, rozsudek z 21. října 2003
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu, čl. 34 Úmluvy), Sborník 2003-XI
(výňatky)
- Kříž v. Česká republika**, rozsudek z 9. ledna 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 8 Úmluvy)
- Kubižňáková v. Česká republika**, rozsudek z 21. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Kuchař a Štis v. Česká republika**, rozsudek z 18. prosince 2001
(vyškrtnutí ze seznamu stížností po smírném urovnání sporu)
- Květoňová v. Česká republika**, rozhodnutí z 2. října 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – aspekty spravedlivosti řízení)

L

- L. C. I. v. Česká republika**, rozsudek ze 7. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Libánský v. Česká republika**, rozsudek z 22. června 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Linkov v. Česká republika**, rozsudek ze 7. prosince 2006 (čl. 11 Úmluvy)

M

Malhous v. Česká republika, rozhodnutí velkého senátu z 13. prosince 2000 (čl. 1 Protokolu č. 1; čl. 6 odst. 1 Úmluvy – veřejné řízení), Sborník 2000-XII

Malhous v. Česká republika, rozsudek velkého senátu z 12. července 2001 (čl. 6 odst. 1 Úmluvy – veřejné řízení)

Maršálek v. Česká republika, rozsudek ze 4. dubna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; články 8, 13 a 14 Úmluvy)

Mařík v. Česká republika, rozsudek z 12. dubna 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

Melich a Beck v. Česká republika, rozsudek z 24. července 2008

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost trestního řízení)

Metzová v. Česká republika, rozsudek z 18. dubna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 13 Úmluvy)

Mezl v. Česká republika, rozsudek z 9. ledna 2007

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 8 Úmluvy)

Milatová a další v. Česká republika, rozsudek z 21. června 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – kontradiktornost řízení, veřejnost řízení), Sborník 2005-V

Mlynář v. Česká republika, rozsudek z 13. prosince 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)

Mourek v. Česká republika, rozsudek z 3. dubna 2008

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

N

Němcová v. Česká republika, rozhodnutí z 9. listopadu 2004

(čl. 1 Protokolu č. 1)

Nemeth v. Česká republika, rozsudek z 20. září 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka exekučního řízení)

O

O. B. Heller, a. s., a Československá obchodní banka, a. s., v. Česká republika, rozhodnutí z 9. listopadu 2004

(čl. 1 Protokolu č. 1, čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení)

P

Pachman a Mates v. Česká republika, rozsudek ze 4. dubna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Páleník v. Česká republika, rozsudek z 21. června 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

- Patera v. Česká republika**, rozsudek z 26. dubna 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Paterová v. Česká republika**, rozsudek ze 14. září 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Patta v. Česká republika**, rozsudek z 18. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního a správního řízení)
- Pedovič v. Česká republika**, rozsudek z 18. července 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 8 Úmluvy)
- Petr v. Česká republika**, rozhodnutí z 26. února 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, přístup k soudu)
- Pfleger v. Česká republika**, rozsudek z 27. července 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)
- Pillmann v. Česká republika**, rozsudek z 27. září 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení)
- Pincová a Pinc v. Česká republika**, rozsudek z 5. listopadu 2002
(čl. 1 Protokolu č. 1), Sborník 2002-VIII
- Pištorová v. Česká republika**, rozsudek z 26. října 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, spravedlnost řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Polaček a Polačková v. Česká republika**, rozhodnutí velkého senátu z 10. července 2002 (čl. 1 Protokolu č. 1; čl. 14 Úmluvy)
- Polach v. Česká republika**, rozsudek z 25. října 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Pudláková v. Česká republika**, rozhodnutí ze 7. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy; čl. 1 Protokolu č. 1)
- Punzelt v. Česká republika**, rozsudek z 25. dubna 2000
(čl. 5 odst. 3 Úmluvy; čl. 6 odst. 1 Úmluvy)

R

- Rázlová v. Česká republika**, rozsudek z 28. března 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)
- Regálová v. Česká republika**, rozsudek z 3. července 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)
- Rechtová v. Česká republika**, rozsudek z 26. června 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlivost řízení před Ústavním soudem)
- Reslová v. Česká republika**, rozsudek z 18. července 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení; čl. 8 Úmluvy)
- Řehák v. Česká republika**, rozhodnutí z 18. května 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, zneužití práva na stížnost)

Římskokatolická farnost Obříství v. Česká republika, rozsudek z 24. května 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

S

Schmidtová v. Česká republika, rozsudek z 22. července 2003
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení, čl. 1 Protokolu č. 1)

Simonová v. Česká republika, rozsudek z 18. července 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení, spravedlnost řízení)

Singh v. Česká republika, rozsudek z 25. ledna 2005
[čl. 5 odst. 1f) a 4 Úmluvy]

Skoma, spol. s. r. o., v. Česká republika, rozsudek ze 14. února 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Slavičinský v. Česká republika, rozhodnutí z 20. listopadu 2006
(čl. 1 Protokolu č. 1; čl. 14 Úmluvy)

Slezák a další v. Česká republika, rozsudek z 11. října 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)

Smatana v. Česká republika, rozsudek z 27. září 2007
(čl. 5 odst. 3, 4 a 5 Úmluvy, čl. 13 Úmluvy)

Soudek v. Česká republika, rozsudek z 15. března 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - přístup k soudu)

Sýkora v. Česká republika, rozhodnutí z 16. října 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy)

Škodáková v. Česká republika, rozsudek z 21. prosince 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Šoffer v. Česká republika, rozsudek 8. listopadu 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - přístup k soudu, čl. 13 Úmluvy)

Špaček, s. r. o., v. Česká republika, rozsudek z 9. listopadu 1999
(čl. 1 Protokolu č. 1)

Šroub v. Česká republika, rozsudek ze 17. ledna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - přístup k soudu)

Štefanec v. Česká republika, rozsudek z 18. července 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - přístup k soudu; čl. 10 Úmluvy)

T

Tariq v. Česká republika, rozsudek z 18. dubna 2006
(čl. 5 odst. 3 Úmluvy; čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka trestního řízení)

Teleconsult-International, s. r. o., v. Česká republika, rozhodnutí z 25. září 2007
(čl. 1 Protokolu č. 1)

- Tetourová v. Česká republika**, rozsudek z 27. září 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 13 Úmluvy)
- Thon v. Česká republika**, rozsudek z 13. prosince 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, spravedlnost řízení; čl. 8 Úmluvy)
- Turek v. Česká republika**, rozsudek z 21. června 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)

V

- Varvařovský v. Česká republika**, rozhodnutí z 5. února 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, čl. 13 Úmluvy, čl. 1 Protokolu č. 1)
- Vašíček v. Česká republika**, rozhodnutí z 30. ledna 2001
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, čl. 8 Úmluvy)
- Vejmola v. Česká republika**, rozsudek z 25. října 2005
(čl. 5 odst. 4 Úmluvy)
- Vitásek v. Česká republika**, rozsudek z 2. listopadu 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Vodářenská akciová společnost, a. s., v. Česká republika**, rozsudek z 24. února 2004 (čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k soudu)
- Vojáčková v. Česká republika**, rozsudek ze 4. dubna 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Vokoun v. Česká republika**, rozsudek z 3. července 2008
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – přístup k Ústavnímu soudu)
- Vokurka v. Česká republika**, rozhodnutí z 16. října 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 13 Úmluvy)
- Voleský v. Česká republika**, rozsudek z 29. června 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení, čl. 8 Úmluvy)
- Volf v. Česká republika**, rozsudek z 6. září 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka trestního řízení)
- Vrábek a Ďurica v. Česká republika**, rozsudek z 13. září 2005
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Vrána v. Česká republika**, rozsudek z 30. listopadu 2004
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)

Z

- Zámečníková a Zámečník v. Česká republika**, rozsudek z 21. března 2006
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – délka občanskoprávního řízení)
- Zavřel v. Česká republika**, rozsudek z 18. ledna 2007
(čl. 6 odst. 1 Úmluvy – spravedlnost řízení, nestranný soud, čl. 8 a 14 Úmluvy)

Zbořilová a Zbořil v. Česká republika, rozsudek z 18. dubna 2006

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - délka občanskoprávního řízení)

Zedník v. Česká republika, rozsudek z 28. června 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - přístup k soudu)

Zehnal a Zehnalová v. Česká republika, rozhodnutí ze 14. května 2002

(čl. 8 a 14 Úmluvy), Sborník 2002-V

Zemanová v. Česká republika, rozsudek z 13. prosince 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - spravedlnost řízení, přístup k soudu)

Zich a další v. Česká republika, rozsudek z 18. července 2006

(čl. 1 Protokolu č. 1)

Zich a další v. Česká republika, rozsudek ze 7. prosince 2006

(čl. 41 Úmluvy - smírné urovnání sporu)

Zouhar v. Česká republika, rozsudek z 11. října 2005

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - spravedlnost trestního a občanskoprávního řízení, délka řízení)

Zvolský a Zvolská v. Česká republika, rozsudek z 12. listopadu 2002

(čl. 6 odst. 1 Úmluvy - přístup k soudu, čl. 1 Protokolu č. 1), Sborník 2002-IX

